
Stanford University Libraries
3 6105 024 478 468

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

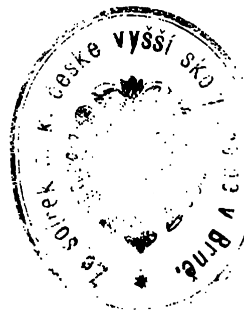

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

VYDÁVÁ

ÚSTŘEDNÍ SPOLEK ČESKÝCH PROFESSORŮ
V PRAZE

ZA PODPORY VYS. C. K. MINISTERIA KULTU A VYUČOVÁNÍ VE VÍDNI A SLOVUTNÉ ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ V PRAZE.

POŘÁDÁ

FRANT. BÍLÝ.

ROČNÍK IV.

V PRAZE.
NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM J. OTTY V PRAZE.
1897.

OBSAH.

Strana

Články:

Drobnosti:

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

O některých filologických náhledech Schopenhauerových.

Podává F. Šubrt.

Velikým filologem mrzutý filosof Schopenhauer as nikdy nebyl. Svědčí o tom netoliko dilettantské jeho pokusy etymologické: *heute* jako prý *oggi* z *hodie*, *parler* z *perlator*, *cifra* z keltického *cyfrinach* = mysterium [1]) atd., ale i opovržlivé mínění jeho o frančině, jemuž za každé příležitosti dává průchod, zejména v § 299 sbírky a kapitoly v poznámce uvedené, kdež nazývá frančinu »nejbídnějším románským jargonem, nejšpatnějším zohavením slov latinských, řeč s hnusnými nosovkami a s krkavým, nevýslovně odporným přízvukem na poslední slabice. Nemělť Schopenhauer patrně ponětí o přesných a zajímavých zákonech, dle nichž děl se vývoj jazyka francouzského z latinského, což tím více překvapuje, ježto na jednom místě sám, řekl bych instinktivně, vytýká latině klassické, čeho prakticky zřekla se latina lidová, prostřednice mezi latinou klassickou a frančinou; praví totéž v § 302 svým příkrým způsobem, že deponentia jsou jedinou nerozumnou, ba nesmyslnou věcí v latině a skutečně také latina lidová přetvořila [2]) *admirari* na *admirare, sequi* na *sequere*, *nasci* na *nascere*, *mori* na *morire*, z čehož nynější tvary francouzské.

Přes to přese vše není nezajímavo seznati některé jiné filologické náhledy Schopenhauerovy, zejména pokud se týkají jazyků starých; leckde lze mu dáti za pravdu, jinde však nesmí se zapomenouti, že jsou to náhledy muže, který nevraží na professorskou filosofii, nazývá duševní činnost arithmetickou nejnižší činností duševní, a kdy se mu uzdá, nikterak neskrblí slovy Hallunke, Hundsfott, Lump, Schuft, tak zejména o spisovatelích anonymních v novinách v kapitole o spisovatelství a slohu.

Znalost jazyků klassických Schopenhauer vysoce cení. Kdo nezná latiny, praví, podobá se člověku, který za mlhavého počasí ocituje se v krásné krajině: obzor jeho jest náramně obmezen, jen nejbližší před-

---

[1]) *Parerga und Paralipomena* kap. XXV. § 303.

[2]) Darmesteter, *Cours de grammaire historique II.* Morphologie p. 121.

měty vidí zřetelně, několik kroků za tím vše ztrácí se mu v neurčitost. Obzor latinářův naproti tomu zasahuje velmi daleko, do novějších století, do středověku, do starověku. Znalost řečtiny nebo dokonce sanskritu arci ještě více obzor rozšiřuje. Kdo nezná latiny, náleží k lidu, byť i byl velikým virtuosem na stroji elektrickém anebo měl radikál fluorovodíkový v kelímku.

Prospěšnost překládání z jazyka mateřského na latinský Schopenhauer zvláště jadrně ukazuje. Poněvadž proslovení v jazycích moderních tak velice liší se od proslovení v jazycích klassických, přečasto nutno bývá zcela roztaviti a přeliti myšlenku, již chceme převésti do latiny; při tom rozkládá se ve své poslední části a opět rekomponuje a ve zcela nových formách obrozuje, a právě v tom spočívá veliký úkol vzdělavatelský studia starých jazyků.

Ježto pak týž postup děje se v překládání z jazyků starých na naše, lze snadno posouditi, jak odlehlá jest znalost klassických auktorův, jíž nabyl kdo toliko moderními jich překlady. — Překlad takový má se k originálu jako surrogát cichoriový ke kávě. Básně pak vůbec nelze překládati, nejvýše lze je přebásniti, a to věru vždy mrzutá věc. (A přece propaguje se v ženské německé společnosti pražské úmysl, založiti soukromou jakousi akademii, kde by se posluchačky na základě překladův obeznamovaly s klassickou literaturou.)

Studia jazyků Sch. vůbec vřele a rozhodně se ujímá. Ježto v každém jazyku jinak se myslí a tedy studiem jazyků myšlení naše nabývá nové obměny a nového zbarvení, jest polyglottismus kromě své prostředečné prospěšnosti také přímým prostředkem vzdělavatelským; onť zajisté vystupující v něm mnohostranností a odstiňováním pojmů naše vlastní názory opravuje a zdokonaluje a hbitost myšlení rozmnožuje. — Sám pak Sch. projevuje úžasnou sečetlost netoliko v jazycích klassických, ale i v jazycích moderních, neboť spisy jeho hemží se netoliko citáty řeckými i latinskými, ale i — horribile dictu — francouzskými a anglickými, ač i angličina jest mu jargonem, jehož myšlénkové roucho slátáno jest z cárů různorodých látek. Ba studium jazyků má dle něho i mravní důležitost, neboť ovládati několik novějších řečí a v nich snadno čísti jest prostředkem zprostiti se národní obmezenosti, která jinak na každém lpí. Jako zavrhuje Sch. překlady, podobně zatracuje nelatinské kommentáře, přičiňované k vydáním latinských auktorův. »Učiněným odznakem lenosti, praví, a semeništěm nevědomosti jsou vydání řeckých ano i (*horribile dictu*) latinských auktorův s německými poznámkami. Jaká to infamie! Jak se má žák naučiti latině, mluví-li mu do ní pořáde paní mateřština? Bylo tedy *in schola nil nisi latine* dobrým starým pravidlem. Ale za našich dnů jeden se ničemu nenaučil, druhý se nechce ničemu učiti; kouření doutníků a patokářství uapudilo učenost. —

Krajanům svým Sch. vůbec i po stránce filologické rázně mluví do duše. Jakkoli nedožil se německého purismu, který z cigara učinil *Rauchrolle*, z redaktora *Schriftleitera*, z abonnement *Bezug* atd., přece záhy ozval se i proti samým počátkům přebrušujícího brusičství. Píšeť: Pro některé pojmy vyskýtá se jen v jednom jazyku slovo, které pak přechází do ostatních: tak latinské *affectus*, francouzské *naïf*, anglické *comfortable*, *disappointement*, *gentleman* a mnohá jiná. Někdy také cizí

jazyk vyjadřuje pojem nějaký s odstínem, jehož mu mateřština naše nedává a s kterým si jej nyní právě myslíme: pak užije každý, komu jde o přesné vyjádření jeho myšlenek, onoho výrazu cizího, pranic se neohlížeje na hněvy úzkoprsých pedantů.

Kde toho však skutečně třeba, tam jest Sch. rázným a také kompetentním puristou. Právem vytýká v kapitole o spisovatelsví a slohu zejména novinářům německým, že od let čtyřicátých z nerozumného bažení po stručnosti téměř z kořene vymýtili z němčiny perfectum a plusquamperfectum a takořka výhradně jen zachovali krátké imperfectum jakožto jediné praeteritum. Ba podotýká, že v učených zprávách göttingenských z roku 1856 nalezl: *er schien* dokonce místo: *er würde geschienen haben*, při čemž prý si ulevil slovy: *Elender Lump!* K tomu poučuje své krajany o významu imperfecta a perfecta, podotýkaje, že imperf. a perf. kladou se v němčině vždy jen tam, kde kladou se též v latině, a zásadou že při tom vždy jest rozeznávati děj ještě trvající, nedokončený, od děje dokonaného, již zcela do minulosti spadajícího.

Zvláště zajímavá jest obsáhlá poznámka v § 283 jmenované již kapitoly »o spisovatelství a slohu«, o zneužívání předložky *für* za francouzské *pour* místo předložek *gegen, um*, *auf* a jiných, a ablativu s *von* místo prostého genitivu. Za příklad onoho uvádím z dlouhé řady příkladů Schopenhauerových toliko: *für* die Dauer místo: *auf*, das Motiv da*für* m. da*zu*, die Verdienste des Königs *für* Landwirtschaft m. *um*, Heilmittel *für* ein Übel m. *gegen*, — za příklad tohoto: das Leben *von* Leibnitz, der Tod *von* Andreas Hofer místo: Leibnitzens Leben, Hofers Tod. Dobře k tomu podotýká, co by as řekli Vlachové, kdyby některý jejich spisovatel zaměňoval *di* a *da*, t. j. genitiv a ablativ, a vyhlašuje *von* za gallicismus vzniklý tím, že fracouzské *de* zastupuje vlašské *di* i *da*.

O dvou věcech, jež dále ještě káře Sch., bylo by záhodno i u nás zvláště uvažovati. Odbyv po zásluze přílišné pachtění se po stručnosti ve slohu a vznikající jím slohové *troncamenti*, obrací se rozhorleně také proti těm. kdo u výslovnosti zkracují, ubírají a polykají, podrobujíce každé slovo tomu, co vlašská grammatika nazývá *troncamento* a podobně francouzská orthoëpie *manger les mots*. Praví, že oni stylistikové podobají se mluvkům, kteří chtíce jedním dechem vypověděti všechno, písmena a slabiky pohlcují a lapajíce po vzduchu, slova jen z polovice vyslovují. Naši žáci mívají obyčejně sice málo co pověděti, často jen jediné slovo, ale pohlcují z něho také s pravou gigerlovskou nonchalancí jednu polovici a druhou ledabylo vyslovují. Učitelé frančiny mohli by o tom vyprávěti kroniky, a bude úmorná jich snaha o plné vyslovení od žákův celého slova dotud prací téměř Sisyfovou, dokud nebude výslovnosti českého slova již od samé první třídy školy obecné věnována náležitá pozornost.

Druhá z věcí, jež mám na mysli a jež u Němcův pokáral Sch., jest zavádění interpunkce francouzské. zejména co se týče kladení čárky, kterážto novota tu i tam proniká u nás již tou měrou, že i v dopisech po oslovení na začátku kladou jednotlivci francouzskou čárku místo ustáleného u nás vykřičníku. Odkazuji v té příčině již jen k tomu, co strany interpunkce řekl Sch. Němcům v kapitole často již jmenované, a troufám si říci, že tato manýra půjde nám as podobně k duhu,

jako horečné překládání kde kterého nahého naturalisty a kde kterého sešlého dekadenta: ověšujeme svou literaturu pohříchu jen francouzskými cetkami a špiníme ji francouzským smetím, duch francouzský zůstává nás však dalek a přečetná mistrná díla francouzská a jich původcové jsou nám tou měrou neznámi, že na př. v nedávných dnech nově jmenovaný člen francouzské akademie *Gaston Paris* předělán i nejvážnějšími našimi novinami na *Gastona z Paříže.* Gaston Paris arci jest z Paříže, ale i kdyby se byl narodil v Avenay jako jeho otec Alexis Paulin Paris, po němž Gaston Paris drží svou stolici na Collège de France, byl by přece jenom Gastonem Parisem.

Moderní věda lékařská a školní hygiéna.

Načrtl František Jezdinský.

Století naše jest karakterisováno překvapujícím rozvojem *přírodních věd.* Rozvoj ten byl přivoděn methodou induktivní, empirickým pokusem. Dlouholeté obtížné sbírání fakt, bedlivé pozorování zjevů při nesčetných individuích bylo trnitou cestou, po níž snažili se badatelé dopátrati se všeobecných zákonů. Výsledek byl netušený. Poznalo se, že všechny zjevy přírodní mají přesnou spojitost, železnou logiku, stojíce pod vládou nezměnitelných zákonů. I to, čemu říkáme náhoda, jest jen nutným důsledkem nějakého zákona, byť nám i neznámého.

Když pak i *v lékařství analyse* stala se východištěm přesného vědeckého zkoumání, shledáno, že také ve zjevech biologických a psychologických vládne nejpřesnější zákonitost, obdobná zákonitosti chemické a fysiologické.

Každé individuum jest závislé na zděděné duševní i tělesní disposici, na svém okolí, své přírodě a společnosti. Jsme otisky své doby, své půdy, svých rodičů. Poznání toto mělo ve vědě lékařské velkolepý převrat v zápětí. *Její těžiště pošinuto z therapie do fysiologie.* Heslem novodobé vědy lékařské jest: profylaxe. Cílem jejím: zdravý, dokonalý vývoj tělesného ústrojí.

Ale i sama moderní therapie prodělala důležitý rozvoj. Theorie allopathická a homoeopathická ustoupila vítězné *aërotherapii* (míním aërotherapii mechanickou, nikoliv chemickou na vdechování rozmanitých plynů založenou) a hydrotherapii. Ani nepopírané zásluhy Listerovy, Jennerovy, Behringovy nemohly nového proudu zastaviti, a samy nejslavnější autority lékařské (Billroth, Gambrylowicz atd.) veřejně hlásaly a hlásají, že proti značné většině těžkých nemocí nějakého prostředku v podobě nějakého medikamentu není a nebude. Odtud lze si vysvětliti, proč vychvalované allopathické systémy (Petrescuovy, Liebreichovy atd.) nemohly se dlouho udržeti, a proč dnes *moře* a *velehory* jsou magnetickými poly určujícími směr moderní therapie.

Výzkumům moderní vědy děkuje tedy Meran, Arco, Davos-Nizza, Opatija, Scheweningen-Gerbersdorf a p. za svou slavnou minulost a za ještě slavnější budoucnost.

Pročež není to jen velebnost moře nebo vůně vavřínův a zlato oranžů, jež vykouzlily na francouzské, italské a rakouské Rivieře tisíce veleskvostných vil a řadu ústavů léčebních, nýbrž poznání, že tamní přečistý, ozonem bohatý vzduch, jeho vysoký tlak, stejnoměrnost jeho lahodné temperatury, dostatečná jeho ventilace místními větry, konečně pak jeho značná vlhkost vykonávají velmi blahodárný vliv na lidské ústrojí.

Proto tedy vítá perla rakouského jihu, spanilá Opatije, ročně téměř 10 tisíc hostí ze všech končin světa.[1])

Kdežto tedy nové směry v moderní vědě lékařské mohutnějí čím dále tím více: slábne na druhé straně šik přívrženců směru starého. Nejsou to ani tak věcné důvody, které brání jim vstoupiti na nové dráhy, jako snad obavy, že vážnost stavu bude klesati tou měrou, jakou bude ztráceti na svém významu allopathie, homoeopathie a dílem i therapie vůbec. Ale obavy ty jsou bezpodstatné. Pečujíc o nejvzácnější skvost lidstva, totiž o jeho zdraví, i moderní lékařství kráčeti bude v čele ostatních věd.

Velkolepý převrat v lékařství nemohl zůstati bez vlivu na vědu a umění *paedagogické*. Jestliže jest nejlepším lékem proti všem nemocem profylaxe, a jestliže jest nejlepší profylaxí proti všem nemocem zdravé a silné ústrojí: musí býti *nejhlavnější snahou veškeré vědy lékařské: vývoj zdravého a silného ústrojí.* A poněvadž jest právě mládí dobou bez odporu nejdůležitější pro vývoj ten, musí býti všechna péče lékařská k tomu obrácena, aby jednak podporovány byly všechny okolnosti přispívající k vývoji ústrojí, jednak aby odstraněny byly všechny překážky jeho. A tu *stýká se lékařství s paedagogikou.*

Již Škoda, Brehmer a jiné autority světa lékařského důrazně upozorňovaly na tu okolnost, že čistý vzduch a výživná strava v mládí vytvářejí velké srdce a malé plíce, záruku zdárného vývoje veškeré tělesní konstituce, a naopak strava nedostatečná a špatný vzduch že tvoří srdce malé a plíce veliké — disposici k příštím tuberkulím a jiným rozmanitým nemocem. Též nynější vynikající lékaři Eiselt, Albert, Widerhofer a j. mají mládí za dobu rozhodující o celém příštím životě jak tělesním tak duševním. Konec konců vede moderní věda lékařská k té zásadě, že největší péči věnovati jest vývoji lidského organismu v době dětství a jinošství.

Ale též *moderní vychovatelství* dospělo k témuž závěrku, ačkoliv zkoumání jeho vycházela se stanoviska různého. Kriteriem nabytých zkušeností byla i zde vědecká analyse. Podporována jsouc empirickou

---

[1]) Nelze se mi tu nezmíniti se o šlechetné lidumilnosti tamního vznešeného světa. Aby byl totiž umožněn pobyt v lůně tamní zdravé a kouzlaplné jižní přírody i nedosti zámožným třídám, utvořily se v Opatiji k podnětu samého nejjasnějšího vladaře našeho »spolek zlatého kříže« a »spolek pro vystavění sanatoria v Opatiji pro churavé dítky rakouské bez rozdílu stavu, vyznání, národnosti«. První spolek vytkl si za účel postaviti v Opatiji důstojný stánek pro bezplatné hoštění rakouského úřednictva. Za 2 léta svého trvání sebral od 1114 členů (ročně 2 zl. 50 kr.) 27.675 zl. Pouze pozemek stavební stál 11.000 zl.

Druhý spolek míní oslaviti blížící se jubileum 50tileté vlády Jeho Veličenstva, našeho císaře Františka Josefa sterým blahořečením uzdravených tu pacholat. Prvním štědrým mecenášem byl i tu, jako všude, kde jde o ideu vznešenou a šlechetnou, sám velkodušný panovník náš.

a srovnávací psychologií, vědecká paedagogika došla k nezvratnému přesvědčení, že veškeré poznatky po stránce intellektuální, ethické i aesthetické mnohem dříve a jistěji se vyvíjejí aneb appercipují, nepodávají-li se chovanci mechanicky, bez jeho účasti, nýbrž *dynamicky*, t. j. jestliže vlastním úsilím čili *samočinností* chovanec si je osvojil. Avšak samočinnost jest závislá na příslušné fasi vývoje duševních schopností. Velí tedy nový methodický systém — *methoda evoluční* — míti jednak náležité zření ke stupni, na kterém právě jest vývoj schopností duševních, jednak vývoj tento všemožně podporovati. Každá hodina vyučovací musí býti cvikem vnímavosti, chápavosti, obraznosti i obrazivosti, paměti, soudnosti, rozumu — vůle — krasocitu. Nebo jen to, co chovanec vlastní prací, vlastní silou ducha si osvojí, stane se jeho trvalým majetkem.

Ale dalšími výzkumy paedagogickými se zjistilo, že *vývoj duševních schopností,* ku všelikému prospěchu tak veležádaný, jest *v naprosté závislosti na analogickém vývoji schopností tělesních.* A tak došla paedagogika, vycházejíc se stanoviska psychologického a methodického, k témuž cíli jako lékařství se stanoviska fysiologického a biologického. Obě vědy žádají totiž všemožné péče o zdárný vývoj tělesného organismu. A tento den, *kdy obě vědy sctkaly se na téže metě, jest den narození školní hygiény.*

Tyto stkvělé úspěchy na poli paedagogickém i lékařském neušly pozornosti školních úřadů. Již nařízení vys. min. kultu a vyučování ze dne 9. července 1873 obsahují důležité hygiénické předpisy. Ty přiostřeny vys. nař. ze dne 12. března 1888. Ale teprve J. Excel. nynější ministr kultu a vyučování svobodný pán Gautsch postřehl náležitě nedozírný dosah školní hygiény pro tělesní i duševní stav jednotlivců i národů a uvedl zdravotní předpisy v soustavu a tím stal se tvůrcem rakouské školní hygiény.

Nicméně jest veškera školní hygiéna teprve v plenkách. Od vydání zákonův do jich provedení jest nesmírný skok. Jest třeba posud bedlivého pozorování, sbírání a řadění fakt. Nebudiž mi ve zlé bráno doznání mé, že i já jsem skrovné síly své věnoval důležité této otázce. Působení mé na mnohých našich středních ústavech, a dále rozsáhlé cesty po větší části Evropy střední a velké části Evropy jižní, na nichž měl jsem školní hygiénu stále na zřeteli, pozorování má usnadňovaly a rozhojňovaly. Pilně srovnával jsem jednotlivé fase vývoje naší mládeže školní s obdobnými fasemi vývoje mládeže jiných zemí rakouských i států cizích. Výsledky pak, k nimž jsem po dlouholetém sbírání, srovnávání a systematisování fakt dospěl, mohou se shrnouti v tuto větu: *Čtyři jsou základní principy školní hygiény, totiž: vzduch, přirozený způsob života, voda (čistota), otužování těla.*

II.

Už naše prostonárodní mudrosloví tvrdí, že *vzduch* jest boží duch. Ani výživná strava, ani pohodlný a pravidelný způsob života, ani nádherné, zdravé příbytky s veškerým moderním pohodlím, krátce nic nenahradí nebeského toho daru. A přece teprve v naší době věnují lékařské sjezdy aërotherapii náležitou pozornost a ocenění, když mikro-

skopická badání vedla k překvapujícím výsledkům. Potom i školní hygiéna nařizovala náležitou péči o čistý, suchý, čerstvý vzduch proudící z volné širé přírody. Již vys. min. výnosy z roku 1873 doporučovaly náležité větrání školních prostorů; nařízení ta přísněji a přesněji stanovena vys. výnosy ze dne 12. března 1895. Zákony ty, velící stejnoměrné zahřívání vzduchu a důkladné jeho provětrávání, t. j. tak dlouho, až vzduch v školních místnostech *vyrovná se teplotě vzduchu v okolní volné přírodě*, měly by býti nejen ve školních budovách, ale i v srdci každého učitele zapsány písmem zlatým. Na jejich bezpodmínečné zachovávání měla by největší váha býti položena. Nic nám tak nehubí naši mládež jako špatný vzduch. Obecné školy stavějí se nyní z pravidla prostranné a přívětivé, dle zdravotních návodů, ale budovy středních škol bývají leckde ve stavu ubohém. Uvedu jen ten příklad, že v jedné učební síni pokryl se za dvě hodiny slunečník rosou za parného červnového dne. Tak velice byla vlhká. A na chodbách nelze leckde za deštivého dne ani prodleti pro pronikavý zápach vzniklý nedostatkem kanalisace. Smutné to stánky Mus. A zjevem ještě smutnějším jest, že ani nejlepší vůle není s to, aby odvrátila okolnosti nepříznivé. Ani nejvroucnější přítel škol neví si tu rady. Ale větrati lze všude a za každého počasí. Jedinou návštěvou některé učebny za hodinu po vyučování, zapálením jediného proužku papíru ve vlastním pokoji lze se přesvědčiti o správnosti toho názoru. Ale i novějšími vědeckými výzkumy snadno vyvrátiti lze možné námitky. Dle tvrzení francouzského badatele Miquela žije v atlantickém oceaně v 1 m^3 vzduchu 0·6 bakterií, na velehorách 1, v lodním saloně 60, ve zdravém, náhorním městě švýcarském Bernu 580, v nejzdravější ulici pařížské Rivoli 3480, ve starých částech Paříže 36.000, v nemocnici pak »Hospital de la Pitié« 79.000 bakterií. Není-li tu nesmírný rozdíl mezi volnou atmosferou a uzavřeným vzduchem do očí bijící? Ano, čísla mluví. (Příště dále.)

O novém úkolu učení dějepisného na středních školách v Prusku.

Zprávu podává J. Nedoma.

V německém sborníku Pädagogischer Jahresbericht (von Albert Richter, Schuldirektor in Leipzig. Siebenundvierzigster Jahrgang) z roku 1895, v němž také některé zajímavé zprávy o školství rakouském jsou obsaženy, setkáváme se v části věnované dějepisu se zprávou o nové úpravě veškeré osnovy tohoto předmětu. Účelem nového zřízení jest působiti ve škole proti učení socialistickému. Zastavme se na chvíli při této zajímavé novince, jež objevila se na bohatém stole školství pruského.

Není sice nutno, není ani možno promluviti na tomto místě soustavně a řekněme historicky úplně o věci vytknuté (zejména o změnách v plánu učebném), avšak přece můžeme zvěděti zhruba, oč tu jde

I.

O původu a intenci nového zařízení.

Již roku 1892 vydány v Prusku z příčiny shora označené nové osnovy učebné, k nimž dalo podnět nařízení císaře Viléma II. ze dne 1. května 1889. Ve 42. svazku známých Verhandlungen der Direktoren-Versammlungen in den Provinzen des Königreichs Preussen seit d. J. 1879, jenž obsahuje jednání ředitelů porýnských z r. 1893, zdroji to pro naše thema nevyčerpatelném, čteme o účelu nového ustanovení toto (str. 99.): In richtiger Erkenntnis der veränderten Bildungsinteressen fordert der Allerhöchste Erlass vom 1. Mai 1889, dass in einer Zeit, in welcher die socialdemokratischen Irrthümer und Entstellungen mit vermehrtem Eifer verbreitet werden, die Schule zur Förderung der Erkenntniss dessen, was wahr, was wirklich, und was in der Welt möglich ist, erhöhte Anstrengungen zu machen und vor allem die neueste Zeitgeschichte mehr als bisher in den Kreis der Unterrichtsgegenstände zu ziehen hat. Bei anderer Gelegenheit betonte S. Majestät, dass die Wurzeln unserer Zustände im Zeitalter der französischen Revolution liegen und der Übergang aus dieser in das 19. Jahrhundert in einfacher objektiver Weise in den Grundzügen klar zu machen ist. — Die in den Lehrplänen dem Geschichtsunterricht zugewiesenen Aufgaben sind ein Versuch, die Absichten Sr. Majestät des Kaisers für die höheren Lehranstalten auszuführen.«

Rozdělení učiva pro příslušné třídy (Untersekunda a Oberprima) jest velmi zevrubné a objemné a vysvítá z něho tolik, že tu jde o vylíčení zásluh králů pruských, jež mají o povznesení stavu rolnického, měšťanského a dělnického. Z nařízení a výkladů jde na jevo, že slovo »unter allen Umständen« nutno jest míti zvláště na zřeteli. Jest tedy:

1. poskytovati poučení o hospodářských a společenských otázkách v jich poměru ku přítomnosti;

2. vzhledem k sociálním požadavkům doby nynější poukazovati na vývoj poměru stavů mezi sebou a zvláště na vývoj stavu pracujícího (»des arbeitenden Standes«);

3. ukázati stálý pokrok k lepšímu a zhoubnost všech násilných pokusů o změny sociálních řádů;

4. na základě vyučování dějepisného předváděti na oči sociálně politická ustanovení evropských kulturních států v obou posledních stoletích.

Tím prý — 5. a poslední punkt generálně shrnutých požadavků — dán jest přechod ku vylíčení zásluh pruského panovnického domu v tomto oboru až po dobu nejnovější.

Ačkoliv prý znění nových učebných plánů nedopouští žádné nejasnosti v příčině učiva, přece jednání direktorů porýnských pořídilo obšírný objasňující spis, jenž vyplňuje v příslušném svazku (42.) více než sto stran velké osmerky, takže tato publikace sama o sobě stačí na pěknou knihu. Nám však na tomto místě nelze sledovati všech těch vývodů a výkladů theoretických se známou německou důkladností sestavených. Jestiť tu podána tresť z písemních usnesení o témže thematě,

od 41 ústavů, a sice: od 18 gymnasií, 7 progymnasií, 5 reálních gymnasií, 5 realních progymnasií, 3 reálních a 3 vyšších měšťanských škol. Zprávy z porad sborů učitelských, z nichž někteří vedle usnesení poslali i protokoly svého jednání, obsahují prý ovšem některé odpory, ty vyřizuje souborná zpráva direktorů tím způsobem, že je klade do poznámek pod čáru.[1])

Poněvadž každému odborníku jsou »Direktorenverhandlungen« snadno přístupny, postačí k účelu našemu, co zde z nich a o nich povědíno. Již z toho vysvítá, s jakou opravdovostí škola střední v Prusku se chápe nového úkolu, a s jakou vážností na sociální otázku tam se pohlíží. V naší říši že tak není, že totiž socialismus přímo na postup školního vyučování nepůsobí, toho příčinu hledati jest v rozdílnosti státních, společenských a hospodářských poměrů od německých, především však v naší různosti škol co do národnosti. U nás národní otázka jest palčivější než otázka sociální ve veřejném životě vůbec.

V Německu literatura školská i neškolská chopila se s velkou živostí té věci, jež u nás v sousedství zůstala téměř nepovšimnuta. Vznikly z toho již celé knihy »pro školu i dům«, pro něž platí nově vynalezený titul »Bürgerkunde«, nebo »Gesellschaftskunde«; probírána otázka, zda-li je to samostatná nauka, či přívěsek historie.

II.

Některá mínění o novém směru.

V mimopruských státech německých, jimž ústavou říšskou není vzato školství z vlastní správy, ozvaly se ovšem některé vážné hlasy proti novému úkolu škol. Na sjezdu německých historiků v Mnichově r. 1893 universitní professor G. Kaufmann vyslovil se asi v tento smysl: »Kdo dějepisného vyučování k politickým účelům zneužiti chce, ten staniž se politikem nebo žurnalistou, ale odstup od školy, neboť zde

---

[1]) Titul zprávy direktorů jest: Umfang, Verteilung und Methode der durch die neuen Lehrpläne geforderten Belehrungen über unsere gesellschaftliche und wirtschaftliche Entwickelung. Naposled k celému spisu přidány jsou některé »these«, jež ze zprávy zpravodaje jakožto zvláště cenné vybral protizpravodaj. Je jich tu jedenácte; nám jeví se tyto z nich zvláště charakteristickými:

1. Die in den Lehrplänen geforderten Belehrungen über die Entwickelung unserer gesellschaftlichen und wirtschaftlichen Zustände haben den Zweck im organischen Anschlusse an den Geschichtsunterricht

a) einen Einblick zu geben in den Aufbau unseres staatlichen Körpers und das Verständnis zu erschliessen für die Entwickelung des socialen Lebens insbesondere Deutschlands vom Ende des 30jährigen Krieges bis zur Gegenwart;

b) dem Willen Anstoss und Richtung zu geben im Sinne der gewonnenen Erkenntnis an den socialen Aufgaben der Gegenwart im Leben mitzuarbeiten.

2. Zur Unterstützung dieser Aufgabe geht auf der übrige Geschichtsunterricht auf die einschlägigen Verhältnisse früherer Zeiten ein.

3. Dadurch werden die Schüler auch in die historische Entwickelung der Wirtschaftslehre eingeführt in allmählicher Erkenntnis ihrer allerwichtigsten Grundbegriffe.

4. In der ausserdeutschen Geschichte ist die französische Revolution mit ihren gesellschaftlichen Einwirkungen auf Deutschland auf beiden Unterrichtsstufen besonders ausführlich darzustellen.

jest půda posvátná (»hier ist heiliges Land«), a kdo na tu vstoupiti chce, zuj prve obuv, na níž lpí špína strannickosti.« A gymnasijní Oberlehrer Harry Brettschneider (ve své knize Hilfsbuch für den Unterricht in der Geschichte z r. 1895) slovům Kaufmannovým přizvukuje. Kdyby škola takovému úkolu měla hověti, mohlo by prý se to státi jen velmi šetrným způsobem (»in discretester Weise«) a jen zcela všeobecně, že by se totiž žákům přesvědčení vštěpovalo, jak proti násilí tak řečeného práva rozumového velký význam má právo historické; žák prý musí poznati, že každý pokus náhlého převratu sociálního působil jen zlo a diktatura proletariátu vždy a všady přinášela jen zpoustu. Již starý Kleisthenes praví: »Nemáť množství (lidu) úsudku rozváženého, spravedlivého a náležitého; takový úsudek je spíše předností několika vzdělanců.« Jestliže však se kdo snaží ve škole — míní Brettschneider — třebas úmyslně znetvořené učení sociální demokracie vyvraceti lichými, ad usum delphini upravenými důvody, tedy může časem docíliti účinu opačného. Nejhorší však při takovém postupu prý jest, že se nedospělí mladíci učí »die Nase zu rümpfen, ehe sie putzen gelernt haben«, a že se jim přičítá právo rozhodovati o důležitých otázkách časových. — Také prý učitel může tím způsobem nucen býti, aby proti svému lepšímu přesvědčení mluvil a byl pokrytcem; i praví konečně p. Brettschneider: »Schliesslich machen doch die Musikanten die Musik, und ich hege die Besorgnis, dass man das Musikstück schrieb, bevor man wusste, ob man die geeignete Kraft zu seiner Ausführung habe.«

Snadno jest přenechati čtoucímu, aby si utvořil úsudek o věci té. Vidíme, že volnost slova tu panuje. Povídání zdánlivě plané budí reflexe dalekosáhlé i ve směru sociálním a politickém. To vedle by nás příliš daleko. Jest již také velký počet spisů, v nichž nová tendence se schvaluje.

III.

Ukázka z prakse.

Velice zavděčil si učitelstvo professor Emil Stutzer, že přednášky své, jež měl dle nového ustanovení ve vrchní primě, vydal tiskem.[2]) Tím spisem jeví se nám jako učenec a učitel velice střízlivý a duchaplný. Čtení jeho způsobuje opravdový požitek duševní těm, kdož historii studují a historii vyučují.

V úvodě prohlašuje spisovatel nauku, o níž se jedná, více za novou a samostatnou, než za pouhý přívěsek historie, vytýká cíl a methodu nového učení a označuje se stanoviska historického látku pro třídu nejvyšší, jak ji sám probíral. Žáci nepsali si vše, co říkal, ale pozna-

---

9. Die Methode ist die historisch-vergleichende und besonders darauf gerichtet, auf inductivem Wege die Schüler zur Mitarbeit anzuregen durch Anknüpfung an bereits gewonnene Anschauungen.

12. Dem geographischen Unterrichte fällt die Aufgabe zu, die Grundformen menschlichen Gemeinschaftslebens zur Anschauung zu bringen und wirtschaftliche Thatsachen aus der physischen Beschaffenheit der Länder zu erklären.

[2]) Die sociale Frage der neuesten Zeit und ihre Behandlung in Oberprima. Von Emil Stutzer, Professor am Gymnasium in Barmen-Halle a. S. 1894.

menávali si ledacos. Jeho přednášky nebyly akademické, nýbrž heuristické a katechetické. Stanovisko jeho v předmluvě projevené jest: ze žáka nemá býti vychován bojovník proti socialismu, jen poučení mu dáno býti má věcné a historicky věrné. O nových učebných plánech ze dne 6. ledna 1892 praví, že jsou »mehr Echo als neu gesungener Ton«, že totiž řídí se podle toho, co si přeje císař Vilém II. Ve škole jsou však dle jeho vlastního povědění tónem věru novým a tuším dosti pronikavým. Všimněme si obsahu spisku lépe.

Spisovatel probírá dějiny všeobecné a poukazuje k tomu, jak »sociální otázka« kdy kde se jevila. Starověk odbyt velmi krátce, středověk taktéž; každý skoro na jedné stránce potištěného listu. Zastavujeť se spisovatel jen u Židů, Řeků (Lykurg, Drakon a Solon, Plato) a Římanů (Serviova ústava, patriciové a plebejové, boháči a zchudlí občané, pokusy Gracchů, velkokapitál a sociální zpousta za doby císařské). — Při středověku připomíná křesťanství za prvních dob (»Die Arbeit adelt«), potom je hned u Germanů, charakterisuje zřízení lenní (»die Arbeit ist unfrei«) a vidí pak v klesajícím středověku již obtíže společenské v mohutnění velkoobchodu hromaděním kapitálu stavu městského. Při tom dotýká se i české reformace. »Wiclifovi přívrženci míní, že příroda chce všeobecné rovnosti lidí, Táborité snaží se ji prakticky provésti.« (Ostatek příště.)

O řečnických cvičeních.

Napsal **Jan Kabelík.**

Doba naše daleko více vyžaduje, abychom uměli vyjadřovati myšlenky své písmem nežli živým slovem. V té příčině jest veliký rozdíl mezi starověkem řeckým a římským, který pilně pěstoval řečnictví nevyhnutelně potřebné pro život státní, a mezi dneškem, jenž ho zanedbává. Neprávem. Třeba řečniti mnohým a mnohým lidem není tak nevyhnutelno jak u starých Řekův a Římanů, přece každému poněkud vzdělanějšímu člověku naskytují se příležitosti, kdy pohotovost řečnická byla by mu velmi vhod, a kdy právě nejvíce si stýská na svou nesmělost a neobratnost v řečnění.

Škola, jejíž snahou jest veškery mohutnosti člověka stejnoměrně vzdělávati, zajisté jest povinna přičiňovati se, by chovanci její dovedli spořádaně a jasně pronášeti své myšlenky slovem. Že forma tohoto pronášení dle stupně školy jest různá, je přirozeno. Nelze tolik požadovati po škole obecné jako po střední, jejíž absolvent má zajisté vyjadřovati své myšlenky daleko obratněji, uhlazeněji nežli ten, komu se nedostalo vyššího vzdělání. A přece slyšeti posud stesky, že ze škol středních vycházejí žáci, kteří nedovedou ani o jednoduchých, známých věcech plynně promluviti, zůstávajíce poměrně i za žáky školy obecné vychodivšími. Viz: Schwatlo: Die Übungen im mündlichen Vortrage auf höheren Schulen (Lehrpr. u. Lehrgänge 43.) a jinde častěji.

Odtud také plynou snahy zvýšiti tuto obratnost, třeba nelze po střední škole žádati, aby z ní vycházeli žáci — řečníci.

Některé z prostředků k tomu cíli vedoucích jsou společné škole střední i obecné: pěkné čtení, vypravování rozebraných článků, přednášení memorovaných básní. To vše děje se ve vyučovacích hodinách věnovaných jazyku mateřskému. Ale také v předmětech ostatních snahy tyto se podporují; tak především v náboženství a v dějepise, kde se vydatně pěstuje vypravování, také ve vědách přírodních a j. Těchto prostředků společných škole obecné i střední se zde nemíníme dotýkati: přestaneme na jediném z nich, *řečnických cvičeních*, která příslušejí pouze školám středním.

Málo jest v oboru školském otázek, v nichž by se mínění tak rozcházela, jako právě otázka těchto řečnických cvičení. Jak v rakouských instrukcích pro gymnasia i reálky, tak v německých starších i novějších, zvláště saských se přikazují, ale provádění jejich jest nejrozmanitější. Ze schůzí ředitelů gymnasií pruských jedna jednohlasně vyslovila se, že od nich nelze čekati značného užitku, jiné nebyly v té příčině jednomyslny, některé konečně jednomyslně vyslovily se pro ně. (Viz: Directoren-Versammlungen des Königreiches Preussen v. 1860—1889). V Rakousku vůbec dle programů školních řečnická cvičení nestejně se pěstují nejen v různých zemích, nýbrž i v téže zemi. V samé Vídni na některém ústavě bývá řečnických cvičení mnoho, jinde není o nich ani zmínky. Dle toho viděti, jak různá váha se na ně klade. Totéž lze říci o českých středních školách v Čechách. Nejstejnoměrněji pěstují se řečnická cvičení na českých i německých střed. školách na Moravě, kde od nedávna nařízeno všeobecně, co již některé ústavy před tím činily, uveřejňovati themata řečnických cvičení se jmény přednášejících žáků v programech.

Také theoretikové velice různě o cvičeních těchto soudí. Nejméně příznivě snad *Laas* (Der deutsche Unterricht 156), jiní jsou pro ně rozumějíce jimi *referáty* o četbě, na př. *Klaucke* (Deut. Aufsätze u. Dispositionen 33 násl.), *Lehmann* (Der deutsche Unterricht 93 násl.), *Schrader* (Erziehungs-u. Unterrichtslehre 468), *Schiller* (Handbuch der prakt. Pädagogik 345 násl.), *Schnippel* (Ausgeführter Lehrplan im Deutschen 45 a jinde), ještě jiní vřele se jich zastávají: *Hentschel* (Lehrplan für den deut. Unterr. etc.) a pak *Otto Lyon* (Zeitschr. für den deut. Unterr. VII. 411 násl.) U nás psal o cvičeních řečnických Dr. *G. A. Lindner* v II. ročn. Paedagogia str. 409 násl., poukazuje na důležitost řeči a přihlížeje především k látce řečn. cvičení Jelikož tento krátký článek nezabývá se cvičeními řeč. se všech stránek, není snad od místa věnovati tomuto předmětu znova pozornost.

Cvičení řečnická konají se dle našich instrukcí na gymnasiu v třídě VII. a VIII., na reálce v tř. VII. Na začátku tř. VII. rozebírají se řeči podané ukázkou ve Slovesnosti, při čemž učiteli na gymnasiu výbornou pomůckou jsou odkazy na řeči Ciceronovy již v VI. probrané. Zvláštní nějaké theorie řečnické již Lindner právem nedoporučuje: nenahradíť nikdy vzorných příkladů, na základě jichž jediné žák se může dokonale v řečnictví vycvičiti. Bohužel, vzorných takových řečí u nás ještě je málo, a ukázky podané v příručních knihách Bačkovského a Markalousově nevyhovují. — Hned potom přejde se k cvičením řečnickým

Má-li se jimi dostati žákům alespoň jakés průpravy pro život příští a také napraviti »poněkud poměr mezi duševním příjmem a vydáním,

který nynějším zřízením školským tak nepříznivým se stal, míníme poměr mezi *osvojováním* a *zužitkováním* učiva«, musí se jich účastniti nikoli jenom *někteří* žáci, jak vyžadují instrukce naše pro gymnasia (str. 100), nýbrž *všichni*.

Zajisté právem. Kdyby se přestávalo jenom na několika řečnických cvičeních, účastnili by se jich zpravidla žáci nejlepší, právě ti, kterým jednou v životě nebude se nedostávati odvahy vystoupiti veřejně. Naproti tomu by se vyhýbali řečem žáci slabší a nesmělejší. A přece hlavně těmto jest vystoupiti někdy před obecenstvem byť známým a úzkým, aby tak aspoň trochu zvykli dojmu, jaký pociťuje řečník mluvě před obecenstvem četným a často neznámým. Účasti všech žáků snadno lze docíliti na ústavech o menším počtu žactva. Aby také ve velikých třídách se splnil požadavek ten, řečnická cvičení musí býti krátká, odkud již vyplývá jiné hledisko při volbě látky k nim než na ústavech o menším počtu žactva, jež v tomto článku především mám na mysli, pojednávaje o řečnických cvičeních dle toho, jak zřízena jsou na gymnasiu v Přerově.

Ve příčině *látek k řečnickým cvičením* jsou nám dobrým vodítkem instrukce gymnasijní, které vyžadují (str. 101), aby látka tato byla všem žákům stejně známa,[1]) pročež upozorňují především na látky z četby soukromé. Požadavek tento je zcela případný, jelikož četba jest, aneb má dnes býti střediskem vyučování jazyku mateřskému. Těchto látek z četby je nejvíce viděti v programech ústavů německých, daleko méně na ústavech českých. A právě u nás byly by na místě tím více, ježto mimo literaturu naši třeba míti stále na zřeteli nejdůležitější plody literatury světové.

Při tom nejvíce hledí se k stránce obsahové, ježto rozbor po této stránce především jest pěstovati na ústavech středních. (Viz program gymn. v Přerově z roku 1894.) Z epických básní hodí se k tomu cíli velmi dobře na př. Čerkes, Václav Živsa, Pan Tadeáš, Konrád Wallenrod, Dantovo Peklo, po příp. Dagmar (nebyla-li rozebírána ve škole) a j. v., jejichž četbu lze učiteli při cvičeních řečnických nejlépe kontrolovati. Z didaktického básnictva lze ukázati na př., v čem záleží dle Jablonského Salomona moudrý život, nebo podobné látky zpracovati z Čelakovského Růže stolisté. Z románů poskytnou hojné látky hlavně některé Jiráskovy, z nichž lze sestaviti pěkné kulturně historické obrázky na př. o životě zemanstva českého v XV. stol. a j. v., Bož. Němcové (pokud nebyly četbou třídní), Vajanského Suchá ratolest, již by naši žáci měli znáti a j. v. Nejhojnější látky poskytne nám ovšem poesie dramatická, a žáci rádi pracují o thematech odtud vyvážených, když již byli seznámeni s požadavky kladenými na básně dramatické školním rozborem 1—2 dramat. Zvláště důležitý je zde rozbor některého kusu po stránce jeho techniky, ač i parallely povahopisné a charakteristiky dobře sem se hodí. Pěkný názor v duševní dílnu toho kterého básníka poskytne nám srovnání historické a dramatické osoby některé na př. Karla XII. v Baronu Goertzovi, neb vůbec vytčení bodů, v nichž uchýlil se básník od historie na př. v Elišce Přemyslovně Vlčkově, nebo také

---

[1]) Takových jest ovšem nemnoho; pozdější instrukce pro reálky daleko správněji pouze vyžadují, aby látka k cvičením těm byla žákům *dosti blízka*.

pojednání o zjevích duchů v některých dramatech na základě názorů Lessingových a j. v. K porozumění některým zvláštnostem kusů Shakespearových, jejichž známost především se od našich žáků vyžaduje, znamenitě přispěje přednáška o divadle anglickém za doby Shakespearovy, v níž jest možno ledaco šíře rozvésti, co učitel jenom napověděl. Konečně sem spadá též celkový rozbor některých dramat, který ovšem provede se daleko stručněji, nežli se děje jinak ve škole: řečník probere šíře kus jen po některé stránce na př právě techniky, ostatních zběžně se dotýkaje. Zvláště vhodné je k tomu některé z dramat řeckých (Aias, Antigona), ale i moderní (Sklenice vody a pod.), nebylo li společně ve škole probíráno. Přirozeně připadnou nejnesnadnější tato themata za úkol jen žákům nejlepším.

Kromě toho z češtiny také literární historie nabízí se s některými látkami, jichž učitel ve škole se jen dotkl na př. O Bohusl. Balbínovi, neb o předchůdcích vzkříšení literatury české, o literatuře na Slovensku (zvláště toto!). S užitkem byly by zejména v tř. VIII. přehledy, kterak pěstovány jednotlivé druhy básnické u nás, na př. román historický, umělá ballada a pod., nebo pojednání o souvislosti politických a literárních dějin českých a pod.

Tak již samo vyučování jazyku mateřskému poskytlo by látek nazbyt. K tomu však přistupují dále látky z předmětů jiných, jež jsou rovněž docela místny vzhledem k tomu, že dle instrukcí především jazyk mateřský jest povolán k tomu, aby se v něm soustřeďovalo veškero vyučování. Z programů našich viděti, že taková themata jsou dosti častá. Nejvíc poskytuje jich historie, při čemž ovšem jest dbáti, aby zpracování žákovo nebylo pouhou reprodukcí příslušné stati v knize školní. S výhodou lze žákům zpracovati ledacos ze školní četby v jazyce latinském a řeckém. I z fysiky a přírodních věd lze dobře čerpati.[2])

Kromě toho řečnická cvičení mohou poskytnouti žákům příležitosti nabýti některých poučení také o jiných uměních mimo básnictví, zvláště o uměních výtvarných, jichž škola jen zřídka se dotýká. Lze totiž ve cvičeních těchto pojednati na př. o některém slohu uměleckém, podati popis některého význačného díla na základě reprodukce jeho, srovnati zpracování téže látky básníkem a sochařem neb malířem a pod. Snad se tím zvýší zájem žákův — u nás pohříchu tak skrovný! — pro další studium těchto umění, jejichž známost přece patří k všeobecnému vzdělání (Viz článek T. Šíleného: O vzdělání aesthet. na středních šk. v progr. vyššího gymn. v Brně r. 1895.)

Cvičení řečnická s látkami uvedenými lze spíše nazvati za příkladem Němců z Německa *volnými přednáškami* nebo *referáty*. Neníť při nich ani možno užívati těch příkras a zvláštností, jaké příslušejí řeči vlastní. To také činí zadost instrukcím, jež dí na str. 100: »Die Redeübungen verfolgen nicht im engeren Sinne rhetorische Zwecke.« Přednášky takové, zvláště referáty, schvalují také mnozí z těch, kteří jsou odpůrci cvičení řečnických, na př. Laas

[2]) V Německu naopak, ježto všem učitelům náleží péče o pěstění jazyka mateřského, vyžaduje se po učitelích všech odborův, aby dávali žákům úkoly ze svých předmětův a tak cvičili je o všem souvisle a pěkně se vyjadřovati. Viz: H. Schiller: Sind in unseren Gymnasien zum Zwecke rednerischer Ausbildung besondere Übungen nothwendig? (Zeitschr. f. d. Gymn.-Wesen. 1890, str. 1-22).

A přece týž Laas připouští výjimkou řeč žákovu při školních slavnostech. Toť tedy řeč slavnostní za přítomnosti celého ústavu, a tu může prosloviti žák. Proč tedy ne řeč pouze v třídě své? A nebylo by záhodno, aby žáci před odchodem z ústavu dílem pokusili se sami o nějakou řeč na př. slavnostní a pod., dílem ji alespoň vyslechli a dostali při tom některé pokyny, jež byly by jim dobré pro budoucnost? Ani v tom případě nepřekračujeme ještě mezí vytčených škole, jen když látka zvolená jest přiměřena myšlenkovému okruhu žákův.

Takovéto látky poskytnou především životopisy a nástiny působení literárního jednotlivých znamenitých spisovatelů. Ty doporučují se k cvičením řečnickým v nejnovějších plánech středních škol v Německu, kde proti nim s některých stran ozvaly se námitky, jakoby neměly při volných přednáškách místa, jsouce vlastně jen parafrasí slov učitelových. Tomu však lze snadno se vyhnouti, když thematem bude místo »O působení J. Kollára, P. J Šafaříka, Fr. Palackého atd. řeč na př. na oslavu stých narozenin těchto spisovatelů a pod. Ať alespoň takto škola naše vzpomene našich velikánů, když na jich poctu zvláštní slavnosti školní se nekonají. A proč by na př. ctitel V. B. Třebízského neproslovil řeč u jeho rodného domku, nebo kdo se rád obírá spisy B. Němcové, řeč u jejího pomníku a pod.? Alespoň bude možno žáky upozorniti, jak taková řeč má se lišiti od prosté přednášky, což jest po případě objasniti učitelem zpředu řečníkovi samému. Vzor ostatně mají teď žáci v novém vydání Slovesnosti (řeč Vrchlického i Albertovu). Proč by také nemohl abiturient prosloviti svým druhům řeči na rozloučenou nebo promluviti o významu divadla ve formě řeči při otevření divadelní budovy atd. atd.? I to jest přiměřeno schopnostem žáka, který již již vstupuje universitou do života veřejného.

Proti látkám, při nichž žáku jest se vmýšleti do situace jemu zcela vzdálené, cizí (řeči Hannibalovy, Přemysla Otakara II. a pod.) vyslovuje se právem již Lindner (l. c.). U nás přes to posud jsou namnoze oblíbeny. (Příště dále.)

Poznámky k odvození některých vět mathematických.

Dr. Ant. Pleskot.

1. Při vypočítávání momentu setrvačnosti vyskytuje se součet tvaru,

$$S = \lim \sum_a^b x^2 \Delta x,$$

a tu jsou různé elementárné methody, kterými se hořejší součet stanoví. Nejobyčejnější methoda jest ta, že intervall $(a\,..\,b)$, pro který se má hořejší součet stanoviti, rozdělí se na nekonečný počet stejných nesmírně malých intervallů a úloha převádí se dále na úlohu, stanoviti součet arithmetické řady stupně druhého.

Chci zde ukázati jinou elementární methodu, kterou stanoví se součet obecnější

$$S = \lim \sum_a^b x^n \Delta x,$$

a která ve svém principu není ničím jiným, než zobecněním té methody, které užívá se ve škole ku vypočtení plochy parabolické. Snadno, i bez znalosti analytické geometrie možno vyložiti grafické znázornění křivky

$$y = x^n,$$

když x za úsečku a y za pořadnici pokládáme.

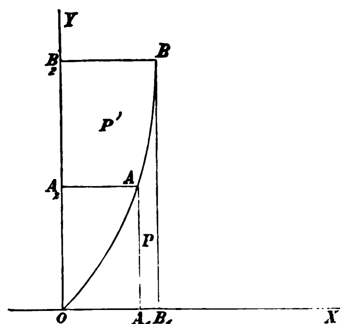
Součet

$$\lim \sum_0^a x^n \Delta x$$

neudává pak nic jiného, než velikost plochy, která úsečkou a, pořadnicí a^n a příslušným obloukem křivky $y = x^n$ omezena jest.

Velikost plochy té můžeme pak takto stanoviti. Zvolme na křivce $y = x^n$ dva body $A(x_1, y_1)$, $B(x_2, y_2)$. Průměty těchto bodů na osu X a Y označme A_1, B_1; resp. A_2, B_2.

Označíme-li plochu lichoběžníka $A_1 B_1 B A$, p, a plochu lichoběžníka $A_2 B_2 B A$, p', pak jest:

$$p = \frac{y_2 + y_1}{2}(x_2 - x_1),$$

$$p' = \frac{x_2 + x_1}{2}(y_2 - y_1).$$

Z toho:

$$\frac{p}{p'} = \frac{y_2 + y_1}{x_2 + x_1} \cdot \frac{x_2 - x_1}{y_2 - y_1}.$$

Poněvadž $y_1 = x_1^n$, $y_2 = x_2^n$, jest

$$\frac{p}{p'} = \frac{x_2^n + x_1^n}{x_2 + x_1} \cdot \frac{x_2 - x_1}{x_2^n - x_1^n}.$$

Tento výraz můžeme ještě zjednodušiti, když místo $\frac{x_2 - x_1}{x_2^n - x_1^n}$

píšeme
$$\frac{1}{x_2^{n-1} + x_2^{n-2} x_1 + \ldots + x_1^{n-1}}.$$

Pak

$$\frac{p}{p'} = \frac{x_2^n + x_1^n}{x_2 + x_1} \cdot \frac{1}{x_2^{n-1} + x_2^{n-2} x_1, \ldots + x_1^{n-1}}.$$

Jest-li že jsou body A a B nekonečně blízko u sebe, pak jest

$$x_2 = x_1, \; y_2 = y_1 \text{ a}$$

$$\frac{p}{p'} = x_1^{n-1} \cdot \frac{1}{n x_1^{n-1}} = \frac{1}{n}.$$

V tomto případě stanoví proužky p a p' plochu lichoběžníků, jichžto strana AB jest obloukem křivky.

Rozdělíme-li nyní celou plochu, která úsečkou x, pořadnicí y a příslušným obloukem křivky omezena jest, na nesmírně malé proužky, pak platí o každém proužku p_k pod křivkou a příslušném proužku P'_k nad křivkou vztah

$$\frac{p_k}{P'_k} = \frac{1}{n},$$

pročež platí i tento poměr o celé, částečně pod křivkou, jednak nad křivkou položené ploše.

Označíme-li plochu pod obloukem křivky P a nad obloukem P_1, pak $P + P_1$ vyplňují obdélník o stranách x a y.

Máme tudíž pro P a P_1 rovnice:

$$P + P_1 = xy = x^{n+1}$$

$$\frac{P}{P_1} = \frac{1}{n},$$

z nichž plyne

$$P = \frac{x^{n+1}}{n+1}.$$

Jest tedy

$$\lim \sum_0^x x^n \Delta x = \frac{x^{n+1}}{n+1}.$$

Součet $\lim \sum\limits_a^b x^n \Delta x$ jest pak roven rozdílu

$$\lim \sum_0^b x^n \Delta x - \lim \sum_0^a x^n \Delta x \text{ t j.}$$

$$\lim \sum_a^b x^n \Delta x = \frac{b^{n+1}}{n+1} - \frac{a^{n+1}}{n+1}.$$

Klademe-li $n = 2$, obdržíme vzorec pro plochu paraboly o rovnici

$$y^2 = 2px.$$

Z této rovnice plyne:

$$x = \frac{y^2}{2p},$$

a tudíž plocha nacházející se mezi osou Y_a omezená úsečkou x a pořadnicí y jest dána výrazem

$$\sum_{0}^{Y} \frac{y^2}{2p} \Delta y = \frac{y^3}{3 \cdot 2p} = \frac{2pxy}{2 \cdot 3 \cdot p} = \frac{xy}{3};$$

z toho pak plocha omezená obloukem křivky úsečkou x a pořadnicí y jest rovná $\frac{2}{3} xy$.

Jiné elementárné odvození součtu $\lim \sum x^n \Delta x$ uvádí Schlömilch v Hoffmannově časopisu Zeitschrift für mathem. u. physik. Unterricht a sice v ročníku 18. na straně 567.

2. *O vyvinutí vzorců $\sin \alpha \pm \sin \beta$ a $\cos \alpha + \cos \beta$.*

Vzorce pro $\sin \alpha - \sin \beta$ a $\cos \alpha - \cos \beta$ možno přímo vyvoditi geometricky a sice použitím téhož grafického znázornění, jehož se užívá při vyvinování vzorců pro $\sin(\alpha \pm \beta)$ a $\cos(\alpha \pm \beta)$.

Z přiloženého známého obrazce, v němž $OA = OB = 1$, $AC \perp CB$, $CB \perp OX \measuredangle XOA = \alpha$, $\measuredangle XOB = \beta$, vysvítá:

$$\sin \beta - \sin \alpha = CB = AB \sin \varepsilon,$$
$$\cos \alpha - \cos \beta = CA = AB \cos \varepsilon,$$

při čemž $\measuredangle \varepsilon = 90 - \frac{\alpha + \beta}{2}$.

Z rovnoramenného trojúhelníka OAB plyne:

$$AB = 2 \sin \frac{\beta - \alpha}{2}.$$

Pak

$$\sin \beta - \sin \alpha = 2 \sin \frac{\beta - \alpha}{2} \cos \frac{\alpha + \beta}{2}$$

$$\cos \alpha - \cos \beta = 2 \sin \frac{\beta - \alpha}{2} \sin \frac{\alpha + \beta}{2} =$$

$$- 2 \sin \frac{\alpha - \beta}{2} \sin \frac{\alpha + \beta}{2}.$$

Z těchto vzorců známým postupem vyvinou pak se vzorce pro $\sin \alpha + \sin \beta$ a $\cos \alpha + \cos \beta$.

3. *Důkazu* věty Carnotovy může se dáti následující jednoduchá forma. Spustíme-li s vrcholu C trojúhelníka ABC výšku v na základnu AB, a označíme-li patu této kolmice D, pak z pravoúhlých trojúhelníků ACD a CDB plynou vztahy:

$$AD = \sqrt{b^2 - v^2} \quad DB = \sqrt{a^2 - v^2},$$

a tudíž

$$c - \sqrt{b^2 - v^2} = \sqrt{a^2 - v^2}.$$

Povýšíme-li na druhou tuto rovnici, pak obdržíme:

$$c^2 + b^2 - v^2 - 2c\sqrt{b^2 - v^2} = a^2 - v^2, \text{ čili}$$

$$c^2 + b^2 - 2c\sqrt{b^2 - v^2} = a^2.$$

Tato relace vyjadřuje již větu Carnotovu planimetricky. Píšeme-li místo $\sqrt{b^2 - v^2}$, $b \cos \alpha$, pak nabývá obyčejné formy

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha.$$

Drobné zprávy.

Školské zprávy.

Na českém matičném gymnasiu v Opavě bylo letos zapsáno do I. tř. 69 žáků, do II. 57; v obou jsou parallelky. Všech žáků na ústavě jest 306. V učitel. sboru staly se přes prázdniny tyto změny: Fr. Überhuber (LŘč) z gymn. v Žitné ul. v Praze přijat za professora, podobně odb. učitel měšť. školy v Mor. Budějovicích a býv. supplent gymnasia valašskomeziříčského Tom. Havlíček pro mathematiku a fysiku. Za suppl. učitele přijati p. Meth. Jakubička pro dějepis a zeměpis a p. Fr. Kuchynka pro klass. filologii.

Matiční česká reálka v Hodoníně přestěhovala se do vlastní budovy. Zasvěcení její stalo se malým svátkem národním. Vykonal je sám brněnský biskup dr. Fr Bauer dne 7. září. Tam přijato letos do I. tř. 66 ž., do II. 63 a do III. 56. Všem třídám zřízeny pobočky. Sbor professorský je již 10členný. Skoro současně se slavností vysvěcení nové budovy slavil ředitel ústavu Fr. A. Slavík 50. narozeniny. Veřejnost moravská ocenila při té příležitosti tichou, ale neunavnou a všestrannou působnost jeho, jíž si získal na Moravě obecnou oblibu.

Na matiční reálce v Lipníku přijato do 1. tř. 63 ž., do 2. tř. 78. V obou zřízeny parallelky. Ta čísla značí radostný úspěch. Ve sboru učit. jsou tito pánové: řed. Fr. Jansa, prof. Václav Voborník (ČNlř), prof. Ad. Nový (K), prof. Zd. Franta (H) a suppl. učitelé B. Řezník (mf), Fr. Kadlec (nb).

Na matičném gymnasiu v Místku zapsáno letos do 1. třídy 41, do 2. třídy 49 žáků. Členy učitelského sboru jsou letos tito pánové: Řed. K. Nebuška, prof. K. Krčal (LŘč), Frant. Linhart (H) a suppl. učit. Vrat. Mach (pmf), Jos. Hájek (nb).

Nové gymnasium matiční otevřeno bylo letos v *Zábřehu* za vzácného nadšení česk. lidu. Tím severozápad moravský získal první český střední ústav svůj. Do 1. tř. tam přijato 82 ž. a 1 privatista, tak že bylo nutno zříditi parallelku. Kromě řed. dr. Fr. Kahlíka působí tam prof. Fr. Rada (ProplŘ) a Fr. Bubák (pmf).

Na nové zemské reálce české v Uh. Brodě přijato do 1. tř. 79 ž. a zřízena tedy rovněž pobočka. Tam jmenován ředitelem prof. Jan Rain (ChP), skutečnými učiteli pak K. Kašpárek (MP), Fr. Nerad (H). Katechetou jest P. Cyr. Stojan.

Také v Čechách přibyla do řady českých středních škol nová *reálka obecní v Lounech* na hranici jazykové. Bohatá obec lounská otevřela hned

třídu I. a II.; do první zapsáno bylo 66 žáků, tak že bylo třeba zříditi parallelku; II. třída má 38 žáků. Ředitelem zvolen Al. Zdráhal, prof. kralohradecké reálky, professorem jmenován Jos. Lyer (Kd) a K. Šubrt (NFrč); pom. učiteli Jan Kosík (mf) a Max. Regal, katechetou P. Ant. Petr.

V Mor. Ostravě byla letos otevřena 1. třída něm. gymnasia a zapsáno do ní 20 žáků. Čechové usnesli se na vlastní náklad zříditi reál. gymnasium a rozepsali již také místo ředitelské. Otevření však odloženo na příští školní rok. Min. povolení na nižší reálné gymnasium výbor Matice ostravské již došlo.

Ve Strážnici české státní gymnasium otevře se počátkem školního roku 1897/8.

V Prostějově otevření českého obecního gymnasia odloženo rovněž na příští rok.

Městské něm. gymnasium **v Kyjově** proměněno bude v české, což je přirozeným následkem přechodu městské správy do českých rukou po dlouholetých bojích letos dne 13. srpna nastalé. Kyjov počítá se mezi bohatá města moravská.

V Brně zřízena letos česká pokračovací škola *kupecká* při vyšší obchodní škole tamější. Na této obch. akademii naší zapsáno 108 ž. a působí letos již 6 učit. sil: Řed. K. Fišara, prof. Bohuslav Holman, Richard Jiřík, Jan Mašín, Václ. Veps a Jos. Voráček. Při česk. učit. ústavě ve St. Brně zřízena pokrač. škola *průmyslová* od 1. října t. r.

Městské vyšší obchodní škole české v Prostějově propůjčilo ministerstvo právo veřejnosti poč. škol. roku 1897.

Největší počet žáků mezi gymnasii rakouskými má letos asi brněnské české vyšší gymnasium. Máť 640 žáků a učí se tam v 15 třídách. Do první tř. přijato 133 žáků; slabší jsou VII. (49 ž.) a VIII. (37 ž.).

Uniforma žákovská, povinná, zavedena jest s minist. schválením na haličských středních školách od počátku letošního škol. roku.

Státní nižší gymnasia na Smíchově, české i německé, proměněna od poč. šk. roku nynějšího ve vyšší. Náklad na 5. tř. českého ústavu hradí zatím obec.

Z rozpočtu ministerstva kultu a vyučování říšské radě dne 1. října předloženého. Dle něho má býti v tomto správním roce 1897 postátněna matiční reálka v Č. Budějovicích. V Praze na Starém Městě a na Žižkově mají býti zřízeny české reálky. Nových míst skutečných učitelů má přibýti 53.

C. k. akademie umění v Praze. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 21. září 1896 byla posavadní malířská akademie pražská převzata do státní správy, a schváleno zřízení umělecké akademie se školou sochařskou a malířskou v Praze, počínajíc dnem 1. října t. r. Professory na této akademii jmenováni J. V. Myslbek, Fr. Ženíšek, Jul. Mařák a Max Pirner (Brožík a Hynais jmenováni již loni). Vyučovati se bude v obou zem. jazycích. Rektorem zvolen V. Brožík.

Strakovská akademie, již v závěti šlechetného Jana Petra hr. Straky († 1710) stanovená, zahájila konečně po 186 letech činnost tímto školním rokem. Prefekty jmenováni: Th. Dr. Ant. Podlaha a suppl. uč. Dr. Jos. Pekař, oba z gymn. v Truhlářské ul., pak J. Svoboda, býv. vychovatel u kn. Trautsmannsdorfa. Nastoupili dne 1. září. Ředitelem jest Dr. Jos. Trakal. Dle závěti určena byla akademie »pro urozenou mládež stavu panského a rytíř-

ského chudého *národa českého*«, ale časem původní účel všelijak pozměněn. R. 1884 usnesl se český sněm (20. října), že má akademie býti vychovávacím a vzdělávacím ústavem pro vyšší stavy království českého vůbec, tedy bez rozdílu národnosti.

O nás. Die rechte Persönlichkeit des Lehrers sei geistiges Leben in der Vereinigung von gesundem Idealismus und gesundem Realismus, gestützt auf Hingabe und Begeisterung für den Erzieherberuf. Hingabe und Begeisterung sind aber nicht denkbar ohne die Bereitwilligkeit, alles einzusetzen für eine edle Sache. Wenn nun jemand all' sein Können und all' sein Wollen einsetzen soll, so kann er der Stütze durch das Ansehen seines Standes nicht entbehren. Die Achtung, die ihn von dem Ansehen seines Standes zufällt, unterstützt sein Können und hebt sein Wollen, wodurch das Pflichtgefühl und das Bewusstsein der Verantwortlichkeit leichter lebendig bleiben. Und soll die Einzelperson des Lehrstandes von der Jungend als Vorbild anerkannt werden, so ist dies wieder nur so weit möglich, als das Ansehen und die sociale Stellung des ganzen Standes es ihr nicht unmöglich machen. Was man in allen diesen Stücken dem Stande verweigert oder gibt, das verweigert oder gibt man mittelbar auch der Erziehung unserer höchsten Stände. Dr. Rothfuchs.

Die besten der Nation sind gerade gut genug zu Jugendbildnern.
Hainzpeter.

O českých professorech na Rusi napsal dopisovatel Neue Freie Presse z Petrohradu ve svých dopisech Momentaufnahmen in Russland (VII. v čís. ze dne 25. srpna 1896) jakožto výrok vynikajícího ruského státníka a tajného rady (slavjanofila) mimo jiné toto: Wir kennen übrigens die Czechen nicht nur aus der Vogelperspective. Eine erkleckliche Zahl von ihnen hat sich als Gäste bei uns niedergelassen. Der Czar der Contraste, Nikolaus I., hatte dem höheren Unterrichtswesen einen schweren Schlag versetzt. Er sperrte in einer Stunde der Verblendung zahlreiche Anstalten für Lehrerbildung. Dadurch hat uns später das Material für Mittelschullehrer gefehlt. Wir holten uns den Ersatz aus Böhmen. Vierhundertfünfzig Mann! Diese eingewanderten czechischen Professoren stehen in schlechtester Erinnerung bei uns; sie hielten sich übermüthig für die Vertreter des ersten slavischen Culturvolkes, sahen verächtlich auf die russische Sprache und unser Wesen herab, sie verschmähten, beides kennen zu lernen, während die Deutschen in ähnlicher Stellung eifrig bemüht waren, diese mangelnde Kenntnis nachzuholen. Dadurch haben sie die Schüler abgestossen, ihnen durch den Mangel jeder pädagogischen Begabung die Freude am Lernen verdorben, und erschienen sie uns nur als Apostel unserer Bildungsfeinde und Gegner des Classicismus. Wir sind herzlich froh, dass wir diese nationalen Brüder, die so viel Unzufriedenheit und Erbitterung erregten, nicht mehr brauchen!«

Osobní. Řádný prof. rak. dějepisu na české universitě pražské, dr. *Ant. Rezek*, jmenován minister. radou v ministerstvě kultu a vyučování, kdež mu mimo jiné důležité úkoly svěřen referát řecko-orientální, jejž kdysi zastával též býv. min. Jos. Jireček. Odchod jeho znamená pro vědu, liter. ruch a pro studentstvo citelnou ztrátu; ale působiště vídeňské jest tak důležité, že ji může vyvážiti. P. radu Rezka zdobí jako málo kohō všecky vlastnosti žádoucí pro takový úřad se stanoviska odbornického, vědeckého, národního i společenského. Proto celá veřejnost naše provázela jmenování to s upřímnou, nadějnou radostí.

Vyznamenání: Řed. malostranské státní reálky, p. Fr. Hozovi, udělen byl titul vládního rady. — Prof. Ad. Heyduk, Al. Jirásek a Jul. Roth vyznamenáni titulem škol. radů a složili dne 23. září přísahu v ruce p. místodržitele.

Prof. Julius Roth byl zmocněn vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování podniknouti cestu do Německa a byl mu cestou diplomatickou zjednán přístup do gymnasií, reálek a seminářů k hospitaci při školním učení. Zkušenosti, jichž touto cestou nabyl, hodlá k ustálení methody uvésti na veřejnost.

Úmrtí. Hned na počátku škol. roku želíme ztráty dvou milých kollegů, kteří oba jaksi náhle nám odešli. *Jan Hanuš* (Pm) z plzeňské reálky zemřel dne 21. září, *Jos. Kovář* (Člř) z gymnasia vysokomýtského dne 29. září. Hanuš měl 53, Kovář 49 let. Budiž jim vděčná paměť!

Ze státních drah. *Od 1. října* 1896 povoleny byly občanským státním a dvorním úřadníkům ***na pensi*** stejné výhody pro jízdu na státních drahách jako úřadníkům aktivním s tím rozdílem, že nedostanou trvalou úřadní legitimaci na snížení jízdného, nýbrž že povolována jim bude sleva na jízdném jednotlivě vždy na odůvodněnou žádost od ředitelstev státních drah poukázkou, podléhající poplatku za vyhotovení. Žádosti takové musí býti od úřadu pensi vyplácejícího vidovány; připojiti jest frankovanou obálku, žadatelovou adresou opatřenou, a poplatek za vyhotovení poukázky. Vše zašle se železničnímu ředitelstvu, v jehož obvodu se žadatel zdržuje, nebo který je mu nejbližší. Mimo to vykázati se musí při jízdě samé pro případ revise listem o své totožnosti, na jehož rubu jest podobizna a jméno pensistovo jakož i úřední pečeť a podpis přednosty úřadu, kde byl vydán.

Zprávy spolkové.

Zprávy z výboru. Poslední schůze výborová před prázdninami konala se v červnu. Jednatel podal zprávu, že promemoria o úpravě platů, vypracované ve shodě s kollegy německými, rozesláno na všechny ústavy české a na německé v Čechách; ve Vídni dodáno na příslušná místa pány poslanci Dr. Kurzem a prof. Bendlem. Petice v téže věci vypracovaná od jednatele a kollegů německých nebyla do Vídně zaslána, ježto vídeňští kollegové žádali, abychom se připojili k petici jejich. Tato obsahovala tatáž petita jako naše a tedy pro větší váhu jednotného postupu zdejší Mittelschule a spolek náš se přidaly k Vídeňským, jimž také povolena od p. ministra audience. Při ní probrána zevrubně celá petice, a přání tam projevená uznána p. ministrem za správná.

Jménem spolku našeho projeven byl dopisem od výboru zaslaným souhlas úplný s akcí směřující k tomu, aby zachován byl starobylý ráz Prahy. Na vědomí vzat přípis p. předsedy vídeňské Mittelschule, který vyslovil v něm přání, abychom vždy společně s kollegy vídeňskými jednali a vystupovali.

S potěšením vyslechl výbor zprávu, že I. třída České Akademie věnovala již na vydávání Věstníku 100 zl. a třetí třída 150 zl. I usneseno, oběma slovutným třídám za přízeň a uznalost tímto činem snahám našeho stavu projevenou vzdáti upřímné díky. Takto jest spolku umožněno rozsah Věstníku příštím

ročníkem zvětšiti. Titul Věstníku se pozmění. Ačkoli pak členové spolku budou dostávati Věstník značně rozšířený, přece příspěvek členský má zůstati zatím i nadále týž, jaký byl dříve, totiž 1 zl.

Z jednání první schůze výborové po prázdninách konané vyjímáme toto: Posud vydané ročníky Věstníku budou poslány do ministerstva vyučování.

Zavítá-li J. Excell p ministr kultu a vyučování do Prahy, súčastní se spolek náš případného jeho uvítání. Na telegram, který na konci škol. roku byl poslán jménem spolku našeho a spolku Deutsche Mittelschule p. ministru kultu a vyučování jako poděkování za úpravu pense vdov a sirotků a jako prosba za přízeň při nastávající úpravě platů, odpověděl J. Exc. p. ministr kultu a vyučování svob. pán Gautsch rovněž telegramem takto: »Ústřední spolek českých professorů *Praha*. Verbindlichen Dank für Begrüssungstelegramm vom 10. Juli. Gautsch.«

V téže schůzi výborové oznámil p. starosta, že vysloveny byly od českého místodržitelství díky Jeho Veličenstva za výraz soustrasti, která byla spolkem projevena nad úmrtím Jeho Cís. a Král. Výsosti arcikn.žete Karla Ludvíka.

Také jiný podnik spolkový *Česká knihovna zábavy a poučení* spolkem vydávaná těší se přízni zasloužené. Lze se nadíti, že dostane se k žádosti výboru doporučení a schválení čísel dosud vyšlých i vys. c. k. ministerstvem kultu a vyučování. Podá se žádost, aby Branišův Katechismus dějin umění, kniha, jaké jsme dosud v literatuře neměli, byla zavedena za pomocnou knihu pro kreslení. Jest jen na pp. členech spolku, by horlivě doporučujíce žactvu naši knihovnu, přispívali takto k jejímu udržení. Českou knihovnou plní professorstvo také kus povinnosti své k mládeži sobě svěřené.

Dle zprávy *p. pokladníkovy* jeví se stav pokladny po prázdninách takto:

Celkový majetek	1606 zl. 14 kr.
Vydáno letos (hlavně na Věstník a tiskopisy o úpravě platů)	789 zl. 74 kr.
Zbývá tedy	816 zl. 40 kr.

Loni zbylo 571 zl. 67 kr., takže letošní přebytek jest o 244 zl. 73 kr. větší, což vysvětluje se jednak velikým darem České Akadem e, jednak větším počtem členů, jichž je 740, kteří všichni až na 7 členů zaplatili své příspěvky. Z daru Akademie České zesílen již loňský ročník Věstníku o 2 archy. Již z toho viděti, že výbor, jak jen síly jeho stačí, pracuje o zvelebu spolku a prospěch členstva a to stejně pražského jak venkovského.

Jak p. pokladník oznámil, sestavil pan ředitel Dr. Bernhard tabulky, ze kterých patrno, že by funerální odbor, o jehož zřízení se jednalo, nepotkal se za nynějších poměrů se zdarem. Proto upustilo se k návrhu p. pokladníkovu od jeho zřízení.

Než členové rozešli se na prázdniny, uspořádán byl výlet po parníku na Závist a Jarov dne 13. června, který za účasti 50 členů a jich dám vydařil se velmi pěkně. Po prázdninách má se vykonati ve středu dne 14. října vycházka do elektrárny Národního domu na Kr. Vinohradech a do měšťanského vinohradského pivovaru.

Pan jednatel rozeslal všem pp. důvěrníkům spolku lístky, aby laskavě oznámili p. starostovi změny ve stavu členstva a aby hleděli jmenovitě získati ještě ty pány kollegy, kteří dosud spolku se vzdalují.

P. zemsk. inspektorovi Procházkovi byla poslána gratulace k jeho povýšení, rovněž p. minister. radovi prof. Dru. Rezkovi k jeho jmenování, a prof Šolínovi, tajemníku České Akademie, k udělení řádu železné koruny vysloveno blahopřání.

Konečně jest poznamenati, že na zbudování pomníku historiografu Palackému spolek věnoval 10 zl.

Valná hromada určena na sobotu dne 24. října. *J. M.*

Hlídka literární.

Časopisy.

Časopis Musea království Českého. Redaktor Ant. Truhlář. Roč. 70. (1896). Sv. 1. podává úvodní přednášku prof. dr. Fr. Pastrnka na české universitě O počátcích slov. filologie v Čechách, zvl. o Fort. Durychovi, Spor o dědictví rožmberské 1523 až 1528 od dr. J. V. Šimáka, O právu hraničném v někdejším kraji boleslavském od Fr. Bareše, Zlomek traktátu sv. Bernarda »o boji duchovním« od Ferd. Menčíka, O stč. rukopise románu o Barlaamu a Josafatovi od Fr. Jedličky, O klatovské rodině Krystyanů (křesťanů) z Koldína od dr. K. Hostaše, Dodatky a opravy k biografiím Mik. Alberta z Kaménka, Mik. Konáče, Mart. Kuthena, Václ. z Vřesovic a zprávu o knihovně řeholních kanovníků sv. Augustina na Karlově; hlídka literární přinesla zejména instruktivní referát o Wintrově Životě církevním v Čechách od H. Kollmanna, pak znamenitý rozbor Wolkanovy Geschichte der deutschen Litteratur in Böhmen od prof. dr. V. E. Mourka, jímž odhalena celá ta nepoctivá a strannická soustava práce Wolkanovy (odpověď tuto byla česká věda p. Wolkanovi dlužna), konečně referát o Fysice a Faber fortunae J. A. Komenského od J. Nka. — *Svazek druhý* vyplňuje čl. Dr. V. Flajšhansa Boj o Rukopisy, čl. dr. V. Vondráka: K otázce o slov. abecedách, Nové dopisy B. Němcové (podává V. Váv:a) a dokončení kritické stati Mourkovy o Wolkanově něm. literatuře.

Časopis Matice Moravské. Sbor redakční: V. Brandl, Fr. Bartoš, F. A. Slavík, dr. Fr. Kameníček. Roč. XX Seš. 3—4. má tyto nové články: Snopek, Ze studijí cyrillomethodějských; V. Prasek, Kelamancia—Olomouc; Fr. Jurek, Obdarování; J. L. Červinka, Mince a mincovnictví markr. moravského; Vojt. Plotěný, Místopisné črty z okolí Frenštátu; Jar. Janoušek, Řád zedníků a kameníků na býv. panství teleckém; Bol. Dolejšek, České listiny v pohraničných archivech haličských; J. Klvaňa, Morava na národop. výstavě, Uměl. a vědecké zprávy a rozhledy po literatuře.

Český časopis historický. Red. dr. J. Goll a dr. A. Rezek; nakl. Bursík a Kohout. Ročník II., č. 3—5.: Boh. Navrátil, Příspěvky k dějinám arcibiskupství olomúckého; J. Novotný, Husův glejt; Ant. Rezek, Michajl Bakunin; J. Vrchlický, O domnělé alliteraci v Dantově Božské komédii; Ant. Rezek, Jindřichohradecký archiv po 30 letech; Max Dvořák jun., Process Jiřího z Lobkovic; J. Vrchlický, Poslední poesie Markety Navarrské; Jarosl. Rott, Přemysl Otakar II. a veřejné mínění jeho doby; Jos. Šimek, K dějinám města Kaňku; A. Rezek, Jakub Palaeolog; literatura, polemika, přehled článků v časopisech, zprávy.

Český lid, sborník lidovědný. Roč. VI. Red. dr. Č. Zíbrt, nakl. F. Šimáček. Čís. 1. Dr. V. Tille, Ze srovnáv. literatury lidové. 1. Látka Macháčkovy veselohry Ženichové; 2. Látka Zeyerovy slovenské legendy Samko Pták; Dr. Zíbrt, Žákovské slavnosti na sv. Řehoře; J. Fr. Hruška, Národop. studie našich umělců. III. Dva výjevy ze svatby chodské; Jan Koula, Několik myšlenek, v čem a kde hledati dlužno starožitnost vyšívání slovenského; Zíbrt a J. V. Šimák, Příspěvky k dějinám českých blouznivců nábož.; V. Vyhlídal, Ze života slezských dětí; Dr. J. V. Nováček, Pobratimství zlodějů r. 1668 a pověst Kubata dal hlavu za blata; J. F. Král, Komedie o sv. Barboře; J. Malovaný, Nářečí z Císařova a okolí na Mor.; J. V. Novák, Slovenské písně B. Němcové; Jos. Klvaňa, Jak a co zapisovati při studiu lidopisném; Zíbrt, Žákovské slavnosti na sv. Blažeje I., Vyobrazení her a zábav stč., a Z netištěných zápisek Krolmusových a m. j., též Otázky a odpovědi. Hojná vyobrazení.

Hlídka. Měsíčník věd. Red. Dr. P. Vychodil, O. S B. v Brně. Roč. I. (XIII.). Čís. 5—10. Dr. Rob. Neuschl, Malthusova theorie čili zákon lidnatosti; A. Novotný,

Co asi příčinou neúspěchu tvorby básnické; J. Svozil, Ze života našich Rusínů; Dr. Fr. Bulla, O starých společenstvech u našeho lidu: Dr. Fr. Nábělek, O prostoru: týž O čase; Dr. Ant. Podlaha, V jakém smysle byla potopa všeobecnou; Fr. Hrbáček, O obsazování stolice papežské; Dr. Fr. Kyzlink, Krvina u Arabů; Fr. Bílý, Dopisy z Prahy III.; Vavř. Wintera, Poměr Fridricha II. k náboženství; J. Svozil, Česká otázka a reformace (čl pozoruhodný); Plac. Buchta, Problem svobody u Kanta; písemnictví; směs (obé zvl. bohaté).

Listy filologické. Red. Jan Gebauer, Jos. Král, Fr. Pastrnek. Seš 1—4. Jos. Král, O prosodii české; týž, O novějších řeckých nálezech hudebních; Fr. Krejčí, K Platonovu Theaitetu p. 191 C—E; K. Novák, Husův traktát O 7 smrtedlných hřiešiech; V. Tille, Glossy a částečný překlad bible v bibl. olom.; V. Hauer, Klasobraní po rukopisích; Fr. Groh, Orsothyra; Jos. Zubatý, O rozličné kvalitě dlouhých samohlásek a dvojhlásek indoevrop.; Jos. Pekař, Hrubá Skála v RK.; J. Gebauer, O nové obraně padělaného Rukopisu Královédvorského; Fr. Pastrnek, Vatroslav Oblak; týž, Z filologie slovanské; hojné úvahy a zprávy.

Literární Listy. Vydává prof. Fr. Dlouhý v Brně. Roč. XVII. Vycházejí 14denně. Č. 10—16. J. Vorel, Sv. Čech a český proletariát. Váňa, W. Wordsworth; Fr. Holeček, Katol. moderna; J. Vorel, Účelnost v literatuře; Ideje a typy ve spisech Dostojevského; Koráb, Laikové a katol. moderna; Bartoszewicz, Pessimisté-melancholici; Vielle-Griffin, Nová poetika; L. Lošťák, Edgar Allan Poe. Přehojné posudky, bibliografie, zprávy, přehledy překladů, životopisů, pův. článků atd.

Naše Doba. Red. Dr. T. G. Masaryk. Vyd. Jan Laichter na Kr. Vinohradech. Roč. III., č. 7—12. Ideje a typy v literár. plodech Dostojevského; Národop. výstava českoslov., píše Dr. J. Jakubec; O. V., Návrh pravidel česk. hexametru; Jak se dívá Čína na Evropu; Dotknut geniem. Život a snahy rusk. malíře Kramského od F. Táborského; J. Vlček, Slovensko v letech 60.; Česká hudba; Dr. V. Preininger, Škola a lékař; Ze současné literatury polské; x. Organisace učitelstva a literatura pro mládež; V. Š., Sibiřská dráha a její budoucnost; F. M. Fels, Shakespear nebo Bacon; Makovický, Nazarénové v Uhrách; Lev Šolc, Příspěvky k ocenění antiky v básních J. Vrchlického; rozhledy politické, národohospodářské, živnostenské a obchodní, sociální, časopisecké, úvahy a kritiky, zprávy.

Osvěta. Red. V. Vlček. Roč. 26. Č. 8—10. Dr. Kadlec, Hermenegild Jireček; Toužimský, Ristič o srbské válce 1876; J. Mikš, Ruská literatura r. 1895; F. Zákrejs, Vítězný RK. a RZ.; Dr. V. Flajšhans, Poznámky k odpovědi prof. Gebauera; K. V. Rais, Západ; R. Tyršová, K výstavě Mik. Alše; Dr. Prášek, O archaeol. nálezu u Dobřichova; Krásnohorská, Ženský výrobní spolek; G. Preisová, Stáří; Pav. Janota, Ze života evrop. panovnic; Sava Chilandarec, O svatých otcích athonských; Dr. Prášek, Nipurské zprávy o nejstarších dějinách lidstva; Toužimský, O všeruské výstavě v Niž. Novgorodě; Dr. Flajšhans, Z výletu do Moravy; V. Doubek, O Nansenově výpravě polární; Dr. D. Panýrek, Mezinár. lékárnická výstava v Praze; Zprávy hospodářské a sociální od Dr. Šimka; rozhledy v dějinách současných od Vl. Svobody.

Sborník české společnosti zeměvědné. Red. Dr. J. Metelka a J. Frejlach. Roč. II. č. 3—5. Ant. Rašín, Vzpomínky na plavbu kolem země; Fr. Sobek, Dr. Ant. Tille; Dr. Em. Fait, Světové plavby poříční a průplavy v blízké budoucnosti; F. Menčík, Dobrodružné námořní cesty rak. šlechtice; bohaté drobné zprávy a literatura.

Z lesů a luhů. Illustr. list pro lesní a polní hospodářství, myslivost a rybářství. Roč. II. Čís. 3—10. Vydává se dvakrát měsíčně ve Velikém Meziříčí (předpl. 1 zl. 80 kr.), jakožto příloha »Háje«, jenž vychází každých pět neděl ve Žďáře u Polné. Roč. 25., č. 4-6. Nakladatel a redaktor J. Doležal. Předplatné se všemi přílohami (Lesní Obzor, Z lesů a luhů, Lověna, Rybářské Listy) 5 zl. roč.

Z říše vědy a práce. Red. Dr. V. Kurz. Ročn. IV. Č. 15—20. s obsahem vždy zajímavým. Nakl. Fr. Šimáček. Předpl. 3 zl. ročně.

Ženský obzor dospěl v roč. I. čísla 14. Seznamuje bedlivě s celým ženským hnutím ve světě, stoje při straně ženské moderny. Vychází dvakrát měsíčně. Předpl. 4 zl. ročně. Red. Vít Kellner.

Knihopis.

Souborné vydání básn. spisů Jarosl. Vrchlického (nakl. J. Otto) po *Dojmech a rozmarech* přineslo *Fresky a gobeliny* (seš. 23—29), *Co život dal* (seš. 30—36), *Sfinx* (seš. 37—41), *Jak táhla mračna* (42—46). V témž

seš. 46. počínají se *Sonety samotáře*. Vydání toto vyniká elegancí a lácí (seš. po 16 kr.), podobně jako

Sborník světové poesie, jehož vydání sešitové podalo po Puškinově Oněginu a Byronově Sardanapalu Shelley-ho tragedii *Cenci* (seš. 16—19) a Boťićovo Pobratimství (19—21).

Svazek 47. tohoto Sborníku přináší Sládkův překlad Shakespearova *Snu noci svatojanské*. Cena 60 kr. Nakladatel J. Otto.

Sv. Čecha *První básně* dočkaly se konečně po 22 letech druhého vydání, tehdáž v úpravě důstojné u F. Topiče. Vynecháni jsou Adamité, kteří vyšli o sobě zase u bratří Šimáčků v nádherné úpravě illustrované.

Nová sbírka veršovaných prací Sv. Čecha objevila se u téhož nakladatele (F. Topiče) ve vyd. 4.

Čítárna Švandy Dudáka vydala Čechovu *Rozličnou prósu* a po ní V. Štecha *Koleje*, maloměstskou humoresku. Nyní vycházejí tam dva horské obrazy K. V. Raisa *Za světem*.

O mapě kardinála Mikuláše Cusy z prostředka XV. století. Napsal Dr. *Jindř. Metelka*. Věstník Král. České Společnosti nauk. V Praze 1895. Autor našel dva výtisky této mapy posud neznámé: jeden v Germ. museu v Norimberce a druhou ve dvor. knihovně výmarské při vydání Ptolemaea z r. 1508 a 1511 a rozebírá mapu Cusovu se všech stránek zevrubně a znalecky i dokazuje, že originál této první mapy novodobé nemohl býti složen před r. 1461. Ukazuje též, že Cusa jest první kartograf, který se nedržel dat Ptolemaeových o střední Evropě, nýbrž (zvl. horstvo v Německu) dle skutečnosti kreslil a tím novodobé kartografii proklestil cestu. Rozprava tato došla letos zasloužené pozornosti. Mittheilungen der k. k. Geograph. Gesellschaft in Wien v čís 4. a 5. podávají od Ph. Paulitschka referát plný chvály a uznání k autorovi a vyslovují přání, aby z M-ova nadšení pro zeměpis, jeho vědomostí, historicko-geografické školy a paedag. zkušenosti mohla čerpati i mládež české university pražské, a to přání prý chovati má s referentem každý, kdo má o pěstování zeměpisu v Rakousku upřímnou péči. Mnichovský prof. S. Günther — sám odborný badatel — v berlínském týdenníku Die Nation v č. 26 podává obšírný výtah a výklad Metelkova článku, chvále objevení mapy a nevšední znaleckost autorovu, a Dr. Jindřich Zimmerer rovněž v letošním Jahresberichtu geograf. společnosti mnichovské v článku o Hansu Sachsovi a jeho básni o 110 řekách něm. země dovolává se »důležité české rozpravy« prof. Metelky a uvádí výsledky jeho zkoumání. Ve Weimarer Ztgu. vrchní bibliothekář dvorní knihovny uveřejnil o téže rozpravě dlouhý článek pochvalný. *K.*

Gindelyho Dějepisu všeobecnému pro vyšší třídy škol středních, jejž pro české školy vzdělal *Jan J. Řehák*, a tož novému věku jeho vytýká se ve »Vlasti« v čísle srpnovém, že chválí Calvina pro přísnost mravů, kdežto tam dokazuje P. Augustin Kubeš Ord. Cap., že ženevský reformator byl výstředně nemravný a zemřel hroznou nemocí. Na to apostrofují se rodiče těmito slovy: »Ať všimnou si katoličtí otcové, kteří mají syny na studiích: *Jak dlouho budete trpěti*, aby na středních ústavech přednášela se ‚exaktní' (?) věda podle učebnic, které dětem vašim vštěpují bludné názory o historických osobách?«

Kalendář professorstva českého na šk. rok 1897. Upravil Dr. Břetislav Foustka, vydává Kar. Brandeis v Třeboni. Vítáme upřímně kalendář ten na druhé roční pouti jeho. Letos je tenší, měkčí, příručnější. Jmenování prázdninová už do něho pojata. Neuvádí se, kdy se kdo stal prozatímním; ne-

víme, je-li to přednost. Pro statistické zkoumání jistě je to závadou. V učebných osnovách angličtina mohla býti vypuštěna; té se na českých školách neučí. Proč uvedena pro frančtinu osnova reálek *německých?* Liniatury na žáky mnozí neradi pohřešují. Cena jest letos levná, 75 kr.

Franta na vojně. Hanácký románek. Sepsal *Matouš Klácel.* V Brně 1896. Tiskem mor. akc. k ihtiskárny. Nákladem knihkupectví Emila Šolce v Telči. Cena 60 kr.

Starý Matouš Klácel, kněz řádu augustiniánského na Starém Brně, činný jako básník, filosof a filolog, učitel a buditel, přítel Boženy Němcové, zapytlačil si také do belletrie. A s neobyčejným zdarem. Zúmysla odmítá všeliké zauzlování děje, každou zápletku hned řeší, a přece budete čísti knížku s plným zájmem a zálibou. Čím to? O zásluhu se dělí mistrná kresba povah, plně proudící životnost děje, i kulturní a folkloristická zajímavost doby, z níž tento obraz života rodinného a lidového v srdci Hané je vyňat (počátek toto století). Řízná mluva, věrně lidu z duše vzatá, místy dialekticky zabarvená, dopňuje chutnost knihy. Pohříchu zašel spisovatel v realismu mluvy místy až příliš daleko, tak že tím zamezil knize přístup do školních knihoven. Tu vadu lze při druhém vydání snadno odstraniti. Pro knihovny lidové je to číslo vynikající. Několik úvodních slov o spisovateli nebylo by škodilo.

Poklady z báje. Povídka *C. Stanyho,* přel. Jan Unzeitig. S 46 illustracemi Ed. Ziera. V Praze 1896. Vilímkovy Knihovny mládeže dospívající sv. XVI. Nakladatel Jos. R. Vilímek. Cena 1 zl. 30 kr. Vypsána tu jímavá historie dvou sirotků od mala spřátelených, chudých Bretoňců Celé mládí své strávili na moři, osudem jsouce zmítáni z lodi na loď, všechny strasti života zakusili, ale nikdy s dráhy ctnosti nevybočili a vlastním přičiněním, vytrvalou pracovitostí, láskou k rodnému kraji francouzskému a zbožnou myslí všechny nástrahy zlých lidí překonali, z jícnu smrti několikrát šťastně se vytrhli a posléz bohatství se domohše, toto na prospěch rodiště a vlasti využitkovali. Přátelství, francouzská láska k vlasti, šlechetnost srdce a výhody vzdělání oslaveny tu stejně mocně a důtklivě. Ethická zrnka obratně vložena do děje samého aneb rozseta tak pečlivě, že čtenář nikde nepozoruje úmyslu. Do děje vložena také malá robinsonáda. Šťastným náhodám přikázán důležitý úkol, ale tak, že vždy se jeví výsledkem důmyslu nebo práce. Děj odehrává se v době napoleonských válek, kdy mezi Francií a Anglií bujelo nepřátelství nejdivočeji a kdy kvetlo korsárství. Překlad až na některé násilnosti (na př. vládlo špatné počasí 5., postavím se v čelo prvního útěku 22. a p.) je zdařilý, ač působil jistě značné obtíže pro námořní odbornictví slohu. Kniha se dobře hodí mládeži.

Český pravopis. Aby u vyučování jazyku českému na školách dosaženo bylo jednotného způsobu psaní slov, vys. ministerstvo osvěty projevilo úmysl, postarati se o vydání zvláštního spisu, jenž by obsahoval pravidla českého pravopisu s příslušným slovníkem pravopisným po způsobu německého spisu Regeln und Wörterverzeichnis für die deutsche Rechtschreibung c. k. knihoskladem vydaného.

K účelu tomu sestavilo zvláštní komitét, jenž práci svou, jakmile bude dokončena, jemu ovšem předloží. Po konečném schválení slovník bude vydán nákladem c. k. skladu školních knih.

Do komise té povoláni prof. dr. J. Gebauer jako předseda, pak p. Lad. Benýšek řed. měsť. školy, Fr. Bílý, prof. reálky, V. Hylmar, prof. gymn., J. Jursa, prof. učit. ústavu.

Emancipace českých učebnic z nákladu Tempského se zmáhá. Zaznamenáváme dnes tyto učebnice vydané u domácích firem:

Rostlinopis pro nižší třídy škol středních. Sepsal Frant. Polívka. Se 396 obrazci, jež kreslil prof. Vilibald Pokorný v Olomouci, nákladem J. Prombergra. 1896. Cena 1 zl. 20 kr. Novou učebnici tuto referent »Živy« vítá s mnohou chválou. Ministerstvem byla schválena.

Přírodopis pro ústavy učitelské. Napsal Jan John. Díl I. Zoologie (schváleno), Cena 90 kr. II. díl Mineralogie a geologie (za schválení zadáno). Cena 70 kr. Nákl. I. L. Kober.

Všeobecný dějepis pro vyšší třídy středních škol. Díl I. Starý věk. Se 17 obrazy a 3 mapami. Napsali Dr. Fr Kameníček a Rud. Dvořák. (Min. schváleno výn. 14. 5 1896 č. 11.494). Cena 1 zl. 80 kr.

Úvod do jazyka německého rozborem a nápodobou. Díl I. a II. Sepsali Jul. Roth a Fr. Bílý. Nová tato vydání obou knih dosáhla zároveň se schválením všeobecné, *nepodmíněné* přípustnosti. Díl II. má řadu článků nových.

Alois Jirásek, Psohlavci. Vyd. 5. K tomuto úspěchu knihy p. spisovateli gratulujeme. Nakl. J. Otto.

Jaroslav Vlček, První novočeská škola básnická. Nakl. Bursík a Kohout. Práce vzorná a s láskou provedená.

Pavel Vychodil, Aristotelova Politika. Sbírky spisů filos. č. 1. Vydává Česká Akademie nákladem J. Otty 1896. Překlad tento, plný nesnází a obtíží, žádal netoliko vynikajícího znalce Aristotela a filosofie, nýbrž i jazyka řeckého a našeho. Obojí vlastnost sdružuje se u p. překladatele měrou nejladnější.

Dr. Č. Zíbrt, Bibliografický přehled českých nár. písní. Vydáno Českou Akademií. Kniha tato s příkladnou pílí složená stane se pomůckou stejně vítanou jako nezbytnou každému, kdo se zabývá lidovou poesií českou.

J. Kořenského hlavní dílo literární Cesta kolem světa statečně postupuje vpřed. Dospělo již sešitu 40. Číně a malajskému souostroví věnováno sešitů 10; v 10. začíná se Ceylon, v 13. Indie. V knize té přibyl knihovnám školním vítaný pramen zábavné poučné četby.

Český katalog bibliografický za rok 1894. Sestavil J. Springer. Nákladem spolku českoslov. knihkup. účetních. Kniha v naší literatuře nezbytná, každému příteli písemnictva potřebná. Neměla by chyběti v žádné škole a žádné knihovně. Práce je pečlivá a týká se knih, hudebnin i časopisů. Zasluhuje všemožné podpory. Cena 1 zl. 50 kr.

Dr. M. Kovář, Kvítí z vlastí luhů. Útlé i dospělejší mládeži. Cyrillomethodějské knihhupectví 1896.

J. E. Hulakovský. Drobné verše. Vánoční dárek milé mládeži. Cena 25 kr. Cyrillomethodějská tisk.

Jul. Zeyer, Tři legendy o krucifixu.

Vojt. Jäger, O pohybu ballistickém. V Praze 1888. Tiskem F. Šimáčka.

Slovník francouzsko-český. Kapesní vydání. Sestavili dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl. Nakladatel J. Otto. Této výborné pomůcky vyšel seš. 1.—16. Po 18 kr. Bohdá bude vydán též oddíl českofrancouzský.

V České knihovně zábavy a poučení spolkem vydávané ukončen výborný spis Branišův: Katechismus dějin umění sešitem 9. Dílo to jest jediné toho druhu v našem písemnictví a vhodnou pomůckou *každému* vzdělanci. Zejména pak studentstvo vyšších tříd mělo by býti upozorněno na důležitost toho spisu, z něhož může čerpati zájem pro umění a potřebnou znalost základů jeho. — Jakožto čtvrté číslo byla uspořádána **Kytka ballad, romancí a legend** *Jaroslava Vrchlického,* jež obsahuje nejkrásnější čísla epiky tohoto básníka. Ke knížce té napsal autor instruktivní úvodní slovo o balladě, romanci a legendě, a redaktor životopis básníkův. Knížka opatřena též podobiznou Vrchlického. Ježto Kytka vyšla celkem ve 4 sešitech, žádáme snažně všech pp. kollegů, aby si netížili upozorniti na levný spis ten studentstvo a povzbuditi je ke koupi jeho. Výběr básní je úplně nezávadný na všechny strany, tak že se hodí stejně dospělým jako mládeži. Dostaneť se jí tu do rukou kytice ryzí poesie, jakou již také chtěl uspořádati p. dvorní rada Albert. Básně vybrány jsou ze všech sbírek Vrchlického i z netištěných ještě rukopisů a doufáme, že i soustavný postup v uspořádání uspokojí čtenáře. — Prvním číslem této knihovny jest *Sbírka pověstí historických lidu českého* v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od prof. *Aug. Sedláčka,* II. číslem *Božena Němcová,* životopis a rozbor spisů od prof. Vinc. Vávry.

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

Několik slov o poměru představených k učiteli.[1])

Do Muzea, czasopisma towarzystwa nauczycieli szkół wyższych naps. dr. A. Pechnik.

Vědomo mi dobře, že předmět, o kterém se osměluju projeviti několik skromných myšlenek, jest pln choulostivých obtíží. Neboť s jedné strany může už samo pojednávání o této věci vzbuditi jisté nezamýšlené domysly, zejména, že jsem se chtěl dotknouti té neb oné osobnosti, že ze mne mluví uražená sebeláska, nikoliv starost o dobro školy. Proto ohrazuju se proti domněnce, jakoby mé péro řídily jakési pohnutky osobní, a ubezpečuju ct. čtenáře, že žiju v úplné shodě se svými představenými, že nemám do nich žádné stížnosti. S druhé opět strany nebude se všem podobati, když se mluví o poměru podřízených k představeným: neboť leckdo bude mysliti, že příliš se akcentuje povinnost poslušenství, které se někdy zdá jařmem nesnesitelným lidem vlastně nejschopnějším a největší vědomosti majícím; jiný naopak pomyslí, že vystupuju na obranu »zlaté«, neobmezené volnosti proti duchu předpisů a řádů, že jsem sobě umínil *zdola* dávati jakési návody těm, jež talent, vědění a zásluha postavily *navrch*. Jakkoliv pak mám příčiny k obavám takového druhu, vidělo mi se potřebným o této velmi důležité otázce projeviti svoje mínění anebo raději opakovati a připomenouti myšlenky, pověděné už od jiných, které jsem si přisvojil jako shodné

---

[1]) Věc ct. autorem tu dotknutou pokládáme za velmi důležitou. Příliš často zapomíná se na to, že ne v tom hledati dlužno prostředek nápravy počínání si druhých, *co* se jim říká a vytýká, nýbrž v tom, *jak* se jim to říká a *jak* se poučují. Je-li vůbec v poměru představeného k podřízeným takt a spravedlivost nezbytnou podmínkou, aby práce těchto byla v pravdě užitečnou státu i společnosti, tož ve stavě učitelském dva ty vzhledy jsou ještě stokrát důležitější. Milý, spravedlivý a taktně si počínající představený dovede i nejnetečnější učitele přivésti na lepší dráhu. V tom spočívá povznesenost vlivu představeného nad všelikou, byť i nejideálnější instrukcí. Nedostatek zas taktu, samovolnost a nespravedlivost se strany představených demoralisuje i nejlepší a nejhorlivější učitele, znechucuje jim práci a snahy, což vše osudně se obráží na výchově mládeže a výsledcích škol. učení. Ct. autorovi jsme proto upřímně vděčni, že se věci té dotkl. *Pozn. red. „Muzea“.*

s mými názory. Naději se, že tendence mého článku nebude špatně pojímána od těch, kteří mají právo i povinnost, dávati nám předpisy a rozkazy, ale nevymáhají nikterak slepého poslušenství, nýbrž dovolují nám vysloviti vlastní přesvědčení a dělati návrhy, směřující k reformě školství.

Jakkoliv těžké časy nynější nehodí se tuze k rozpravě o ideálech, přece není možno, jak se zdá, těch ideálů pominouti mlčením, kdy jest řeč o úkolu školy a povinnostech učitelových: aspoň jest nesnadno najíti knihu obsahu paedagogičného a zvl. německou, která by nám o nich nehovořila až nazbyt často. Otevřme na př. dílo *Schraderovo* (jehož autoritou hodlám podpírati své vývody) »Die Verfassung der höheren Schulen« (2. vyd. z r. 1881) a najdeme v jediném § 21. (o poměru ředitelově k učiteli) na 8 stranách čtyřikrát slovo »ideál«: »Seine Lehrer hat der Director... zur idealen Berufsauffassung zu leiten« (str. 89); na téže straně čteme, že mládež má se rozvíjeti »ideálně«; na str. 95 opět potkáváme se s tím pěkným výrazem, který mají míti stále na paměti učitelé; sám zase ředitel má býti naprosto člověkem »ideálným« (»Der ideale Mann, in dessen Nähe sich nichts unedles hervorwagt, ist ein besserer Lenker, als der nur an gutem Rath reich ist« ib.) Prof. Th. Ziegler mluví taktéž v cenných svých přednáškách, které vydal pod názvem Die Fragen der Schulreform (Stuttgart 1891) nejednou o idealismu, jímž mají býti proniknuti učitelé (na př. na str. 154 a 155). Rovněž i v ministeriálných »Weisungen« z r. 1885 čteme na str. 69.: Wissenschaftliches Streben und *idealen* Sinn lebendig zu erhalten... wird dem Director, welcher der geistige Mittelpunkt seiner Schule zu sein sich bestrebt, ganz besonders am Herzen liegen atd. Mohlo by se zdáti, že německá paedagogika přičítá tomu výrazu jakousi čarodějnou moc a proto že jej tak často opakuje, jakoby dovedl udržeti učitele na výši vznešeného jich poslání a pozměniti v jich očích tvrdou a nejednou velmi smutnou skutečnost. Ale dnes ovládl v celé společnosti střízlivý realism, odvracející se s nechutí ode všeho, co se nedá chytiti, co nepřináší patrného zisku, a zvláště od idealismu německé filosofie, který stojí nejednou v příkré protivě s potřebami praktického života a musí vzbuditi úsměv lítosti u lidí soudných, když jej srovnáváme se skutečností. Ale nehledě k domýšlené obavě, že se potkám s takovým úsměvem, a k osvědčené zkušenosti, že ovšem musí býti veliká různost mezi tím, co jest, a tím, co býti má, pokusím se nakresliti se stanoviska ideálního obraz poměrů, jaké podle mého mínění mají se vytvořiti mezi učitelem a jeho představenými.

Jest věc celkem přirozená, že poměry ty se nemohou urovnati způsobem tak přímým, jako v úřadech jiných. Všude jinde jest okres práce jednostejnější a může se snadno unormovati pomocí stálých předpisů, a jestliže podřízený se do nich vpraví a pilně odbavuje přidělené mu »kusy«, tehdy představený nepotřebuje práci jeho říditi ani mu udíleti napomenutí, a nic neporuší vládnoucí v úřadě harmonii. Naproti tomu práce učitelova nemůže se v podstatě své upraviti dle takové šablony: tu každý počíná si jinače dle svých vlastností osobních a každému třeba celou duši svou vlíti nějak ve svoji práci, neboť jinak nebude učiti se zápalem, nedovede povznésti mládež morálně a neprobudí

v ní lásky k učení. Čím lepší, čím horlivější jest učitel, tím méně se dá sevříti předpisy, které se neshodují s jeho pojímáním věci. Tu není možno chtíti ujednostejniti methody, tu se musí projevovati ona bohatá rozmanitost, která vyznačuje celou živou přírodu. Ale s druhé strany nesluší popřáti učiteli neobmezené volnosti; neboť pomina učitelů mladých a neosvědčených, najdeš všude takové, kterých nic nezajímá paedagogika a didaktika, kteří tedy vytvořují sobě vlastní methody celkem bludné a odporující zkušenostem časů — jestliže jim nikdo neukazuje dráhy —, a nadto jsou jisté zásady, jichž pravdivost už je dosvědčena, které tedy sobě přivlastniti povinni jsou všichni učitelé beze zření na individuální různosti, náklonnosti a obratnosti. Úplná nestejnost v jich postupování musí míti škodlivý vliv na duševní i mravní rozvoj mládeže: jestliže na př. jeden se spokojí ledajakou přípravou na zadaný úkol, druhý zas nutí do práce nesrovnatelně větší, — jestliže jeden nebrání dívati se do knížky žákům zkoušeným, druhý zas přikazuje přísně všem knížky zavírati, — pokládá-li jeden za maličkost to, co druhému se zdá přestupkem velikého pokárání hodným atp. Dobré tedy předpisy, opřené o zkušenosti, sebrané od nejznamenitějších paedagogů a na základě psychologickém — návody methodické, upravené dle povahy každého předmětu i dle nejnovějších výzkumů vědeckých, jsou zajisté nezbytné, má-li býti cíl učení dosažen a má-li mládež býti zachráněna od těžkých bludů, které zachvacují i schopné učitele, když odbočí z pevné dráhy vyzkoušené methody. Jsou-li pak předpisy nezbytné, třeba přirozeně jich poslouchati, byť se i zdály někdy neracionálnými. Nemluvím o nařízeních, kterých nelze vykonati (leda pouze pro forma), ani o takových, s kterými se nesnáší žádný autor, ceněný v literatuře paedagogické: taková nařízení budou každým způsobem brzy náležeti mezi řídké výjimky, a vyskytnou-li se přece, nedovedou se na dlouho udržeti a musí ustoupiti pod tlakem protivného mínění veškerého učitelstva. Mluvím toliko o takových předpisech, které lze velmi dobře zdůvodniti, ale vzbuzují nespokojenost u jisté části professorů z té příčiny, že jsou jim nevýhodné, že zamezují jich zvůli. Když na př. se vyskytlo minist. nařízení, přikazující zapisovati známky do třídních katalogů a každého žáka zkoušeti aspoň 4—5krát do půlroku, viděl v tom snad nejeden nepotřebné »trýznění« učitele, přivyknuv úplné svobodě po této stránce. A přece i tu jest potřebna jistá jednolitost, a nemůže býti věcí žádoucí, aby jeden zkoušel několikrát za týden (což možno dělati ve třídách nižších), druhý zas jednou za tři měsíce, aby jeden klassifikoval na základě značného počtu známek, zapisovaných svědomitě po celý semestr, druhý zase pod vlivem dojmu, jaký naň udělal žák v posledním týdnu, anebo též pod vlivem jakýchsi vzhledů bočných. Dříve stávalo se tu i onde, že nepříznivá známka, zapsaná v katalogu professorově v prvním měsíci, visela nad ubohým žákem jako meč Damoklův až do konce semestru, že mnoho rodičů nemohlo věděti před klassifikací, jakou censuru mají jich synové, a že sám ředitel neměl v té věci žádné evidence. (Příště dále.)

O nákresech zeměpisných a jejich methodách.

Napsal prof. Jan Macháček.

II.

Ve které druhy lze rozděliti posavadní methody.

Dosavadní methody zeměpisných nákresů mohou se rozděliti takto: [1])

I. Vkreslování do hotových základů map.

II. Kreslení od ruky, a to:

1. *Na základě stupňových sítí.*
2. *Do síťových čtverců.*
3. *Na základě geometrických obrazců.* Methodu tuto nazývají obyčejně *methodou konstruktivní*, kteréhož názvu se omylem často užívá k naznačení všech method, jimiž se zeměpisné náčrty pořizují, nebo vůbec kreslení zeměpisných nákresů při vyučování zeměpisu. Proti této methodě vyslovil se rozhodně sjezd německých zeměpisců v Berlíně roku 1881.[2])
4. *Kreslení zeměpisných nákresů pomocí normálních čar.*
5. *Na základě zvolených poledníkův a rovnoběžek.*
6 *Methoda Matzatova.*

Z hojného počtu spisů a četných úvah roztroušených v různých časopisech o zeměpisných nákresech možno souditi, že jest málo těch, kteří by důležitost jejich při vyučování zeměpisu popírali, avšak o tom, *co se nutně musí kresliti a kterou methodou se mají zeměpisné náčrty pořizovati*, aby se docílilo žádoucích výsledků, není dosud žádné jednoty. Někteří kreslí mnoho, jiní málo, ano jsou také učitelé zeměpisu, kteří nekreslí skoro nic. Z těch, kteří při zeměpise kreslí, pořizuje skoro každý zeměpisné nákresy jinou methodou přes to, že již o methodice zeměpisných nákresů bylo více napsáno, než o všech ostatních odvětvích methodiky zeměpisu dohromady. Bohužel všechny dosavadní snahy, aby se docílilo jednoty v pořizování zeměpisných nákresů a lepších výsledků ve vyučování zeměpisu, měly výsledek nepatrný. V žádném oboru methodiky zeměpisu si náhledy tak neodporují jako právě v tomto.

Příčinu toho sluší hledati v tom, že

1. všechny dosavadní methody zeměpisných nákresů jsou příliš umělé a složité;

2. vyžaduje to mnoho cviku a píle, než se učitel do té neb oné methody vpraví, aby dle ní z paměti a bez chyby ve škole před žáky mohl kresliti;

3. žádá se, aby se všechny zemědíly a státy soustavně kreslily.

---

[1]) Viz Das Kartenzeichnen im geograph. Unterricht von Dr. Richard Lehmann. Halle, 1891.

[2]) Verhandlungen des ersten Geographentages zu Berlin 1881, p. 134., 4. odstavec.

Z uvedených příčin se dosud žádné methodě nepodařilo, aby se všeobecně ujala a tudíž není divu, že někteří učitelé zeměpisu kreslení zeměpisných nákresů zavrhují jako neužitečné a doporučují tak zvanou methodu popisnou.[3]) Po mém skromném soudě nezmáhala by se nechuť ku kreslení zeměpisných nákresů, kdyby se místo vymýšlení nových method, jak zeměpisné nákresy pořizovati, raději uvažovalo o tom, *co se při vyučování zeměpisu nutně kresliti musí* a pak *kterak by se mohlo přirozenějším a snadnějším způsobem nahraditi to, čeho se chce docíliti přílišným kreslením při nynější pokročilé technice v úpravě map.*

Kreslení při vyučování zeměpisu mohlo by se obmeziti na toto:

1. V I. třídě střední školy musejí se nutně nákresem znázorniti všechny zeměpisné pojmy a vysvětliti znaménka na mapách, aby je uměli žáci čísti.

Mimo to jest nutno nákresy znázorniti mnohé důležité části přírodního zeměpisu, jako uzly horské a od nich vybíhající pohoří, místa, kde několik řek vyvěrá, podélné průřezy vysočin, aby se objasnil jejich svah, příčné průřezy celých krajin, průlivy atd.

2. Kresliti by se měly jen ty nákresy, které se mohou pořiditi na základě přímočárných poledníků a rovnoběžek, tedy nákresy malých států, které na závěsných mapách jsou v malém měřítku a kde nazíráním na mapu nemůže si žák o nich utvořiti jasnou představu jako na př. z evropských zemí Belgie, Holland, Dánsko, Švýcarsko, malé státy německé, pak země mocnářství rakousko-uherského atd.

Kreslení zeměpisných nákresů na základě jiných poledníků a rovnoběžek než přímočárných jest vždy s velikými obtížemi spojeno i pro učitele i pro žáky a vyžaduje mnoho času, kterého jest spíše třeba k častému opakování probraného učiva.

Kresliti celé rozsáhlé státy jest zbytečné, neboť bývají na závěsných mapách ve větším rozměru, než ve kterém je možno na tabuli nakresliti a proto nemůže nákres na školní tabuli nikdy býti tak názorný, jako je tištěná mapa, je li veliká. Z velkých států dostačí kresliti jen důležitější části.

Každý učitel zeměpisu se zajisté přesvědčil, že žáci nemívají pravý názor o mapě, i když jsou nuceni hodně kresliti. Lepšího názoru nabývají, když při opakování jsou k tomu vedeni, aby na tabuli nakreslili tok hlavnější řeky, sítě říční, vzájemnou polohu pohoří atd. Bylo by přetěžováním žáků, kdyby učitel dával jim na tabuli nakresliti celé státy neb snad dokonce celé zemědíly. To musí spíše uměti učitel nakresliti, je-li třeba, ale nikoliv žák. Jen časté opakování a otazování se po vzájemné poloze pohoří, řek, míst atd. více prohlubuje u žáků znalost mapy než přílišné kreslení.

Z dosavadních neúspěchů všech method zeměpisných nákresů vysvítá, že by se mělo kreslení zeměpisných nákresů obmeziti na tolik, kolik průměrem největší část učitelů a žáků bez veliké ztráty času a přílišného namáhání dovede vykonati. Zeměpisné nákresy podporují jen tenkráte zeměpisné učení, provádí-li se pouze v tom rozměru, jako se kreslí při vyučování přírodopisu a fysice. Neníť zajisté jediným

[3]) Viz shora uvedený spis Böttcherův.

účelem při vyučování zeměpisu, aby si žáci jen obraz mapy v paměť vštípili, to jest všeho toho, co jest na mapě znázorněno, nýbrž mají si osvojiti také to, čeho třeba k všeobecnému vzdělání. Pořizování zeměpisných nákresů nesmí nikdy býti účelem, nýbrž jen prostředkem k snadnějšímu dosažení účelu, kterého se při vyučování zeměpisu docíliti má, a proto se musí díti způsobem co možná snadným.

(Příště dále.)

Drobnosti mathematické.

Podává Václav J. Hübner.

Vzdálenost bodu od přímky. Hledanou vzdálenost lze vyvoditi též způsoby těmito: 1. Budiž rovnice přímky $P \equiv ax + by + c = 0$, souřadnice bodu $m: \overline{om_1} = x_1, \overline{mm_1} = y_1$.

Spustíme-li s bodu m kolmici mn na přímku P, jest v trojúhelníku pravoúhlém mnp, (p značí průsečík pořadnice $y_1 = \overline{mm_1}$ s přímkou P), $\overline{mn} = \overline{mp} . \cos\alpha$, je-li $\sphericalangle\, nmp = \alpha$.

Dále jest $\overline{mp} = \overline{mm_1} \mp \overline{pm_1}$; a ježto bod p jest na přímce P, platí o jeho souřadnicích:

$$a . \overline{om_1} \pm b . \overline{pm_1} + c = 0, \text{ čili } \overline{pm_1} = \mp \frac{c + a x_1}{b} \text{ a tudíž}$$

$$\overline{mn} = \left(y_1 + \frac{c + a x_1}{b}\right) \cos\alpha = \frac{b y_1 + c + a x_1}{b} \cos\alpha.$$

Jest však směrnice dané přímky P, $\operatorname{tang}\alpha = -\frac{a}{b}$, nebo

$$\frac{\sqrt{1-\cos^2\alpha}}{\cos\alpha} = -\frac{a}{b}, \text{ z čehož } \frac{1-\cos^2\alpha}{\cos^2\alpha} = \frac{a^2}{b^2}$$

$$\text{a } \cos\alpha = \pm \frac{b}{\sqrt{a^2+b^2}}$$

$$\text{Hledaná vzdálenost } d = \overline{mn} = \pm \frac{b y_1 + a x_1 + c}{\sqrt{a^2+b^2}}$$

2. Užitím transformace souřadnic. Přeložme počátek soustavy pravoúhlé z bodu o do průsečíku r přímky P s osou X, ponechávajíce směr os.

Vzdálenost $or = -\frac{c}{a}$. Otočíme-li nyní novou tuto soustavu

kolem nového počátku r tak, aby $X \equiv P$, t. j. o úhel α, který tvoří kladný směr přímky s kladným směrem osy X, pak jest vzdálenost hledaná $\overline{mn} = d$ v této nové soustavě, pořadnicí bodu m.

Dle známých vzorců pro transformaci souřadnic jest pořadnice

$$mn = -\xi \sin \alpha + y_1 \cos \alpha \text{ a ježto: } \cos \alpha = \frac{b}{\sqrt{a^2+b^2}},$$

$$\sin \alpha = \frac{a}{\sqrt{a^2+b^2}} \text{ a } \xi = rm_1 = x_1 - or = x_1 + \frac{c}{a}, \text{ pak jest}$$

$$mn = d = \left(x_1 + \frac{c}{a}\right) \frac{a}{\sqrt{a^2+b^2}} + \frac{by_1}{\sqrt{a^2+b^2}}, \text{ čili}$$

$$d = \pm \frac{ax_1 + by_1 + c}{\sqrt{a^2+b^2}}.$$

Jiný způsob stanovení vzdálenosti bodu od přímky vyšetřen jest od ředitele p. Č. Jarolímka v Časopise pro pěstování mathematiky a fysiky ročník XI. str. 302.

Neurčité rovnice lineárné o 2 neznámých. Jsou-li dány kořeny neurčité rovnice lineárné, sestavíme hledanou rovnici takto:

Buďtež kořeny obecně, na př.: $x = \alpha + n\beta$, $y = \beta - n\alpha$, v nichž n je celistvým číslem libovolným. Aby x, y byly kladnými, jest naplniti nerovnice: $\alpha + n\beta > 0$, $\beta - n\alpha > 0$, z nichž plyne $n > -\frac{\beta}{\alpha}$ $n < \frac{\beta}{\alpha}$ a počet kladných kořenů jest tudíž obmezený.

Hledaná rovnice bude zníti $ax + by = c$, v níž vyskytují se tři neznámé veličiny a, b, c, kteréž lze převésti ve dvě, zavedeme-li poměr $\frac{a}{b}$, jež, jak známo, značí poměr čísel nesoudělných. Ku stanovení třeba tudíž dvou rovnic, jež dostaneme, vyhledáme-li dva páry kořenů, které pak hledané rovnici musí vyhověti První pár dostaneme, položíme-li $n = o$; pak jest: $x = \alpha$, $y = \beta$; za druhý pár vezmeme dané kořeny.

I jest: 1) $a\alpha + b\beta = c$, z nichž plyne: $a\beta = b\alpha$

2) $a(\alpha + n\beta) + b(\beta - n\alpha) = c$, t. j. $\frac{a}{b} = \frac{\alpha}{\beta}$ a $a = \alpha$, $b = \beta$

a $c = \alpha^2 + \beta^2$. Hledaná rovnice jest tedy:

$$\alpha x + \beta y = \alpha^2 + \beta^2.$$

Jsou-li na př. kořeny rovnice: $x = 7n - 1$, $y = 5n - 2$, jest pro $x > 0, : n > \frac{1}{7}$ a pro $y > 0, : n > \frac{2}{5}$ a celistvých kladných kořenů vzejde nekonečně mnoho.

Hledaná rovnice jest tvaru $ax - by = c$. Pro $n = 0$ jest $x = -1$, $y = -2$; tudíž soustava rovnic k určení $\frac{a}{b}$, c jest:

$$1)\quad -a + 2b = c$$

$$2)\quad a(7n - 1) - b(5n - 2) = c$$

z čehož $7an - 5bn = 0$, čili $\frac{a}{b} = \frac{5}{7}$ a $a = 5$, $b = 7$ a $c = 9$.

Hledaná rovnice jest tudíž $5x - 7y = 9$.

Jsou dány dva páry kořenů rovnice neurčité, na př. $x = \alpha, \alpha_1$; $y = \beta, \beta_1$.

Hledaná rovnice jest obecně $ax + by = c$. Soustava rovnic ku určení $\frac{a}{b}$, c jest:

$$1)\quad a\alpha + b\beta = c$$

$$2)\quad a\alpha + b\beta_1 = c,\ \text{z čehož}\ a(\alpha - \alpha_1) + b(\beta - \beta_1) = 0$$

$\frac{a}{b} = \frac{\beta_1 - \beta}{\alpha - \alpha_1}$, čili $a = \beta_1 - \beta$, $b = \alpha - \alpha_1$ a $c = \alpha\beta_1 - \alpha_1\beta$.

Je-li na př. $\alpha = 5$, $\alpha_1 = 10$; $\beta = 15$, $\beta_1 = 20$, jest $5x - 5 = -50y$, čili $y - x = 10$.

Slovo o vyučování krystalografii v páté třídě gymnasiální.

Instrukcemi jest dáno učiteli na vůli buďto probrati krystalografii souvisle napřed, t. j. dříve nežli vypisují se vlastnosti jednotlivých nerostův — anebo začíti vyučování nerostopisné hnedle výpisem nerostův, krystalové pak tvary vykládati jednotlivě, jak jeví se na nerostech těch, a občas vysvětlovati souvislost jejich opakováním.

Uvážíme-li však, že všecky ostatní vlastnosti nerostů, jak fysikální tak i chemické a jiné vždy jen po jednotlivých příkladech mají býti hledány, vysvětlovány a vzájemně srovnávány, tu snad větší počet nás rozhodne se probírati krystalografii samotnu hned na začátku souvisle, aby povaha a souvislost tvarů krystalových se stanoviska geometrického tím snáze byla poznána a vštípena, zároveň pak aby žákům i učiteli další práce byla usnadněna.

A kdo jde poslednější cestou, má se žáky probrati celý úkol krystalografického učení asi za 12 vyučovacích hodin.

Začínajíce vykládati některou soustavu krystalovou, okážeme arci nejprve velký model tvaru základního. Nyní následuje vhodně promluva o náležitém postavení tvaru a o souměrnosti jeho. Pak lze pomocí skleněného modelu téhož tvaru s naznačenými osami vysvětliti polohu a poměrnou délku os těch (jakož i jména neb názvy jejich), načež následuje výklad označení tvaru známkami Naumannovými.

Při tomto výkladu a zvlášť i dále při odvozování řad krystalografických bývá mnohým žákům obtížno představiti si, jak nebo v jaké vzdálenosti kdy plocha krystalová utíná osy tvaru základního, jak plochy mění sklon svůj prodlužujeme li osy tvaru toho a pod. Tu jest snadno znázorniti plochy dvěma *většími* deskami skleněnými tvaru n. p. obdélníkového, kteréžto desky můžeme pak libovolně rukou na modelu skleněném (na podstavci upevněném) posouvati, k sobě je přikládati, skloňovati neb odkloňovati. Postavíme-li takové skleněné desky náležitě, žáci snadno pochopí, oč jde, sami potřebný popis a s malým přispěním i označení tvaru si vyvodí, což jim celou práci učiní zábavnější a milejší.

Vzhledem ke stupni geometrických vědomostí žákův, a k tomu cíli, aby sami co nejvíce nalézali, lze postupovati se soustavami nejvhodněji asi následujícím pořádkem, jaký celkem též nalezneme v »Methodickém výkladu krystalografie pro školy střední« od dra. *Václava Sixty* (v Pardubicích 1896, nákladem vlastním), při čemž pak rozvrh učiva může býti asi tento:

V hodině 1. probéře se soustava kosočtverečná, poněvadž jest dosti všeobecná a pro vzájemně kolmé postavení os i ku pochopení snadná.

Hodinou 2. nastupuje opakování a cvičení, pak výklad o soustavě jednoklonné (skoro analogické kosočtverečné soustavě).

Hodinu 3. děje se opět opakování a cvičení a podá se výklad o soustavě trojklonné (příbuzné soustavě jednoklonné).

Hodinu 4. rozvrhneme si zase takto: opakování a cvičení soustav od trojklonné (kterou se počne) do kosočtverečné (jíž se končí).

Na hodinu 5. určíme si přehled soustavy kosočtverečné a soustavu čtverečnou.

Na hodinu 6.: opakování čtverečné a soustavu šesterečnou.

Na hodinu 7.: opakování a srovnávání soustav čtverečné a šesterečné, cvičení, polotvárnost čtverečné soustavy (klínotvary).

Na hodinu 8.: přehled a cvičení všeho dosavadního, — polotvárnost soustavy šesterečné.

Na hodinu 9. a 10.: soustavu krychlovou (nejvíce popisů zde, potřebí alespoň dvou hodin). Posléz

hodinu 11. a 12. vyplníme cvičením a opakováním všeho probraného učiva.

Kdyby probírání soustavy kosočtverečné zabralo dvě první hodiny, zbyla by arci ze 12 hodin učebných na celkové cvičení toliko hodina jedna.

Cvičení děje se vhodně na menších modelech sádrových; krystaly nerostů pro krátkost času nebývá možno v tomto období prohlížeti v hodinách vyučovacích. Za to mohou typické nerostné krystaly vyloženy býti náležitým pořádkem aspoň ve skříni výkladní a u nich postaveny *duplikáty* modelů sádrových, znázorňujících jejich tvar zvětšeně, resp. zřetelněji. Podobně i později, když se probírají nerosty, měl by se do výkladní skříně vedle krystalu nerostného dle potřeby klásti také příslusný sádrový model tvaru jeho. *Dr. B.*

---

† Školní rada František Višňák.

Pohrobní vzpomínkou věnuje **Tomáš Pěček.**

Multis ille bonis flebilis occidit.
Horat. carm. I. 24.

Hlubokou bolestí jati byli všichni, kdož znali Františka Višňáka, náhlým úmrtím jeho. Zavřeloť se tu láskyplné oko, oněměla ústa, která tak lahodně a od srdce mluviti uměla, poklesla ruka, pod níž každé dílo mile vzkvétalo, dobušilo veliké, zlaté srdce, které tolik lásky k lidstvu chovalo. Do hrobu položen člověk vznešeně šlechetný, paedagog na slovo vzatý, občan vzorný, vlastenec veliký. O tom přesvědčen byl každý z onoho ohromného množství, které se dne 10. listopadu okolo jeho rakve kupilo, a přesvědčí se každý, projda v krátce běh jeho života.

Školní rada František Višňák narodil se dne 3. října r. 1845 v Jilemnici v Čechách. Gymnasijní studia konal v Jičíně a obdařen jsa od přírody výbornými vlastnostmi ducha a mysli, patřil už na gymnasiu vždy k prvním žákům Na universitě pražské věnoval se studiu klassické filologie a dostudovav stal se supplentem na gymnasiu v Jindřichově Hradci, kde po čtyři léta působil. Roku 1872 jmenován byl skut. učitelem na gymnasiu přerovském na Moravě. Zde působil pod vynikajícím ředitelem Jakubem Škodou, s nímž brzy vřelé spojilo ho přátelství, ani se oba tito šlechetní mužové za stejnými nesli ideály. Roku 1875 povolán byl na české vyšší gymnasium v Brně, kde blahodárně působil až do r. 1882. Když pak počátkem školního r. 1882—3 sestoupivší se družstvo předních občanů českých v Kroměříži otevřelo s povolením c. k ministerstva prvou třídu soukromého českého gymnasia nižšího, tu ohlíželo se po vhodném správci tohoto ústavu, a šťastná náhoda vedla je do Brna k tehdejšímu professoru Františku Višňákovi, který již tehda slynul věhlasem paedagoga povolaného a v Brně neunavným společenským i politickým působením ve prospěch rozvoje české Moravy všeobecné obliby, ba popularity si získal, tak že mu i mandát poslanecký nabízen František Višňák ochotně pozvání družstva vyhověl a z ambice vlastenecké uvázal se počátkem září v činnost svou při ústavě novém. Když hned rok potom ústav převzat byl ve státní správu, byl též František Višňák ustanoven jeho ředitelem. Tu teprv rozvinul ředitel Višňák ve prospěch ústavu sobě svěřeného

činnost neunavnou. Aby byly hmotné potřeby pro mladý ústav zabezpečeny, pracoval s jinými vynikajícími vlastenci kroměřížskými o to, aby všecky závazky družstva k českému gymnasiu město Kroměříž na sebe vzalo, což se též počínajíc lednem r. 1884 stalo. Považíme-li, že tehdejší obecní zastupitelstvo bylo ze dvou třetin ještě německé, oceníme nevšední obezřetnost a takt, s kterýmž si Višňák vedl. Mělo-li gymnasium vznešenému účelu svému vyhověti, bylo se starati o to, aby rozšířeno bylo postupným otevřením tříd vyššího gymnasia na úplné gymnasium; aby vyučování netrpělo, bylo pečovati o to, aby ústav konečně uveden byl též do vlastní budovy. Co tu překážek, co tu práce pro ředitele takového ústavu! Byl-li takto ředitel František Višňák na venek jedním z hlavních tvůrců českého gymnasia v Kroměříži, tak že dějiny ústavu toho s osobou jeho nerozlučně se snoubí, byl uvnitř jako ředitel jeho tepnou. Jsa v nejširších vrstvách obecenstva českého svou ráznou, přímou, ryzí povahou znám, přiváděl ústavu tomu svou osobní autoritou, ať tak dím, nové a nové žactvo tak, že náleží dnes gymnasium kroměřížské po brněnském a olomuckém k ústavům nejčetněji navštěvovaným. On založil při ústavu hned roku 1882 spolek pro podporu chudých studujících, jehož předsedou až do své smrti byl, jakož i jinak nemajetné studující hmotně podporoval sám jim pomáhaje aneb obětovné příznivce jim zjednávaje. Maje široký rozhled ve všech oborech školství středního, postřehl rychle svým živým pronikavým duchem, co mladému ústavu jest s prospěchem, on učitele sobě podřízené sám učil milovati tu českou mládež, výkvět národa a lepší budoucnost naši, dobře věda, že pojme-li učitel lásku k mládeži, teprv posvěcen jest na jejího učitele. A s jakou mírností, klidem a dobrotou uměl jednati s tou milou mládeží! Jak si dovedl vážným jednáním nakloniti to útlé srdce její! On uměl z podajné duše její jako z vosku vytvářeti lepé tvary poctivosti, pravdymilovnosti, pracovitosti, zkrátka povahy tak čisté a ušlechtilé, jak byl sám. Jsa pamětliv, že duše mladého člověka jest zároveň táhlým olovem, z něhož uliti lze lecjakou nestvůru, věnoval této stránce vychovatelské zvláštní péči a bedlivost.

Představeným byl přelaskavým. Učitelé nalezli v něm vždy rádce ochotného, posuzovatele své činnosti uznalého. On byl »primus inter pares« v nejčistším toho slova smysle: nejmoudřejší, nejupřímnější, nejpřátelštější, nejvtipnější a v dobách, kdy mu zdraví ještě přálo, nejveselejší ze všech.

Pravda a právo byly mu suprema lex. Byl shovívavým k vadám a nedostatkům cizím, a bylo-li mu kárati, činil to způsobem nejjemnějším a nejšetrnějším. Aby byl zášť, hněv, mstu proti někomu choval, toho zlaté srdce jeho neznalo, nízkých motivů byl naskrze prost. Byltʼ zvěčnělý vůbec veliký jako člověk. Veškero jeho dychtění, myšlení, snažení neslo se jen ku blahu lidstva, proto také jeho slova ode všech dobrých hned pochopena byla, jeho jednání u všech lidí dobré vůle ohlasu nacházelo. Každého hleděl oblažiti, nikoho nikdy nezarmoutil; vlídnost a laskavost ku každému byly vůbec význačné rysy v jeho povaze. Přetvářky neznal, nečinil se jiným, než byl — člověkem. »Homo sum, nil humani a me alienum esse puto« bylo jeho životní maximou. Sám společnost miluje, hleděl pěstovati pospolitost a vzájemnost spole-

čenskou a nezřídka duchaplnou přednáškou k ušlechtění a krásným zpěvem k osvěžení zábavy přispěl.

Avšak činnost jeho neomezovala se pouze na gymnasium mu svěřené, nýbrž nesla se vůbec k veškerému školství českému v Kroměříži. Byv roku 1884 jmenován členem okresní školní rady města Kroměříže, přičinil se o to, aby tamější utrakvistické školy, a sice škola obecná pro chlapce proměněna byla na českou, dívčí pak na českou a německou. Jeho přičiněním zřízena roku 1886 česká dívčí škola měšťanská a roku 1889 taková též pro chlapce. Byl totiž ředitel František Višňák r. 1886 jmenován okresním školdozorcem pro české školy města Kroměříže, kterýž úřad po celých šest roků s nevšední pílí a horlivostí zastával a té zásluhy si získal, že pro jmenované školy značný počet nových, výborných sil učitelských byl získán. Jako člen obecního zastupitelstva zasahoval rada Višňák činností svou i v jiné otázky, které tenkráte veřejným životem hýbaly. Z jeho popudu vyšel návrh, aby obecní zastupitelstvo města Kroměříže se zasazovalo o to, aby v Kroměříži zřízen byl český ústav ku vzdělání učitelů, a kroky v té příčině podniknuté vedly také k cíli; ústav byl již roku 1891 otevřen.

Při tomto veřejném vystupování měl rada Višňák vedle vrozeného důvtipu a bystrozraku mocného spojence ve skvělé výmluvnosti, kterou vládl. Lahoda a půvab jeho slova každého upoutala. Za tuto veleplodnou a mnohonásobnou činnost dostalo se mu opětného uznání. Za své blahodárné působení na poli školství vyznamenán byl udělením titule školního rady, v odměnu za ctnosti občanské, jimiž zářil, jmenovalo ho město Kroměříž svým čestným občanem.

Leč pevná druhdy tělesná konstituce zvěčnělého počala již asi ode dvou let chřadnouti, jeho jindy jasné čelo pokrývalo se ob čas chmurami, a trudnomyslnost skličovala mysl, která jindy sršívala překvapujícím humorem. Účastníci sjezdů professorských jistě rádi vzpomínají řečí, výkladů i přípitků zesnulého, kterými vždy elektrisoval všecky posluchače a jež svědčily o stejně širokém jako hlubokém vzdělání jeho.

Snad slyšel již šelest perutí anděla smrti nad hlavou se vznášejícího, který dne 7. listopadu jeho šlechetnou duši odnesl do světů lepších. Věčná a vděčná budiž mu paměť!

O novém úkolu učení dějepisného na středních školách v Prusku.

Zprávu podává J. Nedoma.

(Ostatek.)

V dějinách novověkých rozeznává prof. Stutzer až do roku 1815 trojí dobu ve vývoji sociálních protiv a sporů.

1. V době reformace jeví se výbuchy ve válce selské i v učení novokřtěnců v Německu, independentů a quákerů v Britsku, stav lidu selského je čím dál horší

2. V době absolutismu množí se moc kapitálu četnými monopoly a celnictvím. Sedlák jest v rukou vrchnosti; »zlepšiti jeho postavení zamýšlejí mnozí panovníci (Friedrich Vilém I. a Friedrich II.)«[1])

3. Francouzské revoluci věnovány téměř dva listy. Nad míru spořivě v slovích a přece jadrně podán tu obraz tohoto velikého převratu všech řádů státních a společenských, a vytknuty vymoženosti. »Všady tvoří se nová společnost, v níž má jen osobní dokonalost každému zjednávati jeho postavení a volná konkurrence místo míti.«

Sociální otázce doby nejnovější věnováno devět listů; tu jest hlavní obsah celého spisku.

(§ 1.) Všeobecná povaha této otázky ukazuje se v tom, že nad míru mocný vývoj přírodních věd, zvláště užívání parní síly vedlo k velkoprůmyslu a kapitalistické produkci, tím pak k úplnému převratu všech společenských a hospodářských poměrů.

(V poznámce se připomíná, že parním strojem i hospodářské poměry se přeměnily: parní pluh, parní mlátička atd. — Vůbec hojnými poznámkami spisovatel látku ještě zveličuje a vývody své dotvrzuje.)

Dále vytýkají se stinné stránky nového stavu věcí: příkrý rozdíl mezi kapitálem a prací, převaha měst s jich proletářstvem nad venkovem, klesání stavu řemeslnického, klesání obratnosti v řemesle a snahy po zdokonalení, jistotnost práce mizí kapitalistickou produkcí a převraty (bankroty) v ní.

Světlé stránky jsou: zmenšování těžké práce tělesné, stoupání práce duševní, větší účastnost nižších vrstev v duševních i hmotných požitcích vezdejších.

(§ 2.) Potom vyličují se určitě socialistické strany, jich cíle a snahy zosobněné v jednotlivých zástupcích; napřed o mírném směru až do roku 1875.

Východiště jest Francie (červencová revoluce, Louis Blanc a jeho pokus odstraniti kapitalistickou produkci, únorová revoluce a národní dílny. Účinky těch snah jeví se v Německu; Lassale pokouší se o »Productivgenossenschaften« s pomocí státní, a zakládá (1863) německý spolek dělnický.

Do roku 1875 jeví se radikální, mezinárodní směr též ve Francii (St. Simon, Fourier, Proudhon — jeho výrok »la propriété c'est le vol«), odtud jde do Německa (Marx: »Der Privatbesitz muss Gemeingut werden«, jmenován též Liebknecht, Bebel), německo-francouzská válka a potom (r. 1873) »Krach« způsobuje jakési přerušení, nastává snaha po všeobecném a novém právu volebním.

Po roce 1875 slučuje se obojí směr a vzniká socialistická dělnická strana v Německu. Na místě posavadního má utvořen býti stát socialistický. Jeho základy jsou shrnuty ve čtyry hlavní věty:

I. Všechna práce stává se majetkem společnosti.
II. Všechno prostředkování práce upravuje se společenstvy za spravedlivého a k veřejnému dobru směřujícího rozdělení výtěžku.

---

[1]) Při této stručnosti nebylo místa ani pro Marii Terezii a Josefa II.

III. Státní ústava se demokratisuje. [2])

IV. Účinlivé národní a mezinárodní zákonodárství na ochranu dělnictva ustanovuje 1) normální den pracovní nejvýše osm hodin, 2) zákaz práce dětí starých méně než čtrnáct let, 3) zákaz noční práce, až na obory zcela určité, 4) nepřetržitou pohovu aspoň 36 hodin v týdnu pro každého dělníka.

Spisovatel dále rozjímá:

(§ 3.) Jakými prostředky umírniti sociální protivy v Německu? Takové prostředky jsou dvojí: státní a křesťansko mravní. Státu zasáhnouti jest v běh věcí. To specifikuje se důkladně v sedmi thesích. Způsob této ingerence státní budiž negativní a positivní; negativní v potlačování škodlivých zjevů (mocí zákonodárnou i výkonnou, na př. zakročováním policie), positivní sociálními reformami (»Förderung des Wohles der Arbeiter«), při čemž opět uvádí se řada názorů i ustanovení již platných, na př. o pomocných pokladnách (zákon z r. 1876) o novém řádě živnostenském (zákon z r 1879), nemocenské pojišťovny (zákon z r. 1883), úrazové pojišťovny (z r. 1884), pojišťovny pro stáří a invaliditu (z r. 1889) a konečně »Arbeiterschutzgesetz« (z r. 1891). Stručně vypisuje se význam a obsah těch zákonů a dokazuje naposled, že socialist. strana nezmohla se co do moci, nýbrž jen co do počtu. Nedomohli se na př. svátku prvního máje r. 1890.

Křesťansko-sociální prostředky jsou: Pravá křesťanská láska k bližnímu (»praktisches Christenthum« dle Bismarcka); vnitřní poslání církve evangelické v humanitních ústavech, jako jsou nemocnice, ochranné stanice, útulny a j.; křesťansko-sociální strana (politická — Stöckerova) prý si antisemitským hnutím sama uškodila.

Konečně působí se také duševně šířením pravé vzdělanosti, poučováním o základech státního a společenského života, o věcech národohospodářských.

(§ 4). Dokazuje se, že sociální hnutí pořád trvá, poněvadž pořád trvají zlořády hospodářské (kapitalism — užívání parní síly a j.), společenské (luxus boháčů, pohrdání chudými), státní (všeobecné rovné právo hlasovací může býti nebezpečno, všeobecná povinnost branná není protiváhou); mravní a duševní (bujení materialistických názorů, nekázeň, nevědomost, odevzdávání se bezohledným agitatorům).

(§ 5.) Možno-li v život uvésti socialistické a komunistické požadavky a sliby?

A. Vůbec: Spolek všech pracovních sil (Arbeitsmittel) musí vésti k rovnosti všech ve všem. To však není možno, neboť: Lidé jsou již od přírody různě nadáni silou tělesnou, schopnostmi ducha, pracovitostí i potřebností (an jeden potřebuje málo, jiný mnoho pro svou osobu); člověku vrozena je snaha po volném rozvinutí osobních sil

[2]) K této generální větě přidáno v sedmi punktech: 1. V zákonodárství lid má právo navrhovati a zavrhovati (dvouletá perioda zákonodárství). 2. Soudnictví děje se od soudců lidem volených. 3. Zřízena buď branná moc lidu (Volkswehr). 4. Vyučování (povinná návštěva školy obecné) a lékařská pomoc jsou bezplatné. 5. Sebeurčení a samospráva v říši, státě, provincii a obci. Volení úřadů od lidu (též ženy mají právo volební). 6. Náboženství je věc soukromá. Všechny náklady z veřejných prostředků na církevní a náboženské účely přestávají. 7. Svobodné pronášení mínění, svobodné právo spolčovací a shromažďovací zákonitě se zjišťuje.

a podle toho po samostatném povolání; zápasení a možnost vyniknouti podmiňuje pokrok v lidstvu.

B. V jednotlivostech jest »socialistická společnost budoucnosti« v různých směrech nemožná. Důkaz obsažen zase v sedmi oddílech, z nichž uvádíme na př.: Upravení výroby dle nových zásad vyžaduje zrušení všech státních a národních zvláštností a předpokládá při světovém spojení kollektivní výrobu ve všech ostatních státech. — Kollektivní výroba jest bez ústřední moci, bez nucení k té neb oné práci nemožna; to však jest nejpříkřejší protivou volnosti a rovnosti. — Některé odbory výroby nelze tím směrem upraviti, na př. polní hospodářství. — Hlavní zásada vyrovnávající spravedlnosti: jaká práce, taková mzda přivádí se v posměch snahou po úplné rovnosti, zrovna tak jako požadavkem určité doby pracovní — Normální den pracovní není ve shodě s potřebou práce v různých ročních dobách. — Při rovném postavení mužů a žen v práci a společném vychovávání dítek mizí přirozený a zušlechťující pud člověka po životě rodinném. — Všechny osobní služebnosti mechanické přestávají a tím nejdůležitější způsoby práce trpí ujmu (na př. vynikající chemik čistí si boty; mezitím mohl by ve své laboratoři vykonati práci pro tisíce lidí předůležitou. Podobně při všech těchto věcech příklady podány jsou v poznámkách.

(§ 6) Možnost pokojného a nenáhlého pokroku ve vývoji.

Předpokládá se rozvážnost, mravně-duševní samostatnost a kázeň i v nižších vrstvách (viz § 3. B. a C.). — Každé náhlé a násilné přetržení svazků s minulostí (»Explosion in der ganzen Culturwelt« dle Bebla) jest lidu zhoubné. — Možnost taková popírá se zejména na poli technickém a uvádí se řada příkladů.

(§ 7.) Rozhledy zpět a vpřed. Proveďme zde punktaci tohoto důležitého zakončení úplně věrně dle originálu; jen poznámky pomineme, ač jsou některé obsáhlejší, než příslušný výklad nad čarou.

A. V rozvoji lidské společnosti není přestávky, ona pokračuje pomalu, ale nepřetržitě.[3]) V každé době byla a bude nějaká sociální otázka. Podpůrné příčiny pro šíření socialistického a komunistického učení jsou:

I. Zevnější.
   1. Větší volnost pohybování pro nižší třídy.
   2. Příkré protivy v postavení chudých a bohatých, přelidněnost.
   3. Přepjaté dělení práce.

II. Vnitřní.
   1. Ubývání nábožnosti a mravnosti, což jest protivou ku pokročilé všeobecné vzdělanosti.
   2. Vzrůst požadavků zvláště v nižších vrstvách lidu.

Proto sociální protivy nejostřeji na sebe narazily v čas úpadku římské republiky, při přechodu ze středověku do novověku, na konci osmnáctého století a v době přítomné. Ale *všechny pokusy*, aby socialistické a komunistické učení bylo provedeno prakticky a trvale, byly — nehledíme-li k prostým dobám prvního vývoje — po nejnásilnějších,

---

[3]) Na tuto velice známou frasi mohlo by se odpověděti od odpůrců socialistických: Budou tedy v život uvedeny idealy naše přece někdy! Vůbec to míněný o stálém pokroku má odpůrce.

nejkrvavějších převratech *bezvýsledné*, nebo vedly k *výsledku opačnému*, k caesarismu.

B. Jde nyní o to, *čtvrtý stav* vpraviti ve státní ústrojí a ku spolupůsobení při dalším vývoji lidské společnosti učiniti způsobilým. *Strana sociálně-demokratická*, tento stav zastupující, má tedy jako taková historické právo, aby byla. Společnosti však hrozí od ní *největší nebezpečí* pro její mezinárodní, atheisticko materialistický a revoluční ráz. Proti tomu jest součinnost všech stran stát zachovávajících žádoucna; v bezvýminečné oddanosti pro vlast a v osvědčování pravého smyslu pro veřejné dobro jest jim sjednotiti se.

To jest obsah úryvkovitého spisu Stutzerova. Tento spisek od jiných liší se velmi prospěšně také tím, že v něm nejeví se známá povídavost. — Pustiti se na tomto místě ještě do rozboru jiných spisů není lze. Máme tu před rukama již celé knihy, sestavené k účelům školním i potřebě soukromé.

Již soupis obsahu na titulním listě v nejedné z nich poučuje nás, co všecko na podnět shora skrze školu učiněný může býti literárně vykořistěno. Kdo v té věci se chce více baviti, najde prameny ve sborníku z předu uvedeném, kdo poznati chce pouhé ustanovení pro školu, tomu poslouží »Lehrpläne und Lehraufgaben für die höheren Schulen nebst Erläuterungen und Ausführungsbestimmungen,« Berlin Verlag von Wilhelm Hertz. —

O řečnických cvičeních.

Napsal Jan Kabelík.

(Část další.)

Látky k cvičením řečnickým navrhuje učitel sám, žáci se pak k nim přihlašují každý dle své záliby, takže o nich pracují s větší ještě chutí. Myslím, že v té příčině povolovati individuální zálibě nejen je dovoleno, nýbrž i radno. Z téže příčiny netřeba odmítati ani látky, již si mimo návrh učitelův některý žák sám zvolil, jen když spadá do rámce požadavků školních. Učitel pak ustanoví pořad přednášek pro celý rok, aby žáci mohli se na určitou dobu snáze připravovati.

Zároveň přihlašuje, po případě přiděluje se každému řečníkovi referent, který je povinen mezi jiným probrati prameny, z nichž řečník čerpal, aby udal, užito-li jich náležitě.

Řeč se *píše*. Znám dobře námitky, které se dějí s mnoha stran proti psaní a následujícímu prý memorování těchto řečí: že prý žák učí se svým »nezralým neb polozralým« myšlenkám. Ale což nenutíme téhož žáka, aby vyjadřoval tyto své nezralé nebo polozralé myšlenky písemně v úkolech? Škola nemůže od žáků požadovati dokonalé přesnosti u vyjadřování myšlenek, k jaké teprve připravuje, ale musí přihlížeti k tomu, aby žák písemně i ústně osměloval se produkovati, nečekaje »tvůrčí jiskra až se vznítí sama«. (Viz O. Lyon: Zeitschrift

f. d. deut. Unterr. 1893. Str. 411 násl.) Nelze dobře chtíti po žákovi, aby nějaké rozsáhlejší thema, jako jsou svrchu uvedená, přednesl jenom na základě promyšlené disposice, nenapsav si celého vypracování. Jest ovšem snahou každého pravého řečníka, by co možná zhostil se konceptu, ale toho nelze docíliti hned při žácích. Kolik řečníků v parlamentě dovede takové řeči promluviti? Myslím, že by řeč bez předchozího vypracování písemného zvrhla se buď v plané mluvení, jehož třeba co nejvíce se vystříhati, anebo že bychom u žáků svědomitějších našli dojista, jak praví Hentschel l. c., zakázané písemné vypracování někde v úkrytě kapsy řečníkovy. Učitel ovšem hned zpředu připomíná, že nejlépe je učiti se řeči na základě disposice a pokud možno slovně nejméně přidržovati se konceptu. Říditi se jen vytčeným myšlenkovým postupem a slovně zcela volně řeč přednésti podaří se jen výjimkám velmi skrovným; ale také doslovné memorování není tak obyčejné, jak by se zdálo.

Referent dostane tuto psanou řeč, aby ji mohl dc ustanovené doby dobře pročísti a se všech stránek posouditi. Den před hodinou určenou k řeči referent odevzdá ji učiteli, který ji pak sám opraví, a má takto výhodu, že může zameziti hned zpředu nějaký odstavec, který by snad v rámec řeči školní nespadal, anebo proveden byl příliš nešťastně. Někdy ovšem také nechává přednésti úmyslně na př. místo některé bombastické, jež jinak přísně jest odmítati, aby přednášející i posluchač byl na základě jeho přiměřeným upozorněním vyvarován od frasovitosti.

Žák přednáší s *kathedry*. Proti tomu ozývají se na př. Lehmann, Schwatlo, Schnippel a jiní. Neprávem. Neníť to ponížením učitelovým, propůjčuje-li na čas místo, jež jemu přísluší, žákovi, aniž vyvolá tato okolnost jaksi pýchu žáka přednášejícího neb úsměšek se strany posluchačů. Spíše bych řekl, že žák, stoje na místě učitelově, nabývá vědomí, že je chvíle tato zvláště jaksi důležita, a tím více snaží se dobře úkol svůj provésti. Jedná se však při cvičení tomto, aby žáci aspoň trochu zvykali pohledu na obecenstvo s místa povýšeného, který tak často zarazí řečníka-nováčka na veřejnosti, aby viděli, čeho je třeba ve příčině držení těla, rukou, síly hlasu a p., při čem jeví se často právě u studentů našich veliká neobratnost, vzniklá z přílišné ostýchavosti. — Klaucke ovšem praví, že žák, přednáší-li řeč v lavici, neučí se jí nazpamět, nýbrž propovídá ji skutečně volně, a proto je proti mluvení s kathedry. Myslím však, že žák, jemuž jde o pěkné přednesení, koncipuje si řeč, ať již mluví v lavici či mimo ni.

Žák přednáší řeč, nemaje po ruce svého písemného vypracování; toto zůstává učiteli, aby sledoval, přednáší-li žák dle smyslu, a ne doslovně. Žák se při řeči samé neopravuje, aby nebyl spleten, a také se mu nepomáhá. Kdyby náhodou někde uvázl v řeči, učitel pomůže mu buď heslem neb otázkou vhodnou, ale ne hned, nýbrž až po chvíli, dávaje mu takto příležitost, aby se cvičil sestrojovati scházející spojení a zvykal duchapřítomnosti.

Kritika následuje hned po řeči. Provádí se především referentem k tomu cíli ustanoveným, a v druhé řadě ostatními žáky, již za tím účelem poznamenávali si chyby neb nejasné jednotlivosti, ku kterým by si přáli vysvětlení.

Zvláštní referent při větší řeči se doporučuje. Nelze zajisté ani velmi pozornému posluchači snadno stopovati myšlenkového postupu řeči, která velmi často rychle bývá pronášena, kdežto referent, znaje spolu řeč z písemného vypracování, ne tak snadno nějaké chyby opomine.

Především referent udá disposici, po případě stručný myšlenkový postup řeči, což se děje zpaměti a jest také dobrým cvikem v řečnění. Tu i tam pokračuje některý žák za referenta, aby se učitel přesvědčil, jak byla přednáška sledována. Nato referent vytkne, s čím v disposici nesouhlasí, dále chyby myšlenkové i formáln, na konec pak podotkne, užil-li řečník náležitě svých pramenů, zmíní se o tom, jak byla řeč přednesena (přidržoval-li se řečník psaného vypracování či vedl-li si volně, moduloval-li náležitě hlas, přízvukoval-li správně a pod.). Řečník má právo se hájiti jak proti referentovi tak také proti ostatním spolužákům, již se po referátu přihlásili k výtkám, po případě povinnost objasniti některou věc, jíž nebylo porozuměno. Výtky i obrana dějí se co nejstručněji, jakož vůbec učitel pečuje, by se žáci střehli zbytečně rozvláčného mluvení. Konečný posudek ovšem náleží učiteli, který zasahoval také dříve v debatu, urychluje ji, nebo upozorňje zase na to, čeho se nikdo nedotkl.

Postup takový budí čilý zájem u žáků, kteří s pozorem poslouchají řeč, znamenají si, co v ní shledali vadného, a potom účastní se také rádi rozhovoru.

Také o této kritice se strany žáků se mínění rozcházejí. Schwatlo na př. (l. c.) pokládá za pochybené kritisovati řeči »en bloc« a soudí, že žáci mají opravovati jen jednotlivosti, na něž byli učitelem upozorněni. Nesouhlasím. Žák (míním zde především referenta) ví dobře dle korrektur učitelových, čeho se posuzování týká, upraví si kritiku dle těchto požadavků a zvyká pohlížeti také na kritiku jako na práci vážnou a nesnadnou, provozuje-li se, jak sluší. Jest to dobrá škola úsudku žákův, a často se také bystrost toho kterého žáka nad míru dobře při tom projeví. Výborná paedagogika Schillerova ještě s jiné stránky právem chválí tuto kritiku, že totiž jest výborným prostředkem zjistiti vedle rozumové také *mravní* účast žákův. A to je zajisté při středních školách jako ústavech vychovávacích nemálo důležito.

Dobu, již trvá řeč, nelze přesně stanoviti: jest různa jednak již dle látky, již řečník projednává, jednak také dle schopností žákových. Žák dobrý vybere si thema nesnadnější, zpracuje je rozsáhleji a potřebuje tudíž k přednesení jeho doby delší, za to však zpravidla provede úkol svůj tak, že kritika velice se obmezí. Naopak i při menší řeči žáka slabšího naskytne se dosti příležitosti k různým opravám nebo doplňování, takže vzroste doba věnovaná posudku řeči. Celkem vždy jest potřebí k cvičení řečnickému celé hodiny. (Kdyby zbylo něco času, lze ho dobře užiti k příbuznému deklamování.)

Z toho jde na jevo, že na ústavech o větším počtu žactva v VII. a VIII. třídě třeba zaříditi cvičení poněkud jinak, mají-li se jich účastniti všichni žáci, jak bylo nahoře požadováno. Především bude voliti themata jednodušší, zvláště referáty o svobodné četbě, neb také nějakou otázku z četby školní dáti probrati ve formě takovéto přednášky. Vždy by se přihlíželo k tomu, aby řeč taková trvala asi 15 minut,

takže by bylo možno probrati dvě (výjimečně tři) themata za hodinu. Tak děje se v Německu. Při tom ovšem bylo by voliti themata, jež by mezi sebou souvisela, na př. vesměs byla vzata z téhož díla básnického, aby nepovstala v hodině nerudná nějaká směs do školy nepřípustná.

Podobné řeči asi by náležely školám reálným, kde je jim vymezen jenom rok. Jsou ve smyslu jejich instrukcí, ač nezapírám, že tyto požadují po žácích reálné školy v řeči zpravidla ještě méně vycvičených, nežli jsou gymnasisté, snad příliš mnoho. »Bez všeliké obšírné přípravy nebo písemného vypracování přednášeti o nějakém thematě v téže hodině, kdy bylo dáno«, je trochu mnoho na průměrného žáka, má-li býti promluva skutečně taková, jaké instrukce vyžadují. Snadnější a tudíž žákům přiměřenější asi jest, což instrukce také připouštějí, uložiti vždy thema na hodinu příští. Učinil jsem také několik takových pokusů po způsobu Klauckově (Zur Erklärung deutscher Dramen), uloživ celé třídě za přípravu na hodinu příští na př. postup děje v některém aktě dramatu neb o tragické vině Koriolanově, a snažil jsem se tím dosíci, aby žáci skutečně mluvili bez všelikých konceptů. Upřímně řečeno, výsledek mne málo uspokojil. Souvislosti v řečech těch bylo málo, a dlouho se opravovalo a doplňovalo, než bylo upraveno zpracování takové, že obstálo. Snad jiným se dělo rovněž; alespoň dle programů reálných (ať českých ať německých) není viděti, že by praemeditovaná themata byla pěstována. Zjistil jsem v programu reálky v Hradci Králové debatu o takovémto thematě: Přepych, jeho světlé i temné stránky. Bylo by zajímavo zvěděti, vydařila-li se k spokojenosti učitelově. Dle toho soudím, že by bylo možno i při těchto kratších cvičeních řečnických dovoliti, když ne celé písemní vypracování, tož aspoň nástin. Zvláštní referát o nich ovšem by odpadl, jelikož lze je snadno přehlédnouti. —

Ať tak či onak zařídíme cvičení řečnická, lze k nim dobře připojiti ještě cvičení jiná, totiž v *protokolování*. V nejnovějších plánech středních škol v Německu se vyžadují, a myslím, že docela dobře: válná většina absolventů našich středních škol v životě dospěje k protokolování nejen v životě spolkovém, nyní tak vyvinutém, nýbrž i ve svém vlastním povolání, na př. lékaři a zvláště právníci. Jak zápisy takových začátečníků často vypadají, ví skoro každý. Podá-li tedy již škola návod k protokolování, je to zajisté pro žáky s výhodou. Zapisování toto jest dobré cvičení jak po stránce myšlenkové, ježto jde vždycky o to, aby se zachytily myšlenky nejdůležitější a vynechalo se vše méně podstatné, tak po stránce stilistické, poněvadž při tom jde o stručnou formu, která dělá mnohým s počátku obtíže.

Žáci k protokolování určení (obyčejně dva) zapisují průběh celé hodiny, postup přednášky, recense i rozhovoru. Protokol některý na konec se přečte a opět posuzuje, byl-li správně sepsán. Podrobněji o cvičeních těchto nehodlám se šířiti, poukazuje na velmi pěkný článek *J. Pöschla* (Zeitschr. f. d. deut. Unterr. VII. str. 395 násl.), v němž celý postup jejich je vylíčen a přidány zároveň ukázky žákovských protokolů. Zdá se mi jenom, že tří přednášek s rozhovorem a kontrolou zápisu nikdo nezdolá.

Když jsem se o těchto cvičeních dočetl, zavedl jsem je na zkoušku, při čemž jsem shledal, že jsou velmi výhodna, a že se jimi ještě více zvyšuje záliba žáků ve cvičeních řečnických, takže je mohu co nejlépe doporučiti. Naše instrukce se o tomto zapisování nezmiňují, ale myslím, že přes to cvičení tato lze pěstovati, poněvadž ještě spadají rozhodně do rámce školských požadavků: je to také pouze kontrola přednášejícího jako na př. referát.

Tak na základě theorie i praktického zkoušení lze snad upraviti řečnická cvičení. Předkládám tento krátký nástin těm, kdo se o věc zajímají, především odborníkům, aby na základě svých zkušeností jej opravovali neb doplňovali: zajisté dospějeme takto k formě cvičení těchto, která by pro žáky byla nejvýhodnější.

Jednalo se mně hlavně o to, abych řádky svými upozornil u nás na tato cvičení jakožto důležitý prostředek, jakým by bylo lze mezi jinými dosíci u žáků českých škol středních větší obratnosti řečnické, jíž mají tak velice potřebí. Říká se: »Poeta nascitur, orator fit«. Ale jisto je, že ne každý jednotlivec má stejné vlohy státi se řečníkem. Také u různých národů jsou vlohy ty různy. Celkem zajisté Vlaši nebo Francouzi jsou obratnější řečníci než Němci, jejichž spisovatelé rádi přiznávají, že jsou příslušníci jejich národa celkem málo dovednými řečníky. (Viz řeč prof. Štěpánka na sjezdě čes. prof. v Litomyšli 1887 dle Kroku I.) Srovnávajíce sebe s Němci, řekneme zase, že jsme celkem neobratnější řečníci nežli oni. (Zvláště Moravané jsou neobratnější než Čechové, kteří zase celkem nevyrovnají se Slovákům.) Jest tedy dojista již povinností školy této národní chybě odpomáhati. To se děje tím, že škola podává žákům, kteří právě jako vzdělanci jednou budou v čele lidu státi, v řečnických cvičeních první příležitost řečnicky vystoupiti, při čem osměluje nesmělé tu pobídkou, tu pochvalou. S druhé strany ovšem najdou se také u nás mluvkové, jejichž domýšlivé vystupování, frásovitost škola bude při těchto cvičeních kárati a vykazovati jim náležité meze. Vůbec řečnická cvičení značnou měrou přispějí k tomu, co již Herderovi, tím více tudíž dnešní škole právem tane na mysli: aby se budil národní charakter.

Moderní věda lékařská a školní hygiéna.

Načrtl František Jezdinský.

(Část další.)

Nuže, jaké jsou důsledky těchto objevů?

Dle výzkumů chemických působí už stín mimojdoucího, padající na zeď, trvalou s ní proměnu. Bylina rostoucí ve stínu liší se velice od byliny na slunci. Všechny zjevy přírodní až do nejjemnějších odstínů stojí pod vládou neúprosných a nezměnitelných zákonů. Lze-li tedy jen přibližně odhadnouti přezhoubné následky, které musí kráčeti v zápětí mnohaletému pobytu ve vzduchu naplněném milliardami mikro-

organismů? Illustrací k číslům shora uvedeným jest úžasné procento úmrtnosti učitelstva škol středních a stále slabší organismus žactva.

Ale nejen chemická nýbrž i biologická statistika mluví proti staré theorii. Dle jejího udání (z r. 1892) umírá — vezme-li se stav duchovní za základ — na 100 duchovních 108 zahradníků, 135 rolníků, 159 kupců; obuvníků, zedníků, tesařů, krejčích, kovářů 166—193, řezbář 201, lékaři 202, nožířů 235, sládků 245, hospodských 273, pilnikářů 300, hrnčířů 313, hospodského pak personálu dokonce 397 (Wr. Med. Wochenschrift 1892).

Není-li i tato mluva srozumitelna? Hlavním i tu klíčem k vysvětlení tak úžasné nesrovnalosti v úmrtních procentech rozmanitých stavů jest různá jakost vzduchu.

Proto zůstati musí důkladné větrání punctum saliens školní hygiény a to tím více, čím méně jest důvodů, proč by se mládeži školní odpíralo dobrodiní čerstvého vzduchu. Peněžitá vydání s tím spojená jsou jednak nepatrná (provětraný prostor dříve se vytopí, a ztráta tepla není veliká), jednak není ani žádná oběť peněžní velikou u přirovnání k nezměrné důležitosti čerstvého, čistého vzduchu pro tělesný vývoj mládeže. Školník pak pod žádnou záminkou nesmí vyhýbati se plnění své nejpřednější povinnosti nikde, a zvláště ne na ústavech, kde zákonité předpisy o rozměrech školních místností (3·8^3 *m* vzduchu a 0·6^2 *m* prostory pro každého žáka) zůstávají jen zbožným přáním.

Theoretické praemisse vedou tedy k závěru o nutnosti důkladného větrání. Ale i *praktická pozorování* k témuž vedou výsledku.

Zdravotní stav žactva jest všude v přímém poměru se zdravotním stavem příslušného města. Sterým pozorováním dokázáno, že vesnické dítě ztrácí svěžest svého ruměnce záhy po vstupu svém do školy malého města. V městě pak velikém pozbývá docela růžové barvy, a žlutavý nádech pokryje mu líce. Ani výživnější strava a prostrannější byt nedovedou postupu toho zastaviti. Bedlivě všímal jsem si na cestách svých zdraví školní mládeže a shledal jsem, že velkoměstská mládež školní zůstává ve všech státech evropských daleko pozadu za mládeží venkovskou co do zdravého vývoje tělesných i duševních schopností. Zvláště pak mládež horských a přímořských krajin přímo kontrastuje s dětmi nádherných hlavních měst.

Děti horské vynikají jadrnou, svalnatou tělesní soustavou, ohnivým okem, svěžím ruměncem; vždy jsou ku zpěvu, hře, žertu náchylné a v učení vytrvalé.

Děti krajin přímořských vyznačují se štíhlou postavou, zdravým ústrojím, temným ruměncem, bujarou veselostí, odvážnou myslí, bystrou chápavostí.

Naproti tomu děti velkoměstské jsou slabé tělesní konstituce, vzezření obyčejně chorobného, pro zpěv, hry pravého zájmu nemají (často ani nedovedou si zahráti); řídkou veselost rády v nezbednost mění; jsouce mysli těkavé, jen s námahou pozornost soustřeďují, pamět mají nevěrnou, obrazivost podrážděnou a chorobnou.

I tu tvoří podstatu těchto rozdílů rozličná jakost vzduchu.

Konečně i sociologická studia nezvratně pravdu tuto potvrdila.

Národové horští nebo přímořští honosili se z pravidla silným, zdravým ústrojím tělesním a obzvláštní intelligencí a energií duševní. Jejich

vítězné trofeje proti národům vnitrozemským nebo na rovinách sídlícím jsou jen nutným důsledkem těchto předností. Abychom doložili toto tvrzení, stačí jen poukázati na Řeky, Římany, Indy, Peršany, Aegypťany.

Konec konců dokazují tedy všeliká theoretická i praktická pozorování, ať fysiologická, biologická, nebo psychologická a paedagogická i posléze sociologická nezvratně, že cena čerstvého, čistého vzduchu jest nezměrná. Pročež dejme mládeži, což jejího jest. Nechť se důkladně provětrávají místnosti školní, nechať mládež se vodí do volné přírody, aby osvěžila ústrojí své v jejím svěžím, vonném dechu, a zamilujíc si čerstvý, čistý vzduch dbala o to, aby i do jejich příbytků proudil často za den tento duch boží.

Ale slyším namítati: Staré školy nebyly lepší nových, a přece vychovávaly zdravé, silné generace. Tu námitku nutno připustiti. Avšak *práce* v nich byla zcela jiná. Jednak dogmatická methoda podávala mládeži učivo mechanicky, bez její účasti a námahy, kdežto nynější system evoluční vyžaduje stálé její účasti, stálého napínání duševních schopností, aby samočinností, tedy vlastní námahou, vlastní silou nových poznatků se domáhala. Stálé toto napjetí duševních sil má nepříznivý vliv na tělesné ústrojí, zeslabujíc je. Jednak pak i rozsah učiva jest nepoměrně větší než za dob minulých. Rovněž musí učitel věnovati všechen volný čas methodickému, rok co rok novému a vždy důkladnějšímu zpracování látky, dále pak studiím paedagogicko-didaktickým dílem, aby snáze vnikl v individuální svět každého chovance i v individuální život celé třídy, dílem aby pochopoval ducha své doby co nejpřesněji a přehled měl o všelikém pokroku ve vychovatelství i ve vlastní vědě odborné. I práce učitelova jest tedy daleko intensivnější a tedy napínavější nežli dříve. (Příště další.)

Drobné zprávy.

O nás. Osud národa, jeho rozkvět jako jeho úpadek konec konců závisí jedině na vychování, jehož se dostane mládeži; ten národ, který až do nejnižších vrstev má nejhlubší a nejvšestrannější vzdělání, jest zároveň nejmocnější a nejšťastnější mezi národy své doby: nepřemožitelný pro své sousedy, terč závisti současníků aneb vzor nápodoby pro ně. *Fichte.*

Z výkazu o zkouškách ve studijním roce 1895—1896. Úplnou způsobilost učitelskou pro střední školy nabylo 121 kandidátů (proti 126 ve šk. roce 1894—95), z nichž před zkušební komisí v Praze 40 (před českou 22, před německou 18), ve Vídni 34, v Inšpruku 14, ve Štyrském Hradci 5, ve Lvově 12, v Krakově 12 a v Černovicích 4.

Podle odborů složilo tuto zkoušku: pro první (klasickou filologii s vyučovací řečí jako předmětem vedlejším) 25 — pro druhý (některý vyučovací jazyk s latinou a řečtinou jako předměty vedlejšími) 18 — pro třetí (zeměpis s dějepisem) 19 — pro čtvrtý (matematiku s fysikou) 19 — pro pátý (pro přírodopis a matem. s fysik. jako předm. vedl.) 7 — pro šestý (filos. s řečt. neb matem., k tomu lat. neb fys. jako předm. vedlejšími) 4 — pro sedmý neb osmý (moderní řeči) 12 — pro devátý (matematiku a zobrazné měři-

ctví) 6 — pro desátý (přírodopis a lučbu) 5 kandidátů; k tomu 6 pro kreslení. Proti roku 1894—95 ubylo v prvním odboru o 9, ve druhém o 6.

Co do jazyka, v němž se vyučuje, složilo zkoušku: pro německý 67, český 22, polský 17, německý a polský 7, srbsko-charvátský 3, italský 3, německý a rumunský 2 a jeden též pro rusínský.

Rozdělení zkušební komise pro tělocvik. Po návrhu c. k. místodržitelství král. českého byla školním rokem 1896—97 dle vynesení c. k. ministerstva vyučování zkušební komise pro vyučování tělocviku na školách středních a na učitelských ústavech, dosud jediná, rozdělena na českou a německou. Členy zkušební komise české byli ministrem vyučování jmenováni. Předsedou: vládní rada Jan Šťastný; odbornými examinatory: řádný professor c. k. české university v Praze dr. Jan Janošík, prof. na c. k. německém ústavu ku vzdělání učitelek v Praze August Löffler a professor na c. k. státní reálce na Král. Vinohradech Jan Laciný.

Statistika universitních knihoven r. 1893—94. Nejvíce knihoven univ. má Německo, t. 20 s 5,850.000 svazky. Na druhém místě je Italie; její knihovny mají asi 2,800.000 knih. Co do počtu knihoven na třetím místě je Francie; máť jich 16, ale knih má ze všech zemí nejméně, t. 692.200 sv. Pak následuje Velká Britannie s 9 knihovnami o 1,849.600 sv. (na Oxford a Cambridge z toho připadá přes 1 millionˈ, Rakousko s 8 knihovnami (ve Vídni, Praze, Inšpruku, Št. Hradci, Krakově, Lvově, Černovicích a Olomúci) s 1,800.000 svazky, Rusko s tolikéž svazky, Švédsko a Norvéžsko mají 790.000 sv., Španělsko 726.000 sv.

Největší knihovny světa jsou ve Štrasburku (704.076 svazků), Lipsku, Oxfordě a Cambridgi (každá přes půl millionu sv.), pak veřejná knihovna v brit. Museu v Londýně i v Paříži. *Dle amerického Commissioner of Education.*

Proti příliš častému střídání školních učebnic. Střídání to má trojí původ: buď bývá zaviněno snahou nakladatelovou, aby starší vydání knihy některé záhy se stala nepotřebnými, nebo snahou spisovatelovou, aby všeliké nyní ovšem rychlé pokroky vědy a literatury neb i zkušenosti vlastní obrážely se v jeho knize. Ale často bývá způsobeno také proti vůli jednoho i druhého činitele a tož referentem knihy, jenž do zprávy své ukládá též všeliká přání. Ježto pak přání ta se projeví spisovatelům též úředně a jimi zpravidla pokládána bývají za imperativní, splňují se, jen aby se nezdrželo neb dokonce nezamezilo minister. schválení. Tím se podrobuje každé nové vydání takovým změnám, že nelze staršího vydání užívati vedle nového. Ale obecenstvo na to si trpce stýská. Otec mnohý musí vydati jenom na knihy staršího syna svého za rok až i 30 zl.; mladší syn po 4 letech nemůže z knih bratrových potřebovati ani třetiny — takové stesky se ozývají. Také knihovna pauperum trpí tím citelně. Učitel pak, sotva si upravil bezpečněji methodu, kterou se ubírati při vyučování dle té neb oné knihy, už aby ji zas opustil nebo hledal nové cesty. A tím se učení věru neusnadňuje.

Opravdu prospěšné minister. nařízení, obmezující každé nové vydání knihy na případy nejnutnější, bylo by účinnější, kdyby přímo vyslovilo, že *každé vydání knihy má zůstati aspoň po 5 let beze změny.*

Výdaje na státní střední školy a ústavy učitelské v zemích českých. V rozpočtu ministerstva kultu a vyučování na r. 1897 jsou o středních školách a ústavech učitelských rozličná podrobná data, z nichž lze sestaviti také přehled všeho nákladu na řečené školy v zemích českých, jak následuje:

Výdaje	Čechy			Morava			Slezsko			Úhrnem v zemích českých
	gymn.	reálky	ústavy učit.	gymn.	reálky	ústavy učit.	gymn.	reálky	ústavy učit.	
řádné:										
služné a) učitelů	995.075	453.369	204.608	357.952	65.151	107.240	84.439	89.134	53.092	2,410.060
» b) sluhů	6.900	3 525	4.082	2.396	300	1.450	1.100	250	550	20.503
akt. přídavky a) učitelů	169.210	81.875	41.000	62.569	13.035	21.110	13.859	15.634	9.350	430.642
» b) sluhů	1.725	881	1.008	599	75	363	275	63	138	5.127
přídavky služného učitelům	100	—	400	—	200	200	—	—	300	1.200
přibytečné aekvivalenty ředitelův	5 800	770	3.460	1.217	350	100	400	400	800	13.297
substituce	73.200	54.200	3.600	29.760	9.080	—	4.600	6.400	—	180.840
bohoslužba	3.175	1.297	325	850	120	162	270	210	35	6.444
příspěvky	7.300	—	—	—	—	—	—	—	—	7.300
nájemné	65.146	29.744	15.790	500	840	5.050	2.374	481	1.323	121.248
remunerace a výpomoci	77.105	36.909	9.073	31.669	4.218	6.700	9.958	6.366	1.712	183.710
vyučovací potřeby	2.970	1.920	4.800	610	200	2.100	300	100	900	13.900
udržování staveb	8.390	2.630	1.970	2.510	500	1.950	1.000	500	550	19.970
daně a dávky	1.052	850	342	30	16	18	986	—	12	3.306
cestovné a diéty	1.880	800	—	700	120	—	160	160	—	3.820
režie	50.815	23.340	20.329	21.143	4.270	10.636	4.690	2.749	3.520	141.492
subvence	—	—		—	5.800	—	—	—	—	5.800
paušální potřeby	7.000	14.100		—	—	—	—	—	—	21.100
	1,476.743	706.180	313.737	512.505	104.275	157·079	124.411	122.447	72.282	3,589.759
mimořádné:										
nové stavby, přestavby a přístavby, kupní ceny	—	2.645	3.700	—	—	—	—	—	—	6.345
adaptace, nábytek a učeb. věci	10.583	17.949	890	1.500	1.250	5.642	—	—	680	38.494
subvence	—	3.333	—	—	4.000	—	—	—	—	7.333
annuity a poplatky vedlejší	12.972	—	—	19.600	—	—	—	—	—	32.572
	1,500.398	730.107	318.327	533.605	109.525	162.721	124.411	122.447	72.962	3,674.503

Pro všecky země rakouské rozpočítává se dohromady na doplnění sbírek pro gymnasia 4000 zl. a pro reálky 1000 zl., pro všecko střední školstvo bez rozdílu na služební přídavky supplentů 14.000 zl., na zkušební kommisse 5000 zl., na tělocvičné kursy 5345 zl., na záslužné přídavky professorův 8000 zl., na osobní přídavky katechetů 5500 zl., paušálně na nepředvídané výlohy 35.000 zl., na podpory a stipendia, na mimořádné remunerace pro kandidáty učitelství a učitele 42.000 zl.; všecko střední školstvo vyžaduje pak nákladu, odpočítá-li se interkalární úspora, 6,703.909 zl.

Na ústavech učitelských vydá se na opatrovny a vzdělávací kursy pro učitelky industriální v Č. 3415, M. 1440 a S. 2680 zl., na zvelebení učby hudební zejména obligátní hry na varhany pro všecky země rakouské 6000 zl., na učbu zdravovědnou 8500 zl., na zvláštní kursy pro abiturienty středních škol 2620 zl, na služební přídavky pro supplenty 500 zl.. na zásl. přídavky učitelstva 4000 zl., na vzdělávací kursy pro učitele škol měšť. 16.000 zl., na stipendia pro kandidáty učit. 100.000 zl., na remunerace učitelů obec. škol za zvláštní zásluhy o hudební učbu 1000 zl., na podporu zemědělských kursů a škol. zahrad při ob. školách 9000 zl., na podporu škol. fondů normálních (Čechy a Morava jsou aktivní, pro Slezsko 6738 zl.) 151.112 zl., na příspěvky obecným a měšťanským školám (v Č. 609 zl.) 147.753 zl., tak že náklad, počítaný při ústavech učitelských, činí po srážce interkaláru 2,028.907 zl. *M.*

České učebnice a jejich nakladatelé. Naši páni nakladatelé domáhají se toho, aby každý professor dával své knihy v náklad jenom jim. Ta snaha sama o sobě jest chvály hodna, neboť naši nakladatelé jsou poukázáni pouze na zisk z knih českých spisovatelů. Německý spisovatel přirozeně jich nevyhledává. Ale jednání některých pp. nakladatelů se snahou tou spojené nebývá vždy stejně chvályhodné. Některým pánům nakladatelům zdá se totiž býti vlasteneckou povinností professorovou, aby jim knihu dal za honorář taký, jaký oni sami určí, někdy až nedůstojný, a nejeden počíná si s výplatou honoráře nedosti slušně, otáleje v té příčině co nejdéle. Mnohdy projdou měsíce a léta, než p. nakladatel se rozhodně vysloví, zdali knihu vůbec přijme, a stane se, že zatím změnou poměrů školských rukopis buď pozbude ceny, buď musí býti přepracován. Když pak prošla léta marně, spisovatel unaven prací tak znechucenou, bývá přinucen prodati svůj duševní majetek jednou pro vždy a vzdáti se i práva k možnému zdokonalení své knihy. Stalo se několikráte, že ve smlouvě ani nebylo vytčeno právo spisovatelovo, aby mu počet exemplářů každého vydání byl napřed sdělen, a tak se spisovatel sám vzdal možnosti, aby se přesvědčil, že se neděje přetisk, kterýž by dle zákona jakožto patisk se mohl stíhati.

O těchto věcech bude třeba promluviti jednou přímo, zejména také vůči veřejnosti, jelikož někteří páni nakladatelé se neostýchají v novinách veřejně pranýřovati české professory, kteří mají knihy vydané na př. nákladem Tempského, a tož i takové, o kterých dobře vědí, že jich knihy sami v náklad nepřijali, jako na př. prof. dra. *Gebauera*, který pro svou historickou mluvnici nemohl nalézti nakladatele českého, ač se o to snažně přičiňoval. Obecenstvo snadno se oklame a pak vyčítá professorům českým hříchy, které zaviňují sice páni nakladatelé, ale veřejnosti o všem tom neříkají nic. Velikým zlem pro autory jest též, že někteří páni nakladatelé neradi vyhovují jejich přání v příčině výtisků, jež mají býti zdarma poskytnuty; přetisk, který za tím účelem spisovatel rád povolí, někteří pp. nakladatelé sice

provedou, avšak volné výtisky odpírají. Ale vůbec nevyslovujeme, jak by se nazvati musil abusus, který nyní u mnohých nakladatelů zavládá, že totiž před approbací vůbec žádného honoráře nevyplácejí, ano na vyslovení approbace činí vůbec každý krejcar platu závislým.

Na čem se potom zakládá to jejich *právo* nakladatelské? Nepodstupuje-li tu spisovatel svou předběžnou prací, sepsáním, zdokonalováním rukopisu a korrekturou tiskovou mnohem větší risico, než pan nakladatel útratami za sazbu a tisk prvního sta exemplářů?

Výsledek zápisu na české universitě. Na právnické fakultě zapsáno bylo 956 řádných posl., 214 mimoř., celkem 1170; na medicinské fakultě 746 ř. a 26 mř.; na filos. fakultě 336 ř. a 89 mř.; na bohosl. fakultě 132 ř. a 6 mimořádných posluchačů, celkem tedy 2505 posl. (loni 2811, mezi nimi 315 filosofů). Na německé universitě zapsáno bylo celkem 1306 posluchačů.

Osobní. Školdozorcem pro Prahu stal se prof. učit. ústavu v Kutné Hoře *Jos. Šebesta*, v okresu kutnohorském Dr. *Jan Kaňka*, prof. gymnasia jindřichohradeckého. Skuteč. učitelem na gymn. v Král. Hradci jmenován sup. učitel gymn. litomyšlského Dr. *Jan Havránek*, na gymn domažlickém suppl. učitel reál. gymn. v Křemencové ul. Dr. *Ant Zlatníček*, zat. hlav učitelem na učitelském ústavě v Kutné Hoře stal se supplent c. k. reálky malostranské *Jan Šebek*. — Školdozorcem pro české školy měšť. okresu olomuckého jmenován ředitel českého gymn. tamějšího p. *Max. Vrzal*. — Dr. *Fr. Kameníček*, prof. I. česk. gymn. v Brně, jmenován byl dop. členem České Akademie.

Školní zprávy Zemské české reálce v Uh. Brodě, letos nově otevřené, udělena ministerstvem reciprocita se stát. ústavy středními.

Zákon o úpravě professorských platů. Na mnohonásobné přání podáváme tu obsah zákona, jak přijat byl říšskou radou ve třetím čtení.

§. 1. Základní plat je všude stejný, t. j. 1400 zl.

§. 2. Kvinkvenálky 1. a 2. jsou po 200 zl., 3., 4. a 5. po 300 zl.

K tomu přijat dodatek: »Po udělené písemné výstraze nebo důtce může ministr vyučování přiznání pětiletého přídavku až nejvýše na tři léta zastaviti. Doba udělení kvinkvenálky řídí se dobou, kdy kdo pravoplatně byl ustanoven skutečným učitelem. To platí pro následující kvinkvenálky i tehdy, kdyby některá předchozí nebyla povolena v pravidelné lhůtě.« [1])

§. 3. Ředitelé mají týž plat jako professoři a k němu funkční příplatek 500 zl. všude

§. 4. Učitelé náboženství, kteří neučí náboženství ve všech třídách úplné státní střední školy, aneb nemají zároveň zákonité approbace pro jiný světský předmět této školy, mají služného 900 zl., které se zvyšuje vždy po 5 letech, jež katecheta buď před počátkem platnosti tohoto zákona nebo po něm v této vlastnosti strávil uspokojivým způsobem na některé střední škole státní, až včetně do

[1]) Podmínku: prohlášení uspokojivé služby a žádost za kvinkvenálky budžetní výbor eliminoval, ale p min. úplně od prvé upustiti nechtěl. Proto dle řeči referenta dv. rady Beera (sten. prot. str. 27496) posl. Lupul s p. ministrem »haben sich darüber geeinigt, dass eine Formel gewählt werde, welche den Lehrern die vollständige Sicherheit bietet, dass nicht in willkürlicher Weise gegen sie vorgegangen werde, dass ihnen nicht bloss einfach die Vorrückung in die Quinquenalzulage verweigert werde, sondern dass ihnen auch ein Grund angegeben werde, dass sie dagegen recurrieren können, und zwar kann diese Befugnis erst nach erfolgter schriftlicher Verwarnung oder nach einem ertheilten Verweise der Verwaltung auf höchstens drei Jahre eingeräumt werden. Diese Vereinbarung — dodal ještě pan referent — der ich sodann meine Zustimmung gab, ist wörtlich oder zum Theile wörtlich der Disciplinarordnung entnommen, welche vor kurzem dem hohen Hause zur Berathung und Beschlussfassung vorgelegt wurde.«

25. roku služby té. Zvýšení to obnáší po 1. a 2. pětiletí ročně 100 zl., po 2., 3. a 4. pětiletí po 200 zl. ročně.

§. 5. Učitelé tělocviku mají týž plat, jako skuteční učitelé cvičných škol spojených s učitelskými ústavy. V jakém rozměru léta strávená na státní střední škole před definitivním jmenováním ve vlastnosti vedlejšího učitele s plným úvazkem učitelským definitivního učitele tělocviku mají býti vpočítána pro stabilisaci a přiznání kvinkvenálek, ustanovuje ministr v každém případě zvlášť. Ale více než 5 se jich nesmí vpočítat. — Po 35 letech vpočítatelných mají nárok na pensi s plným platem

§ 6. Ředitelé jsou v VII. tř. hodnostní, mohou však ve zvláště pozoruhodných případech býti povýšeni do třídy VI., ale nikoli před dosažením V. kvinkvenálky.

Skuteční učitelé jsou v IX. třídě hodnostní, ale mohou na základě služby v každém směru uspokojující ministrem povýšeni býti do třídy VIII. a VII. Toto povýšení do VIII. tř. neděje se z pravidla před dosažením druhé kvinkvenálky a do VII. tř. ne před dosažením čtvrté kvinkvenálky.

V případech zvláštního uznání hodných může se povýšení ředitelovo neb professorovo povolitl i před ustanovenou dobou

Učitelé náboženství v § 4. zmínění jsou v IX. tř., definitivní učitelé tělocviku v X. hodn. třídě.

Skuteční učitelé i učitelé náboženství v §. 4. zmínění dostanou titul professora, když byli v úřadě učitelském potvrzeni.

Ředitelé mají nárok na byt v budově anebo přiměřené bytné. Naproti tomu se jim aktivní přídavek vyplácí o polovici menší.

§. 7. Předepsaná služební taxa se zapravuje toliko ze služného, naproti tomu se do pense počítá jen služné a u ředitelů ještě též funkční přídavek.

§. 8. Prozatímní učitelé mají služného 1200 zl. Léta se jim počítají do kvinkvenálky i do zkušebného trojletí, i byla-li strávena ve službě té před platností tohoto zákona.

§ 9. Supplující učitelé zkoušení dostanou remuneraci, filologové po 60 zl. za hodinu, ostatní obory (i náboženství) po 50 zl., kreslíři a tělocvičníci po 40 zl., nezkoušení po 48, 40 a 32 zl.

§ 10. Kolik let supplentských — předpokládá se uspokojivá služba — má býti počítáno do stabilisace a k účelům kvinkvenálkovým, ustanovuje ministr při jmenování skutečným.

Nesmí jich však býti vpočítáno více než tři.

Toto ustanovení platí také pro ony učitele, kteří před právní platností tohoto zákona na státních ústavech byli jmenováni skutečnými.

§ 11. Za přespočetné hodiny se platí remunerace dle § 9., trvala-li výpomoc déle než 2 měsíce.

Při výměře remunerace jest dělidlem 10 měsíců, nikoli 12.

§ 12. Assistenti dostanou zpravidla remuneraci 30 zlatých ročně za týdenní hodinu.

§ 1. Záslužních přídavků nadále nebude. Místo nich bude ministr zvláště zasloužilým učitelům udíleti podpory až do 500 zl. vždy jen na rok (einmalige Unterstützungen).

§ 14. Také zvláštní osobní přídavky přestanou; vyjímají se záslužné přídavky, remunerace a jiné přídavky, které učitel dostává za práce mu uložené a původní úvazek služební přesahující.

§ 15. Kdo přechází ze státního učitelského ústavu, státní průmysl. školy, nebo z obecné a zemské střední školy nadané reciprocitou, na střední, tomu léta služební se počítají tak, jako by byl na této sloužil napořád.

Reprobace při maturitách. Při matur. zkouškách a opravách jejich po prázdn. ve šk. r. 1896 reprobováno bylo v Čechách na česk. úst. 76 ž., na něm. 74 žáků; na Moravě na česk. 5, na něm. 24.

Úmrtí. Listopad si letos vyžádal hojnou žeň. Dne 7. zemřel dlouholetý člen výboru našeho spolku řed. *Fr. Višňák*, jehož nekrolog podáváme na jiném místě. Dne 13. zemřel prof. *Jan Kašpar*, katecheta c. k. gymn. v Čáslavi, u věku 44 let a den po něm dr. *Václav Hanzlík*, prof. dějepisu na zemské reálce v Telči u věku 53 let Škole i národu oba byli věrně oddáni. Dr. V. Hanzlík býval po řadu let jedním z nečetných vlasteneckých okresních školdozorců moravských. Budiž jim čestná paměť!

Zprávy spolkové.

Zpráva o valné hromadě konané dne 7. listopadu 1896 v reál. gymnasiu v Křemencové ul.

Když se byl sešel dostatečný počet členů, zahájil hromadu p. řed. Václ. Starý a přivítal přítomné členy. Od přečtení protokolu poslední (mimořádné) valné hromady se upouští na návrh p. dra. Metelky, ježto byl otištěn ve Věstníku. Přikročeno tedy ke zprávě jednatelské za minulý právě správní rok. Zní takto:

Velectění pánové!

Ve valné hromadě konané dne 26. října 1895 zvoleni do výboru tito pánové: starostou p. řed. V. Starý, pokladníkem p. prof. Ant. Setunský, a do výboru pp. dr. Fr. Drtina, Rob. Hartman, J. Hofman, Jos. Koch, Jos. Martinovský, Jan Nedoma, Jan Vařeka, dr. Jar. Vlach, Jarosl. Zdeněk; pozůstali ještě ve výboru pánové r. 1894 zvolení: prof. Fr. Bílý, Vil. Jung, Dr. M. Kovář, dr. K. Leiss a J. Svoboda. Náhradníky zvoleni pp. prof. Jan Dvořák, Fr. Jizba a Vinc. Kočvara.

Činnost nového výboru brala se několikerým směrem. Především se týkala nejpalčivější bolesti celého stavu, úpravy služného, o niž spolek podal už tolik petic vys. ministerstvu a říšské radě. Návrhem podaným od celého ministerstva na úpravu služného veškerého úřednictva rakouského, naděje na splnění dlouholeté tužby pojednou se přiblížila svému uskutečnění. S povděkem přijato navržené zvýšení základního platu; ale že u ostatního úřednictva vesměs — nevyjímaje úředníků bez akadem. vzdělání — v 9. třídě zvýšeno základní služné na 1400 a u professorů na venkově na 1200, v hlavních městech pak na 1400, to způsobilo nevídaný ruch mezi professorstvem celé říše a všech národností. Zvláště čile si počínali němečtí professoři; k peticím jejich připojili se pak professoři čeští, podali však současně též své petice místní za zavedení jednotného zákl. platu. Poláci žádali za totéž samostatnými podáními.

Tu ovšem nastala doba k nejúsilnější činnosti také našemu spolku. Ovšem octl se v křížovém ohni. Venkovští členové, ba i nečlenové četnými přípisy žádali, aby se spolek zastal jich petit, z hlavních měst zas projeveno s mnohých stran přání, aby spolek svou akcí naposled neublížil chystanému podstatnému zlepšení aspoň v hlavních městech. Výbor našeho spolku po zevrubných a mnohých úvahách postavil se na stanovisko jednotného služného, ovšem v obnose 1400 zl., a to poctivě a bez váhání. Jakkoliv existence v hlavním městě vyžaduje značně většího nákladu než na městě menším, ježto bytné a potraviny tu jsou dražší a vůbec všechen život těžší, jak jednomyslně uznávají všichni, kdož z venkova přeloženi byli do hlavních měst a jak se také uznává od veškerého ostatního úřednictva, přes to celkovým zájmům dána přednost před místními. Dvojí základní služné nebylo by na prospěch míru a spokojenosti ve stavě a vyvinuly by se z něho i jiné mravní škody. Zvláště pak by nižším služným byl znehodnocen professor na venkově proti ostatním kategoriím úřednickým.

Stejné přesvědčení a stejné city projevily se docela samostatně také u všech ostatních professorských spolků v Rakousku; ony sloučily též oba pražské prof. spolky k jednotnému postupu. Konány četné společné schůze a úrady, vyžadující mnoho času, práce i nákladu, a s chválou dlužno vytknouti, že se jich účastnili také pp. posl. dr. Kurz a prof. Bendel. Valnou hromadou zvláště k tomu účelu oběma spolky svolanou (naše konána dne 15. dubna) schváleno domáhati se přiměřeným způsobem 1) stejného základního služného u všech professorů a jiných úředníků ve výši 1400 zl.; 2) při postupu do VIII. nebo VII. tř. zvýšení základního služného dle těchto tříd, jako se děje u jiných úředníků a u professorů průmyslových škol, a ovšem ponechání kvinkvenálek posud nabytých; 3) stanovení určitého základního služného 1000 zl. pro zkoušené supplenty bez ohledu na počet hodin učebních a stabilisace supplentů po tříletém provisoriu; 4) zrušení posavadní podmínky pro dosažení kvinkvenálky, t. výslovného vytčení »uspokojivé služby«, jakož i zrušení žádosti za kvinkvenálku, 5) vpočítání určitého počtu let supplentských do definitivy též u kollegů nyní už definitivních a dlouho supplovavších.

Tyto požadavky došly též výrazu v článcích skoro ve všech větších časopisech uveřejňovaných.

Memorandum vypracované jednateli obou spolků však do Vídně posláno nebylo, neboť několik dní po mimořádné valné hromadě došlo od starosty vídeňské Mittelschule prof. Fedora Hoppeho telegrafické pozvání, aby český i německý spolek professorský se spojily s vídeňskou Mittelschule ke společné akci a dovolily položiti podpisy svých zástupců pod vídeňskou petici jakož i ohlásily své svolení, že deputace vídeňského spolku smí mluviti také jmenem obou spolků pražských, až přijata bude od Jeho Exc. p. min. Gautsche ve vyžádaném a také již povoleném zvláštním slyšení. Ježto jsme poznali, že vídeňská petice se úplně shoduje s naší až na podmínku dosažení kvinkvenálky a v některých věcech (na př. v požadavku VII. třídy hodnostní pro professory a VI. pro ředitele) jde dále, jakož i protože se mínilo, že hromadné a svorné takovéto vystoupení s požadavky jednotnými bude míti snad lepší účinek, než podá-li každý spolek zvláště petice své, telegrafována Vídeňským odpověď přisvědčující.

Vedle toho posl. prof. dr. Vil. Kurz složil v dorozumění se zástupci výboru a na základě našich úrad zvláštní promemoria, které jsme spolu s kollegiál. spolkem německým dali vytisknouti a jež rozesláno všem sborům professorským českým i německým, poslancům, zvl. členům budž. výboru, a též dodáno pp. ministrům.

Mimo to požádáni s obou stran pp. poslanci, aby v budžetním výboru v plenu hájili požadavků našich, což ochotně slíbili, uznávajíce plnou oprávněnost jejich. Dílem se tak už stalo, dílem ještě a to důtklivě a zevrubně stane. Připraveno bylo a jest tedy vše pro šťastné vyřízení celé záležitosti ke spokojenosti obecné. Neboť kollegové z hlavních měst vesměs přáli jednotnému služnému, jenom měli obavu, aby akcí spolků nebylo zmařeno naposled i to dobro, kterého se mělo aspoň části professorů dostati. A tu bylo jakési opatrnosti třeba. Více pak dělati, než se stalo, vůbec už není možno.

Také v úpravě pensijního zákona výbor hleděl docíliti některých změn našemu stavu přiměřených, zejména aby vdově po professorovi nesměla býti vyměřena pense nižší než dle třídy IX., ale jinak aby brala pensi dle služ-

ného mužova a nikoliv dle třídy, ve které je, a to ovšem jen, když manžel měl slušné vyšší nežli které přísluší oné hodnostní třídě. Tím získáno, že vdově po professorovi může se dostati pense i dle třídy VII., byť i muž byl ve třídě VIII.

Zákon pensijní přijat s plným uspokojením a vzdány zaň spolkem naším a německým telegraficky díky p. předsedovi ministerstva a pp. ministrům vyučování a financí. P. ministr vyučování za tento projev spolku poděkoval rovněž telegraficky.

Když nastoupil úřad českého místodržitele p. hrabě Coudenhove, usnesl se výbor, aby i náš spolek po příkladě jiných šel Jeho Excellenci přivítat na novém působišti a zájmy stavu professorského i spolku našeho doporučit jeho přízni. Ježto podobné usnesení učinil také německý spolek, spojily se obě deputace (v naší byl pan starosta s jednatelem a v německé starosta prof. Strach a náměstek řed. Schimek) a vyplnily příkaz výborový. P. místodržitel podrobně se informoval o jmění, počtu členů, účelu a práci obou spolků, o časopise Věstníku, zábavách spolky pořádaných, jež doporučoval, o literární činnosti členů spolku a posléz také o methodě, kterou se vede učení němčině, při čemž se vyslovil nepříznivě o staré methodě grammatisující. Vzhledem k zájmu p. místodržitelem pro náš Věstník na jevo danému výbor se usnesl Jeho Excellenci zaslati výtisk 1. a 2. ročníku zvláště pěkně vázaný. Také p místopředsedsedovi zemské školní rady, p. dvornímu radovi Zabuschovi táž deputace podala Věstník a přednesla prosbu za laskavou přízeň a podporu pro všechny snahy a podniky spolku. Jako p. místodržitel tak i p. dvorní rada slíbil Věstníku státní podporu, jakož se vůbec deputaci dostalo neobyčejně vlídného přijetí a ochotného slibu, že spolek při všech snahách svých k dobru učitelstva nebo mládeže směřujících směle může spoléhati na přízeň p. předsedy i místopředsedy zem. šk. rady.

O odboru funerálním, jejž založiti navrhl p. pokladník a jehož přípravné výpočty ze zvláštní laskavosti vypracoval p. řed. Bernhard, po zevrubném a kolikerém rokování usneseno, zatím ho nezřizovati.

Dne 21. února slavil všechen národ 50. narozeniny velkého pěvce svého Svatopluka Čecha. Také spolek náš súčastnil se oslavy jejich přípisem, jenž zněl takto:

Slavný mistře náš! V ples všeho národa dovolte aby se vdružil také skromný hlas náš, jenž však vychází z hloubi duše a jímž chví se poctivost a jednomyslnost. Buďte dlouho zdráv, a dobrotivé nebe zachovej Vás národu při svěží síle a radostné tvořivosti ještě aspoň polovinu toho věku, jejž nastupujete dnem 50. narozenin Svých. A počet dítek Vašeho ducha, ti Kováři, Živsové, Burianové, Hanumani a Petrklíče, ale i ta drobná roztomilá a plnokrevná »havěť« ať se množí a rostou, a nechť vnikají do posledních chaloupek vlasti! Rozséval jste krásu a dobro, vytvořil národu vzory povah — a sklízíte lásku i nesmrtelnost. Požehnány jsou a zůstanou Vaše stopy! Živio!

Na přípis ten došla spolek tato srdečná odpověď: Slova Vaše, slova tak laskavá a nad mé zásluhy lichotivá, pohnula mne hluboce. Souhlas Váš jest mi vzácným vyznamenáním a povzbuzením. Děkuji Vám upřímně. Váš oddaný Svatopluk Čech.

Oslavy 10letého trvání klubu státních úředníků súčastnil se spolek náš na došlé pozvání dvoučlennou deputací (prof. J. Zdeňkem a A. Setunským); s koll. spolkem německým přijata výměna spolkových časopisů. Jménem

spolku vydáno prohlášení ve prospěch zachování starobylého rázu města Prahy. P. řed. Sobičkovi vysloveno blahopřání, když povolán byl za zástupce učitelstva do zemské školní rady, a podobně p. řed. Grünerovi; rovněž panu zem. inspektoru Pr. Procházkovi gratulováno k jeho jmenování, p. prof. J. Šolínovi k dekoraci řádem železné koruny a prof. dr. Ant. Rezkovi vysloveno upřímné potěšení nad jeho povoláním za radu do ministerstva kultu a vyučování.

Když nás došla stížnost, že v universitní knihovně se professorům středních škol znemožnil přístup k časopisům, odebral se jednatel k rektorovi české university p. prof. Vrbovi s prosbou za změnu nového zařízení toho. Pan rektor ochotně ihned se odebral s jednatelem k universit. knihovníkovi p. Schulzovi a sprostředkoval, že v místnosti určené professorům středních škol bude stále vyložen seznam časopisů, a sluhové dostali nařízení každý žádaný časopis ihned snésti. Více vymoci nebylo možno.

S pocitem obzvláštní vděčnosti zaznamenáváme vzácný projev přízně České Akademie ke spolku a stavu našemu. Třída její první a třetí poskytly nám značnou subvenci v obnose 250 zl., čímž nám umožnily Věstník vydávati o větším počtu archů, a takto nejen uznaly, ale i vydatně podepřely literární činnost českého professorstva, která na poli posud u nás zcela zanedbávaném, v oboru t. methodiky a didaktiky jednotlivých disciplin se počíná utěšeně rozvíjeti. Podpora tato jest proto jistě jedna z nejúrodnějších a vzdáváme za ni oběma slovutným třídám Akademie upřímné díky.

Po stránce společenské vyznamenává se minulý správní rok celou řadou vycházek, občasných schůzí a zábav. První přátelský večírek konán dne 26. října v Měšť. besedě pražské po valné hromadě.

Dne 30. listopadu byla první občasná schůze. Přednášel v ní p. dr. *Arn. Kraus* o *středním školství dánském* a srovnával jeho neuvěřitelnou volnost s naším stavem. Pak hovořeno o úpravě platů úřednických. Dne 21. pros. podniknuta vycházka do *továrny Křižíkovy* a do *obec. elektráren* v Karlíně. Při ní hojnému členstvu výklad obstarával sám p. inž. *Křižík* a v elektrárnách pp. inženýři obce karlínské.

Dne 5. ledna uspořádán pro členy a jich rodiny dýchánek za ochotného spolupůsobení sl. dámského oktetta Hlaholu, sl. Jenny Hlavové a cellisty p. šl. Lukiniće, jenž shromáždil na 200 účastníků k srdečné zábavě. Po koncertní části vyvinul se taneční vínek. Dne 20. ledna naplnilo členstvo velký sál Měšť. besedy do posledního místa při přednášce afrického cestovatele *dra. Holuba*, kterou uspořádal zvláště pro náš spolek. Pan doktor přednášel *o své návštěvě v říši Maruců* a vylíčil způsobem neobyčejně poutavým život, zvyky a mravy tohoto kmene a zvl. jeho krále Sepopa, uměleckou a řemeslnou obratnost Maruců, jejich boje i svá dobrodružství mezi nimi Výklad provázel kresbami území, rostlin, zvířat i ukázkami zbraní maruckých. Přednášky té súčastnili se též četní pp. poslanci zemského sněmu, tehdy právě zasedajícího.

Dne 15. února uspořádána domácí zábava spojená s tanečním vínkem ve velkém sále Měšť. besedy, která se opětně vydařila k obecné spokojenosti. Výlohy se zábavou spojené uhradili přítomní účastníci, tak že měla z ní svůj zisk i kasa spolková. Velice nás potěšila tenkráte přítomnost též kollegů venkovských.

Neobyčejné účasti těšila se přednáška zvláště horlivého člena našeho p. *dra. Vladimíra Nováka*, docenta české university, kterou měl dne 18. března o Röntgenových paprscích ve fysikálním ústavu prof. Strouhala.

Posléz dne 13. června ukončeny vycházky poloudenním výletem na Závist.

Občasnou schůzi konal kromě toho odbor *filologický* jednu (dne 25. dubna 1896), v níž přednášel p. prof. I. B. Mašek o českých glossách satir Persiových z r. 1418, které objevil ve Sv. Florianě v Dol. Rakousích. Odbor dějepisný a *zeměpisný* měl rovněž schůzi jednu, v níž přednášel prof. Jan Nedoma o novém úkolu učení dějepisného na středních školách v Prusku Konečně také odbor kreslířský sešel se dvakráte k přednášce koll. Boh. Beneše o neobligátním kreslení na gymnasiích.

Všem pánům, kteří se jakkoliv přičinili o zdar těchto vycházek, přednášek a zábav, vyjádřeny díky buď písemně neb ústně, a poděkování toto opakováno v příslušných referátech ve Věstníku.

Ale mohli li jsme tolik radostných dějů zaznamenati, přece nezůstali jsme ušetřeni bolestných ztrát. Vystoupiliť z řad našich mužové celý život zasvětivší práci úmorné ve škole, vědě i společnosti naší, jichž srdce pak vždy také náleželo našemu spolku, jehož podniků vždy rádi se účastnili a při němž od prvních let jeho věrně stáli. Jsou to p. zemský školdozorce Dr. Ant. Tille, prof. Jan Řehák, ass. prům. školy Jan Mach a Dr. Kar. Teige. Tento poslední podnítil a vedl studentská představení divadelní.

Budiž jim čestná a vděčná památka!

Česká knihovna spolkem naším vydávaná v tomto roce pokročila k číslu 3. a 4. Číslem 3. byl Katechismus dějin umění od prof. J. Braniše, číslem 4. Kytka ballad, romancí a legend od J. Vrchlického. Obě díla zajisté rovněž jako první dvě byla novinkami, a potřeba jich jevila se citelně. Literatuře i mládeži přibyla v nich opětně dvě díla ceny trvalé. I jest jen na členstvu, aby přízní svou dílem jako doposud, dílem hojněji než potud lnulo k České knihovně, ji žákům a rodinám doporučovalo a do knihoven zavádělo. Jinak ovšem by ji na konec neminul osud, který stihl podnik ten u dřívějších nakladatelů. Vděčně tu vzpomenouti dlužno pp. spisovatelů, ale i všech těch věrných přátel jejích, kteří její existenci posud umožňovali Bude žádáno u ministerstva, aby Českou knihovnu ve Věstníku svém doporučilo, a jest naděje, že se toho dosáhne. U obecenstva širšího a u kritiky potkává se s přízní jednomyslnou.

Srdečné díky vzdáváme také všem pp. přispěvatelům našeho spolkového orgánu a prosíme jich za další vytrvalou podporu. Články jejich docházejí pozornosti a chvály též u představených úřadů našich.

Zvláštními díky povinni jsme také slavným redakcím našich denních listů, které s nevšední ochotou uveřejňovaly všechny zprávy o spolkovém životě našem.

Tento bohatě a mnohostranně rozvíjí se stále. Rozkvět ten jeví se i v počtu členů pořád vzrůstajícím; byloť jich v loňském správním roce celkem 727. Ovšem zbývá mnoho ještě úkolů dílem nevyřízených, dílem nedotknutých ještě, a výbor je si mnohých dobře vědom. Ale bohdá podaří se mu splniti časem i ty. Srovnáváme-li činnost svou s činností jinojazyčných spolků podobných, můžeme si vydati svědectví, že se jim plně vyrovnáme. Kéž svornou součinností všeho professorstva ústředí jeho vzkvétá dále a kéž hájení všech jeho zájmů se potkává s nejlepším zdarem!

Zpráva přijata s pochvalou a schválena. Následovala

Zpráva pokladní za spr. rok 1895—6.

(Od 1. října 1895 do 30. září 1896.)

A) Příjem.

I.	Zbytek pokladní ze dne 30. září 1895	571·67
II.	Subvence sl. Č. Akademie věd a umění »Věstníku« třída I.	100·—
III.	Subvence sl. Č. Akademie věd a umění »Věstníku« třída III.	150·—
IV.	Dary z honoráře prof. Fr. Bílého a V. Jägra	6·78
V.	Doplatky příspěvků za před. l.	38·50
VI.	Příspěvky 719 čl. za tento rok	719·—
VII.	Příspěvky čl. na příští léta	8·—
VIII.	Úroky z ulož. peněz . .	11·60
IX.	Za prodané ročníky a čís. »Věstníku«	4·30
X.	Poplatek p. naklad. Otty za přílohu »Živy« k »Věstníku« č. 14.	2·10
	Přijato	1611·95
	Vydáno	789·72
	Zbývá . . .	822·23

t. j. osm set dvacet dva zlaté 23 kr.

B) Vydání.

I.	»Věstník« č. 12—16 .	578·44
II.	Výlohy spojené s peticemi o úpravu služného . . .	54·71
III.	Dary: *a)* Spolku pro podporu vdov a sirotků po professořích . 20 zl. *b)* Spolku »Komenský« ve Vídni . 10 zl. *c)* Sp. pro pomník Palackého . . . 10 zl. Celkem	40·—
IV.	Přednášky a poučné vycházky	12·60
V.	Přátelské večery (5. ledna a 15. února 1896)	38·39
VI.	Administrace spolku . . .	44·98
VII.	Tiskopisy	16·10
VIII.	Novoroční	4·50
	Vydáno . . .	789·72

Jménem revisorů prohlašuje p. prof. Pour, že účty byly shledány ve vzorném pořádku. Uděleno tedy p. pokladníkovi absolutorium. Přistupuje se k volbám. Dle stanov odstupují z výboru pp. Bílý, Jung, dr. Kovář, dr. Leiss a J. Svoboda. Výborství se vzdávají pp. dr. Drtina, Hoffmann a Martinovský. P. dr. Kovář pak prohlašuje, že pro přílišný nával prací nelze mu na dále přijmouti volbu, čehož p. starosta jménem výboru upřímně lituje; neboť pan dr. Kovář býval příkladně ochotným ke všem pracím spolkovým. Zvoleni pak do výboru většinou jednohlasně pp. Fr. Bílý, Jan Dvořák, Fr. Jizba, Vil. Jung, dr. Josef Novák, Jan Somr, Jan Svoboda a dr. K. Veselík. Mimo to dostali ještě po kolika hlasech dr. Kovář a Fr. Ruth. Za náhradníky zvoleni dr. Fr. Drtina, J. Martinovský a V. Kočvara. Za revisory pp Pour a Charvát. Skrutatory byli koll. Ruth a Hauptmann. Mezi skrutiniem projednávány volné návrhy. Vzdány díky dávnému příznivci spolku, přítomnému p. řediteli M. Traplovi za ochotné propůjčování místností ke všem schůzím spolkovým, prof. Bílému a Setunskému za jejich všestrannou obětovnou činnost, tomuto zvl. též za ochotné a zdárné pořádání zábav, a celému výboru

za zvláště horlivé zastávání zájmů našeho stavu v tomto roce. Spolek dosáhl letos největšího počtu členů, jejž posud měl, a finance jeho nikdy nebyly tak příznivy. Přes veliké výdaje, jichž zvláště vyžadovaly Věstník zdražením cen v tiskárně a pak akce za úpravu slušného, podařilo se rozmnožiti základní jmění o značnou sumu. Ale to je také zásluhou pp. členů, neboť až na 3 nedoplatky ode všech členů zapraven příspěvek roční. Vzhledem k neupravenému posud slušnému ponechán tento v posavadní výši. Starosta posléz učinil dotaz, mají-li také letos býti pořádány dýchánky a přátelské večery. K tomu všichni přítomní přisvědčili. Uváděly nejhojnější měrou členstvo ve vzájemný styk a poskytovaly nejen milý oddech od namáhavé a únavné práce úřední, nýbrž i posilu k novému dílu; na kasu spolkovou pak nečinily skoro žádných pohledání. S přáním dalšího zdaru spolku valná schůze ukončena.

Zpráva z výboru. V první schůzi po valné hromadě konané starosta přivítal nové členy výboru (počtem 8) a vyzval k volbě náměstka starostova, jednatele a zapisovatele.

Starosta navrhuje, by vymezen byl úřad jednatelův i zapisovatelův, ježto jednatel při stále rostoucím návalu prací spolkových není s to, aby nadále sám veškeru agendu vedl. Po krátkém rozhovoru se přijímá, by jednatel se dělil se zapisovatelem o veškery práce písařské; příští valné hromadě pak bude podán návrh na změnu stanov v tom smysle, by zřízen byl nový úřad tajemníka spolku podobně jako jest to na př. při jednotě českých mathematiků.

Po tom přistoupeno k volbám. Zvoleni: za náměstka starostova prof. J. Zdeněk, za jednatele prof. Fr. Bílý a za zapisovatele prof. Fr. Jizba. Jednatel navrhuje, aby odstupujícímu dlouholetému a vždy k práci ochotnému členu výboru p prof. dr. M. Kovářovi posláno bylo zasloužené poděkování, což jednomyslně přijato. Jednatel dále promlouvá o zásluhách zemřelého p. ředitele Frant. Višňáka, který vždy byl horlivým členem spolku, i ujednáno projeviti jménem spolku sboru professorskému soustrast. Dále předčítá poděkovací přípisy p. minist. rady dr. Rezka, p. prof. Šolína a p. řed. Grünera. Aby pp. členům dána byla vědomost o dalších pracích výboru ve věci úpravy našich platů, navrhuje jednatel, by svolána byla občasná schůze, k níž by byl pozván p. posl prof. dr. V. Kurz, aby podal zprávu o stavu věci ve Vídni a navzájem vyslechl možná ještě přání směřující k vyřízení otázky té všestranně uspokojivému. Ustanoveno svolati schůzi tu do malého sálu Měšťanské besedy pražské na den 18. listopadu po 7. hod. večerní.

Zábava členská určena na den 7. prosince t. r. a uspořádati ji svěřeno osvědčeným rukám p. koll. Setunského.

Vycházky další ponechány na léto. Na konec podal p. pokladník zprávu svoji od počátku správního roku do 7./11. 1896. *F. J.*

Zpráva o první občasné schůzi našeho spolku v novém správním roce. Pořádána dne 18. listopadu 1896 v malém sále Měšťanské besedy pražské za velmi hojného účastenství členů, mezi nimiž se zvláštním potěšením pozorováno bylo 7 pánů ředitelů. Do schůze zavítal též říšský poslanec p. prof. dr. V. Kurz, ochotně vyhověv pozvání výboru. Starosta přivítav přítomné, udílí slovo p. jednateli, který mimo jiné oznamuje, že člen výboru pan docent dr. Drtina vypracoval zevrubný dvouarchový informační spis o našich bolestech a přáních, které posláno členu budž. výboru p. knížeti

Bedřichu Švarcenberkovi, že výbor po prázdninách hned se obrátil na různé strany o informace a zvěděl, že kroky spolků a sborů prof. nezůstaly bezvýslednými, že je nám přízniv ref. p. dv. rada Beer, president Chlumecký, ale i p. ministr. Ostatně, že vše p. poslanec lépe vypoví. I žádá p. starosta pana kollegu dr. Kurze za laskavé podání zprávy o stavu úpravy platů našich. Pan poslanec vyličuje vývoj veškerého jednání až do chvíle, kdy ve výboru definitivně přijato, by základní plat všude byl 1400 zl., připomíná zvláště zásluh p. poslance Beera, který si na starost vzal a také provedl, že upuštěno od 100zlatových kvadrienálek a přijat nynější návrh kvinkvenálek postupných, jakož i že vynechána podmínka dosažení jejich, slova »po uspokojivé službě«.

Professorům škol průmyslových, kteří dosáhli šťastnější úpravy platů svých, nepodařilo se vymoci odstranění některých starých ustanovení (jako že postoupí do osmé třídy až po 15 letech služby a passus »nach zufriedenstellender Dienstleistung«). Ovšem hmotně bude difference značná; ředitel školy průmyslové na př. bude míti pense 4900 zl., ředitel střední školy jiné o 1700 zl. méně. Naděje na další zlepšení není. Doba, kdy zákon v platnost vejíti má, určena ve výboru na 1. července 1897 — ale nebude asi přijata, ačkoli pan ministr Gautsch pro svoji osobu přáním našim prý jest upřímně nakloněn a v ministerské radě se jich horlivě zastával. Po výkladě p. poslance, za nějž mu pan starosta i přítomní vzdali upřímný dík, rozproudila se velmi čilá debatta, zvláště o postavení kollegů supplujících, pro něž stability nebylo lze vymoci, poněvadž se proti ní vzpírají zvláště kollegové vídeňští. Pan poslanec dr. Kurz slíbil tlumočiti všechny tužby jejich a shrnouti je v resoloci, o jejíž přijetí se ve Vídni přičiní.

Dr. J Metelka referuje na základě tištěné zprávy p. referenta Beera o některých pozoruhodných paragrafech návrhu: Učitelé provisorní dostanou platu dle novějšího zákona jen 1200 zl. O supplentech není zmínky, musí-li míti nynější plný počet hodin. Výhodné jest, že dle § 7. daň z příjmu vyměřena k našemu prospěchu. Dále hovořeno o všeobecných věcech stavu našeho, k návrhu o upravení platů směřujících. Hovoru účastní se vedle starosty a jednatele někteří pp. ředitelé a mnozí kollegové. Následují volné návrhy.

Jednatel prof. Bílý navrhuje, aby vydáno bylo prohlášení ke kollegům a veřejnosti a v něm se upozornilo na nebezpečí hrozící z toho, kdyby se nahrnul příliš velký počet posluchačů na filos. fakultu. Jeť nyní potřeba supplentů v některých oborech opravdu veliká, ale není nedostatek kandidátů definitivy, nýbrž naopak nadbytek. Potřeba sil však brzy se uhradí, a ostatní zůstanou bez místa a bez chleba. Obava ta o budoucnost celé řady mladíků opravdu pilných a nadaných pohříchu jest oprávněna už nynějším počtem posluchačů filos. fakulty. Návrh se odkazuje výboru, který prohlášení ono má vypracovati a uveřejniti.

Další návrh jednatelův, aby se uvážily výhody a nevýhody polodenního vyučování, které jest zavedeno ve Vídni a tam se osvědčuje, dává podnět k delší debattě, jíž se účastnili zejm p. řed. Sobička, prof. dr. Metelka, dr. Vlach. Jako nejdůležitější překážka uvádí se p. řed. Sobičkou větší počet hodin na našich školách přivoděný zvláště poloobligátní němčinou, kteréž závady na vídeňských gymnasiích a reálkách není. K tomu třeba by bylo změny učebného plánu. Při tom rozpředl se polemický hovor o potřebě a významu vyučování latině a řečtině, jíž se účinně zastal p. řed. Trapl.

Posléz mluvilo se také o tom, zda by se nedoporoučelo z ohledů zdravotních i didaktických, aby vánoční prázdniny letos se vztahovaly též na sobotu dne 2. ledna 1897. Věc se přikazuje výboru. Program vyčerpán. V zábavě, jež pak se rozproudila, setrvali shromáždění ještě dlouho pospolu.

Vycházka, která podniknuta dne 13. října do Národního domu a měšťanského pivovaru na Král Vinohradech k seznání stavby a vnitřního zřízení obou budov, nabyla zvláštního významu neobyčejnou pozorností a laskavostí, která při tom účastníkům a jich dámám hojně se dostavivším prokázána. V Národním domě přivítal členstvo starosta města pan Josef Víšek s několika členy městské rady, začež poděkoval pan starosta, přeje dalšího rozkvětu městu i všem podnikům jeho. Pak prováděli nás původce budovy té pan architekt Turek a p. inženýr Pták po všech místnostech a opravdu krásným výkladem odborným všechny posluchače si zavděčili. Odtud pak se ubíralo členstvo za vedení měst. rady a místopředsedy měšť. pivovaru pana inž. Staňka do pivovaru, kdež je očekával předseda správní rady a místostarosta města p. Al. Bureš, spolu s p. inž. Tillem, jím zvláště sem pozvaným. Účastníci rozdělili se ve dvě skupiny: jednu vedl pan předseda Bureš, druhou pan inž. Tille. Poznali tu na vlastní oči celý postup výroby piva od zakoupení chmele a sladu až do uvaření jeho, podivovali se ohromným prostorám a praktickému i zcela modernímu zřízení pivovaru, důmyslné úpravě a čisté eleganci celku, o niž má hlavní zásluhu pan předseda, jehož myšlenky a plány tu jen došly svého vtělení. Přes dvě hodiny chodilo se z místnosti do místnosti a přitom bylo nutno místy spěchati, aby se vše shlédlo. Hosté okusili vody, jíž se používá, okusili i chutného výrobku; došel obecné chvály. Po prohlídce pozváno bylo členstvo k srdečné přátelské zábavě pohostinným p. předsedou a místopředsedou, a setrvalo tu delší dobu. Za vzácné instruktivní a půvabné výklady vzdány v Národním domě p. arch. Turkovi a inž. Ptákovi, a v pivovaře pp. předsedovi, náměstku jeho a panu inž. Tillovi upřímné díky. Panu starostovi města a p. předsedovi pivovaru poslány též zvláštní přípisy děkovací.

Hlídka literární.

Časopis Musea království Českého. Redaktor Ant. Truhlář. Roč. 70, sv. 3. Boj o Rukopisy II. od dra. V. Flajšhansa; Karlova akademie za bouře stavovské od dra. Z Wintra; O významu slovných shod rýmových pro poznání příbuznosti skládání stč. od Antonína Havlíka; Několik nových zpráv o Z. Hrubém z Jelení a rodině jeho od dra. V. J. Nováčka. Hlídka literární.

Český časopis historický. Redaktor dr. J. Goll a Dr. A. Rezek. Nakl. Bursík a Kohout. Roč. II. č. 6. Počátky Minoritů v Čechách a na Moravě. Napsal Fr. Hýbl. Fr. Mareš, Paměti třeboňské a jich spisovatel; Arn. Kraus, Meissnerův Žižka; Drobné zprávy od J. Nedomy, J. Vávry, Č Zíbrta. V literatuře též posudek Bretholzovy Geschichte Mährens; přehled článků v časopisech; zprávy. Roční předpl. 3·60 zl. Vychází 6krát do roka.

Český lid. Redaktor dr. Č. Zíbrt, nakl. F. Šimáček. Roč. VI. svazek 2. Kl. Čermák, Národopis klíčem k archaeologii; Pav. Váša, Kamarýtova sbírka Českých písní duchovních; Jos. Cvrček, Z archivu ochranovského; Alois Jirásek, Příspěvky k dějinám českých blouznivců nábož.; J. F. Hruška, Vejce v podání chodském; Zíbrt, Pověsti o Přemyslovi ve Slezsku, Z netištěných zápisků Krolmusových, Zvířátka a Petrovští, Národopisné studie našich umělců; J. J. Kořán, Selská svatba v okolí vorlickém; J. L. Holuby, Drobné poviestky z bošáckej doliny, J. F. Král, Komedie o sv. Barboře, J. Nedoma, Výslech domnělého čaroděje z r. 1737; A Patera, Paběrky z rukopisů stč.; Dr. V. Tille, Ze srovnávací literatury lidové; Ig. Hošek, Povídky z okolí-

svojanovského: Ferd. Pátek. Česká literatura folklor. z r. 1894—95; B. M. Kulda, Mor. nár. pohádky; Vít. Hálek, Nekažte nám naše nár. pohádky! (naps. r. 1874). Z ruchu národopisného. Otázky a odpovědi redakční. Vyobrazení. Roční předpl. 4 zl., vychází 6krát do roka.

Hlídka. Redaktor Dr. P. Vychodil, O. S. B. v Brně. Ročník I (XIII) č 11—12. Fr. Hrbáček, O obsazování stolice papežské; J. Svozil, Česká otázka a reformace; V. Winter, Poměr Fridricha II. k náboženství; Dr. Fr. Nábělek, O čase; Pl. Buchta, Problem svobody u Kanta; Frant. Janovský, Za církví — za pravdou; Ad. Bayer, Přehled dějin uherského Slovenska; Fr. Fryč, Kdy se narodil Kristus; Dr. A. Podlaha, V jakém smysle byla potopa všeobecná; Fr. Holeček, Mravnost v literatuře. Písemnictví a Směs (obé bohaté). Vychází měsíčně; předpl. 4 zl.

Listy filologické. Red. Jan Gebauer, Jos. Král. Fr. Pastrnek. Roč. 23 č 5-6 Jos. Král, O prosodii české; Jos. Zubatý, O rozličné kvalitě dlouhých samohlásek a dvojhlásek indoevropských; V. Hauer, Klasobraní po rukopisích. Úvahy a zprávy Předpl. 3·50 zl.

Literární listy. Redaktor Fr. Dlouhý v Brně. Nakl Šašek a Frgal ve Vel Meziříčí Roč. 18. Č 1—3. Umění (z Tardeovy Logiky sociálné); Dr. J V. Bohuslav, Ochrana práv autorských k dílům literárním; K. Křivý, Fra Grgo Martič; Přehled článků v programech středních škol za rok 1896; Ernst Hello, Kritika. Posudky Vrchlického Posledních sonetů samotáře a Napadlo rosy, M. Havla Chamradiny, Štechových Kolejí, J. Sumina Z doby našich dědů, Guldenerova Hada v růžích, Ondráčkových Obnažených ran, Dörflových ballad, Annunziova Triumfu smrti a j Z literatur cizích. Zprávy literární. Vychází 2krát za měsíc. Předpl. 3 90 zl.

Muzeum. Redaktor dr. B. Mańkovski. Vyd Spol. hal. professorů ve Lvově. Č. 8—11 Zpráva o 12. valném skromáždění Towarzystwa nauczycieli szkoł wyzszych; Dr. Samolewicz, Po sněmě; Dr. Zipper, Weimar. Lístek z cest; Dr. Skórski, Euseb. Czerkawski; E. Cenar, Vychování fysické v stř. školách rak; recense a úvahy; zprávy spolkové; rozmanitosti.

Naše doba. Redaktor T G. Masaryk. Vyd. Jan Laichter na Kr Vinohradech. Roč. IV. č 1—2. Čisté němectví od V. Č; T. Carlyle jako soc. theoretik; Moderní člověk a náboženství od Dra. Masaryka; Lékárnická a zdravotnická výstava od Dra. Vl. Preiningera; Socialisté a obnova Polsky od F. H.; Zprávy ze školství obecného od N.; Týden na všeruské výstavě od F. Táborského; Dělnická akademie od Dra. Masaryka; Rozhledy politické, po veř. hospodářství, zemědělské, živnostenské a obchodní, sociální, časopisecké. Úvahy a kritiky. Zprávy. Vychází měsíčně. Předpl. 7·10 zl.

Náš domov. Časopis obrázkový a záb. poučný pro lid. Vyd. Jos. Vévoda v Olomúci. Roč. předpl. 2·40. Vychází dvakrát za měsíc. Podobizny a životop. posl. Fr. Štěpky, V. Krolmusa, P. Lud. Ochrany (buditele slez. lidu), M. Zd. Poláka, Ferd. J. Lehnera a j. Z článků vyjímáme Hlavinkův O nár. písni, vrátí-li se ještě, Osvětlování měst od prof. Dolejška, Ze života slavných mužů a žen, Drobnosti z roku cyrillomethodějského od J. Vychodila; povídka Otrávené kvítko od V. Kosmáka, hojné básně, Zrnka pravdy, Žerty a vtipy, Směs

Obzor. Vydává prof. Vl. Šťastný v Brně. Roč. 19. č. 8—24. Řehák-Kamenický, Jos. Mysl. Ant. Ludvík; Vl. Šťastný, Dr. Jos. Pospíšil; Fr. Perka, Vzpomínka na Wörishofen; Fr. Rypáček, Před tisícem let; A. Rudl, Na Rujanu; Liter. sjezd Vlasti; P. Jan Ad. Schall od Max. Weinbergra; Pontský

Pilát, studie od Dra. J. Lešara; O věcech slovenských od B. Simonidesa: Z říše hvězd od B. Šťastného; povídky: Zneuznané pohostinství (z dějin kláštera sedleckého) od Al. Dostála; Ďábel z Hadího hájku z vlámšt. přel. A. Koudelka, a m. j.; pak básně a literatura v každém čísle. Roč. předplatné 2 zl.

Osvěta. Vyd. Václav Vlček. Roč. 26, č. 11—12. K. Havlíček od Dra. V. Gablera; Dvě anglické knihy o českých dějinách od Dra. Jos. Kalouska; Obrázky z ruské pouti od G. Preissové; O sv. otcích athonských od Savy Chilandarce; Dr. Jul. Grégr od J. J. Toužimského, Poslání Času od Dra. V. Flajšhansa; Nejnovější názory o J. Dobrovském od téhož; Ruská literatura r. 1895. od J. Mikše; Mustafa Mírumilovný od Pavla Janoty; Světová dráha sibiřská od J. J. Toužimského; básně od J. Vrchlického, Ad. Heyduka, X. Dvořáka, B. Kaminského, J. Uhlíře; Západ od K. V. Raisa; Rozhledy v umění výtvarném od R. Tyršové; Obzor divadelní od F. Zákrejsa, Nové básně od téhož, Zprávy hospodářské a sociální od Dra. E. B. Šimka, Rozhledy v dějinách současných od Vl. Svobody. Roč. předpl. 7·20 zl.

Sborník české společnosti zeměvědné. Redaktor Dr. J. Metelka. Roč. III. č. 1. Dr. J. Frejlach, O výpravách Nansenových a jich významu vědeckém; Dr. J. Palacký, Horopis Německa, Dr. J. Metelka, J. Nansen; Hojné zprávy a písemnictví Zprávy o společnosti. Seznam členů. Roční předpl. 4·50 zl., pro stud. 3 zl., členové (3 zl. roč.) zdarma. Vychází pětkrát do roka.

Z říše vědy a práce. Red. Dr. V. Kurz. Nakl. F. Šimáček. Ročník 5., č. 1—6. Elektr. cyklorama; Strmé tramwaye; elektromotory; měření elektřiny; moderní reklama; nové kladkostroje a zdviháky; Pákové soustavy Čebiševovy; Kožní speciality; Mluvící paprsky; Hlídka výsad; Zábavná věda; Vtipný brousek; Z oboru statistiky a m. j. Předpl. 3 zl. roč.

Paedagogické rozhledy. Vydává Dědictví Komenského v Praze. Redaktor J. Klika. Roč. 10., č. 1—3. O dalším vzdělávání česk. učitelstva; J. Klika, H. Spencer jako paedagog; J. Durdík, O poměru paedagogiky k ostatním naukám; A. Frumar, O vyučování jazyku mateř.; R. Sokol, Pestalozzi o výchově mravní; B. Večeř, Obecná škola budoucnosti; Dr. F. Pastrnek, Naše učitelstvo a liter. jednota československá; Rozhledy lit. a kritika odborná; Obzor školský; Volné listy. Vychází měsíčně. Předplatné 4 zl. (pro členy Dědictví 2·50 zl.)

Do žákovských a rodinných knihoven doporučují se jakožto výborná četba tyto nové knihy;

Ruští bohatýři, nejpřednější ruské pověsti (byliny) ve zpracování pro mládež od O. J. Šmidt-Moskvitinové přel. Věra Čalounová. V Praze 1897. F. Šimáček. Cena 1·20 zl.

Márinčino proč? Napsal Emil Desboaux. Z franciny vzdělal J. S. K vydání upravil Jos. Klika. S četnými vyobrazeními, mezi nimiž 8 plnostránkových od E. Zillicha. F. Šimáček. Cena 1·50 zl.

Za slávy otců. Vilímkova knihovna mládeže dospívající. Nakladatel J. R. Vilímek v Praze. Cena 1·40 zl.

Květy všech barev. Uvil Fr. S. Procházka. J. R. Vilímek. Cena 2 zl. (Sbírka povídek a pohádek od různých autorů.)

S vílou kouzelnicí. Vybrané české pohádky. Sest. Fr. S. Procházka. Nakl. týž. Cena zl. 2·50.

1. *České květy.* 2. *České klasy.* Básně pro mládež Pavly Maternové. Nakl. F. Šimáček. Cena po 1·20 zl.

Cesta kolem světa. Od J. Kořenského. Nakl. J. Otto. Díl I. Atlantický oceán, Amerika, Tichý oceán, Ostrovy havajské, Žaponsko; Díl II. Čína, Jáva, Indický oceán, Ceylon, Indie, Rudé moře, Egypt. Po 7·80 zl.

Vítův robenec. Hist. povídka ze 14 stol. od Jos. Brauna. Ill. Zillich. Nákl. Šimáčkovým. Cena 70 kr.

Z naší kroniky a *Povídky o českých umělcích* od K. V. Raisa. Cena 1·36 zl. Nakl. týž.

Povídky ze starých hradů od K. V. Raisa. 2. vyd. Ill. V. Olíva. Nakl. F. Topič. Cena 1 zl. 20 kr.

Práce zvítězila, Lad. Benýšek. Cena 40 kr.

P. J. Šafařík. Napsal Jar. Vlček. Bursík a Kohout.

Kniha, ilustr. liter. revue, kterou vydává horlivý spolek českých knihkupeckých účetních, v seš. 7. podává obraz a životopis Karol. Světlé (od K. V. Raisa) a stať Ze staré liter. mansardy od Ot. Mokrého.

Letem českým světem slove nový, opravdu krásný, ba nádherný podnik umělecký nakladatelstva J. R. Vilímek. Má podávati pohledy na české kraje, hrady a uměl. památky. 1. sešit zahajuje báseň J. Vrchlického, pak následuje pohled na Hradčany, Bílou Stráž na Šumavě, Šnirchovu sochu svatého Václava, brněnský Špilberk, Rabí, Rodný dům Jos. Jungmanna, Kapitolní děkanství olomucké, Karlovy Vary, Chrám sv. Mikuláše na Malé Straně, Labské přístavy u Ústí, bránu zámku Hradce u Opavy, Hlavatici u Turnova, nádvoří zámku jindřichohradeckého a na Konopiště. Přáli bychom dílu dobré redakce, která by hlavně hleděla k jednotnosti díla, aby bylo vůči cizině representativním obrazem českých krás krajinných a uměleckých a doma vítanou pomůckou školám i rodinám, s druhé strany pak mu přejeme tolik odběratelů, aby se záslužný podnik tento udržel. Pod obrazem je všude text. Cena sešitu je 30 kr.

Zpěvy páteční. Od *Jana Nerudy*. S obrazy Viktora Olívy. V Praze 1896. Nakladatel F. Topič. Cena 1 zl. 50 kr.

Skvělý náhrobní pomník, jejž si Neruda postavil sám. Je tu jen deset písní dílem už z »Květů« známých, ale vesměs giganti; v tvorbě Nerudově je to kniha jediná. Z těch veršů vlévá se v čtenáře nejhlubší, vášnivá láska k národu svému; neohlušuje ani neoslňuje tu příval krásných slov a obrazů, ty řádky psány jsou spoře, krví srdce. Každé slovo dopadá jako pelík na kovadlinu, do duše naší. Básník používá někdy dějů Písma k vyjádření útrap národa. V básni Ecce homo složil zpověď převratu svého duševního od panství ideí všesvětových k idei národní. Sklamány byly všecky ideály mladosti, heslo svobody poznal býti heslem sobectví, květy mladých snů prchaly jak žhavé slzy dolů. Zpěv Ve lví stopě velkolepě vystihuje naše dějiny, dosah velké minulosti do přítomna. Zpěvy páteční jsou inkorporace dřímající mohutnosti a síly českého ducha. Z nich sálá důvěra, neohroženost, smělost. Verše někde jen skáčí a zvoní (V zemi kalichu, Moje barva), jinde slévá se forma s vážnou tíhou obsahu.

Hřích, *Abel.* Hra o 3 jednáních Repertoir českých divadel 61. V Praze, Frant. Šimáček. 1896. Cena 40 kr.

Za pseudonymem Abel skrývá se jméno pardubického kolegy, a hra tato jest prvotina jeho. Odevšad z ní vane síla, nadějná síla, ve zpracování vnitřním i v technice vnější, a neméně v dikci. Podkladu hry nelze upříti originálnosti: žena mlynáře Klavíka znásilněná za pruské války důstojníkem opilcem, zavraždí jej, ale mužovi svému zatají, že syn Jiří není jeho krev. Jiří se zvrhne, pije, karbaní, s děvkami probíjí peníze, zdraví i poslední jiskru studu, a když ho matka v naději na polepšení ožení s hodným děvčetem, má rok po svatbě dítě s bývalou služkou; manželství zůstává bezdětné. Žena chce tedy od něho odejíti, ale posléze ještě zkusí napraviti Jiříka. Marně. Ten i krade. Následují výjevy a řeči podobné Tolstého Vládě tmy a jevišti našemu posud málo známé. Hřích mlynářčin se opakuje na snaše. Ta si oblíbí mlynářova synovce Pavla, a když Jiří krada otci peníze, oba shlédne, chce nožem zabiti Pavla, je však sám zabit týmž nožem od své ženy,

bránící Pavla. Vražda se utají. Anna už nechce dále znáti Pavla, ba nedbá ani o své a jeho dítě. Jen se kaje, kaje způsobem starokřesťansky přísným, až i zešílí. Děsná to kletba hříchu na matce, synu, snaše i dítěti jejím.

Psychologická stavba Jiřího i Anny, ženy jeho, není dosti genetická; vůbec jsou tu lidé kresleni málo vnitřně. Jaký byl poměr mezi nimi před svatbou? Stačí dědičností vysvětliti tu překypující náplň všeliké špatnosti u Jiřího? Náhlé klesnutí Annino též překvapuje. Pokus její vyrvati muže z hříchu sotva k tomu vystačuje. A tak by bylo otázek a přání dosti. Též ta přílišná malba na černo, ty naturalistické výstřelky v řeči a ději za přednost nepokládáme. Ale nadání se jeví ve všem. Charakteristika je plná života, stavba kusu hladká. Slibný talent tento vítáme upřímně. Venit, vicit.

Proti provozování dramatu toho policie dělala některé námitky. Kus tedy bude hrán s příslušnými změnami na Nár divadle.

Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě, jež napsal Pavel Janet, a výborně i vhodně přeložil dr. Břetislav Foustka, vyšly nyní úplné, jakožto I. kniha Laichtrova Výboru nejlepších spisů poučných. Díl I., o XXXI. a 833 stranách, stojí 2 zl. 10 kr. (váz. zl. 2·70), díl II. o 564 str. 3 zl. (skv. váz. 3·60). Knihou tou vzdělání politické u naší intelligence získá opory dějinné a filosofické; znamená opravdový zisk pro literaturu a čtenářstvo. Knihou II. Výboru bude Masarykův K. Havlíček, jenž dospěl již k seš. 7.

Marca Tullia Cicerona »O nejvyšším dobru a zlu«. Přeložil, úvodem a poznámkami opatřil Timothej Hrubý. Sbírky spisů filosofických vydávané I. třídou České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění č. 2. V Praze, nakladatel J. Otto. XXXI a 194 str. v 8°. Cena 1 zl.

Programy šk. za r. 1895-6, pokud nám byly zaslány, mají tento věd. obsah:

Fr. Jezdinský: Capri, perla moře Středozemního. V Něm. Brodě, 1896. (Otisk z loňského a letošního programu c. k. gymn. v Něm. Brodě.) Spis tento, psaný stejně důkladně jako svěže a poutavě, opatřen jest obrazem světoznámé Modré jeskyně a mapkou ostrova, kreslenou od prof. Fr. Petra.

Fr. Procházka: Methodický výklad některých básniček z Bartošovy čítanky pro I. třídu škol středních. V Novém Městě 1896. (Otisk z letošního programu.)

O methodách, jak vyučovati jazyku českému, podal znamenitou studii filosofickým duchem provanutou již loni ředitel Leander Čech ve výroční zprávě; letos následuje podobně zajímavá stať češtiny se týkající od autora románu »Přeslavský dvůr« a obrázků. Dle přírody a j. prof. Fr. Procházky. S obecnou částí o výkladu básní shodujeme se do slova; praktická část jest duchaplná, pečlivě a s láskou pracovaná, všude znáti bystrého pozorovatele, tvůrčího ducha; ale zdá se nám, že otázek se klade příliš mnoho a tam, kde i odpovědi jsou podány, že přesahují někdy schopnost primánků. To jí ovšem u odborníků ceny ani užitečnosti neubírá, a budou mu za ni jistě všichni učitelé češtiny tím více povděčni, čím méně podobných prací máme. Tady z methodiky žákům vyvírá bohatý pramen oživování a buzení ducha, všestranného vzdělání.

Erbenova Kytice po stránce aesthetické s rozborem Pokladu. Napsal Dr. Frant. Šujan. V Brně 1896. (Otisk z letošního programu c. k. vyš. česk. gymn. v Brně.)

Pan spisovatel učinil tu nový pokus rozborný: na Poklad (obsah zvlášť i formu zvlášť) a dále na celou Kytici přiložiti měřítko vědecké aesthetiky formové. Za tou příčinou vybírá z Pokladu i z celé Kytice shledává vše, čím by bylo možno vyhověti aesthetické formě správnosti, vyrovnávacího závěru, význačnosti, síly a souhlasu. To jistě nebyla práce malá a snadná, a ještě je otázka, vynikne-li celek při této roztříštěnosti tak účinně, jakým v pravdě jest. O mnohých věcech bylo by třeba obšírnější diskusse. Za balladu bychom Poklad ani Štědrý večer nepočítali. Oběma na balladu chybí tragický účin. Poklad je prostá pověst, Štědrý večer básnická povídka. Ale bez užitku práce není; účelu svého pak, vyložiti žákovým zrakům všecky krásy Pokladu a Kytice přehledně vybrané a uspořádané, a osvětliti je se všech stran, pan spisovatel jistě docílil. Že pracoval s láskou, o tom svědčí už podniknutí té práce i každá stránka její.

Dr. *Vlad. Novák*: O fotografování paprsky Röntgenovými. (Otisk z letošní výroční zprávy střední školy dívčí a spolku »Minervy«.) V Praze 1896.

Článek jedná 1. o lampách vakuových a podmínkách vydatného jich záření paprsky Röntgenovými; 2. o předmětech, které lze fotografovati; 3. o vhodných deskách fotografických a prostředcích účinek paprsků Röntgenových zesilujících, a připojuje hojné illustrace. (Ostatní příště.)

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

Jak počíti botanické vyučování v II. třídě střední školy.

Podává Fr. Wurm.

Až po rok 1892 počínalo se na nižší střední škole jak na gymnasiu tak i v reálce vyučovati botanice počátkem druhého pololetí; počátek ten padal vždy do polovice měsíce února. Na **gymnasiu** bylo vyučování toto osnovou učební z roku 1892 *změněno* a to tím způsobem, že nyní vyučuje se botanice v I. a II. třídě, počínajíc však **15. březnem**. Na **reálkách** vyučování to zůstalo *nezměněno*, počíná tedy na školách těchto asi **15. únorem**.

Proč počátek vyučování botanického na gymnasiu přeložen byl z polovice února na polovici března, vysvítá ze slov ve Věstníku čís. 4. r. 1896 na stránce 96 uvedených, kde se praví, že v únoru »jest u nás vegetace ještě tak málo vyspělá, že nelze opatřiti v něm potřebného počtu rostlin kvetoucích vůbec a pro methodický postup způsobilých zvlášť; v polovici března pokročila však u nás vegetace již tak, že lze žákům opatřiti dostatečný počet rostlin a to vědomostem žáků přiměřených«.

Z toho viděti, že se dříve počínalo vyučování botanické rozbíráním čerstvých rostlin; ze zkušenosti jest mi známo, že na některých ústavech počíná se vyučování botanické také předkládáním rostlin suchých. Jelikož však předkládání rostlin suchých nesprávným, rozbírání rostlin živých v době této nemožným se mi býti zdá, nastává učiteli přírodopisu na reálce otázka, jak vyplniti má dobu tuto čtyřnedělní, od polovice února až do polovice března, aby vyhověno bylo předpisům trvajícím, i aby žáci z vyučování hojně měli užitku. Zdá se tedy, že učitel botaniky na reálce ve velkých ocitá se asi nesnázích, chce-li methodicky botanice vyučovati. Míním několika slovy ukázati, jak může učitel botaniky na reálce tuto čtyřnedělní dobu vyplniti a kterak velice jest litovati, že i na gymnasiu učitel botaniky tak vhodnou dobu ztratil. Jen krátkými črty naznačím postup vyučování; zkušený učitel sám si další zařídí, snad i leckde zamění.

V poslední přírodopisné hodině prvního pololetí dám několika žákům fazole s tím podotknutím, aby přes semestrální prázdniny dali je do vody a aby je pak první hodinu přírodopisnou v druhém pololetí přinesli do školy. Sám pak dám také několik fazol do vody, aby nabobtnaly. V první hodině botanické rozdám nabobtnalé fazole, které žáci přinesli, mezi žáky tak, aby každý dostal jeden fazol. Na to vyptávám se, co na fazolu pozorují. Každému nápadným jest ono oválné místo, na kterém fazol v lusku upevněn jest. Zde rozdám také suché fazolové lusky. Na jedné straně tohoto oválného místa pozoruje každý žák malý hrbolek. Pak žáci fazol loupají. Odstranivše slupky, jednu vnější, tvrdší a tlustší, druhou vnitřní, jemnější a tenčí, žáci vidí, že fazol složen jest ze dvou dílů a že tyto dva díly semena, dělohy zvané, na jednom místě jsou srostly. Na tomto místě pozorují vně výrostek, který prodloužen jest mezi obě dělohy a mezi těmito ve dva malé, ale zřetelné lístky se dělí.

Poznav častým opakováním, že všickni žáci části fazolu jmenovati mohou, rozdám mezi ně nabobtnalý hrách. Žáci pozorují opět ono místo, na kterém hrách v lusku přirostl; dále najdou ihned onen hrbolek jako na fazolu, oddělí slupku, najdou dvě dělohy, které spojeny jsou vnějším výrostkem a který se zase uvnitř děloh ve dva lístky prodlužuje.

Ku konci hodiny žáci zasadí neoloupané fazole a neoloupaný hrách a sice do 4 květináčů. V prvém květináči *A* jest úplně suchá země, v ostatních třech *B*, *C* a *D* však jest země vlhká. Do květináčů *A*, *B* a *C* zasadí se semena asi do hloubky 2 *cm*; do květináče *D* však asi 10 *cm* hluboko. Květináče *A*, *B* a *D* ponechám ve školní světnici, kde jest vždy teplota 10 až 15° R; květináč *C* však s vlhkou zemi a zasazenými semeny postavím mezi okna, kde bývá teplota 5 neb 6° R, která však časem i na 0° ba i pod 0° klesne. Jen zem v květináčích *B*, *C* a *D* žáci pravidelně zalévají; země v květináči *A* se nikdy nezalévá.

V příštích hodinách rozbíráme čočku, vikev, jádra jablečná, mandle, žaludy, kaštany, vlaské ořechy a j. týmž způsobem. Žáci pozorují, že všecka tato semena mají slupku, dvě dělohy, malý výrůstek a uvnitř děloh dva lístky, že vůbec jsou tak složena jako fazol a hrách.

V dalším postupu rozdám nabobtnalá semena žita, která žáci sami do vody dali a přinesli. Vyptávám se opět po známých částech. Žáci najdou brzy ono místo, onen hrbolek a slupku; odstranivše slupku, nenajdou však dvě, nýbrž jen jednu dělohu, ale zase onen výrůstek.

Četná semena žita zasadí žáci do zvláštních dvou květináčů, v kterých jest vlhká země a které se ponechají v školní světnici a pravidelně se zalévají. Pak rozbírají se nabobtnalá semena ovsa, ječmene, kukuřice a j. Žáci brzy sami zase poznají, že semena tato mají tytéž částky jako žito a že mají jednu dělohu.

Seznavše takto rozličná semena a zopakovavše jich složení, vezmeme květináče a to nejprve květináč *A*, v kterém v suchou zem zasazeny byly fazole neb hrách, které však nebyly zalévány; žáci shledají, že zasazená semena v uplynulém čase asi 8 dnů se nezměnila, kdežto v květináči *B* značně se změnila, zvětšivše silně objem svůj; některá

semena tak se zvětšila, že slupka je obklopující praskla. I semena v květináči *C* dám prohlednouti; žáci shledají, že semena také jsou nezměněna. Podobné seznají žáci, vybravše semena z květináče *D*. Všecka semena dají se na to zase do příslušných květináčů a zkoušejí se po několika dnech opět. V květináčích *A*, *C* a *D* jsou zase všecka semena nezměněna, kdežto hrách neb fazole v květináči *B* rozpuknutou slupku mají; z trhliny této vyčnívají 1 až 2 *cm* dlouhé výběžky, kořínky.

Žáci poznají sami příčinu nestejného vývinu semen v oněch 4 květináčích: v prvém květináči *A* není vody; v květináči *C* byla semena sice dosti zalévána, ale nízká teplota bránila vývinu. V květináči *D* byla semena na 10 *cm* hluboko zasazena, k nim nemohl vzduch a proto se nezměnila. Z toho soudí žáci, že jen tehdy vyvine se ze semena rostlina, že tehdy jen semeno klíčí, když dáno bylo semeno do teplé, vlhké země a když vzduch měl přístup.

Zklíčená semena květináče *B* rozdělíme pak do několika jiných, alespoň do tolika, kolik je lavic ve škole, aby žáci každé lavice přesazování klíčících semen sami mohli provésti. Polovičku klíčícího hrachu zasadí žáci tak, aby výrůstek z trhliny vyčnívající, kořínek totiž ke dnu květináče byl obrácen, kdežto druhá polovička kořínky vzhůru zasaditi se má.[1])

Vše, co žáci nazíráním a spoluúčinkováním byli poznali, opakuje se v příští hodině, až učitel, prohlédnuv zasazená semena, se přesvědčí, že k dalšímu pozorování se hodí. Vyklíčila-li tedy semena s dostatek, dá se do každé lavice po květináči a vybírají se semena vzešlá velmi pozorně a sice dříve ta, která kořínkem dolů obráceným zasazena byla. Žáci se přesvědčí, že kořen ještě více zrostl, ještě více do země se zapustil, že obě dělohy se rozevřely a že z místa, kde obě dělohy byly srostly, lístečky vyrážejí. Ohledavše jednoduchý asi 5 *cm* dlouhý, jemnými a četnými chlupovitými výrostky posetý kořen, prohlížíme druhou polovici zasázeného hrachu, ona semena totiž, která jsme vyklíčená kořínky vzhůru obrácenými zasadili. Zde se zase žáci přesvědčí, že kořínky nerostly dále ze země ven, nýbrž že se kořínek ohnul a že zase koncem svým dolů spěl; dělohy ovšem se také rozdělily, a lístečky z nich vyrazily. Žáci poznávají, že kořen roste vždy dolů do země, ostatní část rostliny, stonek, pak ze země k světlu.

Mezi tím zaseté žito vzešlo a dosáhlo délky asi 1 *dm*. Jednotlivé rostlinky se pozorně ze země vyberou a žákům rozdají. Žáci ihned se hlásí a chtějí říci, čím se tyto malé rostlinky liší od rostlinky hrachu, pozorujíce, že kořen žita není tak jednoduchý jako kořen hrachu neb fazole, nýbrž že složen jest ze 3 neb 4 stejně silných nitkovitých kořínků.

Mladé rostlinky čočky, vikve a j. mají všecky jednoduchý kořen, vzešlý pak ječmen a oves vyhání více nitkovitých kořínků. Žáci soudí, že se kořen jednoduchý vyvinuje ze semena s dvěma dělohami, ze semena pak s jednou dělohou více stejných nitkovitých kořínků. (Co žáci pozorují, nechť kreslí na tabuli a poznamenají ve svých sešitech; tak nechť činí i v dalším postupu vyučování).

---

[1]) Učitel může pozorovati, že mnohý z žáků hrách neb fazol doma zasadil a pěstuje.

Při dalším vývinu zasazených semen hrachu, fazolu, žita a j. pozorují žáci, že dělohy vadnou a schnou, že tedy svému úče lu dostály že jsou nyní zbytečny, že potravu poskytovaly vyvinující se rostlince, v době, kdy tato ještě žádného kořínku neměla.

Zde by bylo vhodno, porovnati vyvinující se fazol s vajíčkem ptačím. snad slepičím, poněvadž každý žák části vejce zná, mnohý snad líhnutí kuřátka sám viděl. Na fazolu vidíme: dvě slupky, jednu vnější pevnější, druhou vnitřní jemnější, blánitou; dělohy, naplněné potravou pro dobu, kdy vyvinující se rostlina potravy sama zaopatřiti si nemůže, a malou rostlinku. Vejce má skořápku silnou, pod ní blánu jemnou, pak bílek a žloutek, látky to výživné na čas, kdy malé zvíře potravu samo hledati si nemůže, a malé ptáče.

Země, ve které fazol klíčiti má, musí zvláště býti připravena, musí býti teplá a vlhká, musí i také ku klíčícímu fazolu přístup míti vzduch, právě jako vejce uloženo býti musí na místo upravené (hnízdo) a teplé; i vzduch má malinkými otvory ve skořápce přístup k rostoucímu zvířátku. Mladá rostlinka živí se nejprve látkami v dělohách uloženými, mladé ptáče pak žloutkem a bílkem. Kořen prorazí konečně slupku semena, a zobák ptáčete skořápku vejce.

Bylo by také záhodno, zasázeti hrách a fazole, na nichž dříve dělohy od klíčků oddělíme; ulámeme tedy klíčky a zasázíme je do květináče a dělohy oddělené do květináče druhého. Po několika dnech pozorují žáci, že mladé rostlinky, zbaveny byvše děloh, zhynuly a že i dělohy se nezměnily; soudí tedy, že jen tehdy ze semena vyklíčí rostlina, když oboje, i dělohy i klíček spojeny se zasadí.

Pokračujíce dále postavme květináč s rostlinkami hrachu neb žita as $1\frac{1}{2}$ *dm* dlouhými do tmavé skříně, jiný pak se stejně velkými rostlinami ponechme v okně tak, aby slunce na ně mohlo svítiti. Po pěti asi dnech vezmou žáci oba květináče, a nestejná velikost rostlin v obou květináčích velice je překvapí. Uvidí, že rostliny v tmavé skříni uzavřené mnohem jsou větší než rostliny na slunečním světle, ale že nejsou tak zelené jako tyto, že jsou bledé. Žáci ihned soudí, že rostliny ve tmě rychleji rostou než na světle slunečním, a že rostlina jen tehdy sezelená, má-li dostatek slunečního světla. Doklady ze života žáci sami pozorování toto dotvrdí (tráva pod kameny — prkna na trávníku).

Dále postavme květináč s dosti vyvinutým hrachem k oknu a dbejme toho, by vždy stál na témž místě. Za několik dní pozorují žáci, že se rostlinky ohýbají k oknu. Obrátíme-li pak květináč tak, aby rostlinky klonily se do světnice, zpozorujeme za nedlouho, že rostlinky se zase narovnaly a že se zase ohýbají k oknu. Žáci pozorují, že rostlinky nejsou na všech stranách stejně osvětleny, že na straně k oknu obrácené více jsou ozářeny než na straně opačné, a soudí také, že na každé straně jinak rostou a to, že na straně do světnice obrácené rychleji rostou než na polovici k světlu obrácené, a že tento nestejný vzrůst příčinou jest ohýbání se rostliny k oknu.

V květináčích pěstované fazole, hrách, čočka a j. vyspěly již tak, že možno listy jejich zřetelně pozorovati; vidíme na listu takovém 1. pošvu, 2. řapík a 3. čepel. Žáci zase list kreslí a pozorují zároveň, že žilky v listech těchto jako síť jsou rozděleny.

Žito, ječmen, oves vyrostly již tak, že listy úplně jsou vyvinuty; na těchto pozorují žáci 1. velkou pošvu a 2. čepel; řapíku zde není. Žáci kreslí i listy tyto a pozorují, že v čepeli probíhají žilky rovnoběžně. —

Mezi tím vyspěla bledule a podsněžník tak daleko, že každý žák může čerstvý exemplář této rostliny k rozbírání obdržeti a že tedy možno vyučování počíti rozbíráním rostlin čerstvých.

Takovýmto postupem, který 4 až 5 neděl trval, dodělali se žáci **nazíráním a vlastním spolupůsobením** následujícího výsledku.

Žáci poznali,

1. *že rostlina se vyvine ze semena;*

2. *že semeno obaleno jest slupkou, že má jednu neb dvě dělohy a malou rostlinku;*

3. *že již na malé rostlince viděti jest kořínek a pníček;*

4. *že semeno jen tehdy se vyvine, že jen tehdy klíčí, když se dá do teplé a vlhké půdy a když vzduch k semenu přístup má;*

5. *že se mladá rostlinka v této době svého vývinu živí látkami v dělohách uloženými;*

6. *že se mladá rostlinka jen tehdy vyvine, když dělohy a klíček od sebe se neoddělí;*

7. *že při dalším vývinu nejprve kořínek slupku prorazí;*

8. *že kořínek roste do země a stonek ze země ke světlu;*

9. *že rostliny ve tmě rychleji rostou než na světle slunečním;*

10. *že rostliny jen tehdy sezelenají, ponecháme-li je na světle slunečním;*

11. *že nestejné osvětlení jest příčinou, proč rostliny se ohýbají ke světlu;*

12. *že dvouděložné rostliny jeden kořen hlavní, jednoděložné pak více nitkovitých, stejných kořínků vyhánějí;*

13. *že list dvouděložných rostlin má tři díly, list jednoděložných však jen dva, a*

14. *že konečně žilky v listu rostliny dvojděložné jako síť se rozvětvují, žilky rostliny jednoděložné rovnoběžně listem probíhají, tak že lehce dle listu poznati možno tvar kořene i složení semena.*

Avšak i dále, když vyučování rozbíráním a nazíráním rostlin čerstvých pokračuje, možno zajímavými pokusy dokázati:

1. že rostliny látky anorganické ze země přijaté v organické přeměňují;

2. že zelené rostliny k vývoji svému potřebují také železa;

3. že rostliny látky potřebné kdekoli z vody i ze země vybírají;

4. že rostliny látky takové u větším množství hromadí, třeba i v nejmenších dávkách jim byly dodávány;

5. že zelené rostliny přijímají kysličník uhličitý, že jej rozkládají, že uhlík podržují, kyslík však vydávají atd.

Tacitova Germania na gymnasiích českých.

Napsal Vojt. Kebrle.

Tacitova Germania pojata jest podle »instrukcí« rakouských pro obsah svůj mezi spisy čítané na gymnasiích, tedy patrně proto, že líčí život a mravy starých Germánů. Sed quid ad nos? táže se mnohý učitel český, a nejeden by raději než Germanii četl Agrikolu, a dříve skutečně tento spisek Tacitův na gymnasiích našich čítávali.

Jisto jest, že pro nás Čechy Tacitova Germania nemá toho významu, jako pro sousedy naše Němce. Ale je-li nám Agrikola látkou svou bližší? Myslím, že jest nás ještě vzdálenější, aspoň o to, oč Britannie dál leží od země české, než Germanie. Proto neshodujeme se docela s míněním výše uvedeným; naopak soudíme, že s dobrým prospěchem i živým zájmem lze také se žáky českými čísti Tacitovu charakteristiku starých Germánů, a to jak pro obsah její, tak i pro formu.

Formou nemíním zde jazyk a sloh Tacitův, nýbrž způsob, jakým líčí život a mravy Germánů. Nevypravuje jenom, co dělají, ale často, co *ne*dělají. Nač to? Nedělají to ono Germáni, ale, rozumíme, dělají to jiní, kteří spisovateli jsou mnohem bližší, ač by to také namnoze dělati neměli: dělají to Římané. Tím způsobem Tacitus mlčky v jakousi protivu staví Germány a Římany své doby, a jeho charakteristika starých Germánů stává se takto nepřímo zároveň *charakteristikou Římanů prvního stoletì po Kr.* A v tom leží, myslím, neposlední cena Germanie. Světlá záře puštěná zde Tacitem na Germány tím tmavší stín vrhá na Římany za nimi stojící: vidíme tehdejší život římský v temných, ale přec ostrých obrysech. Škole způsob ten hodí se výborně; vyplňovati obrysy ty živými barvami nebylo by radno — a také není potřebno: již podle toho, co v samém Tacitovi zde jest, žáci učiní si o životě a mravech římských za té doby patřičné ponětí. Učiňme zkoušku a uvidíme, že dobře povede se jim srovnati Římany s Germány I. stol. po Kr. Bylo-li k tomu v latině přihlíženo, lze to za českou úlohu i školní doporučiti.

Však ani obsah Germanie sám není pro nás tak zhola bez ceny a nezajímavý. Může-li nám vůbec býti lhostejný obraz života kmene silného a mravného, byť i některými chybami znešvařeného? Nemůže, a nemá-li naše mládež bráti si z toho příklad i výstrahu? A zvláště když pomníme, že mnohé, co Tacitus zde vypravuje o primitivním životě starých Germánů, *mutatis mutandis platí též o starých Slovanech* téhož nebo pozdějšího věku. I u starých Slovanů zajisté panovala v životě veřejném zbožnost v bohoslužbě, svoboda ve věcech obecních; i Slované pravěku zajisté v životě soukromém se vyznamenávali prostotou v obydlí, oděvu a jídle, mravností v manželství a rodině, šetrností k ženám, cizincům a nebožtíkům. To můžeme se domnívati a priori, hledíce k dávným těm dobám, příbuzenství, sousedství, podobné vlasti a obdobným okolnostem obou kmenů. O některých pak shodných vlastnostech máme přímá svědectví historická nebo určitejší úsudky badatelův.

Tak, abych připomenul jen věci obecně známé nebo v knihách školních obsažené, totéž, co Tacitus praví v c. 5. o jmění záležejícím hlavně v dobytku, čte oktaván o Slovanech ve vyňatku z Vocelova Pravěku (v Truhl. Výb. 1. vyd. str. 127.); co v c. 21. míní slovem satisfactio, to pozná ve »víře« (Wergeld) a jí podobné »hlavě« slovanské tamže (str. 128.); co vypravuje o ozbrojení v c. 6. a co o effigies et signa quaedam v c. 7, podobného dovídá se o našich předcích z H. Jirečkova Slovan. práva (Truhl. Výb. str. 336.); co u Germánů comitatus v c. 13., to že u Slovanů slulo čeleď (nebo vojska, pluk), nalézá tamže (str. 335.). Obecně známo jest, že jako Germáni, dle c. 9., tak i Slované bohy ctili v hájích a lesích (takže Kollár na př. v Předzpěvu volá: rci, strome, chráme jejich rostlý!); že jako onino dle c. 8., tak i tito v úctě měli ženy, zvláště ducha prorockého (na př. Libuši); že jako v Germánii dle c. 10., tak i v Slovanstvu bylo obyčejem věštiti skrze koně (na př. Přemysl oráč vybrán ořem na trůn český; znám jest komoň Triglavův z 2. zpěvu Čechovy Dagmary, běloň Svantovítův ze Slávy dcery II, 47). Ze Štítného vědomo jest, že i u Čechů bylo zvykem dávát vrchnosti »počestné« jako u Germánů pro honore podle c. 15. (Pelikán, Výb. 2. vyd. str. 234.); i u oněch ještě v středověku že nebylo se ctí bráti úroky z peněz, jako u těchto per usuras rem extendere c. 26. (tamže str. 234.) A pohostinství starých Germánů c. 21. snad ještě převyšováno bylo hostinností Slovanů, již mnozí spisovatelé velebí. Ze slov pi-vo, pod-zim konečně souditi můžeme, že i našim předkům nápoj z ječmene byl pitím hlavním, jako sousedům jejich c. 23., a že také u nás původně rozeznávali asi jen jaro, leto a zimu, jako v Germanii c. 26. A tak najdou se snad ještě jiné shody mezi životem starých Germánů a Slovanů.[1])

Ovšem naskytnou se i podstatné rozdíly. Jsou to na jedné straně záliba ve zbraních a boji, nechuť ku práci, zvláště zemědělské, stavovské rozdíly a otroctví (zárodek to pozdějších řádů feudálních), na straně druhé pokoje milovnost (Kollár: Vojnu jenom podle jmena známe — v Truhl. Výb. str. 77.), pilnost a zvláštní náklonnost k orbě, rovnost všech a milostivost k zajatcům a j. Na některé připadnou žáci sami, na jiné upozorní snad učitel latiny, nejvíce však ukáže se rozdílův a ovšem i podobnosti v hodinách českých, když čtou Šafaříkův Obraz vzdělanosti staroslovanské. (Truhl. Výb. str. 87—92.) Na základě tohoto článku Šafaříkova dobře bude, arciť nebylo-li už pracováno přirovnání s Římany, dáti za domácí úkol parallelu mezi mravy starých Germánů a Slovanů.

Tolikeré podněty k úvahám čerpati můžeme z první všeobecné části Tacitovy Germanie, již čísti učebná osnova nám ukládá. Ale my

[1]) Najdou se však také shody mezi životem starých Germánů a životem některých Slovanů posavadních, totiž Černohorců. Aspoň podle Holečkova spisku »Černá Hora« (vyd. v Mat. lidu 1876) i na Černé Hoře boj náležel a náleží mužům, práce ženám (str. 33.); ženy do boje nosí mužům potravu, ale i povzbuzení (63); obydlí jsou tam z nejlacinějšího materiálu, nespojovaná maltou (45.); každé plemě mělo tam svého knížete nebo vojvodu, některá obadva (47.); peníze jsou tam vzácny, uvnitř země se namnoze ještě děje obchod výměnou (50.); hlavním pramenem výživy jest Černohorci chov dobytka (53.); způsoby trestu byly tam známy tolika dva, pokuta a smrť (82.); na Černé Hoře dlouho se udržela rodinná pomsta (85.).

Čechové neměli bychom ani části druhé nechati ve škole zcela nepovšimnuty. Jsouť právě tam *přímé* zprávy jednak o zemi České, jednak o Slovanech. Zdaž nebude studenta našeho zajímati zmínka římského klassika v c. 28. o prvních obyvatelích vlasti naší a o původě posavadního jejího u Němců jména, ač obyvatelstvo změnilo se od dob spisovatelových poznovu? I místo v c. 42. o nástupcích Bojů Markomanech rádi si přečtou, a že země jejich se tu jmenuje frons Germaniae (teď bychom řekli čelo, nebo spíše, jak básníci naši říkají, výspa Slavie). Ale nejdůležitější jest hlava poslední. Zde Tacitus pod jmenem Venedů výslovně jedná o starých Slovanech a rozdíl jejich mravu od germánského i shodu s ním zcela určitě vytýká. Pamětihodné to místo, a bez jeho probrání, ba memorování neměl by se tento spisek Tacitův odkládati; že důležité jest, vidíme z toho, že Šafařík v připomenutém Obraze, tedy v jediné kapitole velkého díla svého, dovolává se ho čtyřikráte!

Nebylo nám Slovanům přáno, aby klassické péro vylíčilo život našich předků, jako sousedům našim učinil plně byť stručně stilus Tacitův — »za to jsme my a náš národ mladší«. Teprve ruka Šafaříkova z drobounkých »rubínův, topasův a diamantův rumem zaříce ných, v kalu pohozených v ryzí zlato upravila tu korunu« — Slovanské Starožitnosti. Toť náš klassik ceny tacitovské. K němu tedy mějme zření vykládajíce Tacitovu Germanii, mějme zření i na krajany Tacitovy, Římany. Řídká to věru příležitost, že k Římanům Germány, ke Germánům Slovany lze rovnati! Nenecháme-li jí jen tak ujíti, nebude Tacitova Germania nám ani žákům čtením cizím a nepoutavým.

Kreslení ve IV. třídě školy střední.[1])

Na základě své přednášky v odboru kreslířském pojednává prof. **Jos. Škoda.**

Úkolem třídy IV. jest: 1. kreslení perspektivní, 2. kreslení ornamentů polychromovaných, 3. ornamentů plastických, 4. práce z paměti a konečně 5. různé výklady a vysvětlivky.

V této třídě nastati má již vyučování po jednotlivu, každý žák má pracovati dle zvláštního vzoru nebo předlohy a jen při perspektivě ještě skupina několika žáků dle společného modelu.

Měly by se tedy hned na počátku roku školního uložiti žákům práce přiměřené jich schopnostem a zručnosti. Avšak dobře osvědčuje se jako první úkol provésti ještě jednu společnou práci hromadně, a sice *ornament plochý*, a to z těchto příčin:

1. nezná mnohdy učitel žáků, buď že převzal novou třídu nebo parallelku, aneb že více žáků z jiných ústavů přistoupilo, a proto bylo by nesnadno vybrati práci každému vhodnou. Však i v četné třídě sotva se zdaří učiteli, hned v první hodině přiměřeně rozděliti práce i známým žákům.

---

[1]) O kreslení ve tř. I.—III. promluveno v našem časopise v roč. I.—II.

2. Při této první společné práci lze zopakovati, rozšířiti a dokončiti dřívější výklady o ornamentu, a všem žákům současně podati nové důležité vysvětlivky. Byloť ve III. třídě pojednáváno o ornamentu řeckém, na reálkách též o ornamentu středověkém, nyní pak bude nám, jak učebný plán pro IV. tř. předpisuje, podati charakteristiku *ornamentu renaissančního*, potom *orientálního* a na gymnasiích ještě doplniti *ornament středověký*. K tomu naskytne se vhodná příležitost při společném kreslení akanthu nebo palmety renaissanční.

3. Tím, že žáci při kreslení tohoto společného vzoru dle diagramů za přiměřeného dotazování sami udávají postup práce, že vyhledávají rozměry i pomocné čáry a pod., zaučují se jistému pořádku, jak postupovati od celku k pobrobnostem, i bude toto cvičení vhodnou přípravou ku kreslení dle předloh polychromovaných.

Dle udání žáků načrtněme na tabuli jen postup — kostru — a některý důležitý detail, t. j. podrobnosti, které zadnější žáci snad nemohou dosti zřetelně rozeznati.

4. Při ukončení aneb při dodělávání tohoto společného výkresu bude lze žactvo současně *připraviti k novým pracím*, totiž ku kresbě perspektivní dle modelů nádob, a ku kreslení plastického ornamentu, aby nebylo už třeba tyto věci vysvětlovati každému žáku zvlášť, až počne dle těchto modelů kresliti. Proto dříve než se přikročí k rozdávání prací, podejme návod

a) ku kresbě perspektivní. Ve stručném přehledu znázorníme nejdůležitější tvary řeckých nádob, které roztřídíme dle jich upotřebení: misky a pokály; nádoby k přechovávání tekutin, popelu: urny, krátery, amfory; nádoby k přenášení: hydrie, vědérce, konve — a pod. Upozorníme na jednotlivé části: *tvar těla*: že bývá vejcový, válcový, kuželovitý, prohnutý neb kombinovaný — na *nohu*, *krk*, *hrdlo* a *ucha*. Konečně i na jednotlivé články nohy a hrdla, které se skládají z úzkých pásků (desky), z oblounů a žlábků. Tyto znázorníme na tabuli v geometrickém profilu i perspektivně s použitím modelů v pohledu nad i pod obzorem, a to ve velkém rozměru.

Na bílé tabuli načrtneme pak některou jednoduchou vázu, naznačíme rozhraní stínu, uhlem vyšrafujeme plochu stínu, bílou křidou navrhneme největší světla. — Tím způsobem navádíme žáky, jak si mají počínati při práci.

b) Návod ku *kresbě ornamentu plastického.* Uveďme předem, že k docílení plastického dojmu nestačí jen obrys modelu, nýbrž že je třeba správně provésti stíny vržené a vlastní, světlo i reflexy. Načrtněme dle přiměřeného silně vypouklého modelu (na př. stilisovaného listu č. 583 nebo 584) na bílé tabuli obrys, a to světlé hrany hned bílou křidou, temné hrany uhlem, aby i žáci zvykali si podobně na šedém papíru uhlem a bílou křidou plastické ornamenty navrhovati, poněvadž takto načrtnutý obrys ihned plasticky vystupuje. Po té naznačíme stíny vržené uhlem, na to stíny vlastní a posléze světla, ukažme, že tak jako docílíme polostíny a přechody tónem barvy bělošedé tabule, i na výkrese používáme tónu šedého papíru.

Takovéto přípravy společné vykonati lze v posledních hodinách, kdy první hromadný výkres (akanth nebo renais. palmeta) se dodělává.

Jakmile někteří žáci odevzdají tuto první práci, dostanou hned novou, totiž někteří model perspektivní, někteří model ornamentální a jiní předlohu polychromovanou. Poněvadž neodevzdávají žáci práce své najednou, netřeba se ukvapovati; i bude též možno dle toho, jak který žák ornament svůj provedl, jemu vyhledati přiměřený těžší či snadnější vzor neb model. Při tom osvědčuje se, dáme-li nejprve lepším, obratnějším žákům pracovati ornament plastický nebo vázy. Tito žáci budou pak vzorem — vůdci slabších, kteří se od nich učí; slabším pak žákům dejme s počátku snadnější malovaný ornament dle předlohy, nebo některý model perspektivní dřevěný. Rozdáním vzorů a modelů roztřídí se žactvo ve 3 oddělení. V perspektivní, v kreslíře ornamentů plochých, a ornamentů plastických.

I. Perspektiva.

Osnova učebná ukládá této třídě kreslení jednoduchých nádob a tvarů architektonických (Bauglieder). V instrukci pak vyjmenovány jsou: jednoduché vázy, hlavice, podstavce a jiné modely serie III. Samo sebou se rozumí, že k prvním cvičením vybéřeme nejsnažší modely. Tak na příklad dle modelů sádrových č. 799 (misku), 1063 (lekythos), č. 800 (krater); dle teplických hliněných modelů: urnu č. 4.; č. 1., č. 16., lekythos, 15. konev, aneb č. 7., 8., 3., 19., 18., 13. a pod., později, však jen schopnějším žákům dáme románskou hlavici č. 793., obelisk 795., podstavec 794. a pod.

Méně schopní žáci nechť cvičí se s počátku dle dřev. modelů II serie, představující tvary architektonické: č. 3. pilíř s římsou, č. 5. pylon, č. 7. dřík žlábkovaný a pod., zejména však doporučuje se skupina č. 28. *patka sloupu*, kteráž jest dobrým cvičením a výbornou přípravou i znázornění článků pro kreslení váz. Dle této skupiny lze současně více žáků zaměstnati, avšak shora uvedené vázy sádrové ze III. serie mohou jen 4 nejvýše 6 žáků současně kresliti, dle modelů teplických (hliněných) však jen 2, nejvýš 3 žáci.

Co se týká provádění perspektivních kreseb, radno kresliti zvláště z počátku vázy na papíře šedém. Nejprve narysuje si žák rámec pro obraz, aby zůstal přiměřený okraj čistého papíru, na to stanoví si největší rozměr do výšky a šířky a načrtne uhlem obrys vázy, po případě jiného modelu. Teprve když náčrt správným shledán, provede konturu jemně křidou a stínuje těrkou, jak bylo na počátku všeobecně uvedeno.

Později pracuje se též na bílém papíře, buď že se vypracuje stín pouze křidou těrkováním, buď že se ještě vystínovaná kresba přiměřenou barvou položí, aneb že veškeré stíny štětcem tuší polohováním aneb smýváním se provedou; práce dle hliněných modelů teplických položí se buď světlým okrem aneb smísí sepie s gummigutou, světla pak se vyberou gummou ostrou. — Dobré však je, aby žák nejprve některé cvičení zcela barvami provedl dle modelů serie II., a to buď pilíř č. 3. nebo pylon č. 5. aneb některou skupinu.

Za pozadí užívejme při malování pozadí tónu barev lomených: šedé, olivové, hnědé, tedy barev potrojných. Pozadí ať nejprve se pod-

loží, a potom teprve nádoba neb vůbec model stínuje. Malováním nechť vynasnaží se žáci tón barvy modelů i pozadí co možná nejvěrněji vystihnouti.

Modely stavějí se na stolky nad obzor i pod obzor, malé teplické na menší podstavce, dřevěné konsolky, jež na pulty stolů se zavěšují; to ovšem jen v méně četných třídách aneb velkých kreslírnách. (K vázám teplickým možno někdy k osvěžení přidati i nějakou větvičku vavřínu s listy a pod.) Mnohé modely serie III. jako dorská i maurská hlavice, krater č. 802. a jiné jsou na žáky IV. třídy příliš nesnadné a mohly by se snad výminečné jen někdy zvlášť obratnému žáku uložiti, avšak k hromadnému cvičení, pro větší skupinu žactva najisto neposlouží. Takovéto těžší modely určeny jsou třídám vyšším, kde se má pěstovati též kresba perspektivní.

II. Ornament plochý, polychromovaný.

Druhá skupina dostane přiměřené vzory malovaných ornamentů. buď každý žák svou zvláštní předlohu dle schopnosti a obratnosti své, někteří pak společný diagram (C. Varday, Wandtafeln zum elem. Freihandzeichnen) a pod.

Za vzory volmež ornamenty renaissanční, orientální (maurské, indské), na gymnasiích též pompejanské a středověké, aby každý žák tvary nejdůležitějších slohů měl příležitost kresliti a malovati, aby za dobu svého studia na škole střední sestavil si sbírku charakteristických ornamentů.

Za předlohy použiti lze *Andělova* díla: *Das polychrome Ornament*, pak jeho pokračování: Nová řada, *plochý polychromovaný ornament* s českým textem, kterýž možno dáti též žáku do ruky, aby se v něm dočetl poučení o ornamentu, kterýž kreslí, i různých pokynů o rozměru, postupu práce i o barvách; dále *Andělových* Elemente des pflanzlichen Ornamentes a díla Vorlagenwerk für den elem. Unterricht im Freihandzeichnen od *E. Herdtle*, 60 listů v obrysu, z nichž ovšem jen nemnohých lze použiti, a ty kolorují se jednobarevně v několika tónech na způsob tapet. Kontury vytahují se rázně temnou barvou, neb tuší, rákosovým pérem nebo štětcem, užije-li se k provedení obrysu bronzu, vytahuje se vždy štětcem.

Při kreslení dle těchto předloh od Herdtle — pak dle Andělova díla: Elemente des pflanzlichen Ornamentes bude vždy třeba žákům udati barvy, nebo ukázati podobně malovaný vzor, nikdy však nedovolme žáku, aby barvy sám si volil, neboť pokusy takové obyčejně se nezdaří.

Jiné pomůcky jsou:

H. Herdtle: Vorlagen für das polychrome Flachornament. Ital. Majolika-Fliesen; *Storck J*, Kunstgewerbl. Vorlageblätter; *Menrer* u. *Fink* Intarsien.

Z těchto posledních dvou děl možno voliti jen ty nejjednodušší vzory. Z některého listu vybéře učitel a zvětší jistou část neb některý přiměřený motiv a upraví za předlohu asi v tom smyslu, jak ze Storckova díla užil odb. insp. A. Anděl listu 5. sekce VII. a sestavil

jako část ornamentu z kovové skřínky na listu 93 nové řady svého »polychromovaného ornamentu«.

Podobně lze upraviti a zvětšiti i některé snadnější přiměřené vzory z Oven Jonesa neb z Racineta. Avšak těchto dvou děl za předlohy žákům dávati se neosvědčuje, poněvadž vzory ty jsou příliš drobné, takže žák nevystihne přesný tvar ornamentů.[2]) Prací žákovských kreslených aneb modelovaných nelze též za vzory upotřebiti, snad jen k porovnání neb k znázornění barev.

Při každé nové práci budiž žáku udáno, co vzor představuje, sloh ornamentu, i kde originál původně se choval aneb dosud chová, jak a z kterého materiálu byl proveden, vůbec všechny pokyny, jichž ku správnému pochopení a napodobení žákům třeba jest věděti.

Ornamenty se dle předlohy buď zvětšují neb zmenšují, žák ať ví, oč: o $1/2$, o $1/3$ — dvakrát a pod. V obrubě ať motiv se aspoň dvakrát opakuje.

Buďtež udány rozměry a pomůcky. Rozdělení může se v této třídě již provésti kružidlem, pomocné čáry pravítkem, aby byla práce přesná a postupovala rychle i aby žáci se zaučovali prakticky zhotovovati výkony kreslířské.

Podobně i o užití barev dostaniž se každému náležitých pokynů, ať míchají barvy sami a snaží se vystihnouti pravý tón i nádech barevný jako na předloze. Neníť jedno, užije-li se kterékoliv modré neb červené barvy. Třeba rozeznávati přesně na př. modř berlínskou, ultramarin a indigo; zeleň žlutavou, namodralou a lomenou, anebo barvy průsvitné a krycí, syté nebo bledé atd. Ornament slohový, tak zvaný historický, na př. řecký, maurský — majolika, intarsie a pod. vyžadují vždy své vlastní určité barvy, které nesmí žák libovolně měniti. Sgrafito nesmí se pestře kolorovati.

Prve než žák počne malovati, ať vyžádá si schválení kontury a potom schválení barvy. Tón barvy však zkouší nejprve sám, a sice tím způsobem, že na proužek papíru natře štětcem namíchanou barvu a přiloživ jej k originálu s ním jej srovnává. Pro malé plochy možno namíchati ihned tón přiměřený, pro velké plochy aneb je-li třeba některé části ornamentu vynechávati, vyšetřiti, namíchá se bledší tón, jímž se pak několikráte pokládá, až docílí se pravý tón barvy, jinak by snadno vznikly skvrny. Žák musí býti upozorněn, že jinak objeví se barva, pokládáme-li ji na čistý papír neb na plochu jinou již barvou podloženou, v tom případě je nutno barvu jinak mísiti a při zkoušení na proužku papíru musí býti i spodní tón podložený. (Ostatek příště.)

Jakou platnost má příklad v učení cizím jazykům.

Podává F. Šubrt.

Mluviti o mohutnosti příkladu vůbec bylo by věcí nad míru všední, ale přece snad nikoli naprosto zbytečnou. Vždyť právě u věcech nej-

[2]) Užívání Racinetova díla jako předloh bylo vynesením velesl. c. k. zemské šk. rady zavrženo 19. dubna 1890 k č. 31.770 z r. 1889.

všednějších a nejobecnějších hřeší se ve školách nejvíce: hygiena na př. se hlásá a nařizuje, a podřízenému jednotlivci nechce se ani řádně vytápěti ani řádně větrati, o jiných bezpočetných závadách nemluvě; osnovy učební i množstvím látky i počtem hodin jsou namnoze maxima, a přec ještě různé strany domáhají se nedím prohloubení, ale dokonce i rozšíření učiva, jakoby i ti naši drobní i ti naši hrubí žáci byli praví obři Gargantuové, kterým Ponocrates ani při jídle a jiné stejně důležité funkci fysiologické s učením nedopřává oddechu [1]; učitel má žáky v kázni vychovávati a jest bezbranným proti oné společnosti a zejména oné žurnalistice, která při vší veřejnosti halíc se v anonymnost maří jeho dílo a tupí je i jeho, jak praví Franklin, »in the dark, as in the Spanish court of inquisition«, aniž může na bezejmenného zvolati jako Schopenhauer: »Hallunke, nenne dich!«

To jsou věci právě tak všední a obecné jako obecná důležitost příkladu a neškodilo by věru promlouvati zevrubně o všech, ale budiž raději již krátce promluveno o zvláštní důležitosti příkladu v učení cizím jazykům.

Ve svých učebnicích francouzských kladl jsem téměř stále vzorný příklad na první místo, a pravidlo z něho abstrahované teprve na místo druhé. Tím vytčena již přednost, kterou má příklad proti pravidlu, a lze věru již předem říci, kdo by věc obracel, příklad jen čísti a toliko pravidlu učiti se dával, že stavěl by methodu na hlavu a do písku. V methodickém provození k I. dílu své učebnice také jsem na str. 6. výslovně poznamenal, že »příklady, z nichž odvozují se pravidla grammatická, musí žáci memorovati stůj co stůj«, a povím nyní krátce, proč obé se stalo.

Odříkati pravidlo po francouzsku, jakmile se to státi může s porozuměním a jak se to bez toho také děje, sleduje-li se věrně směr a postup učebnic, jest arci také prospěšno a rozhojňuje poněkud též znalost jazyka. Ale pravidla grammatická omezují se jen na jistý počet stále se vracejících terminů, a při axiomatické téměř stručnosti, s jakou podávati se mohou zejména realistům grammaticky nepoměrně méně cvičeným nežli gymnasistům, a také při jich abstraktnosti, zásoba slov a rčení, která se z nich vytěží, jest přece jen poměrně malá.

Jinak má se věc se příklady. Tyto vyňaty jsou z nejrůznějších, namnoze praktických oborů a tím jakož i konkretností a rozmanitostí svou tvořiti mají se články memorovanými u každého jednotlivého žáka jakousi základní jeho jistinu jazykovou, řekl bych jeho *bagage linguistique*, jako říká se nyní u spisovatelů *bagage littéraire*. Častým takovýchto příkladův i článkův opakováním zároveň mnohem vydatněji cvičí se, tříbí a utvrzuje se výslovnost než díti se může stálým jmenováním vždy stejných výrazů mluvnických, jež obsaženy jsou v pravidlech. A co platí o výslovnosti, platí také o pravopise, neboť příklady ty často byly psány, příležitostně opět zcela neb z části se píší, a kdo který nedobře memoroval, byv v tom postižen, jej dle potřeby opíše.

Ovšem musí se takováto stálá reprodukce příkladů díti s porozuměním výkonu mluvnickému v nich provedenému a zejména za stálé

[1]) *Rabelais,* Gargantua, kap. XXIII: »Puis allait ès lieux secrets faire excrétion des digestions naturelles. Là son précepteur répétait ce qu' avait esté leu, lui exposant les poincts plus obscurs et difficiles«.

applikace na pozdější stejné anebo podobné případy. Musí také starý citovaný příklad provázen býti novým obdobným, samostatně tvořeným, aby nevznikla šablonovitost a aby nemyslil žák, že dosti učinil odříkav formuli a neuměje třeba ničeho provésti v praxi

Ale k této praxi vždy bezpečněji bude přiveden, když si rychle zopakuje svůj vzorný konkretní příklad, než kdyby obmezil se na pouhé theoretické pravidlo; jen kováním stane se učedník kovářem, theoretická Rukověť kovářská ho tomu nenaučí.

Vzorné příklady dále prokazují dobrou službu při všelikém cvičení konversačním. Zvláště na počátku takovýchto cvičení, vybočí-li jen poněkud z postupu a rámce článku, na jehož základě se dějí, žáci bývají samé rozpaky a pochyby, samé ostychy a strachy: sbíháť se tu v kupu nesnází vokabule a výslovnost, obsah a mluvnice a napínati se musí sluch i mluvidla. Tu pak, jak drasticky praví Jean Paul, navrtávati jest prkno, kde jest nejtenčí, a pomáhati žáku od známého k neznámému, od hotového k nehotovému, od příkladův, jež zná, k odpovědem, jež má dáti. Takovéto sdružování někdy netušený nese užitek.

Vzorné příklady a ovšem i družící se k nim články memorované mají posléze — last not least — velikou důležitost v úkolech písemných, reprodukcích, překladech a všelikých volnějších pracích slohových. S počátku dobře jest příklady jak jsou a pak v různých obměnách přímo pojímati v písemná cvičení, později příležitostně k nim ukazovati, v korrekturách pak stránkou nebo jakkoli jinak je připomínati. A když již o úkolech jest řeč, jako družiti se mají jednotlivosti v úlohách k jednotlivým příkladům a článkům memorovaným, tak zase volnější práce slohové dobře jest družiti ke článkům ve škole vyloženým nebo za domácí četbu ukládaným; při ukládání úlohy žáci často rozpomenou se na článek nebo články, z nichž mohou buď věcně a slohově, nebo mluvnicky a lexikálně čerpati pro nové své thema, a nač sami nepřišli, dodá k tomu učitel. Učiteli, který v několika ročnících probral kursus nových učebnic, nebude nesnadno znáti veškeren ma terial četby z pola z paměti a těžiti z této znalosti pro slohové práce žáků, k nimž knihy školní mají býti stilistikou praktickou. Děje-li se tak, nemají žáci zapotřebí snášeti material ze všech koutův a koncův a nepřijdou tak snadno v pokušení opisovati, učiteli pak jest usnadněna netoliko korrektura, práce to i tak úmorná a rozrušující, nevděčná a a neoceněná, ale i kontrola často ne právě snadná, není-li práce vypsána z jiného pramene anebo pro žáka kýmsi vypracována.

Názory, jež svrchu krátce byly proneseny o důležitosti příkladu, nikterak však nechtěl jsem znevážiti pravidla, zvláště stručná a přesná pravidla; pokládám toliko pravidlo za prostředek k účelu, ale příklad za účelu a cíle kus a část, mnohdy za účel a cíl sám.

Několik slov o novém vyučování jazykovém.

Napsal Ant. Setunský.

Základem všech opravných snah posledních desítiletí ve vyučování cizím jazykům na školách středních zdá mi se býti požadavek

jenž v celé výchově mládeže vůbec za nejdůležitější se pokládá, založiti totiž všechnu výchovu na základech přirozených, na zásadách psychologických. Tak hlásal již Plato ve svých Nomoi 650, B: *Τοῦτο ἄρ' ἂν τῶν χρησιμωτάτων ἓν εἴη τὸ γνῶναι τὰς φύσεις τε καὶ ἕξεις τῶν ψυχῶν*, a i tyto snahy jsou právě následkem hlubokých psychologických badání, jež zvláště od doby Herbartovy také na poli paedagogiky jakožto vědy byla a jsou konána.

Neméně však přispěl k provádění snah těchto i praktický směr doby, jenž na všechno konání lidské přikládá měřítko přímého užitku a i vyučování školskému vtisknouti se snaží znamení zřízení utilitarného (Srv. i v. min. vynes. ze dne 30. září 1891 č. 1786.)

Povinností školy dle slov Goethových »Das Was bedenke, mehr bedenke Wie« jest činiti oběma zadost: nepouštěti tedy se zřetele onoho cíle praktického, onoho předmětného »co«, ale zároveň nemenší zřetel míti ke způsobu, *jak* učiti, aby na základě toho dojíti se mohlo onoho cíle se zdarem a mohlo se vyhověti — ovšem vždy jen v mezích škole vyměřených — i požadavkům širokého obecenstva.[1])

Jestiť sama paedagogika, jak dobře dí Dr. J. Nusser ve svých Grundlinien der Gymnasial-Pädagogik, vydaných ve Würzburgu r. 1894, na str. VII, také vědou praktickou jako medicina. Užívá se jí a provádí se v životě, a jen správné a zdravé slučování theorie s praksí zaručuje jí zdárnou působnost jako medicině.

Ve vědě předchází theorie praksi, a prakse pozoruje, posuzuje, zkouší zákony theorie. V praksi učíme se pak umění, nabýváme dovednosti a zručnosti. Ale i zde nabývá umění, jak dí Herbart, jen ten, kdo dříve vědě přemýšlením se naučil, ji si osvojil, jí proniknut jest. Pak utváří se ve vychovateli onen umělecký, racionální takt paedagogický, jenž se řídí předpisy theorie a s jejími vývody se srovnává, k němuž pojí se i pravý zápal a pravá láska k povolání. (Sr. Dr. W. Rein: »Zur Schulreform« Lehrpr. u. Lehrg. 16 (1888), 11.)

Pozdvihl tedy Herbart hlas svůj proti oněm jednostranným praktikům, kteří, zavrhujíce veškeru theorii, snažili se na pouhých zkušenostech praktických založiti svoji methodu; ale zrovna tak není ani lze, aby jediná theorie mohla rozhodovati o tomto důležitém prostředku vyučovacím. Neníť ani vychovatel ani učitel pouhou theorií vyzbrojen, aby se zdarem úřad svůj zastával. Jenom tenkráte bude lze vyhověti tužbám praktického světa, jenž touží po reformě, neustanou-li učitelé, jak většina osvědčených paedagogů souhlasí,[2]) vycházeti od posledních přirozených základů veškeré výchovy a učby, spojovati vědeckou zevrubnost s methodickou přesností, methodu na základech psychologických založenou uváděti se svým paedagogickým taktem v ladný souhlas. Tenkráte podaří se dle slov našeho nynějšího p. ministra kultu

---

[1]) Diesterweg praví: »Des Lehrers Kraft ruht in der Methode . . . Die Lehrmethode ist ebenso wichtig, wie der Lehrstoff, das Wie ebenso wichtig, wie das Was.« Dr. J. Loos: »Die Psychologie in ihrer Bedeutung für die Technik des Unterrichtes«. Österr. Mittelschule IV, 2, 148.

[2]) Sr. Dr. Ad. Matthias »Praktische Pädagogik f. höhere Lehranstalten«, München 1895, str. 32. (kniha, jež by v žádné bibliothece neměla scházeti), Dr. Nusser n. u. m. VIII, Dr. W. Münch »Neue pädagogiche Beiträge« Berlin, 1893, str. 112.

a vyučování Dra. Pavla sv. p. Gautsche z Frankenthurnu, pronesených v říšské radě při loňské budžetní debatě (V. GZsch. 1896, str. 391), povznésti i vyučování na výši umění.[3])

*

I těchto řádků účelem jest osvětliti některé zásady, na nichž vyučování cizím jazykům, a to hlavně počáteční, dle nové opravy má se zakládati.

Psychologicky odůvodněnou zásadou ve vyučování jazykům cizím jest přiblížiti se, pokud možno, způsobu, jakým učíme se řeči mateřské. Pravíme, přiblížiti se; neboť duševní vývoj našich primánův a znalost jazyka mateřského dovolují nám, abychom nepočínali seznamovati jich s prvopočátky jazyka cizího dle vzoru prvního stadia učení se řeči mateřské, tedy s jednotlivými pouze slovy, nýbrž s celými myšlénkami, tak, jak řeč ve skutečné souvislosti se jeví. Proto doporučují se i v počátečném vyučování, pokud možno, myšlénky souvislé, celé články.

Naproti tomu je nepřirozeno již v tomto věku žádati po žácích, chlapeckému věku ještě neodrostlých, aby na základě abstraktních pravidel řeči cizí se učili, ji na základě těchto pravidel si sestavovali, překládajíce z řeči mateřské v řeč cizí, této dosud ani nepoznavše. Řeči jest se učiti z řeči samé, dí Herder. Jest nepřirozeno učiti abstrakci, dokud nestalo se majetkem žákovým to, od čeho má se abstrahovati. Proto omezuje se také v počátečném vyučování překládání z jazyka mateřského a posouvá se na dobu pozdější.[4])

Slechem a zrakem vnímají žáci novou látku, nápodobou tomuto věku vlastní reprodukují ji nejdříve do slova, později volněji dle vzorů, jež v paměti jim utkvěly. Svěží paměť jest jim právě v té příčině mocnou podporou.

Tak učí se člověk mluviti svou řečí mateřskou, a i člověk dorostlý, jde-li mu o praktické naučení se řeči cizí, sáhne k tomuto způsobu.

---

[3]) Pro tuto nezbytnou shodu theorie s praksí, zdá mi se, není ani neodůvodněno přání osvědčeného paedagoga prof. Dr. W. Reina n. u. m. str. 20, aby se při reformě školské vůbec nezapomínalo i na reformu paedagogicko-didaktického vzdělání učitelů samých, jimž se na universitě dostává sice důkladných základů ve vzdělání odborném, ale nepatrné neb žádné přípravy pro vlastní činnost učitelskou (Sr. též řed. J. Fettra: Zwei Jahre Erfahrungen mit der analyt. Lehrmethode beim Unterrichte in der franz. Sprache. Progr. st. realky v Leopoldově, Vídeň 1889, str. 14).

[4]) »Erst wenn der Schüler die Begriffskreise der fremden Sprache wenigstens im Umfange des nächsten Anschauungskreises, welchen der Unterricht behandelt, sich angeeignet hat, wird er imstande sein, in der fremden Sprache einen ihm vorgelegten deutschen Text wiederzugeben.« E. v. Sallwürk »Die Leitmotive der Reform des Unterrichts der neueren Fremdsprachen.« (Lehrpr. 19 (89), str. 68.)

Srovnej také Dr. W. Müncha »Didaktik und Methodik der franz. Spr.«, v Baumeistrově »Handbuch der Erziehungs- und Unterrichtslehre« sv. III, V, str. 84 n.

A i pro jazyk latinský dokazuje Dr. P. Dettweiler ve své »Didaktik und Methodik der lat. Sprache« v řeč. Baumeistrově »Handbuch der Erz. u. Unterrichtslehre«sv. III, III, str. 38. že cvičebnice pro překládání z jazyka mateřského na jazyk latinský zcela lze pohřešovati.

Mohu pak z vlastní zkušenosti slova Dettweilerova potvrditi. Naskytla se mi již příležitost učiti jazyku latinskému dle těchto zásad.

Každým slovem, jež učitel pronáší a žák po něm opakuje, každou odpovědí pronesenou v cizí řeči cvičí se sluch a jazyk žákův, žák cítí a vidí praktické výsledky své práce, nabývá sebedůvěry, zároveň zájmu pro jazyk.

Tak vyhovuje se hned s počátku i požadavkům praktického světa. Ve škole mluví se jazykem cizím hned s počátku. A je to tím důležitější, čím poddajnější jsou mluvidla žáků 10—12letých, čím menší jest jejich ostýchavost, jež v starším věku sama sebou se dostavuje. Těžko nabádati kvintány, aby mluvili německy, nejsou-li tomu zvyklí od primy — ovšem v mezích řádného methodickéko postupu.[5])

(Ostatek příště.)

Několik slov o poměru představených k učiteli.

Do Muzea, czasopisma towarzystwa nauczycieli szkół wyższych naps. dr. A. Pechnik.

(Ostatek.)

Když tedy předpisy jsou potřebné, a nezbytné jest řízení shora, zamezující stejně škodlivou nestejnost v jednání s mládeží jako možné vždy zneužívání a vady, nepodléhá taktéž pochybnosti, že na každém ústavě musí býti někdo, dbající o náležité plnění předpisů. Že postavení *ředitele* jest velmi nesnadné, o tom netřeba se šířiti; *nesplní on svého úkolu, jestliže chce toliko připomínati trvající předpisy, jenom rozkazovati a poháněti do práce*; on má spíše přesvědčovati, osvěcovati, k sobě poutati, zušlechťovati podřízené a dělati jim jařmo nutného poslušenství co možná milým a lehkým, šetře individuality každého, nevnucuje nikomu svých názorů a mínění osobních, drže se zásady: »in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas!«

»Solche Lehrer soll der Director *leiten,*« mluví velmi dobře Schrader (l. c. str. 89), d. h. er soll sie nicht beherrschen, sondern je nach ihren Anlagen und Kräften zu freier, productiver und gleichwol zusammenstimmender Thätigkeit befähigen und befeuern; es sollen nicht alle nach derselben, sondern jeder nach seiner Art um die Erfüllung des gemeinschaftlichen Erziehungszwecks bemüht sein... Die Herstellung jener Gleichförmigkeit, zu welcher sich sowol ein herrschsüchtiger als ein bequemer Director versucht fühlen könnte, ist übrigens nicht möglich, nicht einmal beim Elementarunterricht« atd. (str. 90). V mnohých pří-

---

[5]) »Die Fähigkeit der unmittelbaren Aufnahme von Fragen und der unmittelbaren Erwiderung, welche beide durchaus Sache der persönlichen Gewöhnung oder Erziehung und durch kein noch so grosses Wissen und Verstehen der Sprache schon gegeben sind, der Besitz der Unbefangenheit, die Überwindung der Verwirrung und der Scheu, das Nichtbedürfen einer umständlichen Übertragung in die Muttersprache und wieder aus derselben, diese Errungenschaft macht überhaupt den einen Theil des Sprechenkönnens einer Fremdensprache aus; sie kann vorhanden sein bei ganz geringem Umfang der Sprachkenntnis (wie das bei Kindern und Leuten niederen Bildungsstandes der Fall ist), und sie kann bei dem grössten Umfange derselben fehlen.« Münch., »Didakt. der franz. Spr.« str. 24.

padech nemůže ředitel při nejlepší vůli vyhověti všem učitelům; on má co rok přidělovati všem třídy a předměty, zařizovati často supplentury atd., nehledě především na osobní a nejednou odchylná přání professorů, nýbrž na žádoucí rozvoj ústavu; on musí žádati přesného plnění povinností, dozírati, opravovati, vytýkati vady atd., při čemž tak snadno sebelásku nejednoho podráždí! Co tu třeba taktu, co prozíravosti, kolik srdečné, poctivé (bez přetvářky) blahovůle! A zvláště při udílení výtek nutna jest co největší ohlédavost; otcovská nebo bratrská, důvěrná výstraha mívá účin blahodějný, ale veřejné, přísné kárání v konferenci a vytýkání vad, jichž se učitel dopustil, může býti omluveno leda jen v takovém na př. výjimečném případě, když učitel dává celému okolí pohoršení a nechce poslechnouti žádných rad ni upomenutí. Tu mohu se odvolati na velmi jasné úvahy, které totéž mínění vypovídají, a zvláště na ministeriálné »Weisungen« z r. 1885, ve kterých čteme na str. 69. (v novém vydání z r. 1895 na str.): Für alle diese Fälle« (jest řeč o úsudcích týkajících se práce učitelovy) »mache es sich der Director *zur Pflicht, bei Conferenzen niemals den Namen desjenigen zu nennen, der ihm zu einer Ausstellung oder zu einem allgemeinen Winke den Anlass gegeben hat.* Das Streben des Directors muss darauf gerichtet sein, bei seinen Ausstellungen nicht nur zu tadeln und dann etwa jenen Vorgang, den er beobachtet wünscht, vorzuschreiben, sondern für seine Anschauung durch beredte Interpretation und Motivierung in seinen Lehrern *Überzeugung* zu bewirken; er muss es verstehen nicht nur anzuordnen, sondern nöthigenfalls *umzustimmen.*«

Na konferenci ředitelů, konané ve Lvově r. 1893, pronesl ředitel Prochnicki ve svém referátě (v. Zprávu o první konferenci ředitelů haličských škol středních, Lvov, 1893, na str. 108) zlatá pravdivá slova, která se nepotkala se žádným odporem a tedy mohou býti pokládána za výraz mínění celého sl. shromáždění: »Rozhodně nepřiměřenými zdají se mi podobné posudky ředitelovy o práci každého učitele přednášené veřejně v sedění celého sboru. Takové posudky toliko roztrpčují, vzbuzují odpor a chuť zůstati při svém, a tak maří někdy nejlepší snahu ředitelovu. Buď jak buď, jsou nepřiměřené. Vždyť posudky ředitelovy o práci toho neb onoho učitele mohou míti toliko dvojí cíl: buď mají poučiti onoho učitele, k němuž se odnášejí, anebo mají představený úřad informovati o věci; v prvém případě snáze a účinněji se dosáhne svého cíle osobním dohovorem ředitele s učitelem, pro splnění druhého účelu najde ředitel v případě potřeby jiný a tož přiměřený způsob.«

Nevím, jaká jest v té příčině prakse v gymnasiích říše a nemíním ani se na ni ptáti kollegů, neb nezamýšlím kritisovati trvající obecně poměry ani vytýkati chyby, které *snad* se vyskytují tu neb onde; chci raději pověděti mínění své o tom, jak by všude *mělo* býti. Proto pozdržme se ještě při té věci něco důkladněji, neboť když jest řeč o poměru představených k učiteli, nabývá prvořadné váhy otázka, jakým způsobem třeba upomínati a kárati?

Odpověď, kterou na tu otázku dávají hořejší dva citáty, opírá se o podstatu psychologickou: taková již jest povaha lidská, že nás uráží nejčastěji a roznechucuje každý soud nepříznivý o naší práci a zvláště

tenkrát, když jest pronesen před četnějším okolím. Snadno se řekne, že se máme té nedůtklivosti stříci a skromně přijímati rady a návody, směřující ke zdokonalení naší methody, že nemáme čekati a bažiti po samých jen pochvalách a t. p., — přes to je faktum, že takovou skromnost nenalezneme často, a že větší část učitelů cítila by se bolestně dotknuta, kdyby jim ředitel udělil výtky před sborem; zajisté by v tom případě opustil nejeden člen konferenci s jistou nechutí, kdyby se viděl postavena daleko níže než ten neb onen rovesník aneb i než některý z mladších spolupracovníků. Konečně nejde tu jedině o ušetření učitele od zbytečných nepříjemností, nýbrž třeba ještě uvážiti, že nejednou *právě lepší a horlivější se roztrpčují a klesají na duchu*, když přes všecku snahu nemohli uspokojiti představeného, což přirozeně je pozbavuje nezbytné volnosti a má škodlivý vliv na další jich činnost paedagogickou. Byť ředitel i sebe ohlédavěji a co nejspravedlivěji oceňoval jich práci a výsledky té práce, bude vždy většina učitelů viděti v tom jistou nepřístojnost, že podobně jako žákům se ohlašuje výsledek klassifikace na konci semestru a vydávají se vysvědčení, tak jim ob čas ředitel přednáší z vyššího stanoviska své censury, kterých si zasloužili, přiznávaje jednomu, že si vede »velmi dobře« (ve všech nebo v některých předmětech), druhému, že »dobře«, třetímu, že »dosti dobře«, čtvrtému »nedostatečně« atd. A přece mnohý, ač není domýšlivý, má dobré vědomí, že mínění ředitelovo o jeho vědomostech a didaktické obratnosti jest nesprávné a ne dosti důvodné. *Důvěrná rozmluva* o takových otázkách sporných může býti pro obě strany užitečna, ale hovor mezi ředitelem a učitelem, vedený před sborem o thematě, zdali žáci té neb oné třídy dosti umějí, zdali postup učení jest náležitý čili nic, může vzbuditi obapolné rozhořčení i přinésti ujmu váze ředitelově. S druhé zase strany, i chtěl-li by ředitel vydávati co nejpochlebnější svědectví o způsobu učení v každé třídě, nemůže přece na každé konferenci přiznávati všem učitelům nejvyšších stupňů chvály, ale musí jednou pochváliti více, po druhé méně, po třetí vytknouti jisté nedostatky, které znovu se vyskytnou, při následující konferenci atd. Jako vše na světě, i život školní podléhá stálým změnám; tedy ani žáci neodpovídají vždy stejně: Jednou při hospitaci vyznamenají se lépe, po druhé hůře; týž učitel dodělá se při stejné práci výsledků nejrozmanitějších z příčin, kterých nejlepší paedagog nedovede vždy ani po několika hospitacích rozpoznati; má-li pro to práce učitelova podléhati rozmanitým posudkům?

Tu však vynoří se snad ct. čtenáři námitka, že představení musí míti především na mysli dobro mládeže, a tedy nemohou se řídití přehnanou delikátností vůči chybujícím aneb i nesvědomitým učitelům, kteří na váhu stejně lehkou kladou důvěrná napomenutí jako pokyny obsažené v Instrukcích i v obecných úvahách, pronášených ředitelem na konferencích. Na tu námitku stačiž odpověď, že se nepřimlouvám ani v nejmenším za povolnost vůči učitelům, neplnícím svědomitě svých povinností, najdou-li se tací, a neměl bych úřadům za zlé, kdyby naproti takovým užili — zachovajíce přirozeně přiměřené stupňování — všech po ruce jim jsoucích prostředků, počna od přátelského napomenutí mezi čtyřma očima až do přesazení neb úplného oddálení. Míním toliko, že z těch prostředků, které směřují ke zdokonalení školství,

náleží vyloučiti oceňování učitele před sborem, poněvadž ten prostředek jest nejméně přiměřený a v mnohých případech může účinkovati na jiné způsobem znechucujícím. Daleko větší a nepochybný užitek přinášejí pokyny paedagogické a didaktické, jež udílí dokonalý a osvědčený představený celému sboru; takové pokyny povzbuzují k přemýšlení a leckdy i ke čtení děl paedagogických a podávají podklad k zajímavé a poučné a celkem objektivné diskussi; dávaje ta poučení, ředitel může obratným způsobem obrátiti zřetel učitelův na vady, které u něho postřehl, neponižuje ho před sborem, neboť nikdo nebude věděti, na koho ta slova padají.

Z týchž důvodů nepokládám rovněž za věc žádoucí pro rozvoj školství, aby *inspektor* posuzoval před celým sborem methodu každého professora a jak si vede při učení v každé třídě; zdá mi se dokonce, že takové posudky se strany representanta školní rady způsobily by zhaněným učitelům ještě větší bol a nepříjemnost než kritika ředitelova. Tu mohu se odvolati na úsudek znamenitého paedagoga pruského, který sám byl po dlouhá léta školním radou čili podle našeho zemským inspektorem, *Schradera.* V díle výše už vzpomenutém pronáší (v § 43 Die Revisionen na str. 227 a d.) toto mínění, k němuž se úplně přidávám: Gegen die Lehrer soll er (der Schulrath) stets rücksichtsvoll und höflich sein, auch wo er etwa Grund zur Unzufriedenheit zu entdecken glaubt (str. 234). Was er von tüchtigen Lehrern sieht und lernt, das hat er mit Dank anzunehmen und weiter zu verpflanzen und so wird er auch in jedem besonderen Fall wol einzelnes von dem früher gesehenen und erlebten mitteilen können. Diese Mitteilungen werden in einfachster Weise zuerst in besonderer Besprechung mit dem Director und dem nächstbeteiligten Lehrer erfolgen, nicht schlechthin mit der Absicht der Belehrung oder gar des *Tadels*, sondern im Wege der Aufklärung und des *Gedankenaustausches*, der sich dann freilich unter Umständen in Zurechtweisung umsetzen muss . . . Diese collegialische und teilnehmende Verkehrsweise wirkt erhebend und erfrischend, wogegen vornehme Zurückhaltung erkältet und abtödtet (na str. 235). O konečné *konferenci* pak čteme: Erheischt aber die Summe und die Bedeutung der Beobachtungen eine gemeinsame Verwertung, so soll auch bei dieser der Schulrath nicht allein und nicht *von oben herab* sprechen, sondern zunächst in einen aufklärenden und erörternden Austausch eintreten. Dann indess gebürt sich, dass er sein Urteil in maszvoller Form, aber klar und bündig abgebe, so dass ein Misverständniss nicht möglich ist, und zwar gilt dieses vom Lobe wie vom Tadel. Das Lob darf hierbei auch persönlicher Art sein; *der Tadel soll sich in Gegenwart der Amtsgenossen wesentlich auf die Sache beziehen,* wogegen der persönliche Teil desselben in der Regel bis nach den Schluss der Conferenz aufzuschieben und dem betroffenen *entweder allein oder in Gegenwart des Directors auszusprechen ist«* (str. 236). Herber *Tadel in der Conferenz* und vor den Lehrern ist nur dann *zulässig*, aber auch *unvermeidlich*, wenn das Vergehen des Lehrers offenen Anstoss gegeben oder gar zu weiter wuchernden Schäden geführt hat atd. (str. 237).

Mnoho ještě jiných trefných pokynů zavírá to dílo, ale přestanu na uvedených citátech, v kterých se jasně obráží jeho názor na celou působnost inspektora škol středních. Žádá především, aby ten zástupce vlády

nepokládal učitele prostě za své podřízené, kteří mají toliko splniti jeho rozkazy, mlčky přijímati každý jeho soud i míti se za šťastné, dovedli-li jej jaksi taksi uspokojiti (Por. Zieglers l. c. s. 130 a d.), nýbrž aby spíše se k nim sblížil s kollegiální blahovůlí, vyposlechl a uvážil jich mínění, vzdaluje se všeho, co by jim mohlo způsobiti zbytečný bol. Jestliže kde, tedy při konferencích, konaných pod předsednictvím inspektorovým, třeba dovoliti každému učiteli, aby projevil vlastní názor na instrukce a závazné předpisy, třeba je přesvědčiti, že ty předpisy jsou racionálné, anebo též někdy dáti se přesvědčiti, že vymáhají změny. S tou přátelskou ohlédavostí může inspektor dokonale spojiti rozhodnou energii vůči učitelům, kteří se řídí jen vlastním rozumem a nechtí dbáti ani nejrozumnějších instrukcí anebo neplní svědomitě svých povinností: suaviter in modo, fortiter in re! kéž ta zásada zdobí všechny představené na světě! Nepotřebuju na konec dodávati, že mínění samotného inspektora nemá rozhodovati o osudu učitelově, ale že před použitím prostředků disciplinárních má ještě někdo jiný záležitost vyšetřiti, a vůbec jest nezbytno, aby někdo vykonával pevný dozor také nad celou působností inspektorův: samo hospitování, které se někdy může konati toliko pro forma, i posouzení výsledků učení (které může býti nespravedlivé [1]) a proto odporovati soudu ředitele neb inspektora předešlého) nepovznese ještě školství; chtíce opravdu se přičiniti o rozvoj škol středních, představené úřady musí prozkoumati co nejnestranněji všeliké činitele, kteří účinkují nejen na pokrok ve vědomostech, ale též na nábožensko-mravní výchovu mládeže.

Podobně jako v celém počínání třebas nejlepšího professora a ve výsledcích jeho práce možno najíti při *dobré* vůli jisté nedostatky a možno vytknouti jednomu, že mluví příliš pomalu, druhému, že je příliš čilý, třetímu, že jistá část žáků neuměla odpověděti na tu neb onu otázku a t. p. — podobně i *korrektura písemných prací* může vždy podléhati nepříznivé kritice: neboť jak snadno se přehledne nejedna chyba, když někdo opravuje 40 nebo 50 úloh a zvláště delších! A kdyby i professor nevynechal žádné chyby, najdou se za to jiné nedostatky: jedna úloha bude trochu nesnadná, druhá příliš snadná, jiná proto nepřiměřená, že dovoluje žáku psáti zbytečné věci; jednou budou žáci psáti příliš málo, po druhé zase z míry rozvláčně a ne dost pečlivě, posudek práce bude jednou příliš mírný, po druhé neobyčejně přísný; na jednom místě ukáží se poznámky na kraji zbytečnými, na druhém

---

[1]) Nemohu se srovnati s obecným výrokem, obsaženým ve Sprawozdaniu komisyi w sprawie reformy szkół średnich, svolané od akademie věd v Krakově na str. 12: »Učitel nemá býti posuzován *dle míry pokroků třídy*, jak se to pohříchu děje, cena jeho záleží v tom, jak dovede zbuditi chuť k práci a pomáhati při ní a jak spravedlivě umí posuzovati práci i poměr schopnosti k práci.« Nepodléhá přece pochybnosti, že ty zásluhy učitelovy musí se koncem objeviti v dobrém pokroku žáků; neznají-li na př. abiturienti věcí základních, není-li toho příčinou, že byli špatně učeni i špatně klassifikováni? Zdá mi se však, že není dosti přesno vyjádření myšlenky, mnou nahoře rozbírané, t. že komise varuje před neopatrným posuzováním učitelů na základě pouhých jen odpovědí žáků, které uslyšel představený v čas hospitace; odpovědi dobré třeba jest nejednou počítati za zásluhu nikoli učícímu právě, nýbrž jeho předchůdcům, špatné odpovědi neposkytují ještě samy sebou svědectva nepříznivého učiteli, který dostal učení ve třídě, skládající se ze žáků slabých a nedobře připravených.

bude chyběti potřebných atd. — a jestliže strašidlo takové kritiky bude pronásledovati učitele po čas korrektury, stane se ta časomorná práce, vymáhající hlavy co nejvolnější, pravou mučírnou.[2]) Ale s druhé strany nikdo neupře, že i tu jest nutna kontrola; neboť neopravuje-li učitel svědomitě písemných prací, nedovedou ani žáci nejvyšších tříd napsati jedné věty bez pravopisných a slohových chyb ni v jazyce polském, a což teprve v německém! Kdo sám už zakusil, jaká je to příjemnost opravovati úlohy žáků tříd vyšších, kteří v tom směru byli zanedbáni, přizná zajisté oprávněnost mínění, přijatému vůbec od paedagogů, že ani ta část naší práce se neobejde bez osvíceného dozoru představených, bez jich rad a pokynů: i tu jest třeba jednotných zásad a třeba sobě jasně uvědomiti, čeho máme žádati na každém stupni učení a nač máme klásti váhu při korrektuře. Není očividně věcí pro učení žádoucí, aby učitel v představeném viděl nepřátelského censora a aby pro uniknutí jeho hany zahrnoval sebe i žáky prací zbytečně velikou, vymáhaje od nich, aby psali mnoho a to slohem klassickým, podtrhuje každou skoro větu; ale nezbytno jest, čísti všecky úlohy od počátku do konce a poznačovati netoliko chyby pravopisné a mluvnické, ale též nedostatek spojitosti a smyslu, obraty nepřiměřené duchu jazyka atd. Je-li nedbalost korrektury patrna, bude povinností představených, ohlednouti se po nějakém prostředku odpomáhajícím, kdežto učitel svědomitý měl by tu za nejúmornější část své práce dostati po několika letech jakousi náhradu[3]) (na př. vyšší hodnost), která mu bude pak oslazovati vytrvalost jeho i dobře působiti na kollegy mladší.

S jedné tedy strany srdečná přízeň, spojená s neúchylnou rozhodností »in necessariis«, kollegiální spolupůsobení i rozumná pomoc, uštědřovaná professorům v jich těžké práci, — s druhé zase strany ochotné poslušenství i horlivé plnění povinností, nedající se odvrátiti od vznešené dráhy žádným protivenstvím ni žádnou námahou: to jsou podmínky, jichž všeobecného uskutečnění vymáhá nezbytně žádoucí rozvoj školství.

---

[2]) Woran ist leichter Kritik zu üben, als an der Correctur eines deutschen — u nás možno dodati: oder polnischen — Aufsatzes? Wenn nun der Lehrer befürchten muss, dass an seinen Correcturen herumgenergelt werden wird, so wird sich seine Thätigkeit zu einer unerträglichen Qual steigern (Spengler, Der deutsche Aufsatz, Wien, 1891, str. 24).

[3]) A zejména, opravuje-li úlohy polské a německé ve třídách vyšších, které nesrovnatelně více námahy stojí než jiné. Tu neuškodí dodati, že (podle mého zdání) učení jazyku mateřskému (i německému) možno svěřiti i ve třídách vyšších také professorům, nemajícím zkoušky z toho předmětu, jestliže správně mluví a píší a znají čelnější spisovatele; nejednou už dosvědčila zkušenost, že učitel nezkoušený z jistého předmětu, ale schopný a hloub myslící, dosáhne lepších výsledků než zkoušený. Tím způsobem bylo by možno práci mnohem rovnoměrněji rozvrhnouti na všechny učitele a zároveň dosíci jiného ještě pro školy žádoucího výsledku: při dnešní specialisaci odborové stane se nejednou, že historik nebo filolog (klassický) nic se nestará o pokrok žáků v jiných předmětech, ani v jazyku mateřském!

O nákresech zeměpisných a jejich methodách.

Napsal prof. **Jan Macháček.**

(Část další.)

Kreslení map dá se také obmeziti lepší úpravou závěsných map jakož i atlantů školních.

1. Závěsné mapy školní obsahujte jen to, o čem se ve školních knihách mluví a řeky a hory buďtež tak názorny, aby si žák obraz mapy nazíráním v paměť vštípiti mohl. Tomuto požadavku nejnovější vydání závěsných map již značnou měrou vyhovují.

2. *Školní atlanty by měly býti rozděleny ve dva stupně* a to první stupeň pro I. tř. středních škol a druhý stupeň pro ostatní třídy. Atlas pro I. třídu by měl obsahovati mapy co možná stručné, t. j. obsahující jen to, o čem se v I. třídě mluví. Mapy dosavadních školních atlantů jsou přeplněny jmény, sítěmi říčními a jinými tak, že 10 a 11letý žák, který přichází z obecné školy, těžko v nich hledá a tím méně může si pro přílišnou přeplněnost obraz mapy v paměť vštípiti. Jest přirozeno, že kniha, která jest pro dospělejšího studujícího, nemůže vyhovovati také žákům začátečníkům.

Ve příčině zeměpisných nákresů dalo by se docíliti jednoty a většího prohloubení, kdyby se methodika zeměpisu více na vysokých školách pěstovala a pak, aby pro kandidáty gymnasijního učitelství byla ustanovena jedna střední škola (na způsob cvičné školy při ústavech učitelských), na které by po vykonané zkoušce uváděni byli v úřad učitelský a tak si jednu methodu osvojili.

Zeměpisné nákresy musejí býti jasné a přehledné; neboť právě proto se pořizují, aby podaly jasnější obraz určitého učiva, než jej poskytuje mapa, která mnoho předmětů obsahuje a tím stává se pro některé části učiva zeměpisného částečně nejasnou. Z té příčiny musí náčrt obsahovati jen to, co jest ve školní knize, Náčrt má býti pro zeměpisné učivo v knize obsažené tím, čím jsou přehledy učiva, které učitel na školní tabuli píše.

Aby náčrt byl dosti názorným a přehledným a tudíž dosáhl svého účelu, musí se kresliti barevnými křidami. Bývá obyčejem, že se kreslí:

a) břehy bílou křidou;

b) politické hranice červenou křidou;

c) řeky světle modrou (tmavší modré barvy nejsou na černé tabuli v zadních lavicích znatelné);

d) pohoří a vysočiny hnědou křidou;

e) nížiny zelenou křidou;

f) místopis a po případě začátečné písmeny, jmen míst, hor a p. bílou křidou.

Ve příčině označování pohoří jest také několik návrhů. Jedni označují pohoří dvojitými čarami, jednou silnější a druhou slabší; silnější značí příkrý, slabší nenáhlý svah pohoří; jiní pouze jednoduchou čarou a někteří také šrafováním neb obloučky na venek vypouklými.

Avšak k označení pohoří dostačí pouze *jedna silná čára;* neboť se hlavně jen o to jedná, aby si žáci pamatovali směr pohoří a k označení směru dostačí čára. Svahy pohoří jest lépe označiti po straně nákresu příčným průřezem; jelikož učitel nikdy nedovede pohoří tak nakresliti, aby si z jeho nákresu mohl žák utvořiti pravý obraz o jeho povrchu a svazích.

Skoro všichni methodikové zeměpisu v tom se shodují, aby žáci ihned s nákresem učitelovým na tabuli také své nákresy do sešitů pořizovali a nikoliv teprve doma.

Ve příčině postupu při pořizování jednotlivých částí nákresu nejsou mínění souhlasná. Jedni doporučují, aby se po naznačení politických hranic začalo s označováním směru pohoří a pak s kreslením řek, kdežto druzí mají za to, že jest lépe začíti kreslením řek a potom teprve označovati pohoří. Myslím, že se to nemusí bráti tak přesně a že jest vůbec nejlépe začíti s tím, co při nákresu poskytuje lepší výhody a tedy co se komu zdá býti snadnějším; výsledku dodělá se učitel u žáků téhož, ať začne napřed s pohořími a potom kreslí řeky aneb obráceně. Z pravidla bývá výhodnější kreslíme-li napřed řeky a potom pohoří.

Jako snad každý z pánů kollegů, tak i já jsem zkoušel tu a onu methodu a konečně po dlouholeté zkušenosti jsem si vytvořil následující methodu, podle které zeměpisné nákresy ve škole pořizuji.

Nákresy, na nichž se objasňují přírodní poměry zeměpisné, kreslím na základě poledníků a rovnoběžek.[4])

Zeměpisné nákresy jednotlivých zemí neb států pořizuji na základě přímočarných poledníků a rovnoběžek a pomocí »normal«. Ve státě neb zemi, které jest kresliti, vyhledám dvě místa mající tutéž zeměpisnou délku neb šířku a to buď uvnitř toho státu neb na jeho hranicích. Vzdálenost těchto dvou míst zvolí si každý žák libovolně (dle toho, jak veliký chce míti nákres neb jak veliký má papír, na nějž kreslí) a jest pak »měrnou jednotkou« čili měřítkem pro celý nákres; neboť se ní řídí jeho velikost. Zvolená místa jsou města (i vesnice), hory, ústí řek a p., ale vždy jen ta, o nichž se ve školní knize mluví. K určování dalších pro nákres důležitých míst, která nejsou s jedním neb druhým z obou zvolených míst na témž poledníku neb rovnoběžce. užívám pomocných čar, které tečkuji aby je bylo lze od poledníků a rovnoběžek rozeznati. Tyto tečkované čáry jsou ze stupňové sítě vyvozené dle přání instrukcí pro školy realné[5]) a nikoliv geometricky sestrojené.

Žáci musejí na určování důležitých bodů pro nákres spolupracovati, jsouce otázkami k tomu vedeni, aby od oka udávali vzdálenost míst, vzájemnou jejich polohu a přirovnávati vzdálenost jedněch míst od druhých.

Upozorňujíce žáky na důležitější místa, ležící na zvolených polednících neb rovnoběžkách ve státech sousedních i vzdálenějších, opakujeme se žáky zároveň, čemu se naučili.

---

[4]) Viz »Zeitschrift für Schulgeographie«, X. roč. p. 36.—38.

[5]) Instructionen für den Unterricht an den Realschulen in Oesterreich. 3. vydání, ve Vídni 1883 p. 84.

Na následujících příkladech chci blíže vysvětliti zásady své methody a zároveň ukázati, jak při pořizování zeměpisných nákresů ve škole postupuji.

Jako první příklad volím nákres Čech, poněvadž se i ve škole obecné pořizuje.

K nákresu království českého dostačí stanoviti polohu těchto míst: Praha, Cheb, Šluknov, Králíky a sedlo vyšebrodské. Určení polohy těchto míst naznačuji v podobě rovnic takto:

1. Praha-Rakovník = libovolně (vzdálenost tato jest měřítkem pro celý nákres).
2. Rakovník-Cheb = 2krát Praha-Rakovník.
3. Praha-Šluknov = 2krát Praha-Rakovník.
4. Praha-Králíky = $2\frac{1}{2}$krát Praha-Rakovník.
5. Praha-sedlo vyšebrodské = Praha-Králíky (nebo $3\frac{1}{2}$krát Praha-Rakovník).

Chceme-li však hranice království českého i v jednotlivostech správně nakresliti, tedy si musíme ustanoviti ještě polohu těchto míst: Keilberg, Cinnvald, Liberec, Nový Svět, Králové Dvůr, Polička, Jihlava, Nová Bystřice, Nové Hrady a Všeruby a to takto:

1. Cheb-Keilberg = $\frac{1}{3}$ Cheb-Šluknov.
2. Keilberg-Cinnvald = $\frac{1}{2}$ Keilberg-Šluknov (nebo rozdělíme si vzdálenost Chebu od Šluknova ve tři části a v prvé třetině jest Keilberg a v druhé Cinnvald).
3. Šluknov-Liberec = $\frac{1}{4}$ Šluknov-Králíky.
4. Liberec-Nový Svět = $\frac{1}{2}$ Liberec-Šluknov.
5. Liberec-Králové Dvůr = $1\frac{1}{2}$krát Liberec-Šluknov.
6. Králíky-Polička = $\frac{1}{3}$ Králíky-Praha.
7. Polička-Nová Bystřice = 2krát Polička-Králíky.
8. Uprostřed mezi Novou Bystřicí a Poličkou jest Jihlava.
9. Uprostřed mezi Novou Bystřicí a sedlem vyšebrodským jsou Nové Hrady.

(Příště dále.)

Moderní věda lékařská a školní hygiéna.

Načrtl **František Jezdinský**.

(Část další.)

III.

Přirozeným způsobem života rozumíme žíti tak, jak velí zákony přírodní, t. j. tak, aby veškeré schopnosti tělesní i duševní co nejzdárněji mohly se rozvíjeti. A to nastane tehdáž, když práce a odpočinek, spotřeba a náhrada sil budou v nejlepším souladu Jde tu tedy o pravou míru u všelikém způsobu života, o to, co Horác zove aurea mediocritas a Chilon μηδὲν ἄγαν.

Zlaté toto středocestí zachovávati se musí v práci tělesné i duševní, v odpočinku, v procházce, ve spánku, v zábavách, v hrách, ve výživě, v otužování.

Ale středocestí to, ta pravá míra jest u každého individua rozdílná. Co jednomu jest měrou přirozenou, jest druhému exces. Proto varovati se tu jest všeliké šablony, a zcela individuálně počínati si nutno. Každý paedagog nejprve musí vniknouti v individuální mikrokosmus mládeže a potom teprv takto zjednané své zkušenosti učiniti normou svého jednání. Není to snadný úkol. Ale horlivost a láska k mládeži i tyto nesnáze překoná. Hry, tělocvik, vycházky jsou momenty, kde individualita žactva nejsilněji probleskuje.

Práce duševní musí býti jednak správně rozdělena, aby se předešlo přetěžování, jednak musí býti paralysována prací tělesnou, procházkou, odpočinkem, spánkem, otužováním těla.

Přepínání nervů na jedné straně a zanedbávání svalstva na straně druhé jest velmi těžkou vadou našeho školství. Antičtí národové pečovali o souměrný výcvik obou. K musice (čtení, psaní, počítání, hudbě, zpěvu atd.) družila se den co den gymnastika (cvičení svalová). Tím lze si vysvětliti, že vydobyli si i na poli kulturním i na poli válečném nevadnoucí palmy slávy. Ale naše školství jest stále příliš jednostranné. Teprve v nejnovější době hledí školní úřadové zjednati protiváhu pracím duševním cvičeními gymnastickými, hrami, vycházkami. Tendence ta jest hodna všeho uznání a nejvřelejšího doporučení. Ale o tomto thematu pojednáme v kapitole o otužování těla. Věnujme nyní pozornost nejlepší protiváze prací duševních, totiž *spánku*.

V říši mládí vládne spánek zlatým žezlem nejmocněji. Pravíme zlatým, neboť hygienická důležitost spánku jest přímo neocenitelná. Jestiť spánek opravdu nejlepším pokrmem životní hostiny. Mládež budiž proto seznamována s nutností dostatečného spánku, dále s nezbytnou potřebou, aby v určitou hodinu přesně ubírala se na odpočinek a v určitou hodinu přesně vstávala s lůžka, jakož i s překážkami rušícími klidné spočívání v říši Morfeově. Co se délky spánku týče, říkali staří: septem horas dormire sat est. Pro mládež tehdejšího ovzduší byla to doba dostatečná. Našim chovancům jest doba 8 hodin minimem. Čím útlejší mládí, tím delšího vyžaduje spánku. Individuální normou jest tu zlaté pravidlo: Spi tak dlouho, pokud se neprobudíš. Ale procitnuv, vstaň hned a ber se za svojí povinností.

Co se doby týče, kdy mládež na lůžko se má ubírati, doporučení hodna jest národní zkušenost: Na lože o deváté, s lože o páté.

Jen tolik jest dodati, aby pravidlo to přesně se zachovávalo. Zvláště důtklivě buďtež chovanci varováni před prací do pozdní noci a před dlouhým bděním vůbec. Zhoubné následky jdou vždycky v zápětí zanedbávání tohoto důležitého hygienického pravidla, ne li hned, tedy po letech, ale vždy jistě se dostaví. Mezi momenty spánek rušící řaditi jest: všeliké rozčilování vůbec a rozčilování obrazivosti zvlášť, četbu frivolních knih, intensivní studium aneb dlouhou namáhavou chůzi bezprostředně před spaním, těžká nezáživná jídla (3 hodiny před odebráním se na lůžko budiž večeřeno), kouření, zkažený vzduch a velmi silné alkoholické a dráždivé nápoje (káva, čaj, likery atd.).

Prostředky spánek podporující jsou: klid duševní i tělesní, ne příliš hojná, lehce záživná a záhy požitá strava vůbec a ovoce zvlášť, čerstvý vzduch, rychlé omytí celého těla bezprostředně před odpočinkem. V některých případech (při individuích slabé konstituce) doporučuje se třetinka dobře vykvašeného piva nebo sklenka slabého, přirozeného vína.

Po spánku mají býti protiváhou pracím duševním *zábavy*. Se stanoviska *hygienického jest se mi vysloviti co nejrozhodněji proti zábavám tanečním*. Prach, přílišný pohyb ve vzduchu zkaženém a přehřatém s následujícím na to přechodem do studeného ostrého vzduchu, konečně předražďování obrazivosti mají jen destruktivní vliv na tělesní organismus. Z příčiny posledně uvedené zavrhuje i ethický princip tento druh kratochvíle. Ale i paedagogické a didaktické zkušenosti a pozorování pozvedají hlasu svého proti zábavám tanečním. Neboť všude, na všech ústavech opakuje se ten úkaz, že všechny ostatní Musy zavíraly svůj stan, jakmile Terpsichore svůj palác otevřela. Nejde tu jen o ztrátu času v tanečních síních, nýbrž rozhodujícím momentem jest tu ztráta všelikého zájmu pro školu a studium, jež kultu Tepsychořinu v zápětí kráčí. Nad to jest doba tanečních zábav u studujících dobou růží a slavíků, a tu dávno poznána pravda, že nestuduje rozumem, kdo studuje srdcem. Proto zlaté květy lásky, při vší jejich poesii, která dle Schillera nebe otvírá a dle Puškina docela na zemi snáší, vychovatelství do své zahrádky připustiti nemůže. Jakkoliv tedy rádi uznáváme, že výcvik v ladných a souměrných pohybech má značný význam aesthetický, přece vzhledem k didaktickým, ethickým a hygienickým zkušenostem nemáme zábavy taneční za hodny doporučení naší studující mládeži. Pro výcvik v ladných pohybech poskytne jim budoucnost příležitosti dost a dost. Ostatně má Terpsichore o prázdninách hojně ctitelů u našich chovanců. Některé ústavy hleděly vyhnouti se ethickým úskalím tím, že dovolovaly chovancům mezi sebou cvičiti se v tanci. Proti tomu nelze ovšem ničeho namítati, leda to faktum, že způsob ten nepotkává se u studujících s přijetím zrovna nadšeným.

Jestliže však paedagogika tanec z říše své vylučuje, *doporučuje* naproti tomu *návštěvu divadla* velmi důtklivě, pokud ovšem vyhovuje svému pravému účelu, aby totiž postavilo přírodě zrcadlo, aby z jeho kusů zářila vznešenost mravní šlechetnosti a mravního heroismu, aby sem velkolepé idee byly osou všeho dramatického života. Jsouce podávány v obraze a podobenství, takřka jen probleskujíce z ovzduší dramatického, působí velebné a ušlechtilé principy ethické dvojnásobně. Dramata, v nichž takový duch vládne, jsou znamenitou školou života, osvěcují i zahřívají. Tento zisk převáží daleko škodu, kterou v didaktice působí. Neboť za pobytu divadelní společnosti klesá u chovanců veškerý prospěch značně pod normální úroveň.

Kdežto tedy celkem dramata výtečná hodna jsou všeho doporučení, nemají mnohé moderní frašky a »obrazy ze života« ceny vzdělávací pražádné. Návštěvu takových kusů bez mravního základu, jest bez výjimky zameziti.

Přirozený způsob života týká se dále *výživy*. Nebude od místa některé maximy diaetetické tu zcela stručně uvésti.

Strava mládeže buď dostatečná, výživná a vždy v přesně určenou dobu požívána. Střídmost jest žádána. Plenus venter non studet libenter, tvrdili Římané, a české přísloví: ne všechno zvídej, nemnoho jídej: budeš dlouho živ, klade na střídmost váhu ještě větší. Výživné pokrmy jsou: mléko, maso, rýže, luštěniny, vejce, kakao prosté olejů.

Mléko sbírané a tvaroh jsou výtečným, stále nedosti oceněným pokrmem vůbec a pro mládež zvlášť. Sýr jest těžce stravitelný. Z masitých pokrmů jsou nejcennější: zvěřina, drůbež, maso hovězí. Maso telecí jest lehce stravitelné, ale málo výživné. Maso vepřové předpokládá silný žaludek. Vejce na měkko jsou dobrou stravou a lehce záživnou, za to však vejce na tvrdo jsou velmi těžce stravitelna. I luštěniny jen silnému, zdravému žaludku jsou výtečnou stravou. Proto jísti je jest oloupané tím spíše, jelikož slupka jest naprosto nestravitelna.

Omylně za stravu výživnou jsou pokládány: smetana, máslo, tuky, masová polévka, alkoholické nápoje. Smetana obsahuje v sobě máslo. To, jakož i tuky jsou velmi těžce stravitelny a neobsahují v sobě dusičnatin, pro tělo tak veledůležitých, ani bílkoviny. Tuk jen dýchání usnadňuje. *Masová pak polévka jest pouhým dráždidlem,* ježto dle nezvratných chemických výzkumů obsahuje z masa jen klihovatinu pro tělo velmi málo důležitou.

Nápoje alkoholické (pivo, víno) usnadňují dýchání a podporují trávení, ale mají výživných látek pramálo. Proto jen v míře skrovné buďtež chovancům škol středních poskytovány. Mládeži škol obecných rozhodně nenáležejí, jelikož jí vždy škodí. Ale ani u dospělých chovanců nepůsobí příznivě. Jsouce u větší míře požívány, působí úbytek chuti na straně jedné a hypertrofii na straně druhé. Rovněž rozvoji sil duševních jsou na velikou závadu. Opětná pozorování potvrdila, že děti hospodských a sládků strádají nedostatkem vnímavosti, paměti a soudnosti, vadami, které i u dospělých má v zápětí nemírné požívání piva a vína. O moderním jedu ani nemluvím, byť i měl jména přelahodná. *Jako potrava nemají lihoviny ceny.*

Není většího bludu nad tvrzení, že pivo jest tekutý chléb. Ani dva litry piva nemají výživnosti dvoukrejcarové housky. Proto mládeži jen výjimečně budiž poskytováno a to ještě v míře nejmenší. Všechny autority lékařské, Oppolzer, Eiselt atd. na tuto okolnost důtklivě upozorňují.

Káva a čaj jsou bezcenným, ba škodlivým dráždidlem.

Chuť na určité jídlo jest hlasem přírody, že organismus právě toho jídla potřebuje. Souhlasíme se Spencerem, že nutno jest — ovšem do jisté míry — tomuto požadavku přírody hověti.

Posléze činíme pozorny na zapomenutý výtečný pokrm, jenž zvláště mládeži velmi prospívá, totiž na *ovoce*. Našim jablkům první místo v dlouhé té řadě přísluší. Naše holovouská jablka, v trojím hedbávném papíru jsouce zaobalena, rozesílají se po světě širém jako nejskvostnější lahůdka. Rovněž jiné přerozmanité druhy našich českých jablek mají evropskou pověst. Jen doma, ve vlasti své nejsou dosti váženy. A přece přispívají velice ku trávení, konejší soustavu nervů žaludečních a přivádějí zdravý, pevný spánek.

Kouřiti po jídle není radno. Kouření vůbec je zlozvyk, před nímž buď mládež důtklivě varována, eventuelně jemu odučována. Jisto jest, že nikdy neprospívá, ale často škodí. Nikotin zůstává jedem byť i byl v nejmenších dávkách požíván. Nad to kouř kazí i vzduch našemu organismu tak velepotřebný.

K přirozenému životu náleží i *ovládání obrazivosti*. Nic, absolutně nic nehubí mládež tak fysicky i psychicky jako chorobná obrazivost. Nevinnost jest jako nejčistší benátské zrcadlo. Obráží věrně nebes tvář, ale již při nejslabším dechu potahuje se mlhou. Proto budiž bedlivě přihlíženo k četbě mládeže, k jejímu okolí, k bytu. Důkladná revise knihoven byla i jest paedagogickou nutností. Učme se od národů jiných. U praktických, energií i intelligencí pověstných Angličanů nemá román, jenž v podstatě své jest vlastně apothesou lásky, půdy žádné. Naproti tomu Francouzové, u nichž jest četba ta velmi oblíbenou, jsou výstražným momentem, kam vede nezřízená obrazivost.

O hrách, procházce, otužování bude promluveno později.

(Příště dále.)

Drobné zprávy.

Počet žactva na středních školách rakouských za posledních 5 let.

Ve Věstníku c. k. ministerstva kultu a vyučování podávají se od několika let podrobné výkazy číselné o počtu žactva na všech středních školách rakouských, ze kterých vycházejí na jevo zajímavé výsledky o hojnosti žactva na jednom každém ústavě i v každé korunní zemi, jakož i po všem Rakousku vespolek. Z tabulky za posledních 5 let, kterou jsme z údajů těch sestavili, jest především patrno, že studentstva středních škol (vyjma jediné Korutany) přibývá, zejména pak, že vzrůstá velice počtem na reálkách. Před 5 lety bylo realistů jen málo nad dvě pětiny z počtu gymnasistů, letos však se již již dodělávají polovice. Rozkvět i úbytek gymnasií a reálek, pokud se jeví v počtu žactva v jednotlivých zemích, i poměr obojích škol jest význačným obrazem, kam směřují země tyto rozvojem hmotné vzdělanosti. Průmyslné Čechy, kde dle nejnovějších výpočtů obyvatelstvo živící se obchodem a průmyslem nabylo převahy nad zemědělci, mají největší přírůstek realistů, — ale jenom českých, na znamení, že se národ náš obrací více než jindy od zemědělství k odvětvím nepřímé výroby. Nad ně vynikají Morava a Slezsko jakožto země, kde jest poměrně ze všech zemí rakouských realistů nejvíce; úžas budí tu zejména, že českých realistů na Moravě přibylo za krátkých pět let bezmála dvojnásob. Ale Morava vyniká i přírůstkem žactva středních škol vůbec, tak že se skoro vyrovnává Haliči třikrát lidnatější. Čísla českých ústavů na Moravě dokazují také zřejmě, že Morava, překonávajíc počtem českých realistů Halič, zasluhuje české techniky, jako nelze jí upříti ani university ryze české, uváží-li se, že Tyrolsko pro inšpruckou universitu odchovává na svých gymnasiích o 300 méně studentů než mají česká gymnasia moravská.

Korunní země	A. Gymnasia						B. Reálky						Přibylo žactva stř. škol vůbec od r. 1892/3 do 1896/7
	Šk. r. 1893	1894	1895	1896	1897	Rozdíl mezi 1893 a 1897	1893	1894	1895	1896	1897	Rozdíl mezi 1893 a 1897	
Čechy čes. ústavy	9.915	9.984	10.016	9.435	9.233	— 682	3.907	4.247	4.461	5.003	5.114	+ 1.207	525
Čechy něm. ústavy	5.594	5.795	5.934	6.019	6.004	+ 410	3 045	3.122	3.034	3.052	3.044	— 1	409
Morava čes. ústavy	2.717	2.849	3.025	3.160	3.409	+ 692	899	981	1.130	1.449	1.781	+ 882	1.574
Morava něm. ústavy	3.018	3.052	3.072	3.139	3.116	+ 98	2.840	2.978	3.066	3.248	3.474	+ 634	732
Slezsko	1.393	1.428	1.480	1.471	1.549	+ 156	1.180	1.233	1.300	1.281	1.254	+ 74	230
Dolní Rakousy	7.967	8.087	8.091	8.338	8.470	+ 503	5.092	5.276	5.465	5.597	5.646	+ 554	1.057
H. Rakousy a Salcbursko	1.814	1.795	1.810	1.860	1.872	+ 58	616	649	661	680	688	+ 72	130
Tyrolsko a Vorarlbersko	2.578	2.625	2.810	2.909	3.001	+ 423	644	676	724	760	770	+ 126	549
Štyrsko	2.351	2.437	2.528	2.642	2.622	+ 271	784	843	902	917	928	+ 144	415
Korutany	785	819	793	779	757	— 28	232	240	235	219	237	+ 5	— 23
Kraňsko	1.393	1.399	1.518	1.565	1.604	+ 211	373	404	312	381	383	+ 10	221
Gorice, Terst, Istrie	1.615	1.615	1.652	1.688	1.722	+ 107	1.240	1 263	1.223	1.267	1.334	+ 94	201
Dalmacie	889	1.013	1.070	1.106	1.182	+ 293	258	288	302	330	350	+ 92	385
Halič	12.885	12.707	13.235	13.965	14.759	+ 1.874	1.224	1.360	1.401	1.553	1.748	+ 524	2.398
Bukovina	1.667	1.751	1.838	2.002	2.122	+ 455	467	517	536	559	516	+ 49	504
Dohromady	56.581	57.306	58.872	60.108	61.422	+ 4.841	22 801	24.077	24.754	26.296	27.267	+ 4.466	9.307
S opravou *)	56.449	56.969	58.419	59.975	61.279	+ 4.830	22.933	24.414	25.208	26.429	27.410	+ 4.477	9.307

*) Čísla tuto uvedená udávají pravý počet gymnasistův a realistů, neboť rozlišují žactvo dle těchto dvou kategorií i na »spojitých« školách středních, totiž real. gymnasiích přeměňovaných v gymnasia nebo reálky, kdežto čísla o řádek výše počítají všecko žactvo takových ústavů za gymnasisty.

Nové methody jazykového učení ve Francii. Ve Wychgramově Zeitschrift für ausländisches Unterrichtswesen čteme v I. svazku II. ročníku zajímavý článek: Beobachtungen auf dem Gebiete der direkten Methode des fremdsprachlichen Unterrichts in Frankreich, jejž napsal Dr. K. A. Mart. Hartmann v Lipsku. Spisovatel zajel s podporou a doporučením vládním do Francie, aby osobně poznal výsledky učení němčině v Paříži dle methody Gouinovy a výsledky učení frančtině ve Flandersku dle methody Carréovy. Ve Francii posud se většinou drží staré, výhradně gramatisující a překladatelské methody při učení cizím jazykům. Teprve v nejnovější době proniká i tam methoda přímá. Hlavní zástupci její jsou Frant. Gouin, který ve svém 50. roce r. 1880 teprv vydal veliké dílo l'Art d'enseigner et d'etudier les langues a tož vlastním nákladem, protože se žádný nakladatel neodvážil je vydati, a který teprve, když dílo r. 1892 bylo přeloženo do angličtiny, došel povšimnutí a uznání; pak M. Carré, jehož kniha má název: Methode pratique de langage, d'écriture, de calcal etc. plus spécialement destinée aux élèves des provinces où l'on ne parle pas français et qui arrivent en classe ne comprenant ni ne sachant parler la langue nationale, Paris, A Colin et Cie., k čemuž se doporučuje stejně důtklivě druhé dílo Carréovo: Le Vocabulaire français. Etude methodique et progressive des mots de la langue usuelle. Cours élémentaire. Cours moyen (Livre du maître) tamt. 1896. Výsledky methody prvé ho neuspokojily, druhé překvapily. Rozdíl obou method je ten, že Gouin pracuje na základě vnitřního, duševního názoru, vycházeje od slovesa a věty a rozděliv si celé učivo mluvní na zvláštní řetězce a celky větové dle domácího a venkovního života a používaje zvláště hojně gest a mimiky; Carré zas opírá se o přímý, vnější názor a psychologický postup, upravený dle toho, jak matka učí nemluvně řeči. Tu žáci na př. pískají na píšťalu, umývají si ruce na umyvadle, pijí cukrovou vodu, kterou učitel připravuje atd., a každou věc, každý krok i všecko konání učitelovo provází hovor: učitelovy otázky a napřed *sborové*, pak teprve jednotlivé odpovědi žáků Překládání zavrhují obě methody. Spisovatel podává příklady takového vyučování, oblíbil si je velice a navrhuje, aby také na lužických školách v Sasku byla vymýtěna pomoc lužičtiny, jíž se v první třídě užívá a aby se počalo též tady se žáky vše hned po německu. Ale myslíme, že se s touto methodou a bez gramaticky pevného základu daleko nedojde. I názor má své meze.

Reálné školství a universitní fakulty ve Francii. Přívrženci studia reálného ve Francii, jehož dřívější název *enseignement secondaire spécial* od r. 1890 vyměněn za přiměřenější *enseignement secondaire moderne*, dne 24. listopadu t. r. srazili se ve sněmovně poslanců u příležitosti, kdy projednáván návrh Legrandův, by abiturientům škol reálných otevřen byl přístup na fakultu lékařskou a právnickou. Ve prospěch návrhu mluvili muži jako *Jules Legrand*, *Charles Dupuy* a *Léon Bourgeois*, a jakkoli návrh, jak praví noviny francouzské, následkem omylu v sečítání hlasů nebyl přijat, přece dle nich přívrženci jeho de facto prý zůstali vítězi, a konečné vítězství studia reálného jest prý jen otázkou krátkého času.

Nebude zbytečno povšimnouti si některých mínění, jež o této věci proneseny ve sněmovně pařížské a v novinách francouzských.

Ve sněmovně samé pravil Bourgeois: »Zavedli jsme do ústavů reálných studium jazyků moderních v témž rozsahu, v němž koná se v ústavech klassických studium řečtiny a latiny, ale při tom zavedli jsme do nich také

studium literatur a institucí národů moderních. Nad to studují tam žáci i zřízení a mravy starověku a čtou tam dějepisce v překladech, z nichž i my sami, doznejme to, každou chvíli se poučujeme. Ba troufám si říci, že studenti učení moderního lépe znají dějepisce starověké nežli jejich spolužáci učení klassického, neboť jsouce zproštěni zajímavého ovšem, ale také vyčerpávajícího cvičení ve versi a překladě, mohou se lépe dobrati jádra věci.«

Odpovídaje pak odpůrci realistů Jaurèsovi, který ve své obraně klassicismu tvrdil, že tento odvrací chovance od zájmův materiálných k zájmům duchovním, Bourgeois pravil dále: »Myslíte skutečně, že jediné studium starověku může vnuknouti mládeži tuto dokonalou nezištnost? Což neměli staří jako my své ctižádosti, svých potřeb a zápasův? Zdaliž byli vždycky vedeni ryzí nezištností a nebyl-liž boj o peníze u nich tak krutý jako u nás? Zdaliž neměli také ve všech dobách svou otázku sociální?«

Hájíce pak připuštění bakalářův moderních na fakultu lékařskou, různé noviny francouzské píší as takto:

Tvrdí se, že terminologie lékařská jest bez mála všecka řecká neb latinská. Což to dokazuje? Četní botanikové, kteří neabsolvovali studií klassických, dovedou velmi dobře určovati rostliny a jmenovati je dle vokabuláře, jejž jim ukládá starý zvyk. A to jest příklad rozhodující, neboť názvosloví botanické hojněji váženo z latiny nežli kterékoli jiné. Nad to, hledíme-li k věci přesněji, shledáme, že klassická zásoba, již chovanci lycejní přinášejí na fakultu lékařskou, není tak důležita a nezbytna, neboť je-liž mezi našimi mediky jediný, který by mohl bez klopýtnutí přečísti jedinou stranu Galena nebo Hippokrata? A nebylo-li by vhodnější, aby čtli plynně moderní lékařské revue, spisy Virchowovy nebo Listerovy? A tyto abiturienti reální čísti dovedou; co chcete více?«

Podobným způsobem domáhá se známý žurnalista Eduard Petit přístupu na fakulty právnické pro abiturienty reálné. »Což není dovoleno studovati instituce a pandekty v překladech? Což dělali kdy něco jiného ti z právníků našich, kteří jsou odkojeni řečtinou a latinou? Vždyť učitelé jejich byli přinuceni vypustiti ze zkoušek makaronickou zkoušku hájení these nějaké jazykem, za nějž by se byl Cicero hanbou rděl.« Podobným tónem mluví dále a ovšem přepíná hlásaje dokonce, že k žádné funkci úřadní a k žádné hodnosti veřejné není vlastně potřebí znalosti jazyků klassických.

Závěrkem soudí, že otevře síně své abiturientům moderním nejprve fakulta lékařská a po ní prý bezpečně tak učiní také fakulta právnická. Právníci, praví, povedou proces, budou argumentovati, pak uvedou okolnosti polehčující a podrobí se. *F. Šubrt.*

O soukromé četbě žáků. Moravská zemská školní rada vydala zvláštní výnos o soukromé četbě z jazyků klassických, kterým doplňuje na základě zkušeností zatím nabytých ministeriální vynesení ze dne 30. září r. 1891. Výnosem tím jistě se zavděčila všem učitelům klassické filologie a proto jej v příštím čísle Věstníku uveřejníme celý u překladu.

Nové školy. *Nová reálka česká* zřízena býti má v *Kostelci nad Orlicí* na oslavu panovnického jubilea nákladem obecním. Usnesení to je již obecním zastupitelstvem schváleno, a povolena zároveň na úhradu nákladu 20% přirážka ku přímým daním. První třída se má otevříti již po prázdninách. — Totéž město zřídilo teprv nedávno školu rolnickou a měšťanskou školu dívčí.

Rovněž v *Mladé Boleslavi* v září r. 1898 má býti zřízena reálka a tož státní. J. E. p. ministr slíbil prý to deputaci k němu vyslané, splní-li obec obvyklé podmínky a uzná-li zemská šk. rada její nezbytnost. V žádosti uváděla deputace, že kraj mladoboleslavský jest jediný kromě táborského, kde reálky není, ač má 200.000 obyvatel a jest velmi průmyslový, a že do prvních tříd měšť. škol v tom okrese bylo letos zapsáno 763 žáků.

Zřízení reálky v *Náchodě* bylo odloženo na letošek. Počátkem příštího roku školního budou prý otevřeny hned dvě třídy.

Obecní *reálné gymnasium* (německé) v Kyjově na Moravě bude koncem t. r. dle usnesení zastupitelstva (i členů jeho německých) zrušeno. Zemská škol. rada usnesení to schválila. Místo něho zřízen bude podobný český ústav.

Z Haliče. S velikou nádherou pořádány byly také letos po celé polské Haliči slavnosti k uctění památky Mickiewiczovy. A hlavní podíl na nich mělo studentstvo škol středních. Ne snad jen jako posluchačstvo, nýbrž samo se svými professory večery Mickiewiczovy pořádalo a na nich stýkalo se s veškerou polskou veřejností. Večery tyto pořádali žáci všech polských středních ústavů. Poslední pořádán byl loni v neděli dne 20. prosince a to žáky lvovské reálky. Sál vyzdoben byl obrazy, připomínajícími významné události z historie polského národa a vznìcujícími vlasteneckého ducha mládeže. Prof. dr. Romer v ohnivé vlastenecké řeči líčil mládeži ideály, jež ona povinna je sledovati. Z různých básníků polských přednášeny byly statě dýšící národním duchem a zpívány písně, jimiž Polák tlumočí svou hrdost národní i touhu obětovati se národu. *N. L.*

Z úřední zprávy uherského ministerstva vyučování vydané o stavu škol v Uhrách za rok 1896 vyjímáme toto: Universitu budapeštskou navštěvovalo 4006 posluchačů. Roční náklad obnášel 800.000 zl — Vysoká škola v Kološi měla 628 posluchačů a stála již přes 6 mil. zl. — Polytechnická v Budapešti měla něco přes 1000 posluchačů. Theologických ústavů a právnických akademií bylo po 10. — *O středním školství* se praví, že se chystá revise učebních plánů 10 let trvajících se stanoviska národního pojímání. Pro krajiny obývané národnostmi nemaďarskými nařídila vláda složiti jednodušší učebnice, aby se vyhovělo nedostatečné znalosti maďarské řeči. Gymnasií je v Uhrách 156, reálek 33, náklad na ně $6^1/_2$ mill. Vyučovací řeč na 142 z nich je výhradně maďarská. Žáků měly 52.979, z těch prý bylo 74·5% »vlastních Uhrů«. Na reálkách prý je více Němců než Maďarů. — Obecných škol je 16.838, z nich $^4/_5$ konfessionálních. Dětí školou povinných bylo 2,925.115. Ze škol těchto bylo 9693 maďarských. Učitelů bylo 26.396, z nich jen 658 nemělo způsobilosti vyučovati maďarsky. Učitelek je v Uhrách 4115 ustanoveno. Náklad na ob. školy dělal právě 30 mil.

Latina a řečtina vyloučeny z gymnasií *norvéžských* zákonem ze dne 27. července 1896. Za to se učí němčině, angličtině a francouzštině. Gymnasium má dvojí oddělení: humanistické a realistické; v prvém převládají dějepis a jazyky, v druhém mathematika a přírodní vědy. Jen se svolením krále a sněmovny smí se na některých gymnasiích učiti latině i nadále.

Do školy mohou choditi stejně žáci i žákyně a mají stejné právo k maturitě. Také professorská místa jsou ženám přístupna.

Tělocviku učí se týdně po 5 hod. Gymnasium má jen tři třídy a určeno je chovancům a chovankám 15—18letým. Po 11. roce vystupuje se z obecné školy do měšťanské, která slove střední školou a má 4 ročníky (od 12 až 15 let).

V Italii má gymnasium *pět* tříd; reální předměty mají tam málo místa; i starým dějinám, starému zeměpisu a mythologii učí se nedostatečně.

Universit má Italie 21 s 20.148 studenty.

Srbsko má 26 gymnasií a reálek, z nichž 4 nižší budou proměněny v průmyslové školy, jichž tam skoro ještě není. Místo nich chystá se jednotná střední škola s oddělením humanistickým a realistickým, počínajícím od třídy čtvrté. Universitu má Srbsko jednu.

Ve Vídni dály se porady o zřízení pobočných tříd pro zpustlé dítky při obecných školách. V zásadě přijato zřizování takových tříd — neboť nebezpečí, aby místo zušlechtění dítek školou nenastupovalo na mnoze zkažení jich ve škole špatnými spolužáky, nabylo podoby vážné.

Ženy na universitě. Na finské universitě v Helsingforse zapsáno je letos 2113 studujících, mezi nimi 203 *ženské*. Studentek je zapsáno na historicko-filologické fakultě 117, na fysicko-mathematické 79, na právnické 8 a na lékařské 7. Mezi studentkami je 9 vdaných nebo vdov.

Zprávy spolkové.

Přátelský večer, pořádaný dne 7. pros. v malém sále Měšť. besedy pražské, vydařil se stkvěle. Sl. Kroužek pěvců z praž. Hlaholu animoval četně shromážděnou společnost svými osvědčenými výkony za řízení p. koll. Ferd. Bachtíka co nejpříjemněji. Srdcem i ledvím otřásala pravá posvícenská muzika starého českého kvarteta, jež členové téhož Kroužku v nejryzejší původnosti nám předvedli. V pravé nebezpečí života uváděl nás svojí věrnou komikou p. Jos. Wanderer. A což ten pražský primánek, jejž koll. Rejsner v pravdě mistrnou rukou před našima očima kouzlil kresbou, jak vykračoval si ve svých krátkých kalhotkách, jak sténal pod tíhou prkna, rostl se všemi svými zvyky až v statného technika. Konečně i s Ulíškem a jeho druhy dlouhou — ale plnou žertu — po světě konali jsme cestu, a ještě neznaveni až i do tance se dali. Společenskými hrami zakončil se tento zdařilý večer. Všem, kdož jakkoli přispěli ke zdaru jeho, budiž tímto upřímný dík vysloven. Na sobotu 13. února ustanoven koncertní večer s vínkem, k němuž bohdá zavítají též venkovští kollegové. Z programu vyjímáme koncert na harfu, flétnu, cello a j.

V občasné schůzi, konané ve středu dne 20. ledna v malém sále Měšťanské besedy pražské, přednášel pan dr. Jindřich Metelka: *Obrázky z Italie.* Pan přednášející vypsal napřed život hmotný po celé Italii a Sicilii, úrodnost a plodivost země, co a kolik se čeho vyváží a dováží, bohatství a chudobu Italie, její krásy krajinné, teplotu a zdravotnost podnebí, srovnal bývalé časy a poměry s nynějšími, a pak přistoupil k vylíčení života duševního, uměleckého vědeckého, školského, politického a průmyslového. Způsobu práce, kroje, písně, mravnosti, míry zbožnosti, všeho se dotkl, nic posluchačstvu nezatajil. Uměl vybrati rysy vesměs charakteristické a promítnouti palčivé paprsky vždy až do naší vlasti. Humor, vtip, náplň dat statistických, vroucí tužba, nemilosrdná kritika, vše se míhalo a střídalo v přednášce tak

poutavě, že když pan přednášející skončil, se všech stran žádáno, aby ještě přidal jadrného výkladu svého, čemuž na konec vyhověl. Obecná byla chvála této přednášky. Posluchačstva dostavilo se hojně, mimo jiné nás potěšili milou návštěvou svou též p. dvorní rada Webr a p. prof. Fr. Kott; z hostí jmenujeme pí. Gabrielu Preisovou, pí. Vlastu Pittnerovou a rak. konsula v San Francisku, českoamerického milionáře Korbela.

Zprávy z výboru. Jménem veškerého professorstva českých stát. střed. škol poslán J. Ex. p. ministru Gautschovi poděkovací telegram při příležitosti přijetí a schválení předlohy o úpravě našich platů ve sněmovně panské. V odpovědi své pan ministr vřele děkuje za přátelskou vzpomínku.

Dále jednáno o záležitosti, proč v c. k. universitní knihovně professoři škol středních nemají přímého přístupu k místnosti, kde jsou vyloženy časopisy. Spolu se spolkem německých kollegů »Mittelschule« podá se k ministerstvu petice za opětné zavedení bývalého stavu.

Čte se poděkování za projev soustrasti od sboru professorského vyššího gymnasia v Kroměříži nad ztrátou zvěčnělého ředitele ústavu c. k. škol. rady ředitele Františka Višňáka.

Pokladník spolku prof. Setunský oznamuje, že na 13./2. určena koncertní zábava s tancem (hudba Schustrova). O případný program postará se sám. Aby nebylo pokladně ublíženo, bude opětně vstupné a tož za osobu korunu. Přijímá se. Členové výboru mají se postarati o předprodej lístků ve sborech a mezi známými. Pokladník připomíná dále, že na legitimaci mají členové spolku o polovici snížené vstupné do krásné panorámy »Jednoty Pošumavské«. Posléz přednáší stav jmění.

Pan jednatel oznamuje, že posláno poděkování p. posl. dru Kurzovi za akci jeho v záležitostech regulace platů. Dále předčítá žádost k České Akademii věd za podporu na vydávání Věstníka. Jako předmět rozhovoru uvádí dvě appellace na spolek, a to z brněnského Obzoru a v Naší době (od pseudonyma). V Obzoru poukazuje p. šk. rada Bartoš na okolnost, že knihy školské psány jsou někdy slohem nesprávným, ba dokonce i s chybami gramatickými. O věci rozvinula se delší rozprava. Dr. Drtina poznamenává, že snad Matice Č. by spíše mohla v té příčině něco učiniti; pan starosta ředitel Starý připomíná, že každý člen sboru učitelského má právo, ba povinnost na konci roku školního vady nebo nedostatkv — po případě pokyny v úvahu dáti, neb o nich referovati; dr. Vlach, prof. Zdeněk a Nedoma míní, že ježto úřady představené knihy dávají na posudek referentovi, ručí tento za vše sám, a sotva by se docílilo, aby přidělena byla k superrevisi spolku. Nesnáze by dále působilo, komu ve spolku přiděliti knihu k posudku. Ale oprávněnost stesku p. rady a žádoucnost nápravy obecně uznávány.

V Naší době trpce vyčítá se, že na našich školách středních nevyučuje se aspoň po jedné hodině týdně dějinám domácím a vlastivědě, jak se děje v Haliči i ve Štyrsku. O předmětě tom zaveden rozhovor a ustanoveno podati petici k v. ministerstvu ve příčině té, jak ostatně sneseno již na sjezdu brněnském. Petici vypracují pp. prof. dr. Vlach a prof. Nedoma. Dále sděluje jednatel, že došla odpověď od prince dr. B. Schwarzenberga, v níž slibuje, našich zájmů vždy se zastávati jak u politických přátel svých tak ve sněmovně vůbec. Výbor usnáší se, by za to byla poslána děkovací odpověď J. Jasnosti.

Pan dr. Jos. Novák připomíná pp. kollegům Českou knihovnu a ptá se, nebylo-li by záhodno, zažádati u velesl. zemské škol. rady, by aspoň ona

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

Dr. Jos. Pospíšil, Křesťanská filosofie a účelnost v přírodě; F. A. Slavík, Stav národnosti české a německé na Moravě r. 1771; Jos. Klvaňa, Na jihovýchodní Moravě a Peštská milleniová výstava se zřetelem ku věcem československým; J. L. Červinka, Mince a mincovnictví markrabství moravského; Fr. J. Rypáček, Z prostonár. lékařství a hospodářství; Dr. Fr. Šujan, Švédové u Brna roku 1645; Umělecké a vědecké zprávy: Tuřany u Brna od F. A. Slavíka; O knihovně J V. Zlobického od F. Menčíka; Meteorol. záznamy o Moravě a Slezsku r. 1894 od J. Klvaně. Literatura. Roč. předpl. 2 zl. 60 kr.

Časopis musea království českého. Roč. LXX. Sv. 4 Redaktor prof. Ant. Truhlář. Obsah opět zajímavý: Fr. Mareš, Literární působení kláštera třeboňského; Vinc. Vávra, Nové dopisy B. Němcové. Řada II.; Ant. Havlík, O významu slovných shod rýmových pro poznání příbuznosti skládání staročeských (dokončení); Ant. Rybička, Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých. Hlídka literární. Zprávy knihopisné. Zpráva o Museu a Matici české. *Všeobecné rejstříky na deset ročníků Časopisu musea král. českého od r. 1887—1896.*

Český časopis historický. Roč. III. seš. 1. Vydávají J. Goll a A. Rezek. Obsah: Fr. Pastrnek, Nová kniha o době cyrillomethodějské (L'Europe et le Saint Siège à l'époque carolingienne od círk. historika A. Lapôtrea); Fr. Jaroš, Antisemitismus v klassické literatuře; Fel. Koneczny, Historiografie polské v posledních letech. Drobnější články: Šime Ljubič (nekrolog od K. Kadlce); Literatura: Lippertův spis Socialgeschichte Böhmens posuzuje J. Šusta, Krausův Goethe a Čechy J. Krejčí. Přehled článků v ča opisech. Zprávy. Roční předplatné 3·60 zl. Nakl. Bursík a Kohout.

Deutsche Zeitschrift für ausländ. Unterrichtswesen. Herausgeg. v. Dr. J. Wychgram. Kromě článku, o němž referujeme v Drobných zprávách, má I. sv. ročníku II. ještě tento obsah: Criticus, Das Schulgesetz im englischen Unterhause; Dr. Carl Dorfeld, Das französ. Gymnasial- und Realschulwesen unter der dritten Republik; Dr. P. Hoffman, Das belgische Volksschulgesetz vom 15. September 1895; Dr. J. G. Sprengel, Die freie Hochschule f. Staatswissenscbaften in Paris; Dr. Arth. Brehme, Die deutschen Kirchenschulen in St. Petersburg; Dr. R. Bluhm, Volkserziehung in Paris. Rundschau: Amerika, Asien, Dänemark, Frankreich, Grossbritannien, Italien, Niederlande, Norwegen, Schweden, Serbien, Spanien. Bücherschau. Bücherkunde.

Hlídka. Redaktor Dr. P. Vychodil, O. S. B. v Brně. Ročník II. (14.) č. 1. Dr. P. Vychodil, Vlastenectví; Dr. Fr. Ehrmann, Církev a stát ve středověku; Maxm. Weinberger, O missiích; J. Svozil, Česká otázka a reformace; J. Horský, Kritika literatury pro mládež; R. M. Kobza, Světem — k Bohu; F. Holeček, Ferd. Brunetière, kritik a moralista; Pl. Buchta, Problém svobody u Kanta; Fr. Bílý, Dopisy z Prahy IV., Písemnictví. Směs. Roční předpl. 4 zl.

Literární listy. Redaktor Fr. Dlouhý v Brně. Nakl Šašek a Frgal ve Vel. Meziříčí. Roč. 18. Č. 4—6. Umění. Z Tardeovy logiky sociální; dr. J. V. Bohuslav, Ochrana práv autorských; Gabr. Monrey, W. Morris. Posudky všech nových zjevů liter. Z literatur cizích. Zprávy literární.

Muzeum, czasopismo towarzystwa nauczycieli szkół wyzszych. Redaktor dr. B. Mańkowski ve Lvově. Roč. XIII., seš. 1. Dr. A. Jahner, Nový zákon o platech učitelů škol střed.; Dr. A. Skórski, Euseb. Czerkawski; Dr. H. Biegeleisen, Neznámá rozprava Alex. Fredra o výchově mládeže; S. Schneider,

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu: ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

u Slavíkovic. Vydavatelstvo slibuje přidati Slovensko; toho rozhodnutí nebude litovati. Splní se tím ovšem jen povinnost; neboť i na Slovensku sídlí větev českého kmene. Texty jsou dobré.

Obrázky z pravěku země české. Tak slove V. dílo České knihovny zábavy a poučení naším spolkem vydávané, jež napsal prof. Bernard. Po oborech více humanitních došlo na přírodovědu, aby také z toho oboru vědomosti studentstva a širšího obecenstva se rozhojnily a utvrdily. Bernardův spis jest opět kniha, jaké v té úpravě posud písemnictvo naše nemělo. Počíná výkladem o zkamenělinách vůbec, kterak se vytvářejí, které přírodniny mohou zkameněti, jak břidlice a pískovec byly původně bahnem a buď se usadily z vody mořské nebo sladké, o určování zkamenělin, o škole plutonistů a neptunistů, kterak se vyvíjelo tvorstvo na zemi, že věk vrstev se určuje zkamenělinami, z nich že soudíme o ponebí, jak povrch zemský se zdvihal a klesal, a jak zkameněliny jsou důležity i pro život praktický. V oddílu druhém vypisuje, co zkameněliny vypravují o zemi české, a tu hovoří především prahory (doba I.), pak Silur (doba II.), dále kamenné uhlí (doba III.) a posléz Perm (doba IV.). Až potud dospěla knížka v prvních 3 sešitech posud vydaných. Hojné illustrace krajů, zvířat i učenců doprovázejí výklad, jejž zdobí neobyčejná srozumitelnost, zajímavost a uhlazenost. Mladí staří stejně se potěší tím spisem. Budiž proto vroucně doporučen pozornosti a přízni všech přátel dobrého čtení vůbec a mládeži příhodného zvlášť.

Historicko-literární *Útržkový kalendář* knihtiskárnou L. Klabusaye v Holešově vydávaný nastoupil letos už třetí roční pouť v podobě opět zdokona lené. Nahrazuje nám dobře podobný německý kalendář Langenscheidtův, třebas obmezoval se pouze na historii a literaturu domácí, ostatního Slovanstva si zatím nehledě. Školám i rodinám v něm poskytnut vhodný pomocník k opakování a vzpomínání dat dějinných, dnů narození a úmrtí slavných mužů a p. Cena 60 kr.

Písemnictvu našemu přibyly tři pomůcky příruční, jež uvítají jistě radostně všichni, kdož se zabývají řečí francouzskou, ruskou neb anglickou. Prvá jest:

Slovník francouzsko-český. Kapesní vydání. Sestavili dr. Jan Herzer a Čeněk Ibl, c. k. professoři středních škol. V Praze r. 1896. Nákladem J. Otty. Stručně a trefně vystižen vždy význam každého slova; kde třeba, uvedeny vazby frastické. Drobnější tisk umožnil, pojmouti do slovníka co největší zásobu slov. Na konci připojen seznam jmen osobních, zeměpisných a nepravidelných příčestí. Dílo možno koupiti též po sešitech, jichž je 19 po 18 kr. Bude třeba ovšem ještě pendantu českofrancouzského, ale doslýcháme, že takový vydá nakladatelstvo péčí prof. dr. Herzera.

Podobně prakticky provedena jest kniha druhá:

Ruský slovník, jejž sestavil *Jan Váňa* a vydalo knihkupectví I. L. Kobra. Skládá se z oddílu českoruského (o 294 str.) a ruskočeského (o 290 str.). Ruská slova opatřena jsou vesměs přízvukem, čímž spisovatel jistě se všem zavděčil. Pokud jsme mohli postřehnouti, při výběru slov prohlíženo ke skutečným potřebám; o slova vulgární jako frňák, frně, dělati fuky, hovaděti, nevymáchaný, ocáskovati, polízanou míti a p. mohl by býti spor; uvádějí se ostatně toliko v oddíle českém. Že skladatel nepominul moderních slov českých, jako kyv, našinec, odnárodnění, omladina, údaj, úhor, zdivo a p., nebo cizích slov, za něž Rusové mají domácí, jako legalisace, salmiak, salám a p., svědčí o bedlivosti a obratnosti jeho. Konvenci udělal ústupky

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 68) dí. že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu: ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

Postavení a platy učitelstva středoškolského ve Francii.

Napsal **Fr. Drtina.**

I. Personál učitelský a jeho rozdělení.

Platy učitelstva středoškolského byly ve Francii nově upraveny zákonem ze dne 16. července 1887, kterým zavedena rovnost, a služné stalo se skutečně úměrným ukládaným povinnostem i poměrům drahotním. Učitelstvo středoškolské jest ve Francii ovšem mnohem méně jednotno nežli u nás. Vysvětluje se to s dostatek odchylnou organisací středních škol francouzských a internátem, jenž skoro všude existuje.

O organisaci nemohu se zde šířiti. Odkazuji ke článkům, jež jsem o tom uveřejnil v »Čase«[1]) a »Athenaeum«.[2]) Z těch vysvítá, že středním školám našim odpovídají ve Francii stejně organisovaná *lycea* jakožto ústavy státní a *collèges* jakožto ústavy komunální. Obojí jsou analogická poněkud našim reálným gymnasiím. Pod jednou střechou a společnou správou existují školy podávající vzdělání humanitní na základě řečí a literatur klassických (l'enseignement secondaire classique) a moderních (l'enseignement secondaire moderne). V čele ústavů těch jest *proviseur* přihlížející více k administrativě, a *censeur*, jehož úkolem jest dbáti života vnitřního, mravního stavu, kázně a vědeckého prospěchu žactva. Oba bydlí v ústavě samém. Provisor jest vlastním představitelem ústavu na vnějšek a zabrán namnoze starostmi ekonomickými. V jeho osobě spatřuje se však jednotící faktor celku, i spadá na něj proto veliká odpovědnost. Professoři jsou v první řadě podrobeni provisorovi; tento podává o jich činnosti posudek, činí návrh o jich jmenování, pochvale nebo povýšení. Od předních paedagogů francouzských (zvláště zvěčnělého H. Mariona) stále jsou stesky pronášeny nad tím, že provisoři pro samé

---

[1]) Rozhledy v otázce reformy středního školství (Čas VI. str. 500 a n., 514 a n., 530 a n., 548 a n., 562 a n.).

[2]) O studiu filosofie ve Francii (Athenaeum X. zvl. č. II. O vývoji organisace školské a vyučování filosofického ve Francii v 19. stol. str. 73 a 103 a n.).

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1]

Čtení a přednášení na středních školách.[1]

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1] Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1] Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

pracoval individuelně, jak mohl a chtěl, o souvislost s prací ostatních nebylo valné péče. Že tím žactvo v některých předmětech bylo přetěžováno, v jiných zase nemírně mu bylo ulevováno, že pravý, jednotný, solidární a úplný život školní tím velice trpěl, jest na bíledni. Zjednati tuto solidaritu chtěl za svého ministrování J. Simon r. 1872, který zavedl pravidelné konference sborů professorských (*l'assemblée des professeurs*), jichž jsou účastni též repetitoři. Zařízení to však nepřineslo očekávaných prospěšných účinků. Nebylo snadno potlačiti staré návyky a odstraniti rozptýlenost a nepřihlížení k celku, zkrátka upřílišený onen individualismus lyceím francouzským vlastní. Nesjednocenost a rozdělenost sborů professorských ve Francii jest dále způsobována též tím, že professoři nepostupují se žáky do vyšších tříd, nýbrž většinou stále v téže třídě jsou zaměstnáni. Tím se vyvíjí kastovnictví, professor ve filosofii neb rhetorice. byť i věkem často velmi mlád, pohlíží jaksi s vysoka na starší kollegy své ve třídách grammatikálních neb literárních. Mimo to časté změny ve sborech přesazováním vzniklé jsou na úkor žádoucí vzájemnosti. Ještě větší bývá vzdálenost a nedostatek veškerých styků mezi professory a repetitory, ba stává se často, že professor ani nezná repetitora svých žáků, ačkoli právě mezi nimi měla by býti bedlivá a neustálá výměna myšlenek a pozorování, jež o žácích svých činí. Zavedení plenárních konferencí nemohlo ani z toho důvodu míti žádoucích účinků, že byly příliš časty a klesly na pouhé každému obtížné schůze formální, jichž věcný obsah nebyl takřka žádný. Mimo to nemohly se ani osvědčiti pro velikou četnost sborů professorských. Proto aspoň z části byly nahrazeny konferencemi třídními (*réunions partielles*), jichž jednání jest omezeno toliko na záležitosti učení a kázně jediné třídy a jichž účastní se toliko učitelé ve třídě té zaměstnaní. I tyto bývají krátké, a hlavně se v nich redigují známky tříměsíční žactva (*notes trimestrielles*). Nad kázní celého ústavu pak bdí výbor kázeňský (*conseil de discipline*), v němž zasedají provisor, censor a zvolení zástupci ze středu professorů, repetitorů a surveillants généraux. Jest to, jak praví Marion, »régulateur de la discipline de toute la maison«.

II. **Příprava k učitelství.**

Příprava k professuře děje se buď na fakultách literární nebo vědecké (*faculté des lettres, f. des sciences*) odpovídající naší fakultě filosofické, aneb na *Vysoké škole normální* založené výhradně za tím účelem r. 1795. Fakulty povznesly se teprve od let sedmdesátých, kdežto před tím nuzně živořily nemajíce ani studentů ani učitelů. Absolvent lycea musí především na fakultě podrobiti se baccalauréatu, nahrazujícímu ve Francii naši zkoušku maturitní, a po dvou letech licenci, kteráž dosud může mu zjednati místo učitelské na kolleji, kdežto na lyceích žádá se dnes vesměs státní zkouška (agregace). Škola normální jest zřízena jakožto internát. Poskytuje kandidátům professury úplného vzdělání a dokonalé přípravy k působení učitelskému i celého zaopatření nákladem státním. Zvláštní, přísnou zkouškou přijímací v červenci každoročně konanou vybírají se z nejlepších absolventů lyceí a kollejí francouzských, kteří již dosáhli baccalauréatu, doporučených správou školy, na níž

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 68) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

Zkouška sama koná se ve dvou lhůtách:

1. *zkoušky přípravné* (*épreuves préparatoires*) jsou písemní a konají se v měsíci květnu neb na počátku června ve všech sídelních městech jednotlivých akademií.[6]) Jsou analogické našim zkouškám klausurním. Práce tyto zasílají se do Paříže, a tam v červenci zkušební komise společně je prohlíží a opravuje. Dle výsledku prací těch jsou někteří kandidáti již vůbec od pokračování ve zkoušce vyloučeni, jiní pak připuštěni (admissibles). Jména těchto v pořadí abecedním jsou pak uveřejněna;

2. *zkoušky závěrečné* (*épreuves définitives*) konají se toliko v Paříži v měsíci srpnu. Jsou to jednak zkoušky ústní (výklad textů v program pojatých po $^1/_4$hodinné přípravě), jednak přednášky, jež kandidáti po 24hodinné přípravě na zkoušku konají.

Dle výsledku celkového zkoušky té prohlásí pak komise dle počtu míst uprázdněných nejlepší z kandidátů za agregované (agrégés). Mnozí ve zkoušce neobstojí, poněvadž uprázdněných míst je málo, ač jinak vědomosti uspokojující osvědčili: těmto dostává se na rok příští zvláštní peněžité podpory ke zkoušce (indémnation d'agrégation) ve výši 1500 fr.

III. Učební úkol professorů.

Úkol učební professorů jest ve Francii menší nežli u nás. Vyučování vlastní (classes) trvá ráno od 8—10 a odpoledne od 2—4 hodin. Po 10. hod. a po 4. pracují žáci ve studovnách (études) pod dozorem repetitorů. Ve čtvrtek jest celý den prázdno. Výměra hodin učebních za týden pro professory dle různých předmětů byla stanovena výnosem min. ze dne 25. srpna 1892 a vykazuje značně menší maxima týdenních hodin učebních, nežli jest u nás. Tak v nejvyšších třídách (filosofii, rhetorice a mathematice speciální) jakož i dějepisci mají po 12 hod., jen na venkově mohou míti až 14 hod., fysikové, chemikové, přírodopisci a mathematikové (mimo třídu nejvyšší) mají 12—15 hod., filologové ve třídách grammatikálních a literárních po 15, na venkově po 16 hod., ve třídách pak přípravních v Paříži po 19, na venkově po 20 hod. Fysikové, chemikové a přírodopisci, pokud jsou správci kabinetů, mají týdenní pensum o jednu hodinu sníženo. Nad maximum zákonitě stanovené jest professor povinen — připouští-li to zdravotní jeho stav — vyučovati v případě potřeby toliko o dvě hodiny více, a to za zvláštní remuneraci. Přes dvě hodiny si nemusí přibírati. (Příště další.)

vých Discours de la méthode a Principes de la philosophie (Ire partie), Kantovy Kritiky rozumu praktického, Millovy Examination of sir W. Hamiltons philosophy.

[6]) Celá Francie dělí se od dob Napoleonových v 16 okresů školních zvaných akademiemi. V čele každé jest *recteur*, jenž řídí školství obecní, střední i vysoké svého okresu.

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

téže c. k. zemské školní rady, jehož obsahu zevrubněji tuto se dotkneme, proneseny jsou vážné úvahy, jichž provedení jest rozhodně na prospěch soukromé četby klassické.

Dle vynesení toho má totiž

a) soukromá četba býti *nutným doplňkem četby školní*. Jeť právě školní četba nejlepší přípravou pro četbu domácí, ježto ve škole seznamují se studující se zvláštnostmi spisovatelovými, vpravují se za vedení professorova v jeho myšlénkový obor a postupně překonávají všecky obtíže, stavějící se v cestu Proto se radí, by za domácí četbu v prvé řadě volil se *spisovatel, jehož spisy v předcházejícím školním roce neb aspoň v předešlém pololetí byly ve škole čteny*. Tak udrží se zájem vyučováním školním vzbuzený; čím pak těsnější jest souvislost mezi četbou školní a domácí, čím větší počet známých představ z práce pro školu vykonané vybavuje se při soukromé četbě doma podnikané: tím snadnější a také radostnější jest zaměstnání. Na tomto základě zjedná se trvalý zájem pro četbu soukromou a toho li dosaženo, pak

b) přistupuje na učitele povinnost, aby *při volbě četby, jakož i průběhem jejím byl studujícímu jinochovi blahovolným rádcem a přítelem*. Odtud se nabádá, by soukromá četba nebyla z počátku přenechána volnému výběru náhodnému, nýbrž předem voliti jest jednak části, které pro nedostatek času do školní četby nebylo lze přibrati, jednak části, které po věcné i formální stránce své přiléhají k četbě školní. Tu zmohou mnoho vhodné pokyny učitelovy a návod na didaktických zkušenostech založený. Pro příklad upozorňuje se na pojednání Dra. Primoziče (Öst. Mittelschule VII. 1893, str. 254).

c) Četba soukromá konána budiž *za nepřetržitého vedení a kontroly průběhem školního roku*. Hledíc ke způsobu školní četby souhlasí c. k. zemská školní rada pro Moravu s míněním Schraderovým (Vychov. a vyuč. 5. vyd., str. 464), aby spis, za soukromou četbu vyvolený, čten byl po sobě *dvakráte*. Zprvu děj se tak znenáhla, důkladně, ve spojení s písemnou přípravou; při druhém čtení běží pak o pochopení a pojmutí celku a to formou i obsahem. V poznámkách svých měj žák vedle lexikalní praeparace též obsah, charakteristiku význačných osob, soupis pěkných míst, po případě i míst, kterým dobře neporozuměl. Užívati vydání poznámkových jest dovoleno, a není na závadu, vykazují-li žáci průměrně stejných vědomostí tutéž četbu domácí. Jakmile který žák vykonal větší část četby, budiž předsevzata z ní zkouška kromě školního času. Místa, kterým neporozuměl, buďte objasněna, realní a grammatická stránka četby budiž probrána, na to překlad *několika* míst a obsah propracované partie ukáže cenu vlastní práce žákovy. Výsledek zkoušky zapíše se do zvláštní knihy a též do klassifikačního katalogu, by při úvaze o pilnosti žákově došla tato práce na konci semestru náležitého ocenění. *Nedoporučuje se zkoušeti četbu pololetní* nebo roční *najednou, na sklonku pololetí* nebo školního roku, poněvadž tou dobou napíná se mysl studujících již obligatním opakováním.

d) Podmínkou zdaru při soukromé četbě, a to podmínkou nejdůležitější, jest však *methoda a osobnost učitelova*. Zkušený a blahovolný učitel seznámí se tu postupem doby nejen se způsobem práce svých

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

praxe školská; *c*) objasniti *účinky četby domácí* α) *v životě školním*, β) *ve výchově studující mládeže.* Kdo se o řešení této otázky pokusí, vykoná práci záslužnou; tolik však možno již říci předem, že výsledky studia otázky této budou pro české gymnasijní učitelstvo klassických jazyků rozhodně *čestné.* —*k.*

Rozdělení učiva fysikálného na gymnasiu vyšším.

Podává J. Sommer.

Učebná osnova fysiky pro gymnasium *nižší* doznala své poslední změny výnosem vys. minist. ze dne 24. května 1892. A tu zvláštního povšimnutí zasluhuje, jakého postavení dostalo se v osnově té astronomii. Zvláště pozoruhodna jsou v uvedeném výnosu slova: »Výklady z astronomického zeměpisu potkají se i při vyučování fysiky jen tehdy se zdárným výsledkem, budou-li se díti ve spojení s pozorováním zjevů nebeských, jež na denní a noční obloze viděti lze... Ačkoli zjevy tyto samy o sobě nečiní objemného celku, nelze je pro jejich povahu odbýti v několika souvislých hodinách«. Proto se nařizuje, aby látka sem spadající probírala se *příležitostně* a aby žáci nabádáni byli k vlastnímu pozorování dotyčných zjevů.

A totéž platí vším právem i pro gymnasium vyšší. Zde vykázána jest astronomii, této popelce věd přírodních na školách středních, kratičká doba před samou maturitou, kde mysl žáků přeplněna jest tak rozmanitými a četnými dojmy, že těžko jest ji upoutati k této královně věd přírodních, vyžadující střízlivé, dlouhotrvající, často nepříznivými okolnostmi přerušované, pilné, vlastní pozorování.

Má-li tedy vyučování astronomii na gymnasiu vyšším setkati se s žádoucím výsledkem, nutno začíti s výklady hned na počátku fysiky, tedy již v VII. třídě. A má věru kniha učebná dosti příležitosti, aby hned v počátcích — arciť ne souvisle — rozhovořila se aspoň o zdánlivém denním a ročním pohybu slunce (a měsíce) a o zjevech s tím souvisících.

a) Tak vykládá učebnice fysiky při prostornosti vznik *jednotky délkové* (prostorové). Avšak zjevy přírodní nedějí se toliko v *prostoře*, nýbrž i v *čase.* Je li tedy nutno mluviti o jednotce míry prostorové, jeví se tím spíše potřeba vyložiti vznik jednotky míry časové. Tím ocitneme se rázem v astronomii. Co jest hodina, den, rok, potřebuje vysvětlení tím spíše než otázka, co jest metr?

b) I doba jest pro výklady astronomické velice příhodna. Rok školní se počíná skoro současně s podzimní rovnodenností (pravý východ a západ) a topografie těl nebeských, viditelných v té době na noční obloze, není tak složitou jako později. Vedle circumpolárních souhvězdí vidí tu žáci s večera z důležitějších souhvězdí jen Andromedu s Pegasem (bod jarní) na nebi východním, Labuť (mléčná dráha), Lyru a Orla na nebi jižním a Arctura (řecké báje, Homer. Ilias XVIII.

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 88) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu, ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

Mezitím snad se udá příležitost pozorovati zpětný pohyb (kličku) některé oběžnice (Mars, Juppiter). Pozorování žáků a výklady o pohybech zdánlivých podporujeme některým vhodným strojem astronomickým, na př. Mangovým, na němž především všechny *zdánlivé* pohyby nebeských těl, a to jak pro náš horizont, tak i pro jiné zeměpisné šířky jasně znázorniti se dají.

I máme nyní mysl žáků řádně připravenou, aby dychtivě naslouchali v mechanice při pohybu centralním a při volných osách výklad o *skutečném* pohybu země a ostatních planet, o praecessi, změně polárky atd.

Bez tohoto předchozího pozorování pohybů zdánlivých není zájmu pro astronomii. Učitel tu vysvětluje zjevy, kterých žáci z vlastního názoru neznají, kterým se teprv musí učiti z paměti a proto nemají zájmu na jejich odůvodňování.

Duhu popisovati a vznik její vysvětlovati mohu sice i slepci, ale jistě s mnohem větší obtíží než tomu, kdo nejen zná duhu z vlastního názoru, ale kdo zná i zjevy příslušné, na př. rozklad světla slunečního v barvy spektrální. A podobnou obtíž má i učitel, který musí vykládati skutečné pohyby těl nebeských těm, kteří neznají ani pohybů zdánlivých — vykládá duhu slepcům.

Kdyby při každém ústavě byla malá rozhledna (zvýšené schodiště na úroveň střechy), s níž by žáci mohli nerušeně pozorovati oblohu, pak by arciť měl učitel i kontrolu nad pozorováním žáků.

Avšak slyším už námitku i od těch, kteří jsou se mnou přesvědčeni o vhodnosti tohoto postupu: Kde vzíti k tomu potřebného času v třídě VII.? Tak restringovati se nemůže látka ostatní pro VII. třídu určená, aby *celá* astronomie se mohla již v VII. tř. probrati. Souhlasím!

A tu jsme se ocitli při druhém bodě našeho zbožného přání, *aby čas potřebný pro astronomii zjednán byl tím,* že by lučba *přeložena byla z třídy VII. do VIII.*

I pro tuto změnu mluví mnoho vážných důvodů. Lučbě vykázána jest na vyšším gymnasiu doba asi 6 neděl na *sklonku* školního roku ve tř. VII. Z nižšího gymnasia nepřinesou si žáci z lučby pražádných positivních vědomostí. Novota věci, zvláště memorování, s nímž ve fysice se dosud žáci v té míře nikdy nesetkali, činí méně pilným žákům obtíže, jimž na *sklonku* roku všelijak se vyhýbají, tak že nelze docíliti žádoucích výsledků, aspoň ne u žáků všech. I nejpilnější nás někdy sklame.

Jak jinak by se měla věc, kdyby lučba se probírala na počátku oktávy. (Žádati pro ni zvláštní semestr, jak by pro všeobecné vzdělání a universitní přípravu žádoucno bylo, si ani netroufáme.) S čerstvou myslí přistupují tu žáci k učení a v průběhu semestru při elektřině jest dána možnost opakovati a přidržeti každého žáka, aby aspoň nejpotřebnější vědomosti z lučby si osvojil, což na sklonku roku často již po skončené klassifikaci docíliti nelze.

Kdyby tím třída VIII. příliš byla obtížena, mohla by se nauka o magnetismu probrati v třídě VII., takže by rozdělení učiva fysikálného na vyšším gymnasiu bylo toto

V třídě VII.: Mechanika, teplo a magnetismus s astronomií, jež by se příležitostně hned od počátku roku probírala.

Ve třídě VIII.: Chemie, elektřina, akustika a optika.[1])

Čtení a přednášení na středních školách.[1])

Píše Jan Loriš.

Slovem čtení vyjadřují se dvě zcela různé věci. Za prvé jest čísti tolik, co zrakem vnímati cizí myšlenky z písma (čtení nahlas), a za druhé to znamená o cizí myšlenky z písma osvojené hlasem se sdělovati s posluchači (čtení hlasité).

Předmětem těchto úvah bude čtení hlasité čili přednášení, o němž Jungmann (Slovesnost str. 68) dí, že jest díla spisovatelského hlasnými slovy smyslně dokonalé vystavování. I ptejme se: jak se daří takovému »dokonalému vystavování« na středních školách, pokud jest předmětem vyučování? Zajisté se zarazíme! Neboť je tuším obecnou zkušeností všech nás učitelů středních škol, že i žáci nejvyšších tříd až na nepatrné výjimky ve čtení nevyhovují ani dost skromným požadavkům, ač Organisační osnova na str. 127. žádá: richtiges und ausdrucksvolles Lesen, Sicherheit des Sprechens und des Vortrages. O tom přesvědčiti se může každý, kdo žákům dá čísti cokoliv, byť nepřesahovalo chápavost mladé hlavy.

Toho příčina je z části způsob, jakým se na našich školách učí jazyku mateřskému, z části také nedospělost žáků tělesná i duševní. Neboť k dokonalému čtení patří nejen úplné pochopení smyslu, kteréž jest podmíněno dospělostí duševní, ale i zásoba síly tělesné a ovládání mluvidel, v řadě neposlední ovládání měchu plicního.

Ale tyto nedostatky mohou se z velké části paralysovati a odčiniti neúnavným, systematickým cvičením mladého organismu, při kteréž příležitosti nemůžeme pominouti poznámku, že tomuto systematickému cvičení brání přílišná míra grammatisování a věcného vykládání, zejména v nižších třídách středních škol na úkor čtení často provozovaného a se zásadami Organisační osnovy nijak nesrovnatelného; neboť Org. osnova na témž místě, aby se správného čtení, jistoty v mluvení a přednášení dosáhlo, uvádí za požadavek nezbytný: dauernde, regelmässige, sorgfältig angestellte Übungen. Kdy však se mají taková cvičení konati, zabere-li cvičení grammatické a výklady věcné všechen čas vyučovací hodiny?

Nezbývá tedy než uskrovniti tyto věci, aby učitel získal času na cvičení ve čtení. To jest požadavek, jehož splnění pokládáme za nutné, bychom se domohli slušného čtení.

---

[1]) Bylo by žádoucno, aby pp. kolegové vyslovili své mínění o tomto návrhu: ježto v případě všeobecného souhlasu mohly by býti učiněny společné kroky u příslušných úřadů, aby žádoucí změna učební osnovy povolena byla.

[1]) Ke článku srovnej Zeitschr. f. d. Realschulw. XVI. 1891: Der Leseunterricht an Mittelschulen, XIV 1889: Lesen und Vortragen in der Unterrichtssprache od Vil. Swobody.

Nastává nyní otázka, k čemu má učitel mateřského jazyka při těchto cvičeních hleděti, aby své žáky naučil správně čísti? O tom zde má krátce býti pojednáno.

Aby žák četl správně, jest mu šetřiti: 1. náležitého článkování hlásek, při čemž mu jest často přemáhati jisté zlozvykem nabyté vady mluvidel; 2. kvantity slabik; 3. přízvuku slovného; 4. přízvuku větného; 5. modulace hlasu; 6. hospodaření dechem.

Ad 1. Článkování hlásek nedá učiteli českého jazyka na střední škole mnoho práce — tu výhodu máme před učiteli na školách s vyučovacím jazykem německým, již musí žákům odvykati mnohé dialektické zvláštnosti. U nás žák přinese od matky a od učitele obecné školy skoro vše, čeho v té příčině můžeme žádati. Výjimku činí ve východních Čechách vyslovování hlásky *v* na konci slov a před jinými souhláskami, jako *leu* m. *lef*, *kauka* m. *kafka*, a jasných hlásek na konci slov, po nichž v Hradecku je slyšeti jakýsi pazvuk jako tvrdé jer, na př. *meďъ*, *hraďъ*, *veďъ*, *železъ*, *stohъ* m. *met*, *hrat*, *veť*, *želes*, *stoch* atd. V západních Čechách měkké *i* se chybně vyslovuje jako tvrdé *y*, na př. *orly* m. *orli*, *rybý* krev, kozý mlýko a p. Tu jest žáky poučiti, aby tam, kde mají vysloviti měkké *i*, přiložili hrot jazyka ke spodním zubům.

Více snad nežli žactvo třeba na tomto místě učitelstvo upozorniti na jinou chybu českého čtení, u jednotlivců, kteří nabyli školského vzdělání, velmi rozšířenou, kterou se těžce prohřešují na eufonii českého jazyka, stavějíce se skutečné výslovnosti lidu na odpor a dopouštějíce se zároveň nedůslednosti, když vyslovují *vlaský* (proto že tak psáno), ale *jinošský*, *pražský*, *mužský*, *božský* a p. Máme se zde říditi výslovností lidu, jak se to ve všech jiných jazycích děje, a nikoliv etymologií. Lid náš vyslovuje *jinoský*, *praský*... právě tak správně jako *homba*, *klemba*, *svěcký*, *lický*, *děcký*, *věčí* atd. Rovněž dle výslovnosti všeho lidu československého jest čísti a mluviti: *sem*, *si*, *sme*, *ste*, *sou* a nikoli *jsem*...; ale ovšem *nejsem*, *nejsi* atd.

Zlozvyky při čtení jsou třesení hlasu, huhňání (zvláště u židů), způsobené nedostatečným zavřením kanálu nosového a mluvení skrze zuby při nedostatečném otvírání úst — vesměs vady menší váhy, které se náležitou péčí brzy dají přemoci.

Ad 2. Také kvantitu slabik zachovávají naši žáci dosti správně. Tu tam jest upozorniti na nesprávné vyslovování *né*, *néni*, *nýni*, *Bóže*, *skůtek*, *móři*, *bólí*, *poněvádž*. Obecnější jest chyba ta, že se dlouhé koncovky víceslabičných slov vyslovují krátce, jako: dnešn*i* den, letošn*i* úroda, děla*ji* divy. Čeština ovšem jako všechny ostatní moderní jazyky se nese k tomu, že se koncovky slov jaksi otírají a slábnou. Slábnutí tomu napomáhá v češtině i slovný přízvuk, který spočívá na první slabice slova. Ve škole však budiž tomu při čtení pokud možná bráněno. Správným dodržováním kvantity nabýváme jednoho z těch prostředků, kterými lze regulovati tempo čtení.

Ad 3. I o tom, že slovný přízvuk spočívá na první slabice slova, netřeba naše žáky poučovati. Spíše jest upozorniti na ty případy, kde vedlejší přízvuk není na liché slabice, nýbrž jinde, jako: nev*i*dám, následuj*í*cí, překr*á*sný, zákonod*á*rce, od n*á*kladního vozu, do zb*o*řeného domu atd. Nejvíce chybují naši žáci v přízvukování jednoslabičných

předložek, nejsouce tak sváděni obecnou výslovností, neboť obecná mluva správně přízvukuje *do* města, *na* poli a p, jako spíše tiskem, kde se předložka od příslušného slova odděluje, takže slyšíme i takové čtení, jako na *hrad*, po *něm*, do *nich*. Dbá-li učitel, i tento velmi rozšířený zlozvyk, jejž slýcháme i s veřejných řečnišť, brzy pomine.

Ad 4. Mnohem obtížnější jest správné kladení přízvuku větného, ba pokud žák nedovede větu ještě rozebrati, není ani možné Tu jest z větší části odkázán na učitelův návod. I budiž mu především vštípeno vědomí o tom, že účel hlasitého čtení jest, sdělovati myšlenky spisovatelovy s posluchači, že tedy má býti takové, aby posluchači čtenému rozuměli.

Ptejme se nyní, bylo li dítě v té příčině obecnou školou tak připraveno, aby posluchač jeho čtení porozuměl? Jednoduchý pokus nás o tom přesvědčí, že nikoliv. Vyvolejme žáka a poručme ostatním, aby čítanky zavřeli a jen z jeho čtení se snažili postřehnouti, co čte. Uvidíme, že nikdo z nich nebude s to, aby nám obsah pověděl. Ba ani sám učitel smyslu nepostřehne, není-li na čtený článek dobře připraven. Příčinou toho jest, že čtoucí žák, vida před sebou obrazec tištěných slov, ač smysl čteného *okem pro sebe* snad správně vnímá, zapomíná slova sama posluchačům tak přednésti, jakoby byla jeho vlastní, že tedy tištěný obrazec neumí přeložiti v obrazec fonetický. Té práce si nedá, poněvadž k tomu nebyl veden. On čte mechanicky, důležité i nedůležité členy větné, hlavní i vedlejší věci, vsuté poznámky, všecko páté přes deváté v tempu co nejrychlejším. Tak se přenáší rozbor a spořádání čteného na posluchače, kdežto se množství čtených slov takovou rychlostí hromadí, že se mu tato duševní operace stává nemožnou.

A přece se dítě od matky naučilo mluviti správně a šetří mnohdy překrásně i přízvuku slovného i větného, i tempa i přestávek, i modulace hlasu — pokud nepřišlo do školy. Ale škola toto dílo matčino pokazí fonetickou analysí věty, kterou musí provésti, aby se dítě naučilo čísti. Věta mluvená se tu rozbírá v slova, slabiky a hlásky. Každé slovo se rozkládá ve své částky a pak opět z nich se skládá. Při tomto výkonu se čte každá hláska, každá slabika, každé slovo stejně silně a týmže tonem. Všecka činnost rozumová soustřeďuje se při tomto mechanickém ději v oko. *O smysl* čteného se dítě málo stará, pronášejíc všecka slova stejnou silou, za každým slovem ustávajíc a větného přízvuku nedbajíc, a tak rozpadne se věta ve směsici slov nesouvislých. Protože srdce při čtení nemá účasti, mizí také modulace hlasu. Jakmile však dítě ve čtení jisté zběhlosti se domohlo, domnívá se, že ji také musí ukázati, myslíc: čím rychleji, tím lépe. Tempo již není přirozené, nýbrž ukvapené, klopýtavé. A tak se stává, že dítě zcela jinak čte, než obyčejně mluví. Touž větu, kterou by doma, mimo školu, zcela správně proslovilo, ve škole tištěnou v knize pronáší nepřirozeně, nesprávně. Příčinou toho jest grafický obraz věty, který se rušivě staví mezi přirozený způsob mluvení a čtení.

Tak dítě přijde na střední školu s jakousi mírou mechanické dovednosti ve čtení, lpíc na grafickém obrazci věty s oddělenými od sebe slovy, čárkami, tečkami atd. Úkol střední školy jest, emancipovati je od toho obrazce, jejž mu vpravila škola obecná, a vésti je k fonetickému

obrazci věty mluvené, aby opouštějíc ústav, dovedlo dle smyslu a se správnou modulací atd. z listu čísti, jako cvičený hudebník z listu hraje.

Protože žáci vstupující na střední školu se nacházejí v době duševního vývoje, kde více napodobením než theoretickým návodem vnímají, nelze jim lépe raditi, než aby naslouchali nejlepším čtenářům a čtli tak, jak oni čtou. Tedy, hlavně na nejnižším stupni, žádné theoretické poučky o čtení, ale vzorný příklad učitelův, který dovede čísti a mluviti správně, zřetelně a s náležitým přízvukem. Žákova úloha pak jest, čísti a mluviti hlasitě a správně po něm. Teprve později lze pojednati o důvodech, proč se má čísti tak a ne jinak.

Z toho plyne, aby učitel sám napřed fonetickou synthesi věty vykonal, t. j. na čtení se připravil. Že to jest nutné, uzná každý, kdo uváží slova Götheova: »Die guten Leutchen wissen nicht, was es einem für Zeit gekostet hat, um lesen zu lernen. Ich habe 80 Jahre dazu gebraucht und kann noch nicht sagen, dass ich am Ziele wäre.« Ovšem tu jde o čtení, při kterém jest rozum i srdce, o čtení, kterým se cvičí ucho, jazyk, pamět, obraznost, rozum a důvtip žáků, o čtení hlasité, které budí nové myšlenky, duši je zdrojem radosti, obraznosti poskytuje potravy a v srdci vzbuzuje předtuchu velkých citů.

Na dalším stupni pak musí žák o tom poučen býti, co vlastně jest přízvuk větný; že není nic jiného, než větší míra hlasu (nikoli však vyšší hlas), kterou přízvučné slovo nad jiná slova ve větě vyniká. Síla hlasu ovšem se může měniti a mění také v mluvě od pianissima do fortissima, od nehlasného sípění utajené zlosti až do bouřného rachocení náhle propuklého hněvu. Vyškolení hlasu tímto směrem nemůže býti úkolem střední školy, a nedalo by se ho také dosíci, neboť nevyvinutý organismus není takového střídání hlasu schopen, ani mladá duše tak silných citů, které tomu hlasu odpovídají.

Škole záleží na tom, aby žákům vpravila šetření přízvuku větného, jakého užívá mluva, pronášejíc větu v klidném stavu duševním. A tu můžeme rozeznati tři odstíny vynaložené síly, kterou slova věty vyslovujeme. Můžeme si je naznačiti třemi rovnoběžnými linkami. Střední nám znázorňuje průměrnou míru dechu, vynaloženou při vyslovování jednotlivých slov, a jest tudíž jaksi základnou. Vrchní linka představuje nám onu větší míru dechu, kterou jednotlivá slova nad ostatní slova věty vynikají. Třetí, spodní linka konečně značí slabší dech, kterým se jistá bezpřízvučná slova pronášejí. Na př. ve větě: »Ten není rekem největším, kdo udeřen zas udeří« napsali bychom slova *ten*, *rekem*, *udeřen*, *udeří* na základnou, slova *není*, *největším*, *zas* na linku vrchní, slovo *kdo* na linku spodní:

__není________největším,________________zas____________
Ten______rekem________________udeřen________udeří.
____________________kdo____________________

O slovech *není*, *největším*, *zas* říkáme, že mají větný přízvuk, slovo *kdo* jest bezpřízvučné.

Tím nemá býti řečeno, že máme v mluvě pouze tři odstíny hlasu, že tedy se všechna slova na základní lince, všechna slova na vrchní lince a všechna slova na spodní lince čtou stejně silně. Ale i na těchto

jednotlivých linkách jsou zase odstíny: některá slova mají slabší, jiná silnější přízvuk, ba ve větě mnohonásobně rozvité jsou přízvuku větného stupně a odstíny mnohonásobné a velmi rozmanité. Pro školní potřebu však rozdělení přízvuku na trojí stačí úplně; učitel, kde toho jest potřebí, žáka na různou sílu přízvuku upozorní.

Rozložíme-li větu na části, sahající od jednoho slova přízvučného k druhému, dostaneme jistý počet fonetických jednotek čili větných taktů, na př. ve větě již uvedené: *ten* předrážka, *není rekem* první takt, *největším, kdo udeřen* druhý takt, *zas udeří* třetí takt. I zde jako v hudbě jest hlavní přízvuk na první části; ostatní pak části taktové nejsou rovnocenné, nýbrž různě přízvukované. Každý větný takt má tedy jeden hlavní přízvuk, ale může nad to ještě míti vedlejší akcenty různé síly, rovněž jako v taktu šestiosminovém čtvrtá osmička má přízvuk vedlejší.

(Příště ostatek).

O nákresech zeměpisných a jejich methodách.

Napsal prof. **Jan Macháček.**

(Část další.)

Než začnu s nákresem, proberu dříve se žáky v hlavních rysech popis povrchu. Jak si při nákresech ve škole vedu, ukáže následující postup při nákresu království českého.

Která rovnoběžka prochází skoro středem Čech? — 50°.

Po odpovědech žáků nakreslím vždy to, po čem jsem se tázal.

Který poledník prochází středem Čech? — 32°.

Které město leží na severovýchod od průseku rovnoběžky 50° s poledníkem 32°?

Nebo: Který poledník a která rovnoběžka procházejí blízko Prahy?

V kterou stranu od Prahy se protínají?

Která důležitější místa jsou při poledníku 32° od Prahy na sever?

Která jsou od Prahy na jih?

Která důležitější místa jsou při 50° na východ od Prahy?

Která jsou západně od Prahy?

Které větší město české jest skoro v téže zeměpisné šířce jako Praha, od této na západ? — Rakovník.

Polohu Rakovníka poznamenáme si v libovolné vzdálenosti, která jest »normálou« čili měřítkem pro velikost nákresu a částečně také určování polohy dalších pro nákres důležitých míst.

Které město jest v téže zeměpisné šířce jako Praha a Rakovník při západní hranici České? — Cheb.

Jak daleko je od Rakovníka do Chebu, měřeno vzdáleností Rakovníka od Prahy?

Cheb jest od Rakovníka 2krát tak daleko jako Rakovník od Prahy.

Které jest nejsevernější město české? — Šluknov.

S kterým z dosud jmenovaných míst má Šluknov tutéž zeměpisnou délku? — S Prahou.

Jak daleko je z Prahy do Šluknova, měřeno vzdáleností z Prahy do Rakovníka?

Z Prahy do Šluknova jest 2krát tak daleko jako z Prahy do Rakovníka.

Naznačme si tečkovanou čarou přímou vzdálenost Šluknova od Chebu.

Co tvoří hranice česká severozáp. od Chebu? — Výběžek ašský.

Co tvoří prvá část severozáp. hranice české? — Oblouk.

U kterého místa se končí ten oblouk? — U hory Keilberku.

V kolikáté části celé vzdálenosti Chebu od Šluknova jest Keilberg?

Keilberg jest v $^1/_3$ celé vzdálenosti Chebu od Šluknova.

Který směr má severozáp. hranice česká od hory Keilberku, srovnáme-li ji se směrem přímé vzdálenosti Chebu od Šluknova? — Jde s ní rovnoběžně?

Až kam jde s přímou vzdáleností Chebu od Šluknova rovnoběžně?

Až k Cinnvaldu.

V kolikáté části mezi Keilberkem a Šluknovem jest Cinnvald?

Cinnvald jest uprostřed mezi Keilberkem a Šluknovem.

Kudy jde severozáp. hranice česká od Cinnvaldu až před Šluknov, srovnáme-li její směr se směrem přímé vzdálenosti Chebu od Šluknova?

Ta část severozáp. hranice české jde skoro v přímé vzdálenosti Chebu od Šluknova, kolem něhož tvoří výběžek šluknovský.

Které město jest v téže zeměpisné šířce jako Praha v nejvýchodnější části Čech? — Králíky.

Jak daleko jest z Prahy do Králík, měříme-li to vzdáleností z Prahy do Rakovníka?

Z Prahy do Králík jest $3^1/_2$krát tak daleko jako z Prahy do Rakovníka.

Opět si naznačíme přímou vzdálenost Šluknova od Králík tečkovanou čarou.

Které větší město jest v přímé vzdálenosti Šluknova od Králík proti výběžku friedlandskému? — Liberec.

V kolikáté části té přímé vzdálenosti jest Liberec?

Liberec jest ve $^1/_4$ přímé vzdálenosti Šluknova od Králík.

Kde se končí výběžek friedlanský? — U průsmyku novosvětského.

Na kterou stranu od Liberce jest průsmyk novosvětský? — Na východ.

Jak daleko jest z Liberce k průsmyku novosvětskému, měřeno vzdáleností Liberce od Šluknova?

Od Liberce k průsmyku novosvětskému jest právě tak daleko jako z Liberce do Šluknova

Kde se končí výběžek broumovský? — U Náchoda.

Které místo jest západně od Náchoda v přímé vzdálenosti Šluknova od Králík? — Králové Dvůr.

Jak daleko jest z Liberce do Králové Dvora, měřeno vzdáleností Liberce od Nového Světa?

Z Liberce do Králové Dvora jest $2^1/_2$krát tak daleko jako z Liberce do Nového Světa.

Kterým místem na jižní hranici české prochází poledník 32°?

Sedlem vyšebrodským.

Jak daleko jest od Prahy k sedlu vyšebrodskému, měřeno vzdáleností Prahy od Králík?

Z Prahy k sedlu vyšebrodskému jest právě tak daleko jako z Prahy do Králík.

Naznačme si opět přímou vzdálenost sedla vyšebrodského od Králík.

Kde se odchyluje jihových. hranice česká od té přímé vzdálenosti? — U Poličky, Nové Bystřice a pak mezi výběžkem novobystřickým a sedlem vyšebrodským.

Jak daleko jest z Prahy do Poličky, měřeno vzdáleností Králík od Prahy?

Z Králík do Poličky jest $^1/_3$ tak daleko jako z Králík do Prahy.

Jak daleko jest z Poličky do Nové Bystřice, měřeno vzdáleností Poličky od Králík?

Z Poličky do Nové Bystřice jest 2krát tak daleko jako z Poličky do Králík.

V kolikáté části mezi Poličkou a Novou Bystřicí jest Jihlava?

Jihlava jest uprostřed mezi Poličkou a Novou Bystřicí.

Kterým směrem jde jihových. hranice česká od Králík až proti Poličce?

Jde směrem skoro jižním.

Kde dělá do Moravy výběžek?

a) Mezi Svitavami a Moravskou Třebovou.

b) Proti Poličce.

Kterým směrem jde jihovýchodní hranice česká od výběžku poličského až k výběžku novobystřickému, srovnáme-li ji s přímou vzdáleností Králík od sedla vyšebrodského?

Jde po přímé vzdálenosti Králík od sedla vyšebrodského.

Kterým směrem jde hranice česká od výběžku novobystřického?

Od výběžku novobystřického jde hranice česká směrem jižním.

Kam až jde hranice česká od výběžku novobystřického směrem jižním?

Hranice česká jde směrem jižním od výběžku novobystřického až po Pucheřskou myslivnu.

S kterým ze známých již míst má Pucheřská myslivna tutéž zeměpisnou šířku?

Pucheřská myslivna jest na rovnoběžce sedla vyšebrodského.

Který směr má jižní hranice česká od Pucheřské myslivny až po sedlo vyšebrodské?

Jižní hranice česká jde celkem po rovnoběžce sedla vyšebrodského.

Kde se od tohoto rovnoběžkového směru odchyluje?

Odchyluje se od tohoto směru před sedlem vyšebrodským tam, kde se Malše obrací k severu.

Jak daleko jde jižní hranice česká po rovnoběžce sedla vyšebrodského od tohoto dále na západ, srovnáme-li délku její s délkou jižní hranice od sedla vyšebrodského k Pucheřské myslivně?

Od sedla vyšebrodského jde hranice česká směrem západním $^{1}/_{2}$ vzdálenosti sedla vyšebrodského od Pucheřské myslivny.

K nákresu jihozápadní hranice poslouží také naznačení přímé vzdálenosti sedla vyšebrodského od Chebu tečkovanou čarou.

Který směr má jihozáp. hranice česká, srovnáme-li jej se směrem přímé vzdálenosti sedla vyšebrodského od Chebu?

Jihozápadní hranice jde s přímou vzdáleností sedla vyšebrodského od Chebu rovnoběžně.

V kolik částí dá se jihozáp. hranice rozděliti? — Ve dvě části.

Kam sahá prvá část? — Po průsmyk všerubský.

S kterým městem na hranici jihovýchodní mají Všeruby tutéž zeměp. šířku? — S Jihlavou.

S kterým městem na jihovýchodní hranici české jest v téže zeměpisné šířce rozhraní Čech, Horních Rakous a Bavor?

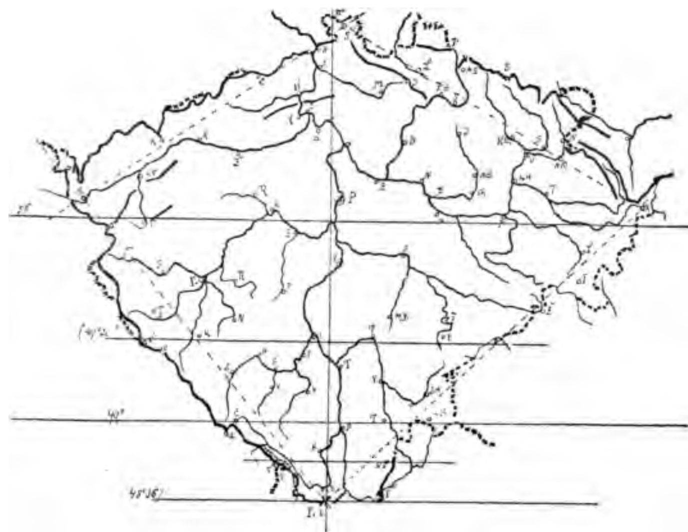
Rozhraní těch tří zemí jest v téže zeměpisné šířce jako Nové Hrady.

V kolikáté části mezi Novou Bystřicí a sedlem vyšebrodským jsou Nové Hrady?

Nové Hrady jsou uprostřed mezi Novou Bystřicí a sedlem vyšebrodským.

Co tvoří jihozáp. hranice česká od průsmyku všerubského směrem k Chebu? — Podlouhlý výběžek.

Kde se končí ten výběžek? — U hory Dylení.

Kterak kreslím řeky, ukáže *nákres Labe*.

Labe se počíná na Labské louce v Krkonoších, záp. od Sněžky.

Kterým směrem teče Labe v horním toku? — Jihovýchodním.

Kam až teče směrem jihovýchodním? — Až k Josefovu.

Ve kterém směru jest Josefov od Králové Dvora? — Jihovýchodně.

Který směr má Labe od Josefova? — Jižní.
Kam až teče směrem jižním? — Až k Pardubicům.

Kterou zeměpisnou délku mají Pardubice, srovnáme-li ji se zeměp. délkou Králové Dvora? — Jsou skoro na témž poledníku jako Králové Dvůr.

Která rovnoběžka prochází blízko Pardubic? — 50°.
Který směr má Labe od Pardubic? — Západní.
Kam až teče Labe směrem záp.? — Až ke Kolínu.
Jak daleko jest z Pardubic ke Kolínu, měřeno vzdáleností Pardubic od pramene labského?

Z Pardubic do Kolína jest $1/2$ tak daleko jako z Pardubic ku pramenům Labe.

Kterým směrem teče Labe od Kolína? — Severozápadně.

Kam až teče Labe od Kolína směrem severozápadním? — K Nymburku.

Jak daleko jest z Kolína do Nymburka, měřeno vzdáleností Kolína od Pardubic.

Z Kolína do Nymburka jest $1/2$ tak daleko jako z Kolína do Pardubic.

Kterým směrem teče Labe od Nymburka? — Západním.
Kam až teče směrem západním? — Až k Brandýsu n. L.
Jak daleko jest z Nymburka do Brandýsa n. L., měřeno vzdáleností Nymburka od Pardubic?

Z Nymburka do Brandýsa n. L. jest $1/2$ tak daleko jako z Nymburka do Pardubic v přímé vzdálenosti.

Kterým směrem teče Labe od Brandýsa n. L.? — Severozáp.
Kam až teče Labe směrem severozáp. od Brandýsa n. L.?
Nad Litoměřice.
Co tvoří tok labský před Litoměřici? — Oblouk k jihu.
Které město jest u již. konce toho oblouku? — Roudnice.
Jak daleko jest z Brandýsa n. L. až nad Litoměřice, měřeno vzdáleností Brandýsa n. L. od Nymburka?

Z Brandýsa n. L. až nad Litoměřice jest 2krát tak daleko jako z Brandýsa n. L. k Nymburku.

Kterým směrem teče Labe od Litoměřic? — Západním.
Kam až teče směrem západním? — K Lovosicům.
Kterým směrem teče od Lovosic? — Severním? Kam až směrem severním? — K Ústí n. L.

Jak daleko jest z Lovosic k Ústí n. L. měřeno vzdáleností Lovosic od Roudnice?

Od Lovosic k Ústí n. L. jest skoro tak daleko jako z Lovosic k Roudnici.

Od Ústí n. L. uhybá se tok labský trochu na východ a to asi do zeměp. délky ohebu labského před Litoměřici.

Kterým směrem teče Labe potom až k hranici české? — Severním.

Kterým směrem teče Labe od hranic českých dále do Saska? — Severozáp.

Z míst při ostatních řekách českých pozná čtenář, kterak je lze po způsobu toku labského nakresliti.

Při nákresech jiných zemí neb států není třeba tak podrobně si všímati hranic jako u nákresu naší vlasti, kterou má žák české školy lépe znáti než země ostatní. Při nákresech jiných zemí rakouských a cizích států dostačí všímati si jen hlavních směrů hranic a větších odchylek. (Ostatek příště.)

Několik slov o novém vyučování jazykovém.

Napsal **Ant. Setunský.**

(Ostatek.)

Že však nemá žák učiti se jen poslouchati slovo slyšené a napodobiti je mluvou vlastní, ale i čísti a psáti jazykem cizím, vzniká otázka, zda najednou či v jakém pořadu budou tyto jednotlivé mohutnosti pěstovány, jinak řečeno: má li se počíti vyučování jazyku cizímu knihou či bez knihy, má-li učitel předčítati z knihy či při zavřených knihách z paměti předříkávati, má-li tedy dříve zvuk slov pouhým slechem, pak teprve i jejich hlásková forma zrakem pojímána či sluch i zrak v té příčině zároveň pěstovány býti.

Že učitel vždy musí počíti, ať předčítaje ať bez knihy předříkávaje, netřeba poznamenávati; že psaní v obou případech vždy teprve následuje, jest na bíledni.

Mínění o věci jsou různá. Valná většina reformátorů v jazycích moderních rozhoduje se, jak v oněch rozličných článcích, úvodech a návodech čteme, jimiž tato část odborné literatury v posledních dobách téměř zaplavena jest, pro způsob první. Nejdříve zvuk, pak písmo, jest heslem všeobecným.

Tak J. Lattmann, jenž ve svých četných článcích nové methody jak v moderních tak i klassických jazycích vřele se ujímá, posouvá v Zeitschr. f. das GW., Berlin 1895, str. 268 »Über den natürl. Unterricht des neusprachl. Unterrichtes« užívání čítanky vůbec až na 2. pololetí počátečného vyučování v jaz. francouzském, zakládaje počátek vyučování v 1. pololetí pouze na ústní formě Také většina jiných reformátorů, mezi nimi řečený již W. Münch »Zur Förderung des franz. Unterr.«, Leipzig 1895, str. 23 i ve své již dotčené Didaktice jazyka francouzského, dále F. Hornemann »Zur Reform des neuspr. Unterr.«, Hannover 1885, str. 62, také dr. K. Kühn »Der französische Anfangsunterr.«, Leipzig 1887, str. 25, Max Walter »Der franz. Klassenunterricht«, Marburg 1888, řed J. Fetter ve svých program. článcích státní reálky v Leopoldově ve Vídni, Jiří Weitzenböck ve svém článku »Zur Reform des Sprachunterrichtes«, Wien 1888, i programu vyšší reálky ve Štyr. Hradci 1894, S. Oberländer (Progr. real. v N. Jičíně 1894), R. Alscher (Progr. real. IV. okresu ve Vídni 1896), dr. J. Lehmann ve svém Lehr- u. Lesebuch der franz. Sprache nach der Anschauungsmethode, jehož

1. stupeň r. 1894. již 17. vydání se dočkal, a i dr. Curt Schaefer ve svém »Die vermittelnde Methode«, Berlin 1885. a j. zakládají prvopočátky vyučování svého na výkladu ústním.

Však i v jazycích klassických doporučuje se tento pořad z mnoha stran. Sám Dr. Peter Dettweiler v řečené »Didaktice jaz. lat.« nastupuje tuto cestu, rovněž D. Mülder, jenž ve svém článku »Zum lat. Anfangsunterricht« Lehrpr. u. Lehrg., seš. 44. (1895), str. 80—97 upřímným hlasem velebí tento způsob vyučování, odkládá knihu co nejdéle, a i opět J. Lattmann ve své »Methodische Anleitung zu der 6. Aufl. des latein. Elementarbuches f. Sexta«, str. 1. úplně se s tím srovnává.

Tak počíná učiti i řečtině dr. Alb. Müller-Flensburg v úvodě k svému »Griech. Lese- u. Übungsbuch für Untertertia — zur Förderung des inductiven Elementarunterrichts« (Göttingen 1893, str. 6.) a dr. O. Hoffmann »Eine Neugestaltung des griech. Unterrichtes« (Göttingen 1889, str. 19.), jenž, jsa vřelým zastancem methody Ahrensovy, počíná s tímto již po 18 lekcích četbou IX. knihy Homerovy Odyssee.

A zdá mi se, vším právem volí reformátoři tuto cestu počátečného vyučování. Dle uznané zásady paedagogické od snazšího k těžšímu přijímá žák s napjatou pozorností nejprve pouze sluchem slovo, jež učitel pronáší, nejsa rušen v pojímání tomto neznámým mu obrazem hláskovým, jejž kniha mu předkládá. Neposlouchá a neshledává v obraze mu předloženém jednotlivých hlásek, jež učitel předříkává a jež dají slovo, zároveň; napřed slyší řeč tak, jak se mluví, pak to, co pojal sluchem, co sám nápodobou vyslovil, s písemnou téhož formou srovnává a slučuje v jedno. Práce jeho jest rozdělena, snazší, zajímavější, vyučování živější, účinek jistější. Žák poznává nejdříve zvuk, pak seznává teprve, jak písmem slovo slyšené se vyjadřuje, píše a čte. Dr. J. Lattmann dí v řečené »Methodische Anleitung« str. 1.:

»Zur Belebung des Unterrichts ist von der grösten Bedeutung, dass der Schüler die fremde Sprache so weit als möglich durch das Ohr lerne. Es ist bei weitem leichter, weil dabei das Wort sogleich als ein ganzes, einheitliches aufgenommen wird, während bei dem den Anfängern noch schwerfallenden Lesen ein Zusammensuchen der Einzellaute hinderlich und ablenkend ist.« [1])

Způsob moderního vzdělání nese sám s sebou, že všechno vědění spíše písmem než živým slovem se sdílí. Škola spokojiti se tím nemůže. Minuly již doby, kde výklad nové látky omezil se na čtení příslušného odstavce z knihy a případné vysvětlení některého slova; živé slovo nabývá půdy čím dále, tím větší a mělo by zvláště v jazykovém vyučování nabýti ještě většího práva.[2])

[1]) Když byla již tato stať napsána, dostal se mi laskavostí redaktora těchto listů, p. prof. Fr. Bílého, do rukou článek Dra. K. A. Mart. Hartmanna: »Beobachtungen auf dem Gebiete der directen Methode des fremdsprachl. Unterrichts in Frankreich« (Deutsche Ztschrift. f. ausländ. Unterrichtswesen Leipzig 1896, seš. I.), a s potěšením jsem shledal na str. 30., že i velebená tam methoda Carré-ova s vyslovenými těmito zásadami úplně se srovnává. Tak na př. dodávám vedle jiného jako doklad svých slov nahoře pronesených slova: »Er (Carré) betont schlieszlich, dass Lesen und Schreiben den eigentlichen Sprechübungen nicht vorangehen dürfen, sondern sie nur zu begleiten oder ihnen zu folgen haben.« Ostatně i Gouin zachovává týž pořádek (ib. str. 21).

[2]) Dr. Matthias v řeč. »Prakt. paedagogice« dí str. 35.: »In Bezug darauf (auf die Kraft innerer Anschauung) wird viel gesündigt; es wird zu viel buchmäszig ab-

Vzpomínáme na př. jen výhod, jichž poskytuje tabule a příslušný výklad při dedukci jednotlivých forem oproti pouhé knize. I zde minuly doby, kdy učitel dal otevříti knihu, přečísti vzor, uložil naučiti se mu, procvičil jej a spokojil se pak na základě toho s překladem vět pro onu část grammatickou připravených. Ba i při slovesech t. zv. nepravidelných jak v jazycích klassických, tak v jazyku německém přesvědčil jsem se, co činí výklad jich na tabuli a slovo živé.

Že pak indukce tím více poskytuje k tomu příležitosti a i v této příčině právě nabývá vrchu nad dedukcí, jest samozřejmo. Naše instrukce ze dne 26. května 1884 (str. 49. vydání Pichlerové) radí sice na př., aby indukce pravidel syntaktických prováděna byla na základě četby a překladu sestavených k tomu účelu příslušných vět v syntaxi. Než i zde, zdá mi se, lze užiti výborně oněch výhod živého slova, a v zájmu paedagogicko-didaktickém zdá se to býti i radno i prospěšno. Napjatější pozornosti, živější účasti, lepšího porozumění lze dosíci, jak všichni kollegové klassičtí filologové z vlastní prakse dosvědčí, způsobem tím, že učitel sám při zavřených knihách uvádí na pamět žákům příklady některého pravidla, jak v lektuře se s nimi setkali — často i vzpomínka obsahové souvislosti stačí, aby žáci sami příklady ony citovali — po případě nové předříkává, píše na tabuli a dává vyhledávati a sestavovati pravidlo, jež bylo seznati. Kniha poskytuje pro ně teprve dalších dokladův.

Oč důležitější však a řekl bych nezbytnější jest živé slovo ve vyučování jazykům moderním, kdež vedle tohoto účelu, poznávati totiž mluvu po její stránce grammatické a syntaktické a rozuměti slovu čtenému, zření jest míti ještě k jinému cíli těchto jazykův, rozuměti totiž i slovu slyšenému a prakticky jich užívati mluvou.

Že právě zvykli jsme všechno vědění jen četbou, tedy zrakem pojímati, stává se, že nepojímáme slova, jak bychom měli, jakožto sloučeniny živoucích, určitý význam do sebe majících zvuků, nýbrž jakožto pouhou soustavu barevných značek na papíře. Tak vzniká hluboká propast mezi řečí mluvenou a psanou.[3]) Tím způsobem také ti, kteří pouze z knih se učí jazyku cizímu, rozumějí sice řeči psané, ne však řeči mluvené, nejsouce zvykli pojímati řeči slechem, ale spíše jen zrakem.

Než jednostranné toto učení se na základě pouhé knihy má i další důsledky. Týče se to užívání knihy jakožto podkladu k překládání z jazyka mateřského na jazyk cizí, jež při tak zvané methodě překládací téměř středem bývá učení cizojazyčného a jemuž tím snad až přílišného úkolu se dostává. Jest samozřejmo, že ani při nové methodě nelze se obejíti v počátečném vyučování bez řeči mateřské, a plnou měrou uznati jest i zde cvičení grammatická a s nimi spojené překládání na jazyk cizí, než v rozměrech, jak to vyhovuje také zásadám shora vysloveným, omezených, hlavně na retroversi se zakládajících. Učíme-li se cizímu jazyku stále jen na základě mateřštiny, na základě pouhého překladu, vede stálé toto prostřednictví jazyka mateřského

---

strakt unterrichtet; das gedruckte Wort bildet vielfach einen Damm gegen die Anschauung. Lehrer und Schüler... bleiben zu fest hängen in der Enge schulmässiger Abstraktionen und Allgemeinheiten atd.«

[3]) Sr. Arnold Ohlert: »Allgemeine Methodik des Sprachunterrichtes in kritischer Begründung« Hannover 1893, str. 229.

tam, že ani při volném praktickém užívání jazyka, jak v písmě, tak zvláště mluvě, nedovedeme představ bezprostředně s výrazy cizího jazyka spojovati, nýbrž chtějíce představu nějakou cizím slovem vyjádřiti, dříve vždy vzpomeneme si výrazu mateřského a hledáme teprve na tom základě výrazu cizího tak, jak ze slovníčku jsme se mu naučili. Potud má pravdu i E. v. Sallwürk ve svém nazn. článku: »Leitmotive etc.«, jenž, mimochodem řečeno, z velkého množství téměř jediný počíná vyučování cizímu jazyku od knihy (srv. G. Weitzenböck »Zur Reform des Sprachunterrichtes«, Wien 1888, str. 29. nn.), a A. Štritof »O metodiškem pouku nemščine v I. in II.« (Program st. gymnasia v Lublani 1892, str. 11. nn.),[4]) tvrdí-li, že nerozlučně spojen jest s jednotlivými představami výraz mateřský tak, že i, slyšíme-li neb vyslovíme-li známý výraz cizí, vždy vzbudí se nám také výraz mateřský. Ovšem, dokud jsme se nenaučili přímo slučovati představ s výrazy cizími, dokud nedovedeme v jazyku cizím také mysliti. A i toho lze dosíci především ne knihou, nýbrž pilným a přímým užíváním cizího jazyka samého, živoucí mluvou.

Povinností školy jest tedy i s tohoto stanoviska překlenouti onu propast mezi řečí mluvenou a psanou a zvláště v moderních jazycích pěstovati také umění, slechem rozuměti řeči cizí a jí prakticky užívati mluvou.

Jak a kdy pěstovati jest toto umění na př. ve vyučování jazyku německému, poznáme snad svým časem. Že však v samém počátku právě, t. j. ve vyučování výslovnosti, s níž třeba přece počíti, jest pěstovati již i pro výslovnost samu dříve sluch, pak teprve zrak a učiniti počátkem veškeré učby ne knihu, ale živé slovo, jest na bíledni. Výslovnosti bude se učiti žák, nejsa rušen hláskovým obrazem, především slechem, jenž právě jedním z nejdůležitějších činitelů jest v získání řeči náležitě artikulované.

Kreslení ve IV. třídě školy střední.

Na základě své přednášky v odboru kreslířském pojednává prof. Jos. Škoda.

(Ostatek.)

III. Ornament plastický.

Jest novou prací žákům IV. třídy. I jest důležito, aby zde již položen byl základ pro práce ve třídách vyšších, aby zde přemohly se veškeré obtíže technické, by snadno mohli ve třídě V. a VI. přistoupiti ku kreslení figurálnímu dle modelů. Proto nestačilo by provésti teprve ke konci roku školního jeden nebo dva ornamenty dle modelů.

Valně usnadněna nyní práce schválením lehčích modelů serie IV. vys. c. k. minist. vynesením ze dne 25. června 1896, č. 10.456. Jsou to

---

[4]) Sr. také Felix Franke: Die praktische Spracherlernung auf Grund der Psychologie und der Physiologie der Sprache. Leipzig 1896, str. 30. a nn.

modely Macholdovy: čísla 580—595, 589—592, 594; pak Remeschovy: 865 až 867, 869, 870, 877—879 a j. v. Tyto jednoduché stilis. listy, květy, růžice a pod. měly by se časem opatřiti dvojmo i trojmo, neboť poskytují látku, by každý žák přiměřeným postupem od snadnějšího k těžšímu se cvičil, a provede-li 3—4 z těchto jednoduchých vzorů, může na základě získaných zkušeností a zručností pracovati dle modelů slohových dále, a bez obtíží provésti příkl. list č. 913, 915, některý list gotický č. 305, 307, 312, nebo řecké kyma č. 598, 601, — stelu etruskou č. 643, schopnější žáci i tvary renaiss. č. 917, 921, 931, akanthus č. 874, 875, 876 a pod. více

Ornamenty plastické nejsnadněji se kreslí a stínují na šedém papíru. Jak s počátku návod dán, naznačí se hned v kontuře světlé hrany křidou bílou, temné uhlem, a byl-li obrys v náčrtu správným uznán, provedou se hrany ty křidou černou. Nikdy netrpme kreslení kontur tužkou na šedém papíru, neboť na tužku křída černá nechytá, což ostatně již při perspektivním kreslení ve III. třídě bylo praktikováno, pročež nemá konturování uhlem ani křidou působiti nějakých obtíží žákům ve třídě IV. Vždy však dbejme toho, aby postupovali od celku k podrobnostem, aby naznačili především nejhlubší stín a nejvyšší světlo, nato provedli stíny vržené, pak stíny vlastní a světla a naposledy polostíny, aby rozumně užili tónu šedého papíru, ten ať ve stínech tvoří polostíny, reflex anebo slabá světla, ve světle pak mírné stíny a přechody. (Začátečníci velmi často rádi provádějí chybně reflex bílou křidou, což by jen bylo lze viděti na předmětech lesklých, kovových, nikdy však na modelích sádrových.) Tón papíru šedého má práci usnadniti a urychliti. Na šedém papíru nestínuje se *nikdy tužkou*, poněvadž tímto materiálem se nedocílí přiměřené hloubky, kresba se však příliš leskne, proto ať stínuje se *vždy jen křidou* a to s počátku tvrdší, buď Hardtmuth č. 3 ve dřevě, aneb číslo 1. bez dřeva, ta pak ať je vždy v mosazné násadce nastrčena, na jednom konci černá, na druhém bílá. Stíny lze též jemným stíráním prstem urovnati (nikoliv uhladiti). K těrkování upotřebuje se jen křídy měkké čís. 2. neb 1. ve dřevě, anebo čís. 2., 3. bez dřeva i také křídy těrkovací. Tato černá měkká křída natře se na kousek papíru (lepenky); nabravše trochu na špici těrky, pokládáme jí stíny opatrně tu stejnoměrně, jinde zesilujeme aneb druhým čistým koncem vybíráme, na konec pak ještě ostrou křidou hrany i plochy urovnáváme a opravujeme.

Těrkou má pracovati se s citem a stíny téměř dle tvaru modelovati, aniž by třeba bylo užiti papírku k umazování zbytečně přetažených partií. Netrpme žákům, aby stíny tvrdou křidou jen z hruba naznačovali a těrkou pak všelikým třením i otáčením roztírali a hladili, až by se celá kresba leskla.

Později ať pokusí se obratnější žáci i ve stínování křidou na bílém papíru, aneb malovati ornament plastický tuší, černou barvou, nebo sepií a to v polohách, nikoliv malicherným smýváním a titěrným lízáním. Nejprve podloží se půda tónem šedým, na to vržené stíny dosti rázně temnějším, pak vlastní stíny počínajíce nejtemnější partií. Stíny zesilují se postupně několikerým polohováním, naposledy pak pokládají se tóny čili stíny střední a přechody. Při kreslení kontur jest důležito,

aby se jen velmi jemně naznačily, by na hotovém malovaném výkrese ani jich znáti nebylo.

Dobré jest vystaviti v kreslírně podobné práce stínované i malované k nazírání, buď práce žákovské anebo učitelovy.

Modely ornamentální zavěšují se při kreslení buď na stěny zvlášť k tomu zařízené, aneb na prkénka na pulty stolů *kreslířských*, poblíž okna, aby nejevily se stíny dlouhé, ani mnoho roztříštěné. Dolejší tabule oken se záslonou zastrou, aby světlo přicházelo s hora. Dle jednoho modelu kreslí vždy pouze jeden žák, kterýž má před modelem seděti, aby jej viděl průčelně. Kresliti model se strany, tedy perspektivně, může výjimkou pokusiti se někdy jen žák nejschopnější.

Tyto tři druhy prací po celý rok se střídavě cvičí. Někteří žáci totiž začnou perspektivou, pak dostanou ornament polychromovaný, potom ornament plastický a opět perspekt., ornam. polychr., ornam. plast. atd. — Jiní začnou ornamentem polychromovaným, nato pracují ornam. plastický a potom perspektivu, pak opět ornam. polychrom., ornam. plast. atd. opět jiní nejprve ornament plastický, pak perspektivu, ornam. polychrom a tak pod. —

Netrpmež, aby některý žák kreslil za sebou 2—3 ornamenty polychromované chtě se perspektivě vyhnouti. Zato však neškodí, jestliže někteří s počátku za sebou 2 snadnější ornamenty plastické provedou, neboť co při prvé práci zkouší, to při druhé velmi dobře využitkují a tak v této nové práci tím lépe se vycvičí.

Při ukládání prací a při volbě předloh třeba počínati si s náležitou rozvahou. Z té příčiny budiž každý hotový výkres žákův po klassifikaci do obálky uložen, by bylo lze postup sledovati a dle posledně provedených prací nové úkoly logicky vybírati. Nedávejme práce příliš komplikované, mnoho času vyžadující. Slabším žákům buďte přidělovány jednoduché a snadnější, obratnějším těžší. Někdy možno též projevenému přání po některém vzoru nebo modelu vyhověti, avšak nikdy není radno ukládati práce bez rozmyslu a na zdař bůh, jak se která namane. Jeť této opatrnosti třeba i z té příčiny, aby vzbudila se láska i chuť žactva ku kreslení, to obzvláště na gymnasiích s obligátním kreslením ve třídách nižších. Tu jest úkolem učitele kreslení, aby právě ve třídě IV. největší zájem vznítil a chuť vzbudil, by i dále na vyšším gymnasiu v kreslení neobligátním dobrovolně pokračovali.

Úprava výkresů. Každý výkres budiž vkusně popsán, jak tomu již ve třídách předešlých bylo zaučováno, a to písmem stejným, jednoduchým, buď jehlovým neb renaissančním. Výška písma pro nadpis dostačí 8 *mm*, buď vždy stručný: ornament řecký, obruba pompejská, výplň renaissanční a pod. Též i na stínovaný ornament plastický: př. ornam. gotický, palmeta renaissanční, podobně i kresby perspektivní označeny buďtež; příkl. urna, hydria, hlavice románská a p. Zbytečno však bývá při perspektivě za hlavní nápis dávati jen: dle modelu, dle skupiny. Takovéto poznámky mohly by snad dole, pod kresbou jako vysvětlení drobnějším písmem se provésti — více však by mnohdy označila poznámka dole: zvětšeno — zmenšeno o $^1/_2$, o $^1/_3$ a pod. —

Korrektura provádí se dle instrukce ponejvíce *ústně;* a to zejména při kreslení ornamentů plochých. Tu musí dostačiti upozornění, v čem je pochybeno, oč jest na př. list větší-širší, že není pružný směr větve

zachován, po případě lze tu stranou načrtnouti, jak by se opravila chyba. — Při ornamentu plastickém postavme k porovnání práci žáka vedle modelu, při perspektivě poblíž a dotazujme se. Žák pak sám mnohou chybu vyhledá a sám potom ji opraví. Upozorňujme nejen na správný obrys, ale též na stíny, světla i reflex. Žák sám ať vyhledá, které místo jest nejtemnější, které nejsvětlejší, proč je tu reflex, tam stín nebo světlo se ztrácí a pod. Poraďme, kde máme stínu ubrati, kde nerovnou plochu vyrovnati křídou nebo vybrati střídkou housky atd. Nestačí však jen dotazovati se aneb raditi, upozorniti, často a to zvlášť s počátku nutno *ukázati prakticky*, jak jest si při té neb oné práci počínati; žák ať také vidí učitele pracovati, neboť ten ukazuje a učí. Rovněž i při perspektivě třeba často dotazovati se na poměry, na sbíhání hran, ploch, na obzor; občas zopakovati i nejdůležitější zákony perspektivní, připomenouti, kdy třeba s názorem spojiti methodu konstruktivní. — Učitel musí při korrektuře stále mluviti. — Chybou však jest, provádí-li korrekturu sám, vlastnoručně, vymaže-li chybné věci, sám je znova nakreslí, dnes to, zítra ono, tak že během času bude to vlastně práce učitelova. Tím docílí ovšem velmi úhledných výkresů, leč jaký z toho budou míti prospěch žáci?

Konečně musíme též dohlížeti, zda žáci naší rady uposlechli, zda chyby opravili; proto nestačilo by za hodinu pouze jednou ke každému žáku přihlédnouti, mnohý potřebuje našich pokynů za hodinu více —

Že při korrigování mnoho vydá povzbuzení, pochvala i přiměřené pokárání, netřeba na místě tom připomínati

V četných třídách, kde assistent vypomáhá, budiž jemu polovice žáků svěřena, někdy ať opravuje ornament polychromovaný, nebo plastický a podobně; občas se vystřídají, aby učitel, jenž odpověden jest za výsledek, měl přehled a seznal všechny žáky. Tím, že každý opravuje a řídí práce jen ve svém oddělení, vyhne se mnohým nedorozuměním. (Mnohý žák omlouvá svou chybu tím, že mu to opravil pan assistent a opačně.) Také zamezí se, že by u některých žáků opravovali oba, u některých snad nikdo. Zkorrigovaný a hotový výkres označí svým podpisem ten, kdo v tom neb onom oddělení opravoval.

IV. **Práce z paměti.**

Podobně jako ve třídě III. ukládají se v každém pololetí 2 práce z paměti: vždy 1 persp. a 1 ornamentální a to z látky třídy třetí, tedy z perspektivy nějaká snadnější skupina: válec s přečnívající deskou kruhovou, na válci položená polokoule nebo kužel, dále pilíř, nebo patka pilíře gotického, kříž a pod. Z ornamentu některá snažší obruba řecká, kyma, palmeta, aneb středověká lilie a pod.

O přípravě ku kreslení z paměti, o ukrytí vzoru nebo modelu jest instrukce jasná, a bylo též o tom pojednáno ve článku o kreslení ve III. třídě ve Věstníku roč. II. str. 211.

V. **Výklady o slohu ornamentů, o barvách** a pod.

Již ve třídách předcházejících seznamováni byli žáci s druhy i tvary ornamentů. Tak seznali v I. tř. ornament měřický, ve II. tř. rostlinný

a ve III. tř. slohový (řecký a středověký). Během té doby naučili se rozeznávati a tříditi obruby, pásy, hvězdice a růžice, rohy, vzorky i náplně. Seznali, že každý ornament má účel jakýsi. obruba že omezuje plochu, pasem že též rozdělíme, článkujeme plochu, růžice i hvězdice že označují střed plochy, výplň že zdobí plochy čtverce, obdélníka, kruhu i jiných uzavřených obrazců, vzorek že lze rozmnožovati více směry do nekonečna, kdežto motiv obruby jen jedním směrem a pod.

Slyšeli zajisté, že každá ozdoba má býti přiměřena předmětu, jejž zdobí i látce, z níž jest zhotovena. Jinak že upravuje se a stilisuje ornament pro malbu, jinak pro tkaní, jinak pro vykládání aneb plastické zpracování ve dřevě atd. Že takové zvláštní uspořádání bývalo jiné ve starověku, jiné ve středověku a to jinak u různých národů a že zcela jinak i nyní se ornamenty provádějí.

Svého času byli žáci také upozorněni na zásady při sestavování ornamentů: na *rhythmus*, *souměrnost* i na *poměr*. Bude však zajisté nutno tyto věci na počátku roku školního opět zopakovati i doplniti, k čemuž výborně v této třídě hodí se doba při kreslení první společné práce ornamentální dle diagrammu, jak v předu bylo uvedeno.

Jestliže se však takováto pravidla a zásady neopakují, častěji neobnovují a nedoplňují, vymizejí příliš záhy z paměti. Těmito výklady přispívá se vydatně k tříbení krasocitu a jsou proto důležitým prostředkem pro pěstování vkusu, což by se nedokonale jen dělo, kdybychom obmezili se na pouhé kreslení. Tím získali by žáci sice větší zručnost technickou, avšak k aesthetickému vzdělání málo by škola přispěla. Bude tedy nutno při prvním výkresu podati charakteristické znaky slohu renaissančního, vystaviti k nazírání některé rázovité ozdoby slohu renaissančního, zejména akanth, větev s listy akanthu, porovnati palmetu renaiss. s řeckou a pod. První kresba upraví a provede se jako intarsie i v barvě: půda bledým okrem, ornament sepií s karmínem temně. Potom následuje vysvětlení ornamentálních tvarů a charakteristika slohu maurského a vůbec orientálního, na gymnasiích ještě před tím i slohu pompejánského a středověkého (románského a gotického).

Současně podá se nejpotřebnější o provádění ornamentů v průmyslu uměleckém, by znali mosaiku, intarsii, sgraffito, majoliku, email a pod.

Když přistoupí žáci k malování polychromovaného ornamentu dle předloh, zopakuje se nauka o barvách, jak již ve třídě III. bylo započato, a doplní novými podrobnostmi: barvy potrojné, teplé a chladné, lomené i barvy doplňující se, jakož i nejdůležitější věci o harmonii barev. Naposledy bude dobře uvésti některé věty z Oven Jonesovy a Grammatiky ornamentů, na př.: Užije-li se dvou tónů jedné barvy vedle sebe, připadá nám světlý světlejším a temný temnějším. — Na bílé půdě zdají se barvy temnějšími, na černé jasnějšími. — V žádném případě nemají se barvy v ornamentu stýkati, nýbrž barevným okrajem nebo ráznější konturou bílou, černou aneb zlatou odděliti, pouze na *bílé* nebo na *černé* půdě mohou se barevné ornamenty provésti bez rázných kontur a j. v.

Konečně dobré bylo by během roku seznámiti se s užíváním barev v různých dobách, na př. že *Egypťané* užívali barev sytých: červené, modré, žluté a zelené, též bílé i černé, jimiž chrámy pestře se polychromovaly, ale *řecká* polychromie že byla v době svého rozkvětu vzorem ušlechtilé, jednoduché a nejvýš dokonalé barvitosti. Plastické tvary sloupů, vlysů i řims skvěly se barvami: červenou, modrou a zlatou; vnitřky chrámů, stěny i stropy byly malovány, podlaha skládala se z barevné mosaiky; i sochy se polychromovaly buď jen částečně nebo celé.

Ornamenty pompejánské nebývají tak jednoduše provedeny; užívalotě se více barev i lomených, což činí dojem v celku neutrální; barvy jsou jasné živé, ale nikdy pestré nebo křiklavé.

Orient (Persie a Indie) vyniká zvláště výrobou koberců barevných, upotřebuje zlata, stříbra, bílé, černé a barev všech odstínů, bledých, temných i nejintensivnějších a přece jeví se vždy úplný soulad a harmonie. Dekorace *Arabů* a *Maurů* tvoří harmonické kouzlo, stěny paláců zdají se potaženy bohatou zlatou sítí, v níž modř i červeň s podivuhodným vkusem rozdělena jest.

V *byzantinské* i *románské* době hojně pěstovala se barva i mosaika, ornamenty a figury velmi často na zlaté půdě bývaly malovány.

V *gotice* nikdy nezanedbávána barva. Význačnější části architektonické, římsy, hlavice i dříky sloupů a pilířů, strop, žebra i celé stěny se polychromovaly ornamentálně i figurálně. — Okna chrámová vykládána barevným sklem aneb opatřena malbami na skle, ornamentálními i figurálními, vyřezávané oltáře skládací i sochy bohatě se polychromovaly. — V gotické době obzvláště vyniká *malba miniaturní* na pergamenu, kancionály a misály zdobily se nádhernými iniciálkami a obrazy. Barev užívalo se vždy sytých a hojně zlata.

V *renaissanci* dostoupilo malířství stupně nejvyššího, podobně i malba dekorační a to zvláště vynikajícím způsobem v Italii. V chrámích i palácích nezůstalo ani místečko prázdné, všude lesk a nádhera barev, zlata i pestrého mramoru. I průčelí domů zdobeno sgraffitem, malbou, nejen v Italii, ale též u nás. Nábytek, zvláště kostelní, krášlen vykládáním, intarsií.

V *době moderní* užívá se opět hojně barev ve stavitelství i v uměleckém průmyslu. (Příklady se uvedou.)

Výklady v tom aneb podobném směru upravené zajisté přispějí k aesthetickému vzdělání studující mládeže. Kde však nabrati k tomu potřebného času?

Jak svrchu uvedeno, vykonáme hned na počátku roku velkou část při prvním společném výkresu, potom již jen příležitostně. 1. Když se některému žáku předloží nový druh práce, příkladně sgraffito, anebo model, odlitek dle tepané práce a pod., tu bude třeba nejen tomuto žáku, [illegible] všeobecně vysvětliti a veškeré žáky poučiti; 2. použije se v zimní době pošmourného přítmí, kdy nemožno kresliti; 3. když třeba převzíti supplování a 4. bude nutno těmto výkladům věnovati občas as půl hodiny a ubrati je kreslení.

Při výkladech těchto varujme se učených aesthetických rozborů, za to však nevyhnutelné jest k náležitému pochopení užívati vhodných pomůcek: vyobrazení, modelů i předmětů samých; poukazovati na bu-

dovy i práce uměleckého průmyslu, voditi žáky občas do musea uměl. průmyslového a pod., k čemuž nejen v Praze, ale i na venkově dosti příležitosti se naskytuje; naváděti žáky, aby si předmětů podobných všímali, vyptávati se, kde podobné viděli a pod. Mládež musí býti i v tom cvičena, musí zaučovati se pozorovati a posuzovati.

Proto jest třeba, aby škola opatřena byla vhodnými pomůckami, nejen vzory a modely ku kreslení nebo malování, ale i též k učení názornému. Musí býti snahou naší, abychom dovedli vybírati přiměřené pomůcky nejen dle seznamu úředního, ale i další potřeby k těmto výkladům, buď že sami některé nakreslíme, namalujeme, že opatříme fotografie nebo ukázky předmětů samých, př. intarsií, majoliku, emailu a j. v. V tom ohledu mohly a měly by nám vypomoci školy odborné některými výrobky svými anebo pracemi žáků; př. škola truhlářská mohla by dodati intarsie, škola keramická majoliku, škola zámečnická nějaký pokus tepané anebo leptané práce a pod.

Nestačí však pomůcky takové shromažďovati, časem některou v kreslírně ukázati, i žákům do rukou dáti, potom pak ji pečlivě uschovati. Neocenitelný prospěch vzešel by žactvu, kdyby modely a vzory, i předměty různé, svrchu uvedené vystavovány byly na čas veřejně ve skříních (jak se děje s pomůckami pro přírodopis, fysiku), aby se na chodbách vyobrazení i fotografie v rámcích občas vyměňovaly. Daleko však více docílilo by se, kdyby zvláštní kabinet byl upraven tak, aby modely i vzory seřaděny a rozvěšeny byly dle slohů, na jedné stěně nebo v jedné skříni ornamenty řecké a pompejánské, na druhé středověké, ve třetí renaissanční a moderní, mezi těmito pomůckami vhodně umístěné ukázky různých prací a výrobky uměleckého průmyslu, jako intarsie, majolikové nádoby dlaždice, ukázky tisku: dřevorytiny, mědirytiny, lithografie a pod. Tím způsobem povstalo by malé školní *museum umělecké*, výtvarnické, podobně jak jsou uspořádány sbírky přírodopisné, fysikální i chemické, kteréž by si mohli žáci prohlédnout, a porovnati tu a onu partii některého slohu. Takto uspořádaná a přehledně urovnaná sbírka pomůcek, byla by i pro učitele výhodna a usnadnila by mu vybírání a rozdělování práce žákům. Ale takovéto museum kreslířské zůstane asi na dlouho ještě jen zbožným přáním naším Jsouť kabinety při kreslírnách po většině malé, že již nyní nelze sbírky v nich směstnati, modely bývají namnoze ve skříních pečlivě sic uloženy, avšak nepřehledně na sobě, za sebou postaveny. Ba někde podobá se kabinet skladišti učebných pomůcek. — Budiž tedy snahou naší, uspořádati v kabinetech sbírky soustavně a přehledně, jak dalece to v obmezených místnostech je možno, aby žactvo ve všem a všude vidělo nejen pořádek vzorný, ale abychom tím vydatně působili na vytříbení vkusu svých svěřenců, aby seznali nejen charakteristické tvary ornamentů jednotlivých slohů, ale též některé domácí práce a naše památky umělecké. Nejen technická zručnost jako příprava pro další odborné vzdělání, ale i *pěstování krasocitu* budiž úkolem vyučování kreslení na školách středních, což bude přípravou pro porozumění uměleckých děl a přispěje ke všeobecnému vzdělání žactva!

Moderní věda lékařská a školní hygiéna.

Načrtl František Jezdinský.

(Ostatek.)

IV.

Třetím principem školní hygiény jest *voda a čistota.* Voda očišťuje tělo a sílí je. Obojí účinek dávno byl znám národům všem a dávno byl náležitě oceněn. Čistota půl zdraví. Spotřeba mýdla může cum grano salis býti kriteriem vzdělanosti. Návod k čistotě musí vycházeti ze školy. Neboť i smysl pro čistotu musí býti buzen a tužen. Budova školní musí býti v té příčině vzorem čistoty a to ve všech svých prostorách. Mnozí a to na slovo vzatí paedagogové činí měřítkem čistoty — locum secretum. A to právem. Ex ungue leonem. Ostatně prostor ten zasluhuje nejen z aesthetických a hygienických důvodů, nýbrž i z ethických příčin nejbystřejší pozornosti. Rovněž učební síně buďtež drženy v čistotě nejpřesnější. Podlaha, lavice i tabule, okna, krátce vše buď chráněno před všemožným znečištěním. Pocítí-li pak chovanec ve škole kouzlo čistoty, bude dbáti o to, aby i v jeho příbytku, knihách, šatstvu a zvláště na těle jeho zrcadlila se co nejdokonaleji. Péče o čistotu jest jak z aesthetických a hygienických, tak též i z ethických důvodů vežádanou. Historia lux veritatis, magistra vitae. Nuže, veškeré dějiny nám dokazují, že čistota. hygiéna a kultura byly vždy nerozlučnými družkami. Antičtí národové, jejichž železné zdraví, krása těla a tvůrčí síla ducha nás ještě dnes po tisíciletích v úžas přivádí, koupali se den co den. Žádný dům nebyl bez koupelny, žádné městečko bez lázní. Ve zříceninách Pompejí nemohl jsem se dosti vynadiviti dvěma rozsáhlým lázeňským budovám. Římští pak císařové j. Titus, Trajan, Diokletian, Konstantin a j. ozdobili Řím tak velkolepými lázněmi, že v každé té budově tisíce občanů současně se mohlo koupati a to zcela bezplatně. Středověk ovšem neměl pro čistotu těla a pro čistotu vůbec smyslu. A jaký byl toho následek? Mor a jiné neznámé dosud epidemie — vlastně pandemie — tak hrozně začaly řáditi, že ku př. v letech 1348—1356 »černou smrtí« dle údajů kronikářů tehdejších dvě třetiny obyvatelstva evropského zemřely.

Ale nejen historická studia, též i biologická zkoumání naší doby vedla k tomu poznání, že zdravotní poměry každého města jsou ve přímém poměru s jeho čistotou. Lyon ku př., jenž proslul čistotou v každém směru, byl vždy cholery ušetřen, i když po veškeré Evropě zuřila. I v krajině velmi zdravé vznikají epidemie, jakmile požadavků čistoty se nedbá. Veliký byl ku př. úžas, když vznikla 1895 epidemicky diftheritis v bezprostřední blízkosti jednoho z nejzdravějších rakouských lázeňských míst. A která byla toho příčina úředně zjištěna? Vlhkost zdí (byly hydroskopické, poněvadž malta byla vodou mořskou připravena) a hlavně nedostatek čistoty.

Jest tedy na bíledni, že hygiéna právem klade velikou váhu na čistotu. Pročež budiž mládež naváděna, aby pečovala o čistotu v pří-

bytcích svých, i o čistotu těla, často studenou vodou úplně se omývajíc aneb koupajíc.

Délka doby při *koupání* jest ovšem velmi subjektivní. Stačí pět až dvacet minut dle jadrnosti organismu. *Varovati však jest mládež před dlouhým koupáním.* Jako všade platiž i zde: nic příliš. Při školách budoucnosti nebudou nikde scházeti lázně.

Ale hygienický význam vody nespočívá jen v očišťování těla a tím v podporování transpirace dle výzkumů lékařských pro zdraví velmi potřebné, nýbrž i *v sílení tělesního organismu.* I ten o důležitý therapeutický moment byl znám antickým národům. Slavný lékař Antonius Musa vyhojil Augusta z těžké choroby vodou, když již všechny jiné prostředky selhávaly. Za našich pak dnů vznikají rok co rok sta nových ústavů hydrotherapických. Mnohé autority lékařské (Winternitz, Bonuzzi) prohlašují dokonce, že voda vyléčí vše, co se vůbec zhojiti dá (chirurgické případy ovšem vyjímaje). Tento převrat v moderní therapii způsobilo poznání, že správné, mírné otužování těla vodou sílí velmi všechen organismus. Jen na jednu okolnost jest chovance důtklivě činiti pozorny, že po omývání i koupelích jest nutný pohyb 10—15 minut, až se tělo zahřálo a původní teplotu přešlo.

Čtvrtým pilířem stěžejním školní hygiény jest *otužování těla.* To děje se prací tělesnou, hrami, tělocvikem, procházkou, oděvem a jak právě jsme vyložili i vodou, rozumí se studenou. Tělesná práce jest ovšem nevyrovnanou protiváhou práci duševní. Kde jest k ní příležitost, nelze ji dosti důrazně mládeži doporučiti, zvláště může-li se konati v širé přírodě. Jen jest se tu varovati přepínání sil a příliš dlouhé práce. Poněvadž však větším dílem nedostává se mládeži naší školní tohoto výtečného sílícího a otužovacího prostředku, nutno nahrazovati jej hrami, procházkou, tělocvikem. *Hry* konejte se, pokud jen možno, v širé přírodě. Hříčky v koule, šachy, karty nejen muži, ale ani mládeži nesluší. Šachy cvičí sice mládež v koncentrování pozornosti, ale za to velmi unavují tím, že vyžadují přílišného přemýšlení a tím nervy dráždí. Za to hry míčové vůbec a tennis i croquet zvlášť jsou hodny všeho doporučení.

Procházka každodenní do volné přírody jest hygienickou nutností. Čím počasí příznivější, tím buď delší. Konej se však za všech okolností den co den a to ještě za světla slunečního, nejlépe ke konci dne, nikoli však za soumraku. Mládež velkoměstskou navádějme, aby vycházela si do tichých zahrad a parků (eventuelně do odlehlých, širokých ulic), aby mír, jímž příroda tam dýše, vanul i do duší jejich. Procházka hlučnými třídami, kde množství dojmů jest v stálém postupu a v stálé změně, nesílí, nýbrž působí únavu, napínajíc soustavu nervovou.

Výbornému prostředku otužovacímu, totiž *tělocviku*, věnují školní úřadové zaslouženou pozornost. Při nedostatku prací tělesních jsou cvičení gymnastická velmi cennou protiváhou prací duševních. Některé nedostatky a mylné názory nebude však od místa důrazně zde vytknouti.

Tělocvična budiž vždy důkladně provětrána po každé hodině gymnastické a často náležitě omývána a čištěna. *Mraky prachu v našich tělocvičnách paralysují úplně veliký prospěch.*

Z cvičení gymnastických jsou nejlepší *prostocviky*. Jen budiž tu dbáno dvou momentů. *Předně, aby se konaly s přesností přímo vojenskou*, po druhé, *aby bavily*. Veselá mysl poloviční zdraví. Učitel má tu vážnou povinnost dbáti o to, aby vhodností, precisností, střídáním mládež animovaly.

Důtklivě však jest varovati před *nepřirozenými přemety a kolotoči*. Ty mají vždy jen destruktivní účinek. Mládež klassických národů zápasila v běhu, skoku, v házení rozmanitých předmětů a ve vzájemném zápolení druha s druhem stejné síly. Ve hrách olympických kladena tak veliká váha na výcvik v pouhém jednoduchém běhu, že dle vítěze v něm celá Olympiada se jmenovala. Asketická cvičení do našich škol nenáležejí, ať se dějí na hrazdě nebo činkami. V poslední této příčině vládne u nás namnoze veliký omyl. Každý gymnastik chápe se hned z počátku těch nejtěžších činek, jež unésti může. Toť zdroj těžkých organických vad vůbec a srdečných zvláště. *Obě činky dohromady nesmí nikdy přesahovati váhy tří kil.* Na důležité toto pravidlo buďtež stále chovanci činěni pozornými. Zdá-li se komu břímě tří kil příliš lehkým, přidej času. Koefficient práce jest týž při delší době a lehkém břemeni, jako při krátké době a břemeni těžkém. Výhoda jest však při prvním druhu cvičení, ježto organismu nepřepínají, nýbrž sílí, což o druhém způsobu gymnastiky tvrditi nelze. Posléze dlužno vybízeti mládež školní vůbec a ústavů středních zvláště, aby cvičení gymnastická *systematicky* prováděla. Dvě hodiny tělocviku v témdni nevyváží 30 hodin napjetí duševního ve škole, nehledě ani k studiím domácím. Mnohé knihy tělocvičné (ku př. Schreberova Zimmergymnastik) obsahují dlouhou řadu velmi vhodných cvičení, která se dají dobře v pokoji prováděti a která systematicky jsou uspořádána. Nejlépe bylo by dopoledne věnovati půlhodinku takovýmto prostocvikům a druhou půlhodinku odpoledne hodinu po svačině.

Otužování těla podporuje konečně *lehký, volný oděv*. Mládež řecká i římská oblékala se v jednoduchý, plátěný, řasnatý šat. U nás již děti oblékají košile vlněné v době, kdy organismus jejich jest nejbujnější a tělesní teplota nejvyšší. Co budou oblékati ve stáří? Vlněný šat vede jistě k zchoulostivění a překáží nad to transpiraci, ježto uzavírá přístup volnému vzduchu k tělu. Proto pryč se šálem kol krku, s náručenkami a není-li tuhý mráz i s rukavicemi. Klobouk buď lehký, porovitý, límec u krku volný, obuv ne těsná a nikdy, ani v tělocvičně gumová.

Tedy čistý, čerstvý vzduch, přirozený způsob života, čistota a otužování těla jsou čtyři základní principy školní hygiény.

Chceme míti z mládeže pokolení zdravé, muže a ženy bystrého rozumu, rozsáhlého obzoru duševního, ryzí povahy, jemného vkusu, krátce charaktery.

Chceme, aby dospějíc, byla mládež i sama šťastna i blaho kolem sebe rozsívala.

Chceme, *až udeří hodina nebezpečí, aby zastala mladý dorost náš kypící zdravím těla i ohněm ducha, aby seskupila se nadšeně kol posvátného praporu vlasti hrda a šťastna jsouc, že může na čestném poli válečném prolíti krev svou, obětovati život svůj za idee nejvznešenější, totiž za blaho vlasti své, za blaho svého císaře a krále.*

A vůdčí hvězdou k tomu velikému cíli budiž: školní hygiéna. Proto zákonité předpisy nutno s největší svědomitostí plniti.

V každé konferenci učitelstva škol obecních i středních buď o hygiéně rokováno; v školních knihovnách buď pro spisy hygienické nové oddělení zařízeno a horlivě vyplňováno; buď zvláštní koupena kniha, do níž by se hygienické výzkumy a pozorování zapisovaly. Učitelstvo věnuj se horlivě studiu tomu a mládež s maximami hygienickými seznamujž. Buďtež častěji dávány též úkoly domácí z hygiény. S největším prospěchem by ovšem bylo, kdyby předmět ten se stal na středních školách povinným.

Dosud však naše školní hygiéna jest v zárodcích.

Ať tedy dobrý genius naší vlasti pečlivě opatruje kouzlaplnou tu bylinu, která jedině otvírá naší mládeži šťastnou budoucnost!

Drobné zprávy.

Ze středního školství ve Francii. *(Bakalářství.)* O změně, jiż ve zkoušce bakalářské zavésti zamýšlel předešlý ministr vyučování Combes, jakož i o významu bakalářství vůbec promluveno bylo v čís. 3. minulého ročníku ve čl.: »O důležité reformě franc. škol.« V květnu m. r. stal se však ministrem slavný francouzský historik Alfred Rambaud,[1]) professor pařížské Faculté des lettres, a tím zamýšlená reforma netoliko byla odročena, ale i pozměněna. Nový návrh příslušné reformy předložil nynější ministr dne 16. ledna t. r. v komoře poslanců. Dle výkladu, jejž v té příčině učinil Rambaud, jsa interviewován žurnalistou Laudetem z »Figara«, mají býti zproštěni buď celé zkoušky bakalářské, písemné i ústní, nebo některých částí obojí této zkoušky ti kandidáti vynikající (*têtes de classe*), které jich prospěch, prokázaný v *livret scolaire* (podrobném vysvědčení školním) a každoročními veřejnými konkursy lycejními k tomu opravňuje. Jiní podrobováni budou vesměs zkoušce písemní a dle ní zkušební komise rozhodne, zdali vůbec anebo jakou měrou bude jim podstoupiti zkoušku ústní. Členy komise budou professoři lycejní, předsedou její však professor fakulty universitní. Zkoušky budou se však dle návrhu Rambaudova i nadále díti na Sorbonně (nikoli v lycejích samých), a to tak, že professoři lycejní nebudou zkoušeti žákův svého, nýbrž žáky jiného lycea, aby zamezeno bylo domlouvání se rodičův i jiných osob. Při tom významně podotkl ministr: »Vždyť již při postoupných zkouškách nemohou se professoři ubrániti doprošování rodičův a někdy i domlouvání ředitelův, kteří obávají se, aby ústavu jejich neubylo žactva.«

P í s e m n ý p ř e k l a d z e ž i v ý c h j a z y k ů, jemuž druhdy podrobováni byli i kandidáti bakalářství *de l'enseignement secondaire classique*, byl před několika lety zrušen a tyto dny zase zavrhla *Conseil supérieur de l'instruction publique* návrh na opětné zavedení tohoto překladu. Veliké žurnály fran-

---

[1]) Ze spisův Rambaudových neměla by v žádné knihovně učitelské ústavů, kde učí se frančině, scházeti: *Histoire de la civilisation contemporaine en France*, v žádné knihovně žákovské: *Petite histoire de la civilisation française depuis les origines jusqu à nos jours.*

couzské s nevolí registrují a komentují toto usnesení nejvyššího úřadu školního, a ujímajíce se studia němčiny a angličiny proti protežovanému universitou studiu jazyků klassických, nazývají ono usnesení vyzváním na souboj praktického směru a zdravého rozumu našeho století. — *Maitres répétiteurs* lyceí francouzských, tvořící nejnižší stupeň učitelův lycejních a nesoucí břímě dne i vedra vychování a učení lycejního za malý plat 1200 franků, 1000 neb jen 700 franků (dle tříd), utvořili si zvláštní jednotu a vydávali i svůj časopis na obranu svých zájmů. Zprvu docházeli i s vyšších míst podpory a podnětu a lichoceno jim jako demokracii professorstva — demokracii lichotí se nyní všude — ale když postupně počali se vzpírati všemu řádu, zapomínajíce, že jsou zřízenci státními, ministr Rambaud za souhlasu vrchní rady školní spolek jejich rozpustil. *F. Š.*

Dva hlasy o vlivu přetížení prací ve školách na vývoj nemoci. Před několika lety vydal Dr. Josef Thomayer, professor české fakulty lékařské, spisek pod názvem »O přetížení prací zvláště ve školách«, jehož konkluse potkaly se namnoze s odporem — více méně bezdůvodným — se strany některých paedagogů. Kladu sem několik důležitějších míst z jmenované brožury. aby čtenáři byla jasna téměř úplná shoda názorů Thomayerových s oněmi, které uvedu níže z nového díla prof. Maixnera.

Prof. Thomayer píše: »Uznává se, a výslovně uvedeno, že nervosnost může býti následkem přílišné práce duševní. Pozorujeme pak nejednou následující banální zjev. V jistém bureau sedí dvanácte úředníků, kteří mají celkem stejnou práci, kvalitativně i kvantitativně. Z těchto dvanácti úředníků stane se jeden neurasthenikem. Práce úřední je mu strašlivě obtížnou, zvětšuje jeho útrapy, ba ač druhdy bez namáhání správně pracoval, není mu tak více možno a dopouští se chyb druhdy neslýchaných. Diví se někdo, jestliže nemocný připisuje za takových okolností svou chorobu práci? Leč ptám se každého soudného člověka, lékaře i nelékaře, zdali skutečně možno si mysliti, že *jedině* práce byla v případě tomto příčinou neduhu? Jedenáct soudruhů nemocného zůstalo zdrávo při stejné práci. Jest proto jasno, že tato není absolutní příčinou, nýbrž že působí-li nepříznivě, působí tak proto, že nemocné individuum vystrojeno jest jakýmisi vlastnostmi, které schopnost k intensivnější práci podkopávají. Anebo přejděme do školy. Zde sedí ve třídě x žáků, kteří chodí stejně do školy a stejnou práci mají na starosti. Dva z těchto žáků onemocní některou chorobou, jež referát akademie (pařížské) za následek přetížení školního vyhlašuje. Ostatní žáci ovšem jsou zdrávi a prospívají ve škole. Ptám se tu opětně: může se najíti jediný střízlivý člověk, který by jedině práci duševní příčinu nemocí dotčených (t. j. krátkozrakost, znetvoření kostí, chudokrevnost, souchotiny a nervové nemoci) připisoval? Sotva. Ale správnější je, řekneme-li, že nemocné děti přinesly do školy jisté vlastnosti, které náchylnost jejich k neduhu způsobily, neboť soudruhové jejich jsou zdrávi.

Takovým způsobem možno probrati jeden neduh po druhém a vždy přijdeme k stejným výsledkům. *Není žádné nemoci, která by se jedině duševní práci připisovala.* Všecky s hůry uvedené nemoci mají jinou příčinu samostatnou a vyskytují se taktéž u lidí, kteří se vážněji duševně ani nezaměstnávají.« Vychovatelům mládeže přímo adressována jsou tato důležitá slova Thomayerova: »Neurasthenikové z pravidla vykazují sexuální excessy v předchorobí a odporučoval bych vřele nejednomu zastanci učení o zhoubném

vlivu přetížení, aby si všimnul, co se v mnohé ‚přetížené‘ třídě in camera caritatis tropí. Shledá nejednou, že celé massy dopouštějí se excessů.«

Rovněž pozoruhodna jest úvaha tato: »Věřím milerád, že nejeden z navštěvovatelů rozmanitých škol pod břemenem školním těžce stená, že snad nejeden ani v noci se řádně nevyspí a že za těchto okolností, hlavně ovšem při špatné výživě, která není vzácná, nejedno individuum i onemocní. Avšak vězí zjev ten jedině ve všeobecném přetížení pracemi? Či pustili všichni ti hlasatelé škodlivého vlivu duševní práce totálně s očí, že k studiu musí míti člověk také jakés, takés nadání? Oceňme kterýkoliv konkretní příklad. Gymnasisté se za 13 posledních let rozmnožili u nás o 7329 žáků. Myslím, že se nenajde živé duše na tom Božím světě, která by řekla, že tím přibylo českým ústavům 7329 talentů. Počet ústavů středních se valně rozmnožil. Návštěva jejich valně usnadněna a najisto se hrne do školních síní *mnoho nepovolaných*. Jaký to rozdíl proti dřívějším dobám, kdy kněz a učitel na vesnicích rodiče přemlouvati musili, aby *nadaného* hocha dali na studie!«

Tolik z Thomayera. Neméně pozoruhodné myšlenky cituji rovněž z knihy prof. Maixnera. Tento vynikající učitel české lékařské fakulty přiznává rovněž, že neblahé následky může namáhavá duševní práce přivoditi pouze u individua duševně slabého a neschopného. K tomu připojuje professor Maixner z bohatých svých zkušeností jako lékař i učitel několik duchaplných poznámek. Mám za to, že vážná slova z úvodní stati IV. dílu Maixnerovy »Příruční knihy specielní pathologie a therapie nemocí vnitřních« opravdový zájem vzbudí i v širších vrstvách intelligence: »Kdyby školní břímě o sobě dosah mělo (totiž ten, že by příčinou bylo vzniku chorob duševních i tělesných — ref.), pak bychom mezi školní mládeží nalezli více ochablých na duchu nežli skutečně jest, ale tak statistika vypravuje jen o 10—25 pct. Všimněme sobě těchto mladých neurastheniků, jichž počtu v středních ústavech se školskými lety skutečně přibývá, a tu dojdeme k poznání, že i jiné mocné příčiny vedle námahy psychické na ochablosti a umdlévání duševním se účastnily. Jestli kde, platí zvlášť o mládeži průpověď: peccatur intra et extra muros — k zjevům umdlévání přispívá i mimoškolní život. Mládež účastní se více nežli dříve chvatu a rozruchu moderního života — jejím heslem jest pěstování politiky, a tato jako spolkový život absorbuje myšlení a mnoho volného času. Pitky, dráždidla, zábavy pochybného rázu, bdění do noci, sexuelní nemravy, venerická nákaza otřásají fysické a duševní síly a činí mozek nezpůsobilým k myšlení a trvalé práci; mysl se vzdaluje od úkolu, energie a morální cit klesají, a posléze nadejde omrzelost a nechuť k učení; ideální pohnutky, zdobící mládež, hynou. Toť jsou ale vlivy, které nervositu a neurasthenii *uměle* vypěstují; mozek nemůže námahu spojenou s učením zdolati, jíž by byl zajisté překonal, kdyby *oslabení se byl ušetřil* . . . Z toho, co o přetížení mládeže školní pověděno bylo, vyplývá tolik: Při velké námaze, kterou povinnost, učiti se, dílem ve škole, dílem doma ukládá, nelze na únavu duševní tak dlouho pomýšleti, dokud duch a tělo zdrávi jsou, se normálně vyvinují a dokud ostatní odchování mládeže přirozenou cestou se ubírá.« Jaký veliký význam přikládá prof. Maixner mravnosti a čistotě, tuším z uvedeného jasně vyplývá. *sv. v »Hlídce«.*

O společenské češtině. P. J. Kuffner v čtvrteční kronice své (v Nár. listech dne 14. ledna t. r.) promlouvá o spisku Jaroslavy Procházkové

nazvaném *Českým mužům*. *Ani my nejsme s Vámi spokojeny* a ujímá se tu pěkně a srdečně ryzosti naší mluvy. Píše mezi jiným:

Velmi trefně uhodila paní autorka růžového sešitu na bolavou stránku naší společnosti. Společnost trpí nedostatkem ušlechtilejšího živlu. Jaká ošklivá tvář hledí jen ze zrcadla naší běžné konversace! A tím že jsou ženy vinny? A kdo pak zanáší ten jistý nízký tón do našich rozmluv společenských?

— Čéče, jdeš dnes do tiátru?

— 'se ví!

— Jakej raubrštuk zas dávaj'?

— Hraje ten novej bakfiš, to ti máš s ní lekraci!

Tuze vzácný tón! Líbeznou vůni z daleka kolem šíří. A nejde tu snad o cípek dialogu zachyceného z ulice. Bůh uchovej! Mladá panstva nejvzácnějších five-o'clocků, členové nejvíce »select« společností touto tóninou si sdělují své dojmy. Princezny nejjmenovanějších salonů uslyšíte si libovati v různých »lekracích« a podobně vkusných zkomoleninách. Není pochyby, z domácích uměleckých typů největší »školu« udělal hrdina chantanu — pražský Pepík! Žádná postava klassického dramatu nebo románu tak hluboké stopy ve společnosti nezanechala, jako toto kvítko z tyngl-tanglu!

A třeba hned doložiti, ne snad jen ve společnosti »tupohlavých« měšťáků. O nikoliv! Tak zvaná intelligence, literatura, umění, pokud sama společensky vystupuje, dokonce žádným lepším příkladem nepředchází. Jakási schválnost v užívání nedbalých forem jazykových je tu nápadna. Ani proslovům veřejně, slavnostně pronášeným, řečem, oslovením, přípitkům nevěnuje se u nás zvláštní péče. Slýchati tu triviálnosti myšlenek a formy neuvěřitelné i od řečníků renomovaných. Tím hůře pak v rozmluvě soukromé, čistě společenské. *Není žádné citlivosti v té věci. Žádného vědomí povinnosti, dáti formou voleného výrazu na jevo úctu ke svému sousedu či posluchači.* **Na stupni žalostně nízkém se pohybujeme v těch věcech. Jsme v tom bez smlouvání o sto let pozadu za svými sousedy.** Průměrný německý commis úpravněji vyjadřuje svoji potřebu sdílnosti společenské, nežli u nás průměrný literát nebo umělec. Náleží takřka k dobrému tónu odívati se v hovoru šatem co nejokázaleji sešlým a zanedbaným.

Kdo zavinil ten úpadek vkusu? Ženy? Snad taky trochu. Ale muži asi ještě více. Nákaza je tu vzájemná, jak zcela pěkně dovozuje paní Jaroslava.

Pro pensisty. C. k. říšský soud rozhodl v jistém případě, že také pensionovaní úředníci státní podléhají disciplinární moci státní za přečiny zaviněné v služební době. Je-li tu právoplatný rozsudek disciplinární, v němž se uznalo na ztrátu pense, obmezuje se kompetence říšského soudu vzhledem k nároku na pensi pouze na rozhodnutí, zdali bez ohledu na rozsudek disciplinární trvá takový nárok.

Soudnímu úřednictvu ohlásil p. ministr hr. Gleispach při projednávání svého oboru 1290 nových soudcovských míst a tož 26 míst V. třídy hodnostní, 9 míst VI., 700 míst VII., 280 m. VIII., 220 m. IX. třídy a 102 m. auskultantská. Tím prý se soudcům co do postavení jejich otevírá uspokojivá budoucnost. Teď tedy snad už nebudou našemu stavu se strany soudních úředníků vyčítány všemožné výhody, jako se to stalo k upřímné lítosti naší loni veřejně v novinách. Ovšem bylo tehdy také hned vysloveno podivení proč přes všecky tyto výhody tak pramalounko jich dává syny své na professuru.

O zákazu »kolportáže« knih na školách rozhovořil se též baron Helfert ve vídeňském Vaterlandu ze dne 28. února t. r., kdež ve feuilletonu referoval o Vlčkově »Osvětě«. Pomíjíme ostré jeho srovnání časů nynějších s dřívějšími a uvedeme pro poznání tenoru jeho článku pouze závěr jeho, kde se píše doslova:

— Jene amtliche Verordnung war zweifelsohne auf etwas ganz Anderes gemünzt; jedenfalls hat sie das Kind mit dem Bade ausgeschüttet. »Osvěta« erleidet durch dieselbe einen bedeutenden Schaden aber ein bei weitem grösserer Schaden wird hiedurch bei der studirenden Jugend angerichtet. Den Lehrern ist es unmöglich gemacht, die Lectüre ihrer Zöglinge nach eigenem Ermessen zu regeln, besonders solche Zeitschriften ihnen anzurathen, aus denen sie wirklichen Nutzen schöpfen könnten. Und die Jungen greifen nach verbotenen Früchten, ihr Evangelium ist die pornographische Moderne Revue und dergleichen unsauberes Zeug geworden, sie saugt die »modernen« Gifte mit vollen Zügen ein. Wie soll der Lehrer dagegen wirken? Es bleibt ihm nur das ohnmächtige Zusehen übrig, er darf nicht seinen Schülern sagen: »Ihr solltet das und jenes lesen« — das wäre ja schon die verpönte »Colportage« und könnte ihm arg bekommen.

— In einer solchen Zeit, wie die jetzige ist, hätte der Landesschulrath zum Frommen und Nutzen der Jugend das gerade Gegentheil davon thun sollen, was er that, — er hätte den Professoren den strikten Auftrag geben sollen, mit ihrem ganzen Einflusse auf die Studirenden positiv einzuwirken und das, was sie lesen wollen, ihnen geradezu in die Hand zu legen.

— Ein beklagenswerther Missgriff ist geschehen, wir wünschen nur, dass der Fehler bald gutgemacht werde.

Tak zlé to přece není! Učitel může žákům doporoučeti knihy, za které ručí, ba má povinnost, bdíti nad lekturou žactva, a má i právo, přiměřeným způsobem (na př. dotazem) přesvědčiti se, jaký účin měla jeho pobídka. Promluvíme o této opravdu *důsažné* věci ještě podrobně, neboť právě v našem národě *dobrou* knihu dlužno ceniti nad zlato.

Dvě jubilea. Dne 27. prosince r. 1842 spatřil světlo světa a dočkal se 50. výročí toho dne v plné svěžesti tělesné i duševní p. prof. Dr. Zikmund *Winter*. Dne 16. března r. 1897 pak slavil své šedesátiny p. škol. rada, ředitel Fr. *Bartoš*. Oba památné dni poskytly nesčetným ctitelům a veřejnosti příležitost, aby projevili těmto železně vytrvalým pracovníkům na roli školské a literární, šlechetným povahám a vzorným synům svého národa, kteří stejně jsou ke cti jemu jako našemu stavu, uznání, vděk a přání dalších mnohých let života ku prospěchu literatury, vědy a školy naší.

O vyšším ženském vzdělání. »Wiener Abendpost« uveřejňuje oběžník ministra kultu a vyučování barona Gautsche ze dne 29. března všem zem. správcům, v němž stanoveny jsou zásady, dle nichž jest se nyní říditi při organisaci vyššího vyučování ženského. Správa vyučování chce jíti s časovým proudem a umožniti ženské mládeži stejné vzdělání, jakého mužům se dostává, a rozšířiti tak způsobilost žen k samostatnému výdělku. Avšak nemá správa vyučování v úmyslu, poskytnouti dívkám bez náležitého obmezení přístup do gymnasií a reálek, zařízených pro mužskou mládež. Správa vyučování vybízí zemské správce, aby podporovali zřizování soukromých vzdělávacích ústavů pro ženskou mládež, a slibuje, že vypracovány budou orga-

nisační pravidla pro takové ústavy, jimž dostane se také dle možnosti státní podpory. Aby získány byly vhodné a způsobilé učitelky, bude zřízena zvláštní komise ke zkoušení kandidátek učitelství pro vyšší dívčí ústavy. V oběžníku se praví, že správa vyučování z mezí tuto vytčených nemůže jíti dále, pokud se týče hmotných obětí, a že bude na jednotlivých zemích a městech, aby uhradily náklad na ústavy pro vyšší vzdělání žen.

Školní hygiéna. *Na rakouských universitách* zavedeno bude *vyučování zdravotnictví* pro kandidáty professury. Přednášky konati se budou každý třetí semestr a nebudou povinné, avšak ti, kdož si je odbudou, budou ve výhodě při ucházení se o místo.

Vídeňská okresní škol. rada dala každému učiteli a každé učitelce po legitimaci, na jejímž rubu je nařízení dolnorakousk. místodržitelství k c. k. policii, aby ihned vždy zakročila, kdykoliv by ji majetník legitimace požádal za přispění proti nezbednosti mládeže na veřejných místech. Neškodilo by ani u nás.

Proti přílišnému střídání školních knih vydal zajímavý výnos též franc. ministr Rambaud v roce minulém. Časopisy přijaly jej s pochvalou, uvádějíce příklady až neuvěřitelné o tomto zlu, stejně prý tížícím vyučování jako rodiny. Tak prý na pařížských gymnasiích měli různé učebnice i na pobočkách téže třídy. Žáci, kteří propadli a dostali nové učitele, musili si opatřiti jiná vydání téhož klassika.

Na Rusi se konaly loni *maturitní zkoušky* na 177 ústavech. Z 3868 obstálo při nich 95%; 366 abiturientů dostalo zlaté a stříbrné medaille. Kromě toho podrobilo se maturitě 215 externistů; z těch prošlo 53·5%. Většina abiturientů věnovala se medicině a právům, nejméně theologii, t. 23.

V Anglii se používá na školách jako pomůcky učebné také denních časopisů. Ve školách jsou rozvěšeny po stěnách zvláštní tabule a na ty se připevňují výstřižky z novin, obsahující zvláště zprávy zeměpisné.

Tělocvik na středních školách. Ministr kultu a vyučování vydal všem zemským úřadům školním nařízení, jímž se upravuje vyučování tělocviku na gymnasiích, reál. gymnasiích a reálkách. Účelem jeho jest docíliti u mládeže všestranného a stejnoměrného utužení těla, upevnění zdraví, duševní čilosti a svěžesti, výchovy k uvědomělému a vůlí ovládanému si vedení, k obratnosti, statečnosti, vytrvalosti a pořádku.

Tělocviku má se vyučovati ve všech 8 třídách po 2 hodinách týdně. Instrukce a učební osnova obsahuje všecky žádoucí podrobnosti a také seznam her a cvičení pro každou třídu.

Všeobecné školy řemeslnické. *Ze statistického výkazu pro 1896—97.* Řemeslnických učilišť všeobecných je celkem *jedenáct* a dělí se na státní školy řemeslnické a komerciální školy řemeslnické; první jsou v Jaroměři, na Kladně, v Děčíně, v Linci, Celovci a Imstu (v Tyrolsku), druhé jsou vesměs v Čechách, tak v Litomyšli, Mladé Boleslavi, Kolíně, ve Volyni a Kutné Hoře. Každé z těchto učilišť má školu řemeslnickou (o dvou až třech třídách), školu pokračovací s přípravkou a dvěma třídami a veřejnou kreslírnu.

Co do počtu žáků vykazuje se na šesti státních řemeslnických učilištích 1609 a na pěti komerciálních učilištích řemeslnických 1317, souhrnem tudíž na všech jedenácti všeobecných učilištích řemeslnických 2926. Z prvních 1609 je 448 na školách řemeslnických, 985 na školách pokračovacích a 176 ve veřejných kreslírnách, z druhých 1317 je 411 na školách řemeslni-

ckých, 752 na školách pokračovacích a 115 ve veřejných kreslírnách; mimo to 12 v kreslířském běhu pro dámy v Litomyšli a 27 v pokračovacím běhu kupeckém v Kutné Hoře. — Z počtu všech 2926 žáků na všech jedenácti učilištích vypadá na školy řemeslnické 859, na pokračovací 1737, na veřejné kreslírny 291 = 2887, k čemu připočteno 12 posluchaček z kreslířského kursu ženského a 27 posluchačů z kursu kupeckého dá úhrnný počet 2926.

Co do návštěvy jednotlivých učilišť vykazují ústavy v Čechách v pořadu sestupném: *Kladno* 422 (92 na škole řemeslnické, 315 na pokračovací a 15 v kreslírně), *Kutná Hora* 383 (93 na škole řemeslnické, 256 na pokračovací, 7 v kreslírně a 27 v kupeckém kursu), *Kolín* 310 (99 na škole řemeslnické, 186 na pokračovací a 25 v kreslírně), *Mladá Boleslav* 272 (106 na škole řemeslnické, 115 na pokračovací a 51 v kreslírně), *Děčín* 267 (87, 138 a 42), *Jaroměř* 259 (77 na škole řemeslnické, 132 na pokračovací a 50 v kreslírně), *Litomyšl* 207 (52 na škole řemeslnické, 131 na pokračovací, 12 v kreslírně a 12 v ženském kursu kreslířském), *Volyně* 145 (61 na škole řemeslnické, 64 na pokračovací a 20 v kreslírně).

Skupiny ústavů českých zřízené velesl. c. k. zemskými úřady školními za účelem výměry časopisů.

A) V Čechách:

1. V Praze: Gymn. akademické, v Truhlářské ul., v Křemencové ul., český učitelský ústav a česká reálka karlínská.
2. Reálky v Ječné ul. v Praze a na Král. Vinohradech, gymn. v Žitné ul. a na Král. Vinohradech.
3. Česká reálka a české gymn. malostranské, ústav učitelek a české gymn. smíchovské.
4. Gymn., reálka a učitelský ústav v Hradci Králové, gymn. v Rychnově.
5. Gymn. v Kolíně, reálka a učitelský ústav v Kutné Hoře, gymn. v Něm. Brodě a v Čáslavi.
6. Gymn., reálka a učit. ústav v Jičíně, gymn. v Novém Bydžově.
7. Gymn. v Chrudimi, ve Vys. Mýtě a v Litomyšli, reálka v Pardubicích.
8. Gymn. v Táboře, Pelhřimově, Jindř. Hradci, učit. ústav v Soběslavi.
9. Gymn. v Mladé Boleslavi, Slaném, Roudnici, reálka v Rakovníce.
10. Gymn., reálka a učit. ústav v Plzni.
11. Gymn. i učit. ústav v Příbrami, gymn. v Klatovech a Domažlicích.
12. Gymn. a reálka v Budějovicích, gymn. v Třeboni, gymn. a reálka v Písku.

B) Na Moravě:

V Brně jsou dvě skupiny ústavů, skupina *všech* ústavů středních českých a skupina německá.

Každý ústav má koženou kabelu na časopisy s nápisem ústavu. Všecky kabely se otevírají jedním klíčkem. Klíček má v každém ústavě knihovník. Ten, když dostane kabelu, potvrdí, že časopisy přijal, na knížce přiložené, časopisy došlé vyloží na 14—20 dní ve sborovně, potom je sebere, přidá k nim časopisy svého ústavu, kterých jiné ústavy nemají, zapíše je do knížky a pošle dále. Při tom přečtené už časopisy se vyberou, ostatní nové cizí

vyloží. Tak to chodí celý rok. Tím způsobem mají české ústavy všecky časopisy důležitější k disposici. Potíž je pouze s tím, že někdy někde některé číslo časopisu uvázne a musí se reklamovati na zvláštním listu od ústavu k ústavu, až se dostane.

Skupin ústavů venkovských není, tu bylo ponecháno ústavům, aby se s nejbližšími dohodly.

Úmrtí. Dne 31. ledna 1897 zemřel prof. uherskohradištského gymnasia a okresní školdozorce *Method Molčík* u věku 37 let. Byl to muž neobyčejně čilý a pracovitý, ryzí povahy a u žáků, učitelů i přátel stejně oblíbený. Smrt jeho byla přivoděna a provázena okolnostmi neobyčejně smutnými. Mladý, silný muž sklouzl se schodů a zlomil si nohu tak, že ji bylo nutno uříznouti. Operace ve Vídni se zdařila, odejel s důvěrou domů, ale následkem narkosy dostavilo se vrhnutí krve a hned také smrt. Byl před některým rokem na státní stipendium v Italii a Řecku a krátce před svou smrtí poslal nám literární sklizeň té cesty: rukopis pěkných obrázků z Peloponnesu pro Českou knihovnu, který svým časem bude vytištěn. Před tou cestou dal se pojistiti u úrazové pojišťovny na 10.000 zl. a zrovna letos počátkem ledna toto pojištění zrušil. Zůstavil dvě dítky, třetí právě očekával. Smutný to byl pohřeb!

Dne 17 února zemřel rovněž náhle v Brně professor tamějšího vyššího gymnasia a okresní školdozorce Frant *Bátěk* ve věku 53 let. Ulehl zdánlivě zdráv — a ráno byl mrtev. Byl pro svou bodrou povahu a upřímné vlastenectví v kruzích učitelských velice vážen. — Působil napřed jako supplent v Olomouci pak jako skutečný učitel a professor v Brně.

Dne 27. února zemřel v Praze býv. ředitel vyšší dívčí školy zdejší, starý vlastenec a druh Havlíčkův Dr. Vil. *Gabler* u věku 76 let. Býval vychovatelem, pak novinářem (red. Nár. Noviny a něm. denník Union), pak opět se stal vychovatelem v Bělehradě u prince Petra Karadjorděviče a posléz studoval professuru ve Vídni. Roku 1863 stal se ředitelem nově zřízené (dle jeho návrhu) vyšší dívčí školy pražské. Mnoho cestoval; byl též poslancem zemským a říšským. Literární činnost jeho byla rozsáhlá: vydal mluvnici a čítanku francouzskou, spis k Němcům: Verständigen wir uns, řadu článků o veliké revoluci francouzské, o svobodných zednářích francouzských a německých, o generálu Zachovi, cáři Petru Vel. ve Francii atd. Byl z nejpilnějších přispěvatelů Riegrova Nauč. Slovníku, Vlčkovy Osvěty a časopisu Politik.

Dne 22. března opustil řady naše navždy prof. Čeněk *Vyhnis*, skonav po bolestné nemoci u věku 55 let.

Všecky časopisy naše přinesly o něm vroucí vzpomínky Uvádíme tu doslova, co napsala něm. Politik v čísle ze dne 24. března. »Bude asi málo měst v království, kde by nebylo osob, jež zprávu o úmrtí poctivého, charakterního muže, svědomitého učitele a lidumilného přítele mládeže, při tom upřímného kollegy a roztomilého společníka, jakým byl senior professorského sboru českého státního vyššího gymnasia v Žitné ulici, nepřijmou s nejhlubším, nejupřímnějším zármutkem. Třicet let působil jako učitel na gymnasiích v Král. Hradci, Příbrami a Praze. Celé generace odchoval nejen jako učitel, nýbrž také a u vysoké míře mimo kathedru, na poli ještě podnes tolik zanedbávaném: na poli společenské výchovy, jemného taktu, milých způsobů. Kolik mužů, kteří dnes zajímají vysoká místa ve veřejném životě, vzpomíná nyní v tiché vděčnosti na roztomilého učitele, který uměl tak pěkně, způ-

sobem blahodějným, hravě rozmanité hrany obrušovati, společenské obcování v hladké dráhy vésti a zamezovati prohřešky proti dobrému mravu! Jako ve škole byl přísný a žádal plnění povinností, tak byl mimo školu oteckým přítelem, ochotným prostředníkem mezi žactvem a sborem professorským. Náležela mu také srdce žactva úplně. S úctou a vážností, daleko vzdáleni každé nevčasné důvěrnosti, zaklepávali na jeho dvéře s důvěrou žáci nejen těch tříd, ve kterých učil, nýbrž také z jiných tříd, ba i z jiných ústavů.

Před 30 lety přišel na vyšší gymnasium do Hradce Králové. Našel tam šlechetné povahy mezi učitelstvem, vnímavý materiál v žactvu. Později se dostal za ředitele do Příbramě. Maje od přírody rys geniálnosti v sobě a jsa druhem, jako málo který, Vyhnis nesnadno se vpravoval v úlohu představeného, v práce kancelářské a podrobnosti administrativy a vrátil se posléz opět v řady professorů, při čemž mu otevřeno působiště na vyšším gymnasiu v Žitné ulici. Bohužel zatím utrpělo zdraví jeho. Zrak mu zeslábl, zákeřná nemoc ledvinová přinutila jej posléz počátkem školního roku zříci se oblíbeného povolání svého. Zesnul předevčírem u věku 55 let dříve času, upřímně oželen od nesčetných bývalých žáků, druhů, přátel a ctitelů, pro které vždy měl vlídné, milé, láskyplné slovo v zásobě.

Vyhnis byl také literárně činným a zvl. zasluhuje zmínky jeho klassický překlad Kalidasovy Sakuntaly.

Čest buď památce muže, který do tolika srdcí vštípil sémě lásky a vzájemné úcty!«

K těmto slovům řídké uznalosti připojujeme jen ještě zprávu, že zesnulý býval také členem redakce Nár. Listů současně s bystrým Kořínkem, s Vávrou, Hálkem a Nerudou a že v rukopise zanechal ještě některé překlady indské poesie, které snad vydány budou ve Sborníku světové poesie. Spolek náš želí v zesnulém též bývalého náměstka starosty, ze kteréž doby zůstal všem v nejmilejší paměti svou účinnou přízní ke všem podnikům spolku i svou přímou, čistou povahou.

Zprávy spolkové.

Koncertní večer, pořádaný dne 13. února t. r. v sále Měšťanské besedy pražské, shromáždil četnou společnost. Program vykazoval čísla co nejpečlivěji vybraná, jimiž by i každý koncert veřejný vším právem mohl se honositi. Vzácné bylo poslechnouti okouzlující hru sl. H. Kličkovy na harfu, jež vyvolala pravé nadšení. Sl oktetto dám pražského Hlaholu a operní pěvec p. J. Urbánek stkvostným přednesem písní zapsali se v srdce shromážděných co nejvděčněji. Čestně družil se k tomu zřídka slýchaný koncert na flétnu, jejž zvlášť pěkně přednesl p. R. Černý, i sóla na cello a housle (p. A. šl. Lukinić a Krejza), neméně krásné klavírní trio Dvořákovo (u piana p. L. Málek), jež poskytly nám pravého uměleckého požitku. Pp. prof. J. Kličkovi a V. Kočvarovi za ochotný průvod na pianě jsme povinni díky nejvřelejšími. — Po programu rozproudil se roztomilý vínek za zvuků hudby p. Schustrovy, jenž zdržel rozjařenou společnost v nejsrdečnější a v pravdě rodinné zábavě téměř až do prvních svitů slunečních. *S.*

Zprávy z výboru. Na pozvání došlé k slavnostní installaci purkmistra pražského usneseno, aby starosta zastupoval spolek sám, ježto nikdo jiný z členů výborů té doby nebyl prázden školy.

J. J. princi B. Schwarzenberkovi poděkoval jednatel písemně za některé ochoty spolku prokázané. — Rovněž tak panu minist. radovi Dr. A. Rezkovi. P. dvor. radovi Fr. Zabuschovi, místopředsedovi c. k. zem. šk. rady, a p. zem. insp. Dr. Edv. Kastnerovi projeveny díky za příznivé doporučení žádosti za subvenci státní na vydávání »Věstníku«. C. k. dvorní knihovně ve Vídni byly poslány k žádosti její chybějící výtisky »Věstníka«.

P. Ed. Ouředníček, c. k. professor v ministerstvě vyučování, jakož i někteří pp. professoři Československé obchodní akademie přihlásili se za členy spolku, což přivítáno s povděkem. Dále usneseno požádati pp. správce učitelských knihoven středních škol, aby zakupovali pro knihovny dokončené ročníky »Věstníku«.

Ustanoveno dále poděkovati pánům a dámám účinkovavším při koncertě únorovém, jakož i prof. Dru. Metelkovi za milou přednášku jeho. Pp. prof. J. Nedomovi a Dru. Jarosl. Vlachovi bylo po delším rozhovoru, ve dvou schůzích vedeném, uloženo vypracovati petici k vys. ministerstvu, aby při vyučování dějepisném a zeměpisném vyměřena byla hodina vlastivědě. — Ustanoveno požádati p. prof. Dra. Z. Wintra ku přednášce. O den její bude vyjednáváno s panem professorem. Pan prof. Zdeněk uvázal se laskavě při vhodné příležitosti přednášeti o »Nansenově výpravě k severní točně«.

Hovořeno též o vycházkách, které se podniknou na jaře a v letě. Odloženy byly na květen a červen. Na programu jsou: Židovský hřbitov, královský hrad, letohrádek král. Anny, Strakovská akademie a j. — další ujednání ponecháno na příští schůzi.

Zábava koncertní i věneček vydařily se ku spokojenosti súčastněných i pokladny. Výtěžek z věnečku obnáší 11 zl. 60 kr. Koll. Setunskému vzdává se z výboru dík za jich uspořádání. Zpráva pokladní: Příjem do konce února: 706 zl. 31 kr., vydání 559 zl. 84 kr., zbývá 146 zl. 97 kr.

Příspěvky členské zaplatilo dosud 700 členů; zaplatiti má ještě asi 100 členů — bylo by tedy do konce roku jmění vydajného na 247 zl.

Z toho určeno 10 zl. na školu Komenského ve Vídni. Pan pokladník upozorňuje, že bude asi třeba sáhnouti k loňskému přebytku, nedojde-li nějaká mimořádná podpora; dlužno se proto vyhnouti všelikému zbytečnému vydání na jiných stranách, by další čísla »Věstníku« mohla býti vydána. Aby pak »Věstník« i pro budoucnost byl zajištěn, navrhuje pan starosta založení zvláštního fondu časopisného, který by tu byl na ochranu dob méně příznivých. Přijato s jednomyslným souhlasem. Předložený podrobný účet pokladníkův za »Věstník«, věneček i koncert se schvaluje.

Klub státních úředníků oznamuje, že podati hodlá k ministerstvu petici za úpravu aktivního přídavku v Praze. K jednání o té věci delegován pan Dr. M. Kovář. *F. J.*

Přednáška prof. dr. Zikm. Wintra, konaná v neděli due 4. dubna v sále Měšť. besedy pražské, seznámila vděčné posluchačstvo s výňatkem z nové knihy spisovatelovy o školství vysokém v Praze z 16. stol. a tož se studenty. Byl to bohatě rozčleněný obraz, plný života, ostrých barev a jadrného humoru, jejž p. přednášející tu rozvinul. Zprávy jeho byly většinou přezajímavé novinky. Pražská universita té doby mívala jen 25—30 studentů a professorů bývalo nejvýš 9. Studium trvalo toliko půl roku, ač nařízeno

bylo tříletí; ale posluchači tlačili se po půlletí na místa učitelská po venkově, a všecky zákazy byly marny. Žáci bývali i z jiných škol zrovna hnáni do koleje na přednášky. Vídeňská universita měla r. 1580 také jen 320 studentů. V Paříži přijímali rovněž do přednášek malé hochy, i 10leté. Dověděli jsme se dále, jací bývali tehdejší studenti, co prováděli, jak se šatili, jak nesměli česky mluviti, jak se dělili atd. Zajímavá byla přijímací zkouška tehdejší na universitě, tak zvaná deposice; ale hrubosti a nemilosrdnosti její nebyly zvykem jen v Praze, nýbrž všude jinde. Beánovi otloukány nasazené rohy, vytrhován ohromný zub do úst vražený, česán byl velikým dřevěným hřebenem atd. a při tom všem bylo říkání v dnešní společnosti nemožné. Posluchačstvo nemohlo se doposlouchati přednášky, kterou p. spisovatel proplétal stále svěžím vtipem a účinnými narážkami časovými. Přítomní setrvali po přednášce ještě dlouho pohromadě. Dostavili se k ní s rodinami svými též mnozí pp. ředitelé a p. zem. inspektor Fr. Rosický.

Hlídka literární.

Časopisy.

Naše doba Redaktor T. G. Masaryk. Vyd. Jan Laichter na Kr. Vinohradech. Roč. IV. č. 3—6. T. G. M., Humanita a národnost; J. S., Klerikální sjezd liter. v Praze; T. Carlyle jako soc. theoretik; Fr. Táborský, Týden na všeruské výstavě; Týž, Výtvarné umění; B. V., Moderna hospodářská; V. Č., Theosofický novobuddhism; F. H., Sekta štundistů na Ukrajině; T. G. Masaryk, Moderní filosofie a náboženství; Dr. Jos. Gruber. Poměry živnostenské výroby v Čechách před zavedením svobody živnostenské; Dr. Jakubec, Byron a Kolár, Význam a původ t. zv. základních práv v moderních ústavách; Dr. Jos. Gruber, O některých odvětvích živnostenských v Praze, Brně a Prostějově. Svobodná vysoká škola pro státní vědy v Paříži. Přeložil M B ; Zprávy ze školství obecného; Rozhledy. Roč. předpl. 7 zl.

Osvěta. Vydává V. Vlček Roč. 27. č. 1—2. Dr. B. Rieger, Království české a Napoleon I.; Dr. V Flajšhans, Hankův proces proti Kuhovi; Jos. Mikš, Jak žijí lidé v nejzadnější Sibiři; K. Knittl, Hudební rozhledy; Eliška Krásnohorská, Z nových směrů a proudů; J. Kuffner, Duše davu; J. L. Turnovský, Nové rovy české; V. Vlček, Samota, kus vlastního denníku; J. J. Toužimský, Ruskočínská železnice; Tyršová, Rozhledy v umění výtvarném; F. Zákrejs, Obzor divadelní; Dr. B. E. Šimek, Zprávy hospodářské a sociální; B. Horák, Hlídka vojenská; F. Zákrejs, Volné rozhledy; Vlad. Svoboda, Rozhledy v dějinách současných; básně od J. Vrchlického, A. Heyduka, B. Kaminského, J. Kalusa a K. Scheinpfluga; povídky od G. Preisové a Pavla Janoty; Za českou knihou od V. Flajšhansa; bar. Helfert, Katastrofa; Z. Winter, Rector universitatis; P. Janota, Bismark a politka krásné pleti; Dr. J. Kalousek, Dějepis; B. Staněk, Výpravná prosa a j. Roč. předpl. 7·20 zl.

Oesterreichische Mittelschule. Společný orgán prof. spolků ve Vídni, Praze, Linci a Černovicích. X. roč. seš. 3. Dr. E. Arleth, Filosofie a její dějiny; Dr. Fr. Raab, Logický enthymem a jeho jazykový výraz; Dr. Fridr. Falbrecht, K methodice lat. vyučování počátečního; Dr. Jos. Frank, O remune-

raci za přespočetné hodiny na stát. střed. školách. Zprávy spolkové. Drobnosti: O hygiéně zraku na školách od Dr. J. Vanky; Č 4.: Vorträge und Abhandlungen: Dr. Alois Egger-Mölwlald, Neue Beiträge zur österreichischen Schulgeschichte; Prof. Dr. Josef Frank, Über die Aufnahmsprüfungen in die höheren Classen der Gymnasien; Vereinsnachrichten. Miscellen: Prof. Dr. Nábělek, Einige Worte über den Wert der analytischen Methode besonders beim Sprachunterrichte im Böhmischen an deutschen Mittelschulen; — Eduard Bottek, Die lateinische Satzlehre im Sinne der Concentration; — Prof. Dr. A. Pawlitschek, Über die Aufnahmsprüfung in die I. Classe der Mittelschule; — Prof. Dr. Otto Adamek, Ein Wort zum Erlasse Sr. Excellenz des Herrn Ministers für Cultus und Unterricht vom 17. April 1896, Z. 3069. Literarische Rundschau.

Paedagogické rozhledy. Vydává »Dědictví Komenského« v Praze. Roč. X. Seš. 4—7. Pestalozzi od J. Kliky; Pestalozzi, O výchově mravní od R. Sokola; Obecná škola dle proudů novodobých a v budoucnosti od B. Večeře; Některé poznámky k vyuč. arithmetickému. — L. N. Tolstoj — učitel života. — Jak pojednávati o slavných mužích a ženách na škole měšťanské; Rozhledy literární, písemnictví pro mládež, hlídka časopisů, obzor školský atd. Roč. předpl. 4 zl.

Švanda Dudák. Roč. XVI. Red. Ig. Hermann. Č. 1—3. Středoškolští epigramové. Sepsal K. Hawlíček. Tragedie nadčlověka; Průjem zánouních zjevů a smněrů světového pohybu. Pozoruje Vavř. Lebeda, Divadelní pohádka od Marie Laudové (velice zdařilá); Z poslední galerie, píše V. Lebeda; Pomsta básní, S dětmi v zimě od Olgy Přibylové (pěkná práce ve slohu Bož. Němcové); Jarní scéna od Irmy Geisslové, Hořká jadýrka a m j. Roční předpl. 2·50 zl. Nakl. F. Topič.

Deutsche Zeitschrift f. ausländ. Unterrichtswesen. Vyd. dr. J. Wychgram. Nakl. R. Voigtländer v Lipsku. Ročně 10 mark (4 čísla). Druhý sv. II. roč. má tento obsah: Die Ausbildung der Lehrer in den Vereinigten Staaten v. Nordamerika. — Das belgische Volksschulgesetz v. 15. Sept. 1895. — Das franz. Gymnasial- und Realschulwesen unter der dritten Republik. — Volkserziehung in Paris. — Die höhere Mädchenschule in Finnland. — Rundschau atd.

Listy filologické. Red. J. Gebauer, J. Král, Fr. Pastrnek. Ročník 24. Seš. 1. a 2. Nákl. Jednoty českých filologů v Praze. 3 zl. 50 kr. ročně. Obsah: Fr. Groh, Kde ležela Enneakrunos? — Jos. Král, Doplňky a opravy k pojednání O prosodii české. — Fr. Čáda, Platonova theorie soudu. — Fr. Černý, Hus a bible litoměřická. — Fr. Pastrnek, O rukopise suprasiském. — J. Polívka, Střídnice za ъ, ь v polštině. — Klasobraní po rukopisích. — J. Polívka, Fr. Pastrnek, Em. Kovář, Z filologie slovanské. — Hojné úvahy a zprávy.

Muzeum, czasopismo towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. dr. Bol. Mańkowski. Č. 2—4: Dr. A. Skórski, Euzebius Czerkawski. Dr. A. Karbowiak, Bydgoszcz a Pakość. A. M. Kurpiel, O znakach pisarskich w języku polskim. Dr. H. Biegeleisen, Geneza »Odprawy posłów greckich«. S. Schneider, Silni i slabi w teoryi Sokratesa. Dr. Samolewicz, Sprawozdanie rady szk. kr. o stanie szkół średnich w r. 1895—6. K. Wróblewski, Mickiewicz jako nauczyciel w Kownie. Recenzye, rozmaitości, sprawy Towarzystwa atd. Ročně 6 zl.

Věstník Matice opavské. Čís. 6. Prof. J. Zukal, **Bouře proti biskupu Vilémovi Prusikovskému v Opavě r. 1569.** P. J. Vyhlídal, **Ze života slezských pastevců.** P. Frant. Havlasa, P. Josef Onderek. P. F. Myslivec, **Národní kroj slezský na Klimkovsku.** Prof. J. Zukal, **K dějinám opavské radnice.** Přehledy kulturní. Drobnosti. Zpráva krátká o činnosti Matice Opavské. Nekrolog na dra Romualda Dubového. Seznam členů a dárců. Roční příspěvek 2 zl.

Sborník České společnosti zeměvědné. Pořádá dr. Jindřich Metelka. Dr. J. Metelka, Z vycházky po Sicilii. Prof. dr. Jan Palacký, Horopis Německa. (Část další.) Dr. Jar. Kosina, Gerhard Rohlfs. Zprávy. Literatura. Roční předplatné 4 zl. 50 kr.

Z říše vědy a práce. Čís. 9.—12. Moderní vzduchoplavba. Elektřina a magnetismus. Zničování a zužitkování zvířecích odpadkův. Letní závěje. Röntgenovy paprsky. Telefonování kondensatorem. Indické drahokameny. Spouštěcí vížka pro rychlopalná děla. Obrození Prahy. Plynová tramway. Bambitky a revolvery. Lodní srážky. Podmořská trať železniční. Účinek výbuchův. Uhlíky kollektorové. Americké rychlovlaky. Hedvábí tussah. Topení masutem. Nabíjení akkumulatorů a m. j. zajímavé zprávy. Vydává F. Šimáček v Praze. Ročně 3 zl.

Knihy.

Česká mapa oblohy. P. dr. Frant Nábělek, professor kroměřížského gymnasia, příspěvky svými také čtenářstvu Věstníka známý, zpracoval a svým nákladem vydal přehlednou mapu oblohy. Je kreslena v polární projekci Merkatorově, podává úplný přehled oblohy a lze ji upraviti pro kteroukoli hodinu dne, k čemuž přiložen jest k mapě návod. Neměli jsme posud takové mapy české. Vyniká pečlivostí práce i nad podobné německé. Prof. Nábělek vydá ji také v jiných jazycích. Cena jest opravdu nízká, 50 kr., při čemž ještě poskytuje značné výhody žactvu. Dílkem tím získal si prof. Nábělek opravdovou zásluhu.

Živočichopis. Pro nižší třídy škol středních. Sepsal *Frant. Polívka.* S 365 obrazci. V Olomouci. Nakl. R. Promberger. Cena 1 zl. 45 zl. Nová učebnice tato, českým nakladatelem vydaná, psána je slohem prostým, jasným a prakticky. Illustrace vynikají zdařilostí a jsou z části reprodukovány z Fitzingrova Obrázkového atlasu, ovšem s dovolením ředitelstva c. k. dvorní a státní tiskárny ve Vídni. Učebnice tato znamená opravdový pokrok ve svém oboru a dojde jistě hojného rozšíření.

Francouzská terminologie a fraseologie obchodní. Pro školní i praktickou potřebu sepsal *Fr. Fejfar,* revident Zemské banky král. česk. V Praze, nákl. J. Otty.

Kniha jest sestavena abecedně jako slovník ve dvou sloupcích: českém a franc. Ke každému českému heslu připojen překlad a dle potřeby též celá rodina epithet nebo frasí, jichž se užívá v denním životě. Slova vybrána jsou znalecky. P. spisovatel už vydal anglickou korrespondenci obchodní.

Řehoř Hrubý z Jelení a syn jeho Zikmund. — Humanismus a humanisté. Do Slovníka Naučného napsal *Ant. Truhlář.* Zvl. otisky.

Obě tyto práce známého specialisty na poli českého humanismu podávají úsečnou formou úplný obraz vývoje a významu tohoto směru v našem životě duševním jakož i plastický přehled činnosti hlavních pěstitelů jeho.

Dr. *Theod. Matthias*, Aufsatzsünden. Leipzig, R. Voigtländer. 50 fen.

Dr. *H. Schnell*, Die volkstümlichen Übungen des deutschen Turnens. Tamt. 1 m.

Voelkels Taschenwörterbuch der Aussprache geograph. u. histor. Namen Heidelberg, Carl Winter. M. 2·40.

Dr. *Karl Heilmann*, Psychologie mit Anwendung auf Erziehung u. Schulpraxis. Leipzig, Dürrsche Buchhandlung, 95 f.

Georg Rietschel, Die Aufgabe der Orgel im Gottesdienste bis in das 18. Jh. Tamt. 3 m.

Antiquariats-Katalog No 50. Auswahl wertvoller und interessanter Werke aus allen Wissenschaften. G. Fritzsche, Hamburg Gerhofstrasse 5.

A. M. Bell, Englische sichtbare Sprache in 12 Lectionen. Washington, Volta Bureau. Cs. 50.

A. K. Martin, Reiseeindrücke u. Beobachtungen eines deutschen Neuphilologen in der Schweiz u. in Frankreich. Leipzig, Dr. P. Stoltes Verlag. 3 marky.

Dr. *Jaroslav Vlach*, Dějepis obecný pro nižší třídy škol středních. Díl III. Schválen.

Ježto již před tím prvé dva díly dosáhly approbace, přistupuje k posavadním školním učebnicím dějepisným nová původní kniha, mající slušné zření k dějinám domácím. Zasluhuje přízně odborníků. Vydána jest nákl. J. Ottovým.

Do knihoven žákovských i rodinných doporučujeme tyto výborné knihy:

J. Stuard Blackie, Sebevychování. Poučení na dráhu života mladým mužům a studujícím. Z anglického jazyka přeložil Jan Váňa. 2. vyd. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze.

John Lubbock, Radosti života. Přel. týž a vydal u téhož nakladatele. Cena I. dílu 60, II. dílu 95 kr.

Sofokles, Elektra. Přeložil a úvodem i poznámkami opatřil dr. Jos. Král. (Sborníku světové poesie svazek 50.) Nakl. J. Otto.

Goethe, Ifigenie v Tauridě. Přel. dr. L. Quis. Nakl. týž. Cena 50 kr.

F. X. Svoboda, Jiný vzduch, Rozklad a Útok zisku. Nakl. Fr. Šimáček.

J. Kořenský, Japonsko. Nakl. J. Otto.

Franklin, Vlastní životopis, přel. Ant. Mol. Nákl. benedikt. knihtiskárny v Brně. Cena 70 kr.

Hudební květy slove měsíčník pro hudbu klavírní a na harmonium, jež vydává J. R. Vilímek. Každé číslo (posud jich vyšlo 8) obsahuje několik snadnějších neb těžších skladeb mistrů domácích a cizích. List rediguje Karel Weisz. Předplatné na půl roku 3 zl., jednotlivá čísla po 50 kr.

Vývoj soustavy obecného školství v království českém od roku 1769—1895. Příspěvek k dějinám českého vyučování. Napsal *Jan Šafránek.* Připojeny 2 mapy. V Praze. nákladem F. Kytky, 1897.

Tiše, bez veliké reklamy vřadila se do písemnictva našeho kniha po které dávno se toužilo. Jakkoliv uplynulo teprve něco přes 100 let od nového zřízení školního za Marie Terezie zavedeného, přece už se hodně na tlusto usadil prach zapomenutí na vývoj jeho. Postaviti jej jasný před oči, jest úkolem této knihy. Seznam pramenů při jejím sepsání použitých sám už ukazuje tvrdost práce. Vedle pramenů bylo k ní však třeba také veliké píle a širokého rozhledu do celé organisace obecného školství, této hlavní dílny národní osvěty; a to obé spisovatel má a osvědčil.

Kniha se dělí na 4 údobí: první od r. 1769 do r. 1805 zavírá v sobě nařízení daná za Marie Terezie, Josefa II. a Leopolda II.; druhá sahající do r. 1848 vypisuje stav školství za vlády Františka I. a Ferdinanda V., třetí zabírá dvacet následujících let, kdy se chystal nový útvar školství obecného, a čtvrtý sahá od r. 1868 na naše dny a zobrazuje ústavní vývoj školství.

Pozornost svou věnoval spisovatel stejně osudům vnějším jako proměnám vnitřním, ba k těmto ještě pilněji prohlížel a neopominul žádný druh škol, osob učitelských ani žádný úkon ke školství se vztahující. Také finanční a právní stránka došla náležitého povšimnutí. Rejstřík jmen usnadňuje užívání knihy. Připojeny jsou dvě mapky; jedna zobrazuje rozdělení okresů školních v království českém dle obvodů dioecésních a vikariátních r. 1795, druhá rozdělení okresů školních r. 1895.

Podobného spisu potřebuje také školství střední. Bude ovšem ještě obtížnější než tento, poněvadž jsou prameny ukrytější. Jím objasní se mnoho také pro dobu probuzení. Pan spisovatel zjednal by si trvalou zásluhu, kdyby knihu přítomnou doplnil »Vývojem středního školství« a v něm ještě podrobněji, nežli se tu stalo, probral jazykové zákony. S potěšením upřímným pak můžeme oznámiti, že p. spisovatel má úmysl takové dílo složiti a k němu také již přípravné práce podnikl.

Dílo *Letem českým světem* dospělo již desíti nádherných sešitů, sto a dvacet dva skvostné pohledy obsahujících. Přibráním Slovenska, zkad pozorujeme v dvou posledních sešitech úchvatný pohled ve Štrbské pleso v Tatrách a mohutný památník staré slovenské slávy Oravský hrad, prvé s textem od Vajanského, druhý od Salvy, splnil nakladatel pan Vilímek obecné přání. Nakladatelství na obálkách otiskuje pochvalné hlasy o díle; mezi nimi čteme tu i projev místní školní rady v Bechyni, která klade důraz na význam díla se stanoviska vlasteneckého a vychovatelského vzhledem k českým školám. V další části díla bude zvláštní zřetel obrácen k rázovitým momentům národopisným, jako jsou charakteristické lidové skupiny a scény při práci i zábavě. Sešit o 12 obrazech stojí 30 kr.

Nansen „Na severní točnu“. Výzkumy a příhody norské polární výpravy v r. 1893—1896. Bohatě illustrované dílo toto vychází současně s originálem a ostatními vydáními ve všech světových řečech nákladem J. Otty v Praze. Vyjde 36 sešitů po 30 kr. Dosud vydán sešit 1. - 12.

Národopisná výstava českoslovanská v Praze 1895. Výborně vedené, representativní dílo toto, jež lze doporučiti všem knihovnám, dospělo již sešitu 17. (nákladem J. Otty v Praze). V sešitě tomto dokončen pěkný přehled církevního umění v Čechách a počíná se popis církevního oddělení katolického, jež na výstavě vynikalo jak svojí bohatostí, tak i vzorným uspořádáním. Podrobně popisují se: Památky úcty vzdávané sv. Patronům národa československého, sbírka staročeských soch a obrazů marianských, poutnictví, náboženské medaille, devocionalie, katolická literatura starší a moderní, podobizny, mapy, školství atd. Do sešitu vloženo jest přes 30 illustrací, z nichž na prvém místě poutá zdařilá reprodukce starožitného obrazu sv. Václava ze XIV. století, reprodukce vzácných církevních rouch, obrazů, mincí, tisku atd. V seš. 18. vypsána je Stará Praha a počíná se literární výstava (od Fr. Bílého).

V Laichterově výboru nejlepších spisů poučných druhý ročník byl právě zahájen dílem »Úvod do studia člověka a civilisace« (Anthropologie), jež napsal anglický anthropolog dr. Eduard B. Tylor a do češtiny převedl Frant. Rajchl. Spis Tylorův, opatřený 78 rytinami, má tyto kapitoly: Starý a moderní člověk. Člověk a zvířata. Plemena lidská. Řeč. Řeč a plémě. Písmo. Umění potřebná k žití. Umění příjemná (poesie, tanec a pod.). Věda. Svět duchů. Dějiny a mythologie. Společnost. Kniha psána je slohem neobyčejně poutavým a populárním. Laichterův »Výbor nejlepších spisů poučných« vychází čtrnáctidenně v sešitech po 24 kr.

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

VĚSTNÍK
ČESKÝCH PROFESSORŮ.

Druhý jazyk zemský na gymnasiích, reálkách a reálných gymnasiích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Napsal **Karel Kopecký.**

V zemích československých byl po drahnou řadu let jazyk německý předmětem závazným pro žáky všech ústavů středních.

Zemskými zákony ze dne 18. ledna 1866 a ze dne 5 října 1868 bylo stanoveno, že na každé škole střední jen jeden z jazyků zemských má býti předmětem závazným, druhému jazyku zem. pak že vyučovati jest jako předmětu nezávaznému.

Od toho času stal se tedy jazyk německý nezávazným pro žáky českých škol středních a jazyk český byl rovněž nezávazným pro žáky středních škol německých.

První změnu v té příčině způsobil zákon zemský ze dne 27. května r. 1895 na Moravě, a to v tom smyslu, že druhý jazyk zemský má býti předmětem závazným pro žáky všech škol reálných na Moravě.

Na základě uvedeného zákona zemského nařídilo vys. c. k. ministerstvo výnosem ze dne 29. července 1895 č. 15.641, aby počátkem roku školního 1895—6 vyučovalo se oběma jazykům zemským jako předmětům závazným na všech školách reálných na Moravě. Tak se i stalo, toliko s tím rozdílem, že na českých reálkach stala se němčina závaznou *pro žáky všech tříd*, kdežto čeština na reálkách německých byla m. r. závaznou toliko *pro žáky nejnižších dvou tříd*, a teprve postupem závaznou bude pro žáky všech tříd.

Bylo-li vůbec kdy zajímavo povšimnouti si, jak pěstuje se druhý jazyk zemský v zemích československých, jest to zajisté minulý rok školní 1895—6, kdy myšlenka učiti se druhému jazyku zemskému zákonem zemským moravským vážně a pozoruhodně byla projednána. Za tou příčinou podáváme statistický přehled středních škol zemí československých, založený na základě výročních zpráv školních z roku minulého, případně na základě zpráv od ředitelství jednotlivých ústavů s námi sdělených.

Připomínáme toliko ještě, že udání naše platí o poměrech, jaké byly na jednotlivých ústavech *na konci* minulého roku školního.

I. Gymnasia v Čechách

a) s jazykem vyučovacím českým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet Němců	jazyku německému neučilo se žáků	jazyku německému neučilo se %	jazyku německému učilo se žáků	jazyku německému učilo se hod. týd.	jazyku německému učilo se ve třídách
1.	Benešov	ob.	nižší	139 + 1	—	—	—·—	139 + 1		všech
2.	Boleslav Ml.	c. k.	vyšší	317	3	8	2·52	309	ve tř. I.—III. 4 hod. t., ve tř. IV.—VIII. 3 hod. t.	»
3.	Brod Něm.	»	»	276	—	1	—·36	275		»
4.	Budějovice	»	»	391 + 2	2	1	—·25	391 + 1		»
5.	Čáslav	»	nižší	153	1	—	—·—	153		»
6.	Domažlice	»	vyšší	160	4	4	2·50	156		»
7.	Dvůr Král.	ob.	»	149	7	2	1·27	147		»
8.	Hradec Jindř.	c. k.	»	284	6	—	—·—	284		»
9.	» Králové	»	»	354	2	16	4·51	338		»
10.	Jičín	»	»	300	—	—	—·—	300		»
11.	Litomyšl	»	»	295 + 1	5	4	1·35	292		»
12.	Mýto Vys.	»	»	274	—	1	—·36	273		»
13.	Pelhřimov	»	»	222		21	9·45	201		»
14.	Písek	»	»	249	—	6	2·40	243		»
15.	Plzeň	»	»	290 + 1	2	5	1·71	286		»
16.	Praha akadem.	»	»	386 + 3	—	7	1·79	379 + 3		»
17.	» Truhl. ul.	»	»	351 + 2	—	5	1·41	348		»
18.	» Žitná ul.	»	»	395 + 1	—	—	—·—	395 + 1		»
19.	» Malá Str.	»	»	310	—	—	—·—	310		»
20.	Roudnice	»	»	186 + 8	—	—	—·—	186 + 8		»
21.	Rychnov	»	»	215 + 7	5	—	—·—	215 + 7		»
22.	Slané	»	»	214	—	—	—·—	214		»
23.	Tábor	»	»	274	—	1	—·36	273		»
24.	Třeboň	»	nižší	111	3	—	—·—	111		»
25.	Vinohrady	»	vyšší	345 + 1	—	2	—·57	313 + 1		»
		Úhrnem:		6640 + 22	40	84	1·26	6561 + 17		

b) s jazykem vyučovacím německým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet		jazyku českému				
						neučilo se		učilo se		
				žáků vůbec	Čechů	žáků	%	žáků	hod. týd.	v odděleních
1.	Broumov	soukr.	vyšší	211 + 1	56	57	26·88	155	2	v nižším gymn. dle tříd, vyšší gymn. 2. odd. V./VIII. 15 ž., V./VIII. 39 ž.
2.	Budějovice	c. k.	»	277	47	141	50·90	136	»	6 a sice: I. 31 ž., II. 27 ž., III. 18 ž., IV. 20 ž., V. VI. 17 ž., VII. VIII. 23 ž.
3.	Č. Lípa	»	»	187	3	127	67·91	60	»	3 a sice: I./IV. 40 ž., I. III. IV. VI. 15 ž, IV./VII. 5 ž.
4.	Hostinné	»	»	196 + 3	25	109	54·77	90	»	4 a sice: I/IV. 33 ž., I./III. V. 27 ž., III./VII. 16 ž., V./VIII. 14 ž.
5.	Chomútov	ob.	»	244 + 1	10	206	80·40	39	»	2 a sice: I./IV. 23 ž., IV. VI./VIII. 16 ž.
6.	Cheb	c. k.	»	356 + 4	4	260	70·05	100	»	4 » I./V. VII. 47 ž., II. VI. 23 ž., III./VI 19 ž., V./VIII. 11 ž.
7.	Kadaň	»	»	227	5	182	80·17	45	»	3 a sice: I. II. 20 ž., III./V 18 ž., III. V./VIII 7 ž.
8.	Krumlov	»	»	253 + 3	20	191	74·60	65	»	3 » I. II. V. VII. 36 ž., III./V. VII. 18 ž., VI/VIII. 11 ž.
9.	Lanškroun	»	»	215 + 2	15	163	75·11	54	»	3 a sice: I./IV. 28 ž., II./V. 11 ž., V./VIII. 12 ž
10.	Litoměřice	»	»	241 + 27	19	200	73·80	71	»	3 » I./V. VII. 47 ž., I. III./VII. 17 ž., IV./VIII. 7 ž.
11.	Most	»	»	190	9	151	79·49	39	»	3 a sice: II. 17 ž., III. 13 ž.. IV./VIII 9 ž.[1]
12.	Plzeň	»	»	349 + 1	53	215	61·42	135	»	5 » II. 16 ž., II./VI. 32 ž., III./V. 42 ž., IV. V. 15 ž., V. VI. 17 ž., VII. VIII. 13 ž.[1]
13.	Praha na Přík.	»	»	389 + 29	45	228	54·54	190	»	8 dle jednotlivých tříd
14.	» Štěp. ul.	»	»	393 + 10	87	218	54·09	185	»	6 a sice: I. II. 56 ž., II. IV. 28 ž, III. IV. 35 ž., IV. 21 ž., V. VI. 32 ž., VII. VIII. 13 ž.
15.	» St. Město	»	»	251 + 2	33	121	47·82	132	»	6 a sice: I. 36 ž., II. III. 29 ž., III. 23 ž, IV. 15 ž., V. VI. 16 ž., VII. VIII. 13 ž.
16.	» M. Strana	»	»	220 + 20	29	147	61·25	93	»	8 dle jednotlivých tříd.
17.	Smíchov	»	nižší	101 + 2	20	18	17·47	85	»	4 » » »
18.	Stříbro	»	vyšší	270 + 3	5	140	51·28	133	»	4 a sice: I/III. 52 ž. III./VII. 43 ž., III./VII. 26 ž., V./VIII. 12 ž
19	Ústí n. L.	ob.	nižší	87 + 1	2	52	59·06	36	»	2 a sice: I. II. 21 ž., II. III. 15 ž.[2]
20.	Žatec	c. k	vyšší	216 + 4	10	156	70·90	64	»	4 » I. II. 23 ž., II. IV. 24 ž., III./IV. 8 ž., IV./VIII 9 ž.
		Úhrnem		4876 + 113	497	3082	61·77	1907		

[1]) Ze žáků třídy I. neučil se jazyku českému ani jeden. [2]) Ústav byl pouze o 3 třídách.

II. Reálky a reálná gymnasia v Čechách

a) s jazykem vyučovacím českým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet		jazyku německému				
						neučilo se		učilo se		
				žáků vůbec	Němců	žáků	%	žáků	hod. týd.	ve třídách
1.	Budějovice	mat.	vyšší	345	—	—	0·00	345	v I. a II. tř. 5 h. t., III. a V. 4 h. t., IV., VI. a VII. 3 h. t.	všech
2.	Hora Kutná	c. k.	»	391	1	9	2·28	382		»
3.	Hradec Král.	»	»	408	—	—	0·00	408		»
4.	Jičín	»	»	389	—	—	0·00	389		»
5.	Karlín	»	»	481	—	—	0·00	481		»
6.	Pardubice	»	»	396	—	4	1·01	392		»
7.	Písek	»	»	341 + 1	—	—	0·00	342		»
8.	Plzeň	»	»	382	—	4	1·04	378		»
9.	Praha Ječná ul.	»	»	617 + 1	2	46	7·44	572		»
10.	» M. Strana	»	»	356 + 1	—	14	3·95	343		»
11.	Rakovník	»	»	334	1	—	0·00	334		»
12.	Vinohrady	»	»	293 + 1	—	5	1·70	289		»
			Úhrnem	4733 + 4	4	82	1·73	4655		
1.	Bydžov Nový	ob.	vyšší	218	—	—	0·00	218	v I. 4 v ost. 3	všech
2.	Chrudim	c. k.	»	361	—	4	1·08	357	3	»
3.	Klatovy	»	»	285	3	—	0·00	285	v I 4 v ost. 3	»
4.	Kolín	»	»	383 + 1	—	21	5·46	363	»	»
5.	Praha	»	»	408	1	39	9·55	369	»	»
6.	Příbram	»	»	577	—	—	0·00	577	»	»
7	Smíchov	»	nižší	186	—	—	0·00	186	»	»
			Úhrnem	2418 + 1	4	64	2·61	2355		

b) s jazykem vyučovacím německým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet Čechů	jazyku českému neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
1.	Budějovice	c. k.	vyšší	282 + 1	63	187	66·07	96	2	5 a sice: a) pro ž. něm. I. 27 ž., II. 27 ž., III./V. 20 ž., b) pro ž. čes. I. II. 12 ž., III./VII. 10 ž.
2.	Č. Lípa	»	»	242 + 1	23	184	75·72	59	4, 3, 4, 4	4 a sice: I./IV. 31 ž., I./IV. 14 ž., II./VII. 11 ž., IV. V. 3 ž.
3.	Litoměřice	»	»	413	64	339	82·07	74	3	3 a sice: I./V. 74 ž., ve tř. VI. a VII. nikdo
4.	Loket	»	»	199	2	159	79·80	40	3	2 » I./IV. = 40 ž., ze žáků V./VII. nikdo
5.	Plzeň	»	»	428	63	333	77·80	195	3, 2, 3, 3, 2	5 » I. 37 ž., 32 ž., II. 18 ž., 22 ž., III. 20 ž., 17 ž., IV. 9 ž., 9 ž., V./VII. 31 ž.
6.	Praha N. Město	»	»	539 + 1	153	303	56·11	237	3, 3, 3, 2, 2	5 a sice: I. 46 ž., 44 ž., II. 33 ž., 33 ž., III. 36 ž., IV. 28 ž., V./VII. 17 ž.
7.	» M. Strana	»	»	305 + 3	93	126	40·90	182	3, 3, 3, 2, 2	5 a sice: I. 41 ž., II. 42 ž., III. 39 ž., IV. 31 ž., V./VII. 38 ž.
8.	Karlín	»	»	279	69	123	44·07	156	3, 3, 2, 2	6 a sice: I. 32 ž., II. 46 ž., III. 31 ž., IV. 22 ž., V./VII. 15 ž.
9.	Trutnov	»	»	229	34	164	71·61	65	2	4 a sice: I. II. 23 ž., I./III. 26 ž., I./IV. 11 ž., III. IV. 5 ž.
		Úhrnem		2916 + 6	564	1918	65·63	1104		
1.	Karlovy Vary	ob.	nižší	200	3	112	56·00	88	2	3 a sice: I. 35 ž., II. 23., III. IV. 13 ž. a 17 ž.
2.	Liberec	c. k.	vyšší	338 + 3	17	250	73·31	91	»	3 a sice: I./VII. 28 + 28 ž., II./IV. 21 ž., III./VII. 14 ž.
3.	Prachatice	»	nižší	125	19	72	57·60	53	»	3
4.	Teplice	ob.	vyšší	294	13	228	77·55	66	»	3 a sice: I. 29 ž., II. 20 ž., III. IV. 17 ž.
		Úhrnem		957 + 3	52	662	68·95	298		

III. Gymnasia na Moravě

a) s jazykem vyučovacím českým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet		jazyku německému				
				žáků vůbec	něm. národ.	neučilo se		učilo se		
						žáků	%	žáků	hod. týd.	ve třídách
1.	Brno	c. k.	vyšší	593	—	—	0·00	593	v I. a II. 4 h. t. v cstatních tř. po 3 h. t.	všech
2.	Brno	»	nižší	148	—	—	0·00	148		»
3.	Kroměříž	»	vyšší	534	—	—	0·00	531		»
4.	Místek	matič.	nižší	64	—	—	0·00	61	5	»
5.	Olomouc	c. k.	vyšší	557	—	—	0·00	557		»
6.	Přerov	»	»	296	35	—	0·00	296		»
7.	Třebíč	»	»	305	5	—	0·000	305		»
8.	Uh. Hradiště	»	»	340	.	—	0·00	340		»
9.	Val. Meziříčí	»	»	290	16	—	0·00	290		»
		Úhrnem		3127	56	—	0·00	3127		

b) s jazykem vyučovacím německým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet		jazyku českému				
						neučilo se		učilo se		
				žáků vůbec	slov. národ.	žáků	%	žáků	hod. týd.	v odděleních
1.	Brno I.	c. k.	vyšší	457 + 2	27	278	60·56	181	3, 2, 2	3 a sice: I. a) 47 ž., b) 30 ž., c) 29 ž., II. a) 24 ž., b) 26 ž., III. 25 ž.
2.	Brno II.	»	»	377 + 5	24	284	74·34	98	2	4 a sice: I. 20 ž., II./V. 22 ž., II./V. 33 ž., V. VII. VIII. 8 ž., III./VIII. 15 ž.
3.	Hranice	»	»	·02 + 1	71	74	36·45	129	2	3 pro ž. něm. I. II. = 36 ž., III. IV. = 16 ž., V./VIII. = 24 ž., 5 pro žáky čes. I. = 19 ž., II. = 6 ž., III. IV. = 18 ž., V. VI. = 4 ž., VII. VIII. = 6 ž.
4.	Jihlava	»	»	214 + 1	36	109	50·69	106	2	5 pro ž. něm. I. = 16 ž, II. = 13 ž., III. IV. = 27 ž., V. VI. = 12 ž., VII. VIII. = 12 ž, 3 pro ž. čes. I. II. = 12 ž., III. IV. = 8 ž., V./VIII = 6 ž.
5.	Kroměříž	»	»	199 + 5	55	55	27·05	149	2	3 pro ž. něm. I. II. = 31 ž., III./V. = 21 ž., IV. až VIII. = 27 ž., 5 pro ž. čes. I. II. = 20 ž., III. IV. = 9 ž., V. VI. = 7 ž., VII. = 16 ž., VIII. = 18 ž.
6.	Kyjov	ob.	nižší	65	12	40	61·53	25	2	2 a sice: II. = 9 ž., II. III. = 16 ž.[2])
7.	Mikulov	c. k.	vyšší	195	10	166	85·12	29	2	2 » I./III. = 17 ž., III. VII. = 12 ž.
8.	Olomouc	»	»	276	31 + 1[1])	155	56·52	121	2	3 » I./VII. = 72 ž., II. III. VII. VIII. = 30 ž., III./VIII. = 19 ž.
9.	Šumperk	zem. ob.	nižší vyšší	216	3	119	55·09	97	»	2 a sice: I/VII. = 53 ž., I./VII. = 44 ž.
10.	Třebová Mor.	c. k.	»	182 + 2	22	134	72·82	50	»	4 » I. = 18 ž., II. III. = 9 ž., IV V. = 9 ž., VI./VIII. = 14 ž.
11.	Unčov	zem. ob.	nižší vyšší	181	19	110	60·77	71	»	v 8 jednotlivých třídách.
12.	Znojmo	c. k.	»	241	44 + 2[1])	151	62·65	90	»	4 a sice: I./III. 39 ž., II./VI. 30 ž., III./VII. 12 ž., IV./VIII. 9 ž.
		Úhrnem		2805 + 16	357	1675	59·37	1146		

[1]) Jazyka polského. [2]) Ze žáků tř. I. a IV. neučil se jazyku českému ani jediný žák.

Reálky na Moravě a) s jazykem vyučovacím českým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet něm. národ.	
1.	Brno	c. k.	vyšší	387	--	Na základě zákona zem. ze dne 2? června 1895 zavedeno jest vyučování jazyku něm. jako předmětu závaznému pro všecky žáky všech tříd vys. min. výn. ze dne 25. července 1895 č. 15.611, mt. 3 10 95 č. 8.3?? a. k. t. Vyučovalo se v I. tř. 5 h. t., v ostatních třídách po 3 h. t.
2	Hodonín	mat.	nižší	127	--	
3.	Lipník	»	»	87		
4.	N. Město	zem.	vyšší	140		
5.	Prostějov	»	»	401		
6.	Telč	»	»	320		
		Úhrnem		1465		

b) s jazykem vyučovacím německým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet slov. národ.	jazyku českému neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních	
1.	Brno	c. k.	vyšší	445	45	207	16·51[4])	51	2	2 a sice: III. V. 33 ž., III. VI. 21 ž.	[illegible]
2.	Brno	zem.	»	337	21	99	19·50	101	»	4 » III. 27 ž., IV. 30 ž., V. VII. 27 ž., V. VII. 17 ž.	[illegible]
3.	Jičín Nový	»	»	221	29	59	47·06	61	»	3 a sice: III. IV. 19 ž., III. IV. VI. 22 ž., V. VII. 23 ž.	[illegible]
4.	Jihlava	»	»	269	107	65	51·58	61	3, 2, 2, 2, 2	3 pro ž. něm. III. - 18 ž., IV. - 1 ž., V. VI. VII. - 19 ž., 2 pro ž. čes. III. IV. - 13 ž., V./VII. 9 ž.	[illegible]
5.	Kroměříž	»	»	188	78 | 2[1])	50	45·45	60	2	2 pro ž. něm. III. IV. 10 ž., V. VII. 13 ž., 2 pro ž. čes. III. IV. — 20 ž., V. VII. 11 ž.	[illegible]
6.	Olomouc	c. k.	»	314 + 1	38 | 1[1])	117	61·25	71	»	2 a sice: III./V. 40 ž., III./VII. - 31 ž.	[illegible]
7.	Ostrava	zem.	»	314 + 1	86 | 5[1])	124	73·80	42	»	2 a sice: III. IV. - 31 ž., V. VII. - 11 ž.	[illegible]
8.	Prostějov	»	»	243	96	42	36·20	74	»	2 pro ž. něm. III. IV. — 21 ž., V. VII. 18 ž., 2 pro ž. čes. IV. V. 26 ž., V./VII. 9 ž.	[illegible]
9.	Sternberg	»	»	152 + 1	8	59	78·66	16	»	2 a sice: III. — 9 ž., IV./VI. 7 ž.	[illegible]
10.	Znojmo	»	»	240	42	107	82·30	23	»	2 a sice: III. IV. - 8 ž., III./VI. - 15 ž.	[illegible]
		Úhrnem		2723 + 3	558	920	74·56	569			

Pozn. 5 nižších škol reálných (v Hodoníně, Hustopeči, Lipníku, Rýmařově a ve Svitavech) se 1088 žáky neuvádíme, poněvadž jednak ústavy ty programů školních nevydávají, jednak pro data statistická důležity nejsou.

[1]) Jazyka polského. [4]) Procenta počítána jsou z počtu těch žáků, pro které jazyk český byl t. r. předmětem nezávazným.

IV. Gymnasia ve Slezsku.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	druhému jazyku zemskému neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
českým	1.	Opava	mat.	vyšší	306	—	—	0·00	306	v I. tř. v 1. pol. 4, v I. tř. v 2. pol. 5, v II. tř. 5, v III./VIII. tř. 3	jednotlivě ve všech 8 třídách. Pozn. jazyk něm. jest předm. závazným.
polským	1.	Těšín	soukr.	nižší	74	—	—	0·00	74	v I. tř. 6, II. 5	
německým	1.	Bílsko	c. k.	vyšší	354	111[1])	281	79·37	73	2	2 a to: II. III. = 46 ž., III/VI. = 27 ž. (jazyku polskému).
»	2.	Opava	»	»	245 + 1	12	189	76·82	57	2	3 a to: I./VIII. = 38 ž., II./VI. = 12 ž., I./VI. = 7 ž.
»	3.	Těšín	»	»	350 + 3	151[2])	146	41·35	207	2	4 jaz. polsk., a sice: I./V. = 45 ž., I. II. = 29 ž., II./IV. = 42 ž., IV./VIII. = 19 ž., celkem 135 ž., 3 jazyku českému, a sice: I./VI. = 32 ž., II./VII. = 24 ž., V./VIII. = 16 ž., celkem 72 ž.
»	4.	Vidnava	»	»	145	2	90	62·07	55	2	2 a to: I./IV. = 36 ž., II./VIII. = 19 ž. (jazyku českému).
					1474 + 4	276	706	64·53	772		

Reálky ve Slezsku.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
německým	1.	Bílsko	c. k.	vyšší	279	63[3])	231	82·76	48	2	2 a to: I./III. = 33 ž., I./IV. = 15 ž. (jazyku polskému).
»	2.	Krnov	»	»	283 + 1	3	219	77·11	65	2	2 a to: od tř. II. až do tř. VII.; ze žáků třídy I. neučil se druh. jazyku žádný.
»	3.	Opava	»	»	369	26[4])	265	71·81	104	2, 2, 1	3 a to: I. 42 ž., II. 29 ž., III. IV. 33 ž., ze žáků třídy V./VII. neučil se druh. jazyku žádný.
»	4.	Těšín	»	»	293	138[5])	162	55·29	131	2	2 a to: od tř. I. až do tř. V., ze žáků tř. VI. a VII. neučil se druh. jaz. žádný.
					1224 + 1	230	877	71·59	348		

Reálná gymnasia na Moravě.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
německým	1.	Hradiště Uh.	c. k.	vyšší	229 + 1	42	11	4·78	119	2	4, I. = 31 ž., I./IV. = 30 ž., II./VI. = 39 ž., IV./VIII. = 12 ž., VII. VIII. = 7 ž.

[1]) Čechů 3, Poláků 108. [2]) Č. 35, P. 116. [3]) Č. 7, P. 56. [4]) Č. 23, P. 3. [5]) Č. 20, P. 118.

Reálky na Moravě a) s jazykem vyučovacím českým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet něm. národ.
1.	Brno	c. k.	vyšší	387	—
2	Hodonín	mat.	nižší	127	—
3.	Lipník	»	»	87	—
4.	N. Město	zem.	vyšší	140	—
5.	Prostějov	»	»	404	—
6.	Telč	»	»	320	—
		Úhrnem		1465	—

Na základě zákona zem. ze dne 27. června 1895 zavedeno jest vyučování jazyku něm. jako předmětu závaznému pro všecky žáky všech tříd vys. min. výn. ze dne 25. července 1895 č. 15.641, int. 3/10 95 č. 8.306 z. š. r. Vyučovalo se v I. tř. 5 h. t., v ostatních třídách po 3 h. t.

b) s jazykem vyučovacím německým.

Číslo	Sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet slov. národ.	jazyku českému neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
1.	Brno	c. k.	vyšší	445	45	207	46·51[2])	54	2	2 a sice: III./V. 33 ž., III./VI. 21 ž.
2.	Brno	zem.	»	337	21	99	49·50	101	»	4 » III: 27 ž., IV. 30 ž., V./VII. 27 ž., V./VII. 17 ž.
3.	Jičín Nový	»	»	221	29	59	47·06	64	»	3 a sice: III. IV. 19 ž., III. IV. VI. 22 ž., V./VII. 23 ž.
4.	Jihlava	»	»	269	107	65	51·58	61	3, 2, 2 2, 2	3 pro ž. něm. III. = 16 ž., IV. = 4 ž., V. VI. VII. = 19 ž., 2 pro ž. čes. III. IV. = 13 ž., V./VII. = 9 ž.
5.	Kroměříž	»	»	188	78 + 2[1])	50	45·45	60	2	2 pro ž. něm. III. IV. = 16 ž., V./VII = 13 ž., 2 pro ž. čes. III. IV. = 20 ž., V./VII. = 11 ž.
6.	Olomouc	c. k.	»	314 + 1	38 + 1[1])	117	61·25	71	»	2 a sice: III./V. = 43 ž., III./VII. = 31 ž.
7.	Ostrava	zem.	»	314 + 1	86 + 5[1])	124	73·80	42	»	2 a sice: III. IV. = 31 ž., V. VII. = 11 ž.
8.	Prostějov	»	»	243	96	42	36·20	74	»	2 pro ž. něm. III. IV. = 21 ž., V./VII. = 13 ž. 2 pro ž. čes. IV. V. = 28 ž., V./VII. = 9 ž.
9.	Sternberg	»	»	152 + 1	8	59	78·66	16	»	2 a sice: III. = 9 ž., IV./VI. = 7 ž.
10.	Znojmo	»	»	240	42	107	82·20	23	»	2 a sice: III. IV. = 8 ž., III./VI. = 15 ž.
		Úhrnem		2723 + 3	558	929	74·56	569		

Ž. tř. I a II. jest jazyk český předm. závazným min. vyn. 25./7 95 č. 15.641.

Pozn. 5 nižších škol reálných (v Hodoníně, Hustopeči, Lipníku, Rýmařově a ve Svitavech) se 388 žáky neuvádíme, poněvadž jednak ústavy ty programů školních nevydávají, jednak pro data statistická důležity nejsou.

[1]) Jazyka polského. [2]) Procenta počítána jsou z počtu těch žáků, pro které jazyk český byl t. r. předmětem nezávazným.

IV. Gymnasia ve Slezsku.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	druhému jazyku zemskému neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
českým	1.	Opava	mat.	vyšší	306	—	—	0·00	306	v I. tř. v 1. pol. 4, v I. tř. v 2. pol. 5, v II. tř. 5, v III./VIII. tř. 3, v I. tř. 6, II. 5	jednotlivě ve všech 8 třídách. Pozn. jazyk něm. jest předm. závazným.
polským	1.	Těšín	soukr.	nižší	74	—	—	0·00	74		
německým	1.	Bílsko	c. k.	vyšší	354	111[1])	281	79·37	73	2	2 a to: II. III. = 46 ž., III/VI. = 27 ž. (jazyku polskému).
»	2.	Opava	»	»	245 + 1	12	189	76·82	57	2	3 a to: I./VIII. = 38 ž., II./VI. = 12 ž., I./VI. = 7 ž.
»	3.	Těšín	»	»	350 + 3	151[2])	146	41·35	207	2	4 jaz. polsk., a sice: I./V. = 45 ž., I. II. = 29 ž., II./IV. = 42 ž., IV./VIII. = 19 ž., celkem 135 ž., 3 jazyku českému, a sice: I./VI. = 32 ž., II./VII. = 24 ž., V./VIII. = 16 ž., celkem 72 ž.
»	4.	Vidnava	»	»	145	2	90	62·07	55	2	2 a to: I./IV. = 36 ž., II./VIII. = 19 ž. (jazyku českému).
					1474 + 4	276	706	64·53	772		

Reálky ve Slezsku.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
německým	1.	Bílsko	c. k.	vyšší	279	63[3])	231	82·76	48	2	2 a to: I./III. = 33 ž., I./IV. = 15 ž. (jazyku polskému).
»	2.	Krnov	»	»	283 + 1	3	219	77·11	65	2	2 a to: od tř. II. až do tř. VII.; ze žáků třídy I. neučil se druh. jazyku žádný.
»	3.	Opava	»	»	369	26[4])	265	71·81	104	2, 2, 1	3 a to: I. 42 ž., II. 29 ž., III. IV. 33 ž., ze žáků třídy V./VII. neučil se druh. jazyku žádný.
»	4.	Těšín	»	»	293	138[5])	162	55·29	131	2	2 a to: od tř. I. až do tř. V., ze žáků tř. VI. a VII. neučil se druh. jaz. žádný.
					1224 + 1	230	877	71·59	348		

Reálná gymnasia na Moravě.

s jazykem vyučovacím	Číslo	sídlo ústavu	druh ústavu		počet žáků vůbec	počet druhé národ.	neučilo se žáků	neučilo se %	učilo se žáků	učilo se hod. týd.	učilo se v odděleních
německým	1.	Hradiště Uh.	c. k.	vyšší	229 + 1	42	11	4·78	119	2	4, I. = 31 ž., I./IV. = 30 ž., II./VI. = 39 ž., IV./VIII. = 12 ž., VII. VIII. = 7 ž.

[1]) Čechů 3, Poláků 108. [2]) Č. 35, P. 116. [3]) Č. 7, P. 56. [4]) Č. 23, P. 3. [5]) Č. 20, P. 118.

V. Všeobecný přehled
středních škol
Čech, Moravy a Slezska
na konci roku šk. 1895—1896

	druh ústavů	s vyučovacím jazykem českým: ústavů	počet žáků: vůbec	počet žáků: národ. němec.	%	jaz. němec. neučilo se: žáků	%	s vyučovacím jazykem německým: ústavů	počet žáků: vůbec	počet žáků: národ české	%	jaz. českému neučilo se: žáků	%
V Čechách bylo:	gymnasií	25	6662	40	0·60%	84	1·26	20	4989	497	9·96%	3082	61·77
	škol reálných	12	4737	4	0·08%	82	1·73	9	2922	564	19·30%	1918	65·63
	reál. gymnasií	7	2119	4	0·16%	64	2·64	4	960	52	5·41%	662	68·95
	Úhrnem	**44**	**13818**	**48** =	0·34%	**230** =	**1·63**	**33**	**8871**	**1113** =	**12·54%**	**5662** =	**63·82**
Na Moravě bylo:	gymnasií	9	3127	56	1·79%	—	0·00	12	2821	357	12·65%	1675	59·37
	škol reálných	6	1465	—	0·00	—	0·00	10 + 5	2726 + 458	558	20·46%	929[2])	74·56
	reál. gymnasií	—	—	—	—	—	—	1	230	42	18·26%	11	4·78
	Úhrnem	**15**	**4592**	**56** =	**1·79%**	—	**0·00**	**23 + 5**	**5777**	**957** =	**16·56 %**	**2615** =	**45·26**
Ve Slezsku bylo:	gymnasií	2[1])	380	—	0·00	—	0·00	4	1478	276	18·67%	706	64·58
	škol reálných	—	—	—	—	—	—	4	1225	230	18·77%	877	71·59
	reál. gymnasií	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Úhrnem	**2[1])**	**380**	—	0·00	—	**0·00**	**8**	**2703**	**506** =	**18·71%**	**1583** =	**58·55**
	Celkem	**61**	**18.790**	**104** =	**0·55**	**230** =	**1·22**	**64 + 5**	**17.809**	**2576** =	**14·46%**	**9860** =	**55·36**

[1]) Jedno z nich jest polské (soukr. v Těšíně).
[2]) Procenta počítána jsou z počtu těch žáků, pro které byl jazyk český předmětem nezávazným.

Z dat svrchu uvedených pozoruhodnými jsou tato:

1. V Čechách bylo minulého roku školního na gymnasiích českých celkem 22 privatistů, na gymnasiích německých pak celkem 113 priv.; tedy na německých více než *pětkrát* tolik, co jich bylo na gymnasiích českých.

2. Středních škol, mimo ústavy učitelské, bylo 61 českých a 69 německých. V té příčině nejnápadnější jest poměr počtu škol německých ku počtu škol slovanských ve Slezsku. Tam jest celkem 8 státních vyšších ústavů německých a jen jedno české, matiční, vyšší, a jedno polské, soukromé, nižší gymnasium. Na Moravě bylo celkem 15 ústavů českých a 28 ústavů německých. Pro Čechy bylo tam 9 gymnasií, na kterýchž bylo 3127 žáků, pro Němce bylo tam 12 gymnasií, na kterýchž bylo 2821 žáků Němci měli na Moravě 15 škol reálných, Češi pouze 6.

3. Na 61 středních školách československých s vyučovacím jazykem českým bylo minulého roku školního 18.790 žáků; na 69 středních školách německých bylo v touž dobu 17.809 žáků.

4. Na ústavech českých byli celkem 104 žáci národnosti německé, t. j. 0·55 procent; na ústavech německých bylo 2576 žáků národnosti české, t. j. 14·46 procent.

5. Mezi 17.325 žáky škol českých, jimž jazyk německý byl nezávazným, neučilo se mu 230 žáků, t. j. 1·22 proc., na ústavech německých bylo mezi 17.219 žáky, jimž jazyk český byl nezávazným, 9860 žáků, t. j. 55·36 proc., kteří jazyku českému se neučili.

6. Na 41 ústavech českých učili se *všichni* žáci jazyku německému; není však ani jediného ústavu německého, na kterém by všichni žáci jazyku českému se byli učili.

7. Na státních vyšších německých gymnasiích v Mostě a v Plzni jakož i na ob. nižším německém gymnasiu v Kyjově ze žáků třídy první ani jeden žák minulého roku školního češtině se neučil.

8. Na 20 středních školách německých vyučovalo se jazyku českému v odděleních; z těchto bylo 28 o méně než 10 žácích:

3 žáci v jednom oddělení byli na c. k. vyšší reálce v Č. Lípě,
po 4 žácích v jednom oddělení bylo na c. k. vyšším gymn. v Hranici a na c. k. vyšší reálce v Jihlavě,
po 5 žácích v jednom oddělení bylo na c. k. vyšším gymn v Č. Lípě a na c. k. vyšší reálce v Trutnově,
po 6 žácích v jednom oddělení bylo na c. k. vyšším gymn. v Hranici a Jihlavě,
po 7 žácích v jednom oddělení na c. k. vyšším gymn. v Kadani, Litoměřících, Kroměříži, Opavě a na reálce ve Šternberku a Uh. Hradišti,
po 8 žácích v jednom oddělení bylo na c. k. gymnasiu v Žatci, Brně, Jihlavě a na reálce ve Znojmě.
po 9 žácích v jednom oddělení bylo na c. k. vyšším gymn. v Mostě, Žatci, Kroměříži, Kyjově, Mor. Třebové (2 odd.), ve Znojmě a na reálkách v Jihlavě, Prostějově a Šternberku.

9. Na středních školách českých vyučovalo se jazyku německému, jako předmětu závaznému, ve všech jednotlivých třídách.

Na školách německých učilo se češtině způsobem podobným pouze na 3 ústavech, a to: na c. k. vyšším gymnasiu v Praze, na Příkopech a na M. Straně, pak na ob. vyšším gymn. v Unčově na Moravě.

Na všech ostatních ústavech německých byli žáci učící se jazyku českému rozděleni v oddělení, jichž počet byl na rozličných ústavech rozličný, dle počtu žáků, kteří jazyku českému se učili.

10. Rozdělujíce žáky češtině se učící na ústavech německých v oddělení, řídili se rozličnými zásadami, z nichž některé jsou pozoruhodny.

Tak na př. v Jihlavě, Kroměříži, Prostějově, Těšíně a jinde, kde bylo více žáků národnosti české, byli žáci učící se češtině rozděleni ve skupiny dle národnosti, tak že Češi a Němci zvláštní měli oddělení.

Na 29 německých středních školách rozdělovali žáky na základě prospěchu, t. j. na základě vědomostí dotyčných žáků. Tak na př. na c. k. vyšším gymnasiu v Hostinném jsou v oddělení 1. žáci třídy I., II., III. a IV., v oddělení 2. jsou žáci třídy I., II., III. a V., v oddělení 3. jsou žáci třídy II, IV., V., VI. a VII., v oddělení 4. jsou žáci třídy V.—VIII.

Na 18 německých ústavech řaděni jsou žáci v oddělení dle tříd.

Poněvadž pak z pravidla přihlašuje se k vyučování jazyku českému malý počet žáků, spojují se žáci buď poboček téže třídy neb i žáci několika tříd postupně nejbližších v oddělení jedno.

Srovnáme-li na základě svrchu uvedeného, jak pěstuje se jazyk německý na českých školách středních, a naopak jazyk český na ústavech německých, shledáme, že ústavy německé co do pěstování druhého jazyka zemského daleko zůstávají za českými školami středními.

Za nynějších napjatých poměrů, ve kterýchž stojí proti sobě oba kmenové národní, má zajisté, jak nikdo ze znalců popříti nemůže, učitel druhého jazyka zemského, zvláště tam, kde jazyk ten jest předmětem nezávazným, práci velice krušnou.

Avšak každý, kdo svrchu uvedené pozorně uvážil, musí dosvědčiti, že učitelé jazyka německého na školách českých mají postavení mnohem obtížnější, než ti pp. kollegové, kteří vyučují jazyku českému na školách německých.

Tito mají málo žáků, se kterými mohou, zvláště když lze doufati, že jsou to žáci, kteří mají dobrou vůli jazyku českému se učiti, mnohem snáze pracovati, než učitelé jazyka německého na školách českých.

Na těchto jest totiž téměř zvykem, jejž ovšem odsuzovati nemíníme, že všichni nebo skoro všichni žáci jazyku německému se vyučují. Avšak mnozí z těchto žáků nemají ani opravdové vůle a jiní mimo to, zvláště žáci slabších schopností, ani času, ani způsobilosti jazyku německému se učiti. Žáci takoví s nedostatečným prospěchem z jazyka německého postupují ovšem do třídy vyšší a nemajíce základu, nejen že ve třídě vyšší v tomto předmětu dobře prospěti nemohou, tak že jim samým předmět ten stane se protivným, ale žáci ti jsou pak břemenem jak učiteli tak i třídě celé. Ostatně jiné zajisté, a to vážné jsou obtíže, kteréž jest za nynějších poměrů učiteli jazyka německého na českých školách středních překonávati.

Na vady ty upozorňovati a tím nápravy ve prospěch vyučování samého se dovolávati budiž čestnou povinností každého svědomitého učitele vůbec a odborných učitelů zvlášť!

O nákresech zeměpisných a jejich methodách.

Napsal prof. Jan Macháček.

(Ostatek.)

Podobně jako tok labský kreslím ostatní řeky, jenom že v zemích mimočeských nevšímám si také všech podrobností než jen hlavního směru a důležitějších odchylek.

Postup při nákresu Čech zajisté s dostatek objasňuje všeobecné zásady, kterými se při nákresech řídím. Tento postup zdá se na první pohled trochu zdlouhavý, ale ve skutečnosti jest mnohem jednodušší, než se to čtenáři zdá. Při nákresu řek odbude se zároveň část místopisu, který se pak jen doplňuje. Jsem si toho vědom, že moje methoda nebude všeobecně uznána jako všechny předešlé, ale na základě mnoholeté zkušenosti vím, že žáci dle ní kreslí zeměpisné nákresy snadně a dosti věrně a což mnoho váží, pořídí se dle ní zeměpisné nákresy v krátké době, tak že zbývá dosti času k ostatnímu výkladu, ku zkoušení a opakování.

Methody zeměpisných nákresů jsou spíše pro učitele než pro žáky a tudíž má učitel, než některá methoda zobecní, voliti tu methodu, podle které sám nejlépe nákres na tabuli dovede poříditi a který žákům nečiní žádných obtíží, aby si více mohli všímati směru hranic, pohoří, toku řek a vzájemné polohy míst, než aby byli nuceni více pozornosti věnovati obtížnému sestrojování sítí stupňových, opornych bodů atd. Není účelem method, kterými se zeměpisné nákresy pořizují, aby se jim žáci naučili; neboť slouží jen k tomu, aby žáci způsobem co možná snadným nákres pořídili. Z té příčiny jest tedy, jak svrchu řečeno, pro školu nejvhodnější ta methoda, která jest nejjednodušší a podle níž se nákres také co nejvěrněji dá poříditi

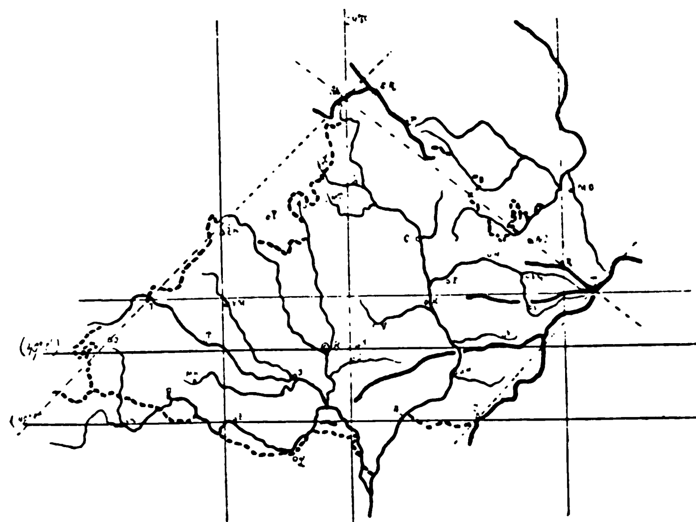
Uvedu ještě nákresy: Moravy, Dolních Rakous, Dalmacie; pak Saska a Belgie; avšak naznačím u nich pouze v podobě rovnic, jak lze jednotlivá pro nákres důležitá místa stanoviti.

2. *Nákres Moravy:*

1. Sněžník kralický — Slavíkovice = libovolně.
2. Slavíkovice — Javořice = Slavíkovice — Sněžník kralický.

Naznačíme si přímou vzdálenost Javořice od Sněžníku kralického tečkovanou přímkou.

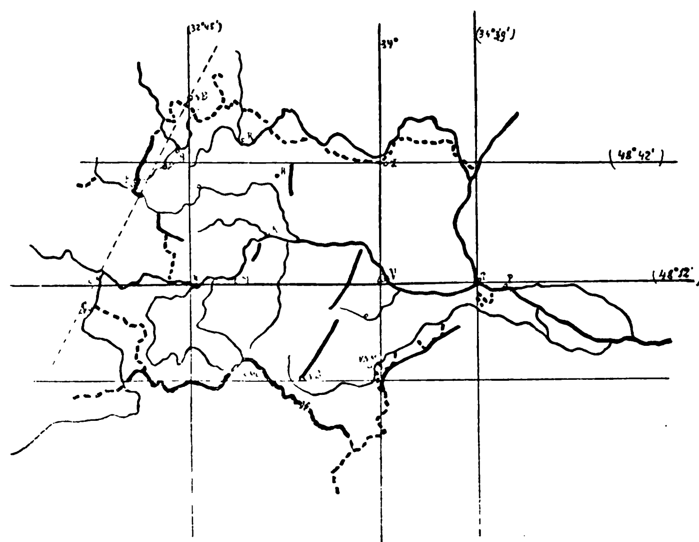
3. Javořice — Jihlava = $^1/_6$ Javořice — Sněžník kralický; čili Jihlava jest v $^1/_6$ vzdálenosti Javořice od Sněžníku kralického.
4. Jihlava — Žákova hora = $^1/_3$ Jihlava — Sněžník kralický, Znojmo v téže zeměp. délce jako Žákova hora.
5. Žákova hora — Znojmo = Žákova hora — Sněžník kralický.
6. Znojmo — Javořina = $1^1/_3$krát Znojmo — Žákova hora. (Hodonín ve $^2/_3$ vzdálenosti Znojma od Javořiny).

7. Jihlava — Trojačka = 3krát Jihlava — Znojmo.
Naznačíme si přímou vzdálenost Trojačky od Javořiny.
Naznačíme si přímou vzdálenost Sněžníku kralického od Trojačky.
Na přímce, znázorňující přímou vzdálenost Sněžníku kralického od Trojačky jest Nový Jičín.
8. Trojačka — Nový Jičín = $1/4$ Trojačka — Sněžník kralický.
9. Uprostřed mezi Novým Jičínem a Trojačkou jest Radhošt.
10. Radhošt — ústí Opavy do Odry = 4krát Radhošt — Trojačka.

3. Nákres Dolních Rakous.

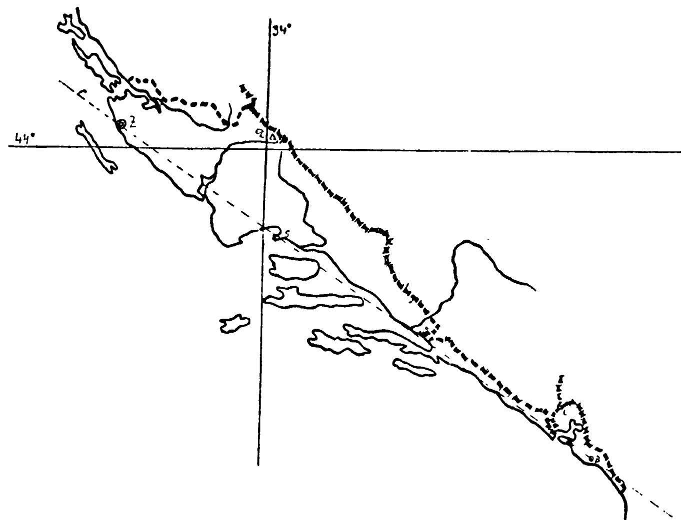
Dunaj protéká skoro středem Dolních Rakous. Pod Enží vstupuje Dunaj do Dolních Rakous.

1. Enže — Ybs — libovolně.
2. Ybs — Vídeň = 2krát Ybs — Enže.
3. Vídeň — ústí Moravy (Theby) = $^1/_2$ Vídeň — Ybs.
Ybs a Nová Bystřice v téže zeměp. délce.
4. Ybs — Nová Bystřice = 2krát Ybs — Enže.
Naznačíme si přímou vzdálenost Nové Bystřice od Enže.
5. Enže — Pucheř = $^1/_2$ Enže — Nová Bystřice.
(Pucheř uprostřed mezi Enží a Novou Bystřicí.)
6. Pucheř — Vitoraz = $^1/_4$ Pucheř — Nová Bystřice.
Vedeme rovnoběžku městem Vitorazí a kde protíná poledník vídenský, jest město Lava.
7. Enže — Dürenstein = Enže — Ybs.
8. Dürenstein = vídeňská Sněžka = $^1/_2$ Dürenstein — Vídeň.

4. Nákres Dalmacie.

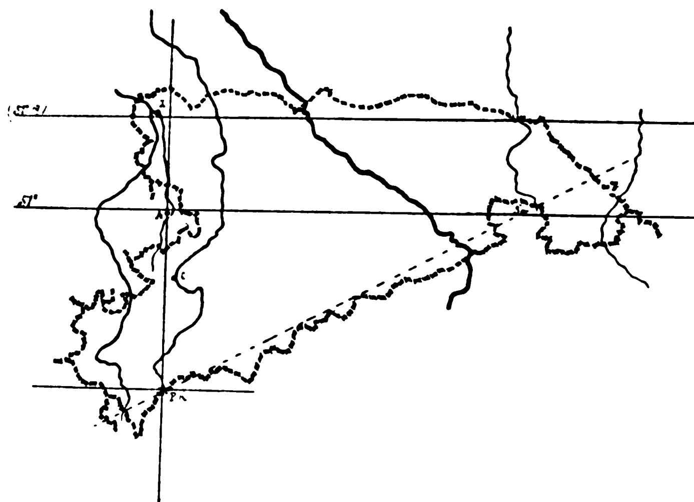
1. Dinara — Split = libovolně. (Jsou na témž poledníku.)
2. Dinara — Zader $1^1/_2$krát Dinara — Split.
Naznačme si přímou vzdálenost Splitu od Zadru a prodlužme ve směru jv. Na té prodloužené přímce jest nejjižnější dalmatské město Budva.

3. Split — Budva = 2krát Split-Zader.
Uprostřed mezi Splitem a Zadrem jest Kiek.

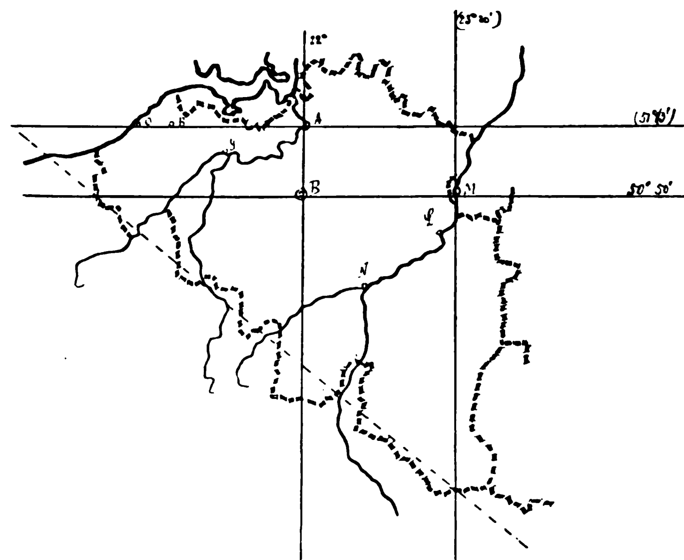
5. Nákres Saska.

1. Šluknov — Altenburg = libovolně (jsou na téže rovnoběžce).
Průsmyk kraslický a Lipsko jsou v téže zeměpisné šířce jako Altenburg.
2. Altenburg — průsmyk kraslický = $^1/_2$ Altenburg — Šluknov.
3. Průsmyk kraslický — rozhraní Saska, Čech a Bavor = $^1/_3$ průsmyk kraslický — Altenburg.

4. Altenburg — Lipsko = $^1/_2$ Altenburg — rozhraní Saska, Čech a Bavor.
5. Šluknov — rozhraní Saska, Čech a Pruska = $^1/_4$ Šluknov — průsmyk kraslický.

Severní hranice Saska jde při rovnoběžce Lipska. Jihovýchodní hranice jde při přímce, znázorňující přímou vzdálenost Šluknova od průsmyku kraslického.

6. *Nákres Belgie.*

1. Brusel — Antorf = libovolně (jsou na témže poledníku).
2. Antorf — Brügge = 2krát Antorf — Brusel.

3. Brügge — Ostende = $^1/_4$ Brügge — Antorf.
Antorf, Brügge a Ostende jsou na téže rovnoběžce.
4. Brusel — Maastricht = Brusel — Brügge.
5. Brusel — záp. hranice = 3krát Brusel — Antorf.
(Od Bruselu k záp. hranici v přímé vzdálenosti, čili jdeme-li po rovnoběžce bruselské jest 3krát tak daleko jako z Bruselu do Antorfu.)
6. Maastricht — již. hranice (jedeme-li po poledníku maastrichtském) = $1^1/_2$ Maastricht — Antorf.

Postavení a platy učitelstva středoškolského ve Francii.

Napsal **Fr. Drtina.**

(Ostatek.)

Náklad úhrnný na služné všeho personálu zaměstnaného na státních školách středních obnášel v r. 1887 19,389.378 fr. 67 cm. čili připadalo na jedno lyceum 193.893 franků. Provisoři v lyceích Seinských a ve Versaillích mají jednotné služné 9000 fr. mimo byt v ústavě, k tomu 1200 fr. na účely representační, na venkově se dělí ve čtyři třídy s tímto služným:

	Lyceum v Lyoně [1]	Lycea na ostatním venkově
1. tř.	8200 fr.	7500 fr.
2. »	7700 »	7000 »
3. »	7200 »	6500 »
4. »	6700 »	6000 »

Analogicky mají též censoři v Paříži a Versaillích jednotný plat 8000 franků, ostatní pak lycea na venkově dělí se zase ve čtyři třídy s tímto služným:

	Lyceum v Lyoně	Lycea na ostatním venkově
1. tř.	6100 fr.	5600 fr.
2. »	5500 »	5000 »
3. »	4900 »	4400 »
4. »	4300 »	3800 »

Katechetové mají v Paříži a Versaillích dle výnosu ze dne 29. ledna 1874 toto služné, které zůstalo r. 1887 nezměněno:

první katechetové	1. tř.	4500 fr.
	2. »	4000 »
	3. »	3500 »
druzí katechetové	1. tř.	3400 fr.
	2. »	3000 »
	3. »	2600 »

[1]) Platy učitelstva Lyonského jsou ustanoveny zvláštním výnosem ministerským ze dne 31. prosince 1887.

U vlastních členů sborů učitelských různí se platy jednotlivců hlavně dle toho, jsou-li agregovaní aneb mají-li toliko licenci, a dle působiště. Jsouť jiné platy v Paříži a nejbl. okolí (département de la Seine a ve Versaillích), jiné v Lyoně, jiné v ostatní Francii. Toliko, kdo má agregaci, může býti jmenován professorem, licenciés mohou býti jen chargés de cours. Quinquenálek není, ale platu přibývá tím, že professoři postupují od šesté až do prvé třídy platební.

Dekretem ze dne 16. července 1887 byly ustanoveny tyto jednotné platy:

		Lycea départementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
Řádní professoři (agregovaní)	1. tř.	7500 fr.	5700 fr.	5200 fr.
	2. »	7000 »	5200 »	4800 »
	3. »	6500 »	4800 »	4400 »
	4. »	6000 »	4400 »	4000 »
	5. »	5500 »	4000 »	3600 »
	6. »	5000 »	3600 »	3200 »
Chargés de cours (licenciés)	1. tř.	—	5200 fr.	4800 fr.
	2. »	—	4800 »	4400 »
	3. »	—	4400 »	4000 »
	4. »	—	4000 »	3600 »
	5. »	—	3600 »	3200 »
	6. »	—	3200 »	2800 »

Mimo to professoři agregovaní, kteří mají aspoň 5 let služby v prvé třídě platební, mají nárok na zvýšení služného ještě o 1000 fr. v Paříži a okolí, o 500 fr. na venkově.

Ve třídách elementárních lycea (huitième a septième) mají professoři platy o něco nižší — nejsou však agregovaní. Stejné platy jako oni mají též zmínění dozorci (surveillants généraux). Jsou-li licenciés, mají obojí platy podle těchto tříd:

	Lycea départementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
1. tř.	4800 fr	4200 fr.	3900 fr.
2. »	4400 »	3900 »	3600 »
3. »	4000 »	3600 »	3300 »
4. »	3600 »	3300 »	3000 »
5. »	3200 »	3000 »	2700 »
6. »	3000 »	2800 »	2500 »

Titéž nejsou-li ani licenciés, nýbrž toliko bacheliers, mají platy nižší v tomto postupu:

	Lycea départementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
1. tř.	4200 fr.	3400 fr.	3100 fr.
2. »	3900 »	3200 »	2900 »
3. »	3600 »	3000 »	2700 »

	Lycea departementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
4. tř.	3300 fr.	2800 fr.	2500 fr.
5. »	3000 »	2600 «	2300 »
6. »	2700 »	2400 »	2100 »

Pokud professoři a dozorci (ovšem toliko svobodní) v ústavě bydlí a se stravují, mají plat nižší o ročních 1000 fr.; nebydlí-li tam, ale stravují se, o 500 fr., bydlí-li v lyceu, ale stravují se jinde, o 300 fr.

Na předních lyceích francouzských existují dnes vzorně zařízené sbírky a laboratoře pro vyučování vědecké — o jakých se na př. české universitě ani sníti nemůže. To má význam zvláště pro fysiku, chemii a přírodopis. Udržování a obstarávání jich není svěřeno výhradně professorům — ač tito přirozeně vrchní dozor vždy podržují — nýbrž jsou systematisována pro ně místa zvláštních kustodů zvaných *préparateurs*, kteří jako assistenti u nás, jsouce z pravidla licenciés, mohou i ve vyčování samém professora zastupovati. I ti, jsou-li licenciés, mají dle dekretu ze dne 16. čce. 1887 služné velmi slušně vyměřeno ve 4 třídách:

	Lycea départementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
1. tř.	4000 fr.	3600 fr.	3300 fr.
2. »	3600 »	3300 »	3000 »
3. »	3200 »	3000 »	2700 »
4. »	3000 »	2800 »	2500 »

Učitelé kreslení mají zvláštní postavení i služné na lyceích francouzských, dělíce se na professory skutečné (professeurs titulaires) a chargés de cours s tímto služným rovněž ve čtyřech třídách postupujícím:

		Lycea départementu seinského a versaillské	Lyon	Ostatní Francie
Professoři kreslení	1. tř.	4000 fr.	2800 fr.	2600 fr.
	2. »	3500 »	2600 »	2400 »
	3. »	3000 »	2400 »	2200 »
	4. »	—	2200 »	2000 »
Chargés de cours de dessin d'imitation	1 tř.	2400 fr.	2400 fr.	2200 fr.
	2. »	2200 »	2200 »	2000 »
	3. »	—	2000 »	1800 »
	4. »	—	1800 »	1600 »

Tělocvik jest na středních školách francouzských předmětem povinným. Síly učitelské s plnou aprobací mají povinnost vyučovati týdně 16 hodin. Za každou hodinu nad to dostávají roční remuneraci 80 fr. Platy jejich vůbec byly upraveny výnosem ministerským ze dne 16. července 1887, jímž stanoveno pět tříd platebních pro lycea pařížská a versaillské, a čtyři třídy pro venkov. Platy jsou rozvrženy takto:

	Lycea seinská	Lyceum lyonské	Ostatní Francie
1. tř.	2400 fr.	2000 fr.	1800 fr.
2. »	2200 »	1800 »	1600 »
3. »	2000 »	1600 »	1400 »
4. »	1800 »	1400 »	1200 »
5. »	1600 »	—	—

Poměr jednotlivých tříd platebních jest stanoven určitými normami (dekr. ze dne 16. července 1887, § 4—8). Pro postup do vyšší třídy jest nezbytnou podmínkou, aby žadatel aspoň dvě léta pobyl ve třídě nižší. Na počátku svého působení jest každý přirozeně vřaděn do třídy nejnižší. Jmenování do vyšších tříd uveřejňuje se vždy v prosinci s platností od 1. ledna roku následujícího. Počet příslušníků jednotlivých tříd jest stanoven takto:

Je-li šest tříd platebních, náleží 14% do tř. I., 14% do tř. II., 16% do tř. III, 18% do tř. IV., 18% do tř. V., 20% do tř. VI.

Jsou-li čtyry třídy platební, náleží do prvých dvou tříd po 20%, do třetí a čtvrté tř. po 30%.

Jsou-li tři třídy, náleží do prvých dvou po 30%, do třetí tř. 40%

Jsou-li konečně dvě třídy, náleží 40% do prvé a 60% do druhé tř.

Nejméně příznivě jsou ovšem na lyceích francouzských placeni repetitoři (*maîtres répétiteurs*), ačkoliv i při nich r. 1887 nastalo zlepšení velmi podstatné. Jsou uznáni zcela správně za rovnoprávné, rovnocenné a samostatné členy sborů učitelských a mají zvláště podstatný vliv na posuzování, chování a pilnost žáků.

Ve studovnách řídí práci žáků, prohlížejí úkoly, radí při přípravě a zkoušejí chovance z toho, co ve škole jim bylo uloženo. Při zkoušení tomto zapisují známky a sdělují je pak professoru příslušného předmětu, jemuž mají býti komponentou pro oceňování výkonů a vědomostí žactva. Je-li professor nemocen, zastupují jej ve třídě. Každý má pod svým dozorem 30 žáků. S chovanci interními ovšem musí v noci v ložnicích spáti, ale každý má míti k disposici pro sebe zvláštní pokoj, a mimo to vykázána jest všem místnost společná a za studovnu upravená, kde by se pohodlně ke zkouškám mohli připravovati. Ve dnech, kdy jest vyučování (les jours des classes), mají míti 6 hodin volných pro sebe a vlastní práci (a to aspoň tři hodiny v souvislosti, aby mohli se účastniti též přednášek a cvičení na fakultě), dvakrát v měsíci polodenní dovolenou ve čtvrtek nebo v neděli, a ostatní neděle a svátky vždy 5 hodin volných. Účastní se porad sborů professorských (zmíněné assemblée générale des professeurs) a dvěma delegáty jsou zastoupeni ve výboru učebním, jenž dle dekretu ze dne 10. října 1882 při každém lyceu jest zřízen (conseil d'enseignement) a o postupu didaktickém a methodickém se radí. Služné jich nebylo bohužel při regulaci platů z r. 1887 zvýšeno, nýbrž zůstalo stejným, jak bylo stanoveno dekrety ze dne 27. července 1859 a 27. ledna 1877.

Dle platu a hodnosti jsou repetitoři tito trojího druhu:

1. *répétiteurs stagiaires*, kteří musí míti aspoň 19 let věku a vykázati se, že jsou bacheliers. Platy jich na počátku jsou v Paříži ročně

800 fr., na venkově 700 fr. (ovšem mimo byt a stravování v ústavě). Ti pak mohou postoupiti na

2. *répétiteurs de 2e classe* (v Paříži 1200 fr., na venkově 1000 fr.) a po tříleté souvislé službě jsou jmenováni

3. *répétiteurs de 1e classe* a mají v Paříži 1500 fr., na venkově 1200 fr.

Učitelé, kteří jsou licenciés, dosahují v Paříži platu 1800 fr., na venkově 1500 fr.

Lyon má i zde postavení výjimečné: tam mají repetitoři prvé třídy 1300 a repetitoři druhé třídy 1100 franků.

Učitelé tito jsou povinni v místě, kde jest fakulta literární a vědecká, navštěvovati přednášky, jinde, kde okolnosti poněkud to dovolují, pořádají professoři lycea sami pro ně přednášky přípravné pro agregaci. Na jednotlivých fakultách konají se přednášky takové zvláště ve čtvrtek, kdy na liceích jest prázdno, a dojíždějí k nim i repetitoři z okolních měst.

Učitelstvo kollejí, jakožto ústavů kommunálních dělí se co do platu na tři stupně: na prvém, nejvyšším, jsou professoři mající agregaci — těch jest však na kollejích dosud po řídku — aneb aspoň licenci, na druhém jsou professoři gramatikální, bez licence (pro tř. 4., 5. a 6.), na třetím učitelé tříd elementárních (pro tř. 7., 8. a 9.). Na každém stupni jsou platy stanoveny dle tří tříd. Postup ze třetí třídy do druhé může se státi po 10leté službě, z druhé do prvé po 15leté službě. Platy samy jsou stanoveny dekretem ministerským ze dne 4. ledna 1881 takto:

1ní stupeň	1. třída	2500 fr.
	2. »	2300 »
	3. »	2100 »
2hý stupeň	1. třída	2300 fr.
	2. »	2100 »
	3. »	1900 »
3tí stupeň	1. třída	2000 fr.
	2. »	1800 »
	3. »	1600 »

Čtení a přednášení na středních školách.

Píše **Jan Loriš**.

(Ostatek.)

I jest nám odpověděti na otázku: která slova ve větě mají přízvuk?

Hlavní pravidlo o přízvuku větném jest, že výraz určovací má přízvuk větný mocnější než výraz určený. Tedy v holé větě přísudek vyniká přízvukem nad podmět: lékař *léčí*, Bůh *uzdravuje*. Klobouk jest *můj*.

Adjektivum v přísudku nad podmět jen nepatrně vyniká; spona klesá pod základnou: Bůh jest *věč*ný.

Ve větě rozšířené přejímají od přísudku holého větný přízvuk doplněk a předmět: Chlapec chodí *bos*. Otec leží *ne*mocen. Lékař léčí *ne*mocné. Bída učí *ro*zumu. — Ale předmět vyjádřený zájmenem obyčejně ustupuje slovesu: Otec leží nemocen, lékař jej *lé*čí.

Přibude-li ve větě rozšířené předmětem nebo doplňkem ještě příslovečné určení, převezme ono hlavní přízvuk: Lékař otce *vo*dou léčí. *Po* účinku zlá rada.

Přívlastek vyjádřený jménem přídavným jen tehdy přízvukem vyniká nad podstatné jméno jím určené, když dle smyslu představa jím vyjádřená má býti postavena do popředí, což se stává vždy u komparativů, superlativů a číslovek řadových, ale také jinde, zejména tam, kde přívlastek stojí za jménem určeným. Tedy: *Nej*dražší tatínku! A úsměv tvůj mi *nej*milejší dar! *Ne*šťastný člověče = nešťastníku! *Ne*mocný člověk = nemocný. Život *věč*ný. — Jinak buď čtoucímu pravidlem, aby přídavné jméno a příslušné substantivum přízvukoval stejně. Rovněž má silnější přízvuk než příslušné podst. jméno každý přívlastek, vyjádřený jiným výrazem než pouhým jménem přídavným: Člověk *po* nemoci; *cho*robou sešlý lev; *Pán* Bůh.

Jde-li v přívlastku několik adjektiv za sebou, musíme hlas od prvního až k poslednímu postupně poněkud sesilovati: Vy t*i*ché, sm*a*vé, sl*u*nné háje! To platí vůbec skoro všude, kde několik stejných členů větných se řadí k sobě, a tak ovšem se znenáhla stupňuje hlas i tehda, když se hromadí rovnocenné věty.

To jsou hlavní zásady větného přízvuku. Všimneme li si ještě toho, které druhy slov nejčastěji bývají stiženy přízvukem větným, uvidíme, že jsou to obyčejně substantiva, adjektiva, adverbia a verba.

O zájmenech lze všeobecně říci, že klesají na třetí stupeň, t. j. že jsou bez přízvuku. Přízvuk mají pouze na důrazných místech, náměstky přisvojovací na př. v doplňku, náměstky tázací mimo větné spojení, jako: *Můj* jsi, hochu, *můj!* — *Jak?* ještě zapíráš?

Číslovky základní mají obyčejně trochu slabší přízvuk než příslušná substantiva, číslovky řadové však silnější, jsouce vlastně adjektiva.

Předložky jednoslabičné připojují se k svému slovu příslušnému a nejbližšímu, splývají s ním ve slovo jedno a mají přízvuk jakožto první slabika tohoto celku. Jenom *dle*, *kol*, *skrz* a obyčejně i *krom* vůbec přízvuku nemají.

Spojky nikdy nestávají na místě přízvučném, jednoslabičné spojky dokonce klesají na třetí stupeň. Proto čtou žáci chybně: *Ani* ženy neměl, *ani* dětí, *ani* žádných příbuzných, *ani* přítelinka jedinkého. Jsem člověk *jako* ty.

Také při čtení jiných částic, jako *tak* a *jen* se často chybuje: Pohlížel na mne *tak* bolestně, jako by... Není, pochybnosti, že *je*nom tyto ušlechtilé vlastnosti uchránily koně osudu, jemuž propadl pes domácí. Slůvko *jenom* má pouze tehda přízvuk, když se opakuje, na př.: O tom rozhoduji jen *já* a *jenom* já! *Tak* jakož i jiná podobná příslovce jsou přízvučna, tvoří-li samy o sobě výraz příslovečný: To se dělá *tak*. *Tak* si počínati nesmíš. Veselost jeho byla ta *tam*. Zajímavé je také

to, že částice *že* a *kde* nabývají přízvuku, když něco s neobyčejným důrazem tvrdíme nebo zapíráme: *Že* tam půjdeš! Ach, *kdež* by se Pán Bůh o nás staral!

U slovesa třeba připomenouti, že co do přízvuku často ustupuje ostatním slovům pojmovým, substantivu, adjektivu a adverbiu. Ve výrazích skládajících se ze dvou sloves má ono silnější přízvuk, kterým se vyjadřuje jádro toho výrazu: budu *psá*ti, že jsem *šel*, musím *po*znamenati. Ale ve výraze záporném přechází přízvuk na sloveso určité, jež jest spojeno se zápornou částicí *ne*, na př.: půjdu *spat*, ale: *ne*půjdu spat, *ne*mohu toho snésti.

Pravidla přízvuku větného zde uvedená platí pro věty s obyčejným pořádkem slov, pronesené v klidném stavu duševním. Tendence takových vět jest, aby se větný celek končil akcentem nejpůsobivějším, nejsilnějším. Důvod leží na snadě. Vnímání mluvené věty unavuje rovněž tak jako mluvení samo. Pronášíme-li delší větu, znamenáme jakousi ztrátu energie; i musíme před posledním hlavním přízvukem ustati, posečkati, až opět plné působivosti energie nabudeme; proto obyčejně delší přestávka před posledním taktem větným a větší námaha, t. j. sesílení přízvuku na konci věty. Podobný úbytek energie duševní nastává i v posluchači. Kdybychom hned na začátku věty energii jeho příliš silnými přízvuky zaměstnali, překáželi bychom snadnému vnímání následujících členů větných. Byla-li naše pozornost hned na začátku věty příliš silnými takty zaujata, nemůžeme následujícím taktům přiměřené pozornosti věnovati. Jest nám podobně jako tomu, kdo právě hleděl do slunce: pozbylť vnímavosti pro světlo slabší. Proto dobří řečníci začínají své věty mírným hlasem, přidávajíce postupně dechu a nechávajíce nejsilnější přízvuk na konec, aby posluchači řeč jejich mohli snadno sledovati.

Totéž pravidlo ovšem platí i pro spisovatele: má-li sloh jeho býti přirozený, průzračný, musí členy s nejsilnějšími přízvuky nechávati na konec. Ať uvedeme příklady: V holé větě »otec spí« stojí napřed člen určený, totiž podmět, pak člen určovací, totiž přísudek. Postavení slovesa na místo první jest neobyčejné, sloveso jím tedy nabývá kromobyčejné, výjimečné síly, které obyčejně nemá. Je tudíž toto postavení přípustné pouze ve větě tázací a tam, kde sloveso přístavným *ť* nabývá moci důkazné: *spí* otec? *spíť* otec.

Pro větu rozvitou udává se (Vorovka, Strážce jazyka str. 271) toto pravidlo: »Zpravidla stůj ve větě na prvním místě podmět, potom výrokové sloveso, za ním předmět a příslovečné určení.« To jest ovšem správné podle pravidla nahoře podotčeného, že výraz určovací má ve větě silnější přízvuk než výraz určený. Správně tedy píšeme: »Otec spí *na* zahradě; otec spí na zahradě *za* chalupou; otec tresce dítě za jeho *ne*poslušnost.« Ale jakmile se po intenci píšící osoby hlavní přízvuk změní, žádá toho správnost slohu, aby se i pořádek slov změnil: »Otec na zahradě *spí*; otec spí za chalupou *na* zahradě; na zahradě spí *otec* atd. Proto v pohádce O dvanácti měsíčkách správně se vypravuje: »Macecha uchopila Marušku, ze dveří ji *vy*strčila a dvéře za ní *za*vřela,« a nikoli dle Vorovkova pravidla: »Vystrčila ji ze dveří a zavřela dvéře za ní pevně.« Nebo: »Vždyť je *zima*, a na sněhu jahody

*ne*rostou,« a nikoli: »Vždyť zima je, a jahody nerostou na sněhu.« Kde jsou ve větě dva stejně silné přízvuky, tam jeden z nich rádi klademe na začátek, druhý na konec věty, na př.: »A *ví*cekráte třásti mi *ne*dali« (tamže). A inversí: »*Ne*rostou v zimě červená *ja*blka (tamže).

Třeba tedy pravidlo o slovosledu formulovati takto: »Členové větní buďtež uspořádáni tak, aby celá věta byla fonetická klimax, t. j. aby přízvuku od začátku ke konci přibývalo.« Může se pak p idati: »Stůj tedy zpravidla ve větě na prvním místě podmět ...“

Toto položení nejsilnějšího taktu na konec věty způsobuje jakýsi rythmus; proto dětská náklonnost, že ve všech větách poslední slovo silněji akcentují. Jakmile pak tento stoupající rythmus pravidelného pořádku slov jakýmkoli způsobem se změní, t. j. jakmile nějaký takt větný s místa jemu určeného se posune, což nazýváme inversí, napadne to uchu, a představa tímto taktem vyjádřená živěji vynikne. Inverse užívají lidé rozčilení, chtíce na jisté představy položiti důraz, kterého by v klidné řeči a v obyčejném slovosledu neměly. Inversí se tedy představy silněji vyznačují. Ale třeba jí velmi opatrně užívati. Tak na př. věty: »Šest je dvakrát tři,« nebo »180° obsahuje součet úhlů v trojhranu« byly by směšné. Zvláště ve větách mnohonásobně rozšířených inversi se vyhýbáme.

Pravidla větného přízvuku se porušují *emfasí* čili ***důrazem.*** Odchylkou může totiž přízvuk býti na výraze jiném, než jak bylo nahoře vyloženo, když podle intence mluvící osoby na něm jest důraz. Změní-li se dle intence mluvící osoby smysl věty, změní se i přízvuk. Dle toho táž věta se může několikerým způsobem čísti, čímž ovšem pokaždé i smysl se změní, na př.: Bůh jest *věčný* Bůh *jest* věčný. *Bůh* jest věčný.

Konečně snad nebude od místa, promluviti několik slov o průměrné síle hlasu (viz střední linku!), kterým se čtení má díti. Síla vynaloženého dechu má býti taková, aby čtení bylo zřetelné, ale aby se zase nezvrhlo v křičení; řídí se tedy dle posluchačstva, které před sebou máme. Předčítáme-li osobě jedné, můžeme čísti obyčejným tónem konversačním. Má-li však čtoucí před sebou četné posluchačstvo, jako ve škole, jest mu čísti hlasitě a tónem poněkud vyšším než v pouhé konversaci. Ještě většího napjetí síly vymáhají veřejná řečniště, jako kazatelna. Věty vsuté se pak obyčejně odlišují od ostatní přednášky hlasem slabším a nižším. Ale tam, kde se jimi vyslovují věci důležité s důrazem, pronášejí se hlasem silnějším a vyšším.

Ad 5. Čtení s náležitým přízvukem větným jest výsledek rozumového pojetí věty, čtení s náležitou *modulací* hlasu žádá citu, jehož se dotkl rozumem pojatý obsah čtené věty. Modulace hlasu jest tedy citový komentář k myšlenkovému obsahu věty. I mohlo by se hned a priori souditi, že se u dětí, vstupujících na střední školu, čtení s náležitou modulací hlasu ještě méně daří než čtení s náležitým přízvukem; neboť zde nevadí pouze nevyspělost stránky ethické, ale také nedostatek hlasu.

A zkušenost to dosvědčuje. Žáci se na obecné škole naučili pouze dvěma pravidlům: 1. že hlas před tečkou klesá, 2. že před otazníkem stoupá. Že i jinde ve větě všelijak se moduluje, o tom nikdy ničeho neslyšeli. Ale i to klesání hlasu na konci větného celku a stoupání na konci věty tázací jest smutné, nepřirozené až běda. Myslím tak zvané *zpívání.* Žák totiž obyčejně končí větu, klesaje hlasem při obou po-

sledních slabikách o primu nebo terci: Sekera seká (eeedd, ececc). Ano i tam, kde na naši otázku odpovídá slovem dvojslabičným, i tam zpívá: Není (cc).

Hned tedy v první třídě nastává nejen učiteli jazyka mateřského, ale všem učitelům povinnost, aby žáky tomuto zlozvyku odučovali. Theoretické poučování tu není na místě. Učitel musí sám napřed větu vysloviti a žáka nechat opakovati. Často se nemine s účinkem otázka: Jak bys to doma řekl svému bratru? jak by to vyslovila maminka?

Učitel jazyka však má ještě další úkol. Jemu jest působiti k tomu, aby hlas žákův se stal ohebným, modulace schopným. Nemíníme tím, aby se žák stal deklamatorem umělcem, nýbrž aby vládl aspoň několika hlavními intervaly, jimiž se obyčejná mluva od suchopárné monotonie jeho vlastního čtení liší. Proto zde upozorníme jenom na několik hlavních zásad modulace.

Hlas buď klesá nebo stoupá, což se také často kombinuje. Intervaly, o které hlas klesá nebo stoupá, jsou právě tak rozličné jako city lidské; čím prudší cit, tím větší interval Vášeň vůbec mluví vyššími tóny než mluva klidná. Čím více vášně, tím vyšší jednotlivé tóny. Na ovocném trhu lze se o tom snadno přesvědčiti. A poněvadž dále každá jiná osoba dle povahy a letory své jinak cítí, můžeme také tvrditi, že by každá jiná osoba touž větu jinak modulovala. Ale přece se ve dvou zásadách všechny musí shodovati, aby věta jimi vyslovená podržela svůj určitý význam, a ty jsou:

a) Stoupající hlas spojuje to, což již bylo pověděno, s tím, co má ještě řečeno býti. Každá ještě neúplná a od další řeči odvislá myšlenka pronáší se hlasem stoupajícím, tedy každá nejistota, otázka, prosba.

Zásada tato provádí se také při periodě. Věty, tvořící předvětí pronášejí se vždy vyšším a vyšším hlasem Také při výpočtu stejných členů větných hlas znenáhla stoupá. Totéž se děje ve větě vedlejší. Abychom však předešli nedorozumění, jest nám podotknouti, že se toto stoupání hlasu ve větě vedlejší neděje náhle teprve na konci věty, jako v otázce; ale hlas stoupá znenáhla. Ovšem kde věta vedlejší stojí na konci větného celku, tam hlas klesá.

b) Klesající hlas odděluje myšlenku již pronesenou od toho, co ještě má prosloveno býti. On ukončuje myšlenku, tvrdí a žádá.

Jako nauka o přízvuku větném se nezakládá na mluvnických kategoriích, tak i nauka o modulaci hlasu nemůže spočívati na skladbě a interpunkci. Každá věta může podle povahy a intence mluvícího různou modulaci míti. Proto není zcela správné, praví-li se: hlas klesá na konci vět oznamovacích, přácích a rozkazovacích a při zvolání; nebo: na konci vět tázacích hlas stoupá. »Země se točí okolo své osy«, jest věta oznamovací, a hlas klesá, ale jen tehda, když se předpokládá, že se jí posluchačům něco nového řekne. Jakmile však mluvící obsah její pokládá za známý a jen proto ji pronáší, aby z ní další důsledky vyvozoval, tu hlas stoupá. Při otázce zase hlas stoupá jen tehda, když očekáváme za odpověď *ano* nebo *ne*, tedy v tázacích větách zjišťovacích, na př.: Půjdete s námi? Při otázce věcné hlas klesá od slova, kterým se ptáme: Kdy půjdete s námi? Jen když tázaná osoba otázku opakuje,

protože jí snad nerozuměla, jen potom hlasem stoupáme: Kdy půjdeme s vámi? Konečně hlas klesá jenom v těch větách rozkazovacích, kterými mluvící skutečně vyslovuje svou vůli; jakmile více prosí než rozkazuje, hlas jeho stoupá.

Poznámka: Žáky prvních tříd třeba také poučiti, na kterém místě věty hlas počíná klesati. Budiž jim na příkladech ukázáno, že klesání počíná za přízvučnou slabikou posledního větného taktu a že postupuje slabiku od slabiky. Je-li větný přízvuk na poslední slabice, klesnutí hlasu se vykoná v ní.

To jsou pravidla vět s obyčejným slovosledem, mluvených bez affektu. Nebude na škodu, upozorní-li se žáci, že se věty podle citův mluvící osoby modulují. že se stoupajícím affektem také intervaly hlasu se zvětšují a že obyčejně na slovo důrazné také spadá vyšší hlas.

Ad 6. I *hospodaření dechem* sluší věnovati péči nemalou. Hlavně dvě chyby třeba nespouštěti se zřetele: příliš časté nabírání a příliš řídké nabírání dechu. Druhý případ se přihází mnohem častěji a bývá u žáků přivoděn tím, že jim bylo ve škole obecné vštěpováno nesprávné pravidlo, že nesmějí hlasem jinde ustati leda při tečce nebo čárce. Mladá prsa však nejsou s to, aby větu poněkud delší jedním dechem bez namáhání vyslovila. Žák tudíž přemáhá své plíce, čta větu takovou, a to vede ke známému *křičení*, t. j. k manýře. při které čtoucí, nabrav hodně z hluboka dechu, s převelikou námahou svých exspiračních svalů vzduch plným proudem žene z plic tak dlouho, až jest nucen udýchán náhle ustati. Tím povstává časté přeříkání, supění, nezřetelnost, polykání hlásek i celých slabik, přeskakování — zkrátka nesrozumitelné čtení. Tomu se čtoucí vyhne jen tehda, když na patřičných místech proud vzduchu z plic vycházející zarazí, byť při tom nového vzduchu nenabíral, čímž povstávají tu kratší, tu delší přestávky. Nečiní-li tak, byť i nekřičel, nesupěl a se nezajíkal, tempo jeho čtení bude příliš rychlé, a posluchač nebude moci postup jednotlivých myšlenek stopovati, zvláště ve větách dlouhých, mnohonásobně rozvitých. Správné dodržování paus vyžaduje u čtenáře přemýšlení a budí pozornost a spolupřemýšlení u posluchače.

Příliš častým přerušováním dechu opět slova k sobě patřící často od sebe se oddělují a spojují s jinými. Nic posluchači nepřekáží více, aby čtenému textu porozuměl, než tato vada. Proto žák budiž záhy k tomu veden, aby slova k sobě patřící od sebe netrhal. S počátku ovšem návod může býti pouze praktický, t. j. může se díti jen případ od případu. Kdekoli žák pochybí, učitel chybu napraví. Čte-li tedy žák: »Země otáčí se každých čtyřiadvacet hodin okolo | své osy«, učitel hned opraví: »Země otáčí se | každých čtyřiadvacet hodin | okolo své osy«. Jakmile však nabyl žák jistoty v rozboru větném, může nastati poučení theoretické. I budiž mu vštípeno, že obyčejně slova náležející k jednomu a témuž větnému členu nesmějí býti od sebe oddělována přetržením dechu, ale mezi jednotlivými členy větnými mohou, ba mají nastoupiti tu delší, tu kratší přestávky.

Dále budiž k tomu poukázáno, že pausy mluvy se nesrovnávají úplně s pausami řeči tištěné. Ne všady, kde stojí dělidlo, zejména čárka, jest ve čtení ustati. Abychom uvedli příklad, v písmě bývá vokativ od

ostatní věty oddělen čárkami, na kterýchžto místech v mluvě není pausy žádné, na př.: »Kam to, drazí přátelé, dospějeme?« Také hodnota paus, čárkami naznačených, není všady stejná; někde třeba učiniti přestávku delší, jinde kratší. Nejkratší pausy bývají zpravidla před větami vztažnými. Ve větě: »Bůh, jenž vidí vše, zná také naše potřeby« hodnota čárky první jest mnohem menší než hodnota čárky druhé, a nechybil by, kdo by po slově *Bůh* vůbec žádné přestávky neučinil.

Konečně žák budiž poučen, že mluva rozčilená užívá přestávek mnohem častěji než mluva klidná, která na př. pouze poučuje. Kromě paus pravidelných nastupují nahodilé pausy *citové* před důležitými přízvuky větnými, vyjadřujíce očekávání, přemýšlení, náhlé vzpružení pozornosti a pod. Slova, která v klidné mluvě jsou podřaděna přízvučné slabice větného taktu, oddělují se těmito emfatickými pausami, aby pozornost posluchačova byla upoutána a probuzena v něm dychtivost po oné představě, před jejímžto výrazem slovným mluvící se odmlčuje. Odvinuje-li se řada představ při prudkém pohnutí mysli pracně a vázne-li dokonce, pak tvoří jednotlivá slova, ba jednotlivé slabiky takty samostatné, i nastává vyslovování *stakkatem.* Za příklad bychom uvedli slova v Hálkově básni Bláznivý Janoušek: »A když jsem zůstal, | jak tu jsem, | on | dal mne | z domu | vyštvat || psem!“ —

To jest asi v hlavních rysech vše, čeho třeba dbáti při dobrém čtení Jest nyní otázka: kdy, jakým způsobem a v jaké míře se to vše má žákům vpraviti?

Myslím, že si při tom nejúčelněji počínáme takto:

Učitel žákům hned od první hodiny vštěpuj vědomí o tom, že k dobrému čtení patří jasný hlas, náležité článkování hlásek, šetření kvantity slabik, správné kladení přízvuku slovného i větného, přiměřená modulace hlasu a dělání paus na příslušných místech.

Učitel dále na žácích neúprosně vymáhej, aby se snažili při čtení těmto hlavním normám vyhověti. Za tím účelem žák doma na čtení se musí připravovati (nahlas). I nečtou se ve škole články, leda za domácí přípravu uložené. Žák musí prokázati, že doma článek nejen četl, ale že o čteném také přemýšlel. Kdo to nemůže, nebudiž dostatečnou známkou klassifikován.

V první třídě pak již toho budiž dosaženo, aby žák vlastní přípravou četl hlasitě a zřetelně, aby dovedl každou hlásku správně článkovati, aby šetřil kvantity slabik a správně kladl přízvuk slovný. Vše ostatní se může přenechati čtení školnímu. Ve škole učitel žákovi tam, kde pochybil, naznačí, kterak má čísti, nebo sám větu přečte, jak již Jungmann (Slovesnost str. 90.) naznačuje: »Ostatně, co o slohu řečeno, to po přednosti platno o přednášení, že totiž ne tak pravidly jako výbornými vzory a příklady získáno býti může«, a jak toho i Instrukce žádají na str. 34.: Da der Schüler im Unterricht des Lesens, Sprechens, Vortragens vorzugsweise an die Nachahmung eines lebendigen Musters gewesen ist, so ist es nothwendig, dass ihm der Lehrer dasjenige, was gefordert wird, einmal oder auch wiederholt vormache und daher in seinem Beispiele alle Anforderungen der Sache erfülle. — A Organisační osnova na str. 128.: Der Lehrer wird hirauf besonders durch sein eigenes Beispiel wirken können, indem er öfters Lesestücke, nachdem sie von den Schülern gelesen sind, zuweilen auch vorher, selbst vorliest.

Tak se žák znenáhla čísti učí způsobem praktickým. Čím větší zběhlosti a jistoty od druhé třídy ve čtení nabývá, tím víc učitel ustupuje do pozadí, tím řídčeji bude nucen předčítati.

Ve čtvrté třídě konečně dostane se žáku i theoretického poučení. Žák se nyní musí také dověděti, *proč* se má tak a nejinak čísti, aby čtené místo mělo jistý, a jen tento jistý smysl. I musí poznati hlavní zásady větného přízvuku, modulace hlasu a přestávek, k čemuž by se v páté třídě mohlo připojiti poučení o správném slohu. Nebylo by na škodu, ukládati žákům s počátku snadnější texty k domácí přípravě ve čtení (snad za 6 neděl jeden). Žákům by pak bylo způsob svého čtení odůvodniti.

Z takových cvičení plynul by několikerý užitek, největší ten, že by se žák naváděl k samostatnému čtení vzorných spisovatelů — a to jest cíl, kterého má střední škola dosáhnouti.[1])

Drobné zprávy.

Vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování a Slovutná Česká Akademie uštědřily letos fondu pro vydávání »Věstníku českých professorů« značné subvence a umožnily takto další vydávání našeho časopisu. Výbor oběma vznešeným dárcům, jakož i všem vysoce ctěným příznivcům svým, kteří ke splnění jeho žádosti přispěli, vzdává jmenem veškerého členstva spolku upřímné a vroucí díky a prosí, aby mu vzácnou přízeň Svou i na příště zachovati ráčili. Bude jí vždy vděčně pamětliv.

Sjezdy professorské konány byly letos německorakouský ve Vídni o velkonocích a haličský o letnicích ve Lvově. Ježto officiální zprávy o nich posud vydány nebyly, referát o nich bude podán teprve v příštím čísle Věstníku

O nás a pro nás. Svět se dělí na dvě části: Evropu, kde převládá studium konané ve směru čistě duševním, a na svět anglický, t. j. Anglii, Spojené státy a osady anglické, kde vyučování směřuje převážně k tomu, aby člověka vyzbrojilo pro válku s přírodou, by ji opanoval. Nesnadno lépe vypsati charakteristickou rozrůzněnost těch dvou světů, než vypravováním jisté příhody, kterou jsem slyšel nedávno od Poláka p. Jeřmanovského. Ten mi vypravoval že chodě po ulicích Nového Yorku, uznal za potřebné dáti si vycíditi boty; dlužno věděti, že tam na každém rohu ulice jest člověk čistící boty, ježto Američané velice milují čistotu. Tedy pan Jeřmanovský našel dospělého muže, který se mu zdál býti i vzdělaným. Na příslušnou otázku jeho odpověděl špatnou angličtinou, že přišel z Němec a hledá tu práce. ‚A co umíte?‘ »Nevím« ‚Jaké máte školy?‘ »Byl jsem na universitě a jsem doktorem filosofie« Přišel do Ameriky s jistými úsporami, ale přesvědčil se, že Američané o jeho filosofii nestáli. Ale že byl pravým filosofem, tedy utrativ vše, co měl, za posledních několik dolarů koupil sobě leštidla, kar-

---

[1]) Nemálo by se zasloužil, kdo by podal ukázku textu, pro vzorné čtení připraveného.

táček a stojánek, na který mimojdoucí klade nohu, a jal se cíditi boty. Vypravoval, že je velice šťasten, neboť si již nějaký peníz ušetřil, učí se anglicky a doufá časem získati nějaké výnosné zaměstnání.

Nuže hoďme takhle intelligenci naši na př. na ulice Nového Yorku, ať jsou to již doktoři diplomovaní nebo jim se rovnající, všichni tam budou hynouti hlady, nebudou-li míti tolik filosofie, jako onen vzpomenutý PhDr.

Zdá se mi, že my vychováváme lidi ne na lidi, nýbrž jen shůry na jakási kola a kolečka v jakémsi přijatém jednou systémě administrace neb vůbec práce zemské. Je-li jakási povinnost, která jest přirozenou povinností každého člověka, tu míním, že jest to ta povinnost, aby každý člověk musil si býti vědom, že v případě potřeby by uměl si samostatně vydělati chléb a dovedl se udržeti. Já aspoň každého člověka, byť byl nevím jakého stavu a měl nevím jaký majetek, nemá-li způsobilost stejně dostatečného vycvičení rozumového jako fysičného, tak aby v případě potřeby uměl si samostatně vydělati chléb, pokládám za jakéhosi mrzáka, za člověka necelého, člověka, který vděčí za to, co má, jistým náhodám a okolnostem, tomu, že se narodil v jistém stavě a zdědil jistý majetek. A to jsou přece jen náhody. Víme zajisté, jak často dědice štěstěny všecko opustilo a v cizím kraji se našli jen s deseti prsty svými: tenkrát se ukázalo, čím kdo jest, zdali bude žebrati a žíti z milosti, či bude-li míti hrdost, sám sebe udržeti. To jest první pýcha, kterou má každý míti, to jest hrdost vlastní, osobní nezávislosti. Proto myslím, že to jisté umění vlastní práce, i práce ruční, není věcí jen náhodovou, na kterou jsou odkázány jen některé části společnosti (jak už bible praví, že jedni jsou na to, aby nosili vodu a dřevo rubali, a druzí zase na to, aby nad nimi panovali). Mně se zdá, že v myšlence vlastní práce, která by mohla udržeti člověka, leží také hluboká myšlenka paedagogická. Proto se nedivte, pánové, že před rokem velký milionář americký Seynford, který odkázal ohromnou sumu (nepamatuju již, zda 10 či 20 milionů) na účely universitní, učinil podmínku, že každý student, který bude studovati na jeho universitě, vedle toho musí se učiti nějakému řemeslu, některé práci ruční — neboť věděl ze zkušenosti, že to nemá jen výhodu nahodilého umění, nýbrž i prospěšný vliv na charakter a na uznání důstojnosti práce vůbec ve všech vrstvách společnosti.

Z řeči poslance Szczepanowského, pronesené na sněmě lvovském dne 15. února 1897 při debatě o správě středních škol.

Osobní. Min. rada dr. *Ant. Rezek* byl jmenován členem archivní rady rakouské. Prefekt Strakovské akademie p. *dr. Jos. Pekař* stal se soukromým docentem rak. dějepisu na české filos. fakultě v Praze, supplentem stolice p. prof. dr. Rezka a spolusprávcem histor. semináře.

Prof. c. k. česk. olomúckého gymnasia *Vítězsl. Navrátil* jmenován okresním školdozorcem pro Olomúcko, Prostějovsko a Šternbersko.

Prof. c. k. česk. vyšš. gymnasia v Brně *Karel Kořínek* a prof. c. k. české reálky tamtéž *Hubert Rull* povýšeni do VIII. tř. hodnostní.

Prof. c. k. přerovského gymnasia *Alois Fischer* jmenován ředitelem nového stát. česk. gymnasia ve Strážnici.

Prof. karlínské reálky, p. *Bedř. Procházka* jmenován ředitelem nově zřízené obecní reálky v Náchodě.

Nová obecní reálka otevřena bude příštím školním rokem též v Kostelci n. O.

Česká reálka v Budějovicích definitivně převzata ve správu státní a posavadní ředitel i sbor professorský stali se úředníky státními.

Českému gymnasiu v Zábřehu a v Místku na Mor. a českým reálkám v Hodoníně a Lipníku vys. ministerstvem uděleno právo veřejnosti.

Zkoušení kandidáti učitelství, kteří odbyvše zkuš. rok aspirují na místo supplentské na stát. středních školách neb učit. ústavech v Čechách, mají podati žádosti své s příslušnými doklady od 1. - 20. července u c. k. zem. šk. rady pražské.

Reforma studií zvěrolékařských. Výnosem ministerstva vnitra ve srozumění s ministerstvy osvěty, orby a války ze dne 27. března 1897, prohlášeným úřadně dne 1. května t. r., nařizuje se nový plán pro studia zvěrolékařská. Nařízení má pro rozvoj věd zvěrolékařských velikou důležitost, neboť jest počátkem rozkvětu těchto škol, které postaveny budou na roveň universitám a polytechnikám, nabyvše titulu akademií (vysoké školy zvěrolékařské) a ředitelové těchto škol titulu rektorů. Poněvadž na posluchačích žádán bude průkaz o odbytých studiích na gymnasiu, reálce nebo střední hospodářské škole s maturitou, nabudou posluchači akademií plných práv akademických a po ukončení studií a obdržení diplomu budou na roveň postaveni doktorům. O tuto reformu hlavní zásluhu má zvěrolékařská akamie ve Lvově, její bakteriolog prof. MUDr. Spilman, rektor, a prof. Kadyi, děkan lékařské fakulty na universitě ve Lvově.

Snížení povinných let služby učitelské. V jedné z posledních schůzí pražské »Besedy učitelské« bylo o předmětu tom uvažováno a shledáno toto: Jeví se nutná potřeba, aby povinných čtyřicet let služby učitelské bylo sníženo. Úřední statistika vykazuje, že ze 7812 definitivně ustanovených správců škol a učitelů na obecných školách přežilo 35tý rok služby pouze 328 a 40tý rok jen 161. Není divu, že učitel při své klopotné práci, namnoze při přeplněných třídách, ve vzduchu výpary a prachem znečištěném, při stále rostoucím počtu učebných hodin, kde jest mu vynaložiti všecky své síly, nedočká se doby, aby mohl aspoň několik let klidně tráviti na sklonku života. Učitel, odbude-li vyučování, nemůže se oddati oddechu. Po vysilujícím vyučování jest mu odpočinkem oprava prací žáků, příprava na vyučování, úřední práce, jichž stále přibývá, a namnoze i starost, aby rodině své mimoškolní prací zaopatřil prostředků k živobytí soukromým vyučováním. I učitelstvo polské sdružené v »Tovarzystwu pedagogicznem« již od let domáhá se oprávněného snížení povinných let služby učitelské.

Zkouška z hudby. Před zkušební komisí pro kandidáty učitelství ze zpěvu na školách středních a ústavech učitelských i pro hru na housle, varhany a na klavír za předsednictví prof. pana JUDra. Edv. Gundlinga podrobilo se 26. dubna t. r. a dny následující v sále zkušebním českého ústavu učitelského v Praze 32 kandidátů a kandidátek zkoušce v rozličných naznačených oborech hudby. Před zkouškou odstoupili 2 kandidáti a 1 kandidátka. Způsobilosti k samostatnému vyučování ve hře na klavír s vyznamenáním nabyli 4 čeští a 4 němečtí, z oboru zpěvu 2 čeští, z oboru houslí 2 němečtí kandidáti a z oboru varhan 1 německý kandidát. Způsobilosti k samostatnému vyučování v oboru hudby nabylo 10 českých a 6 německých kandidátů z vyvolených předmětů. Reprobováni byli 1 český a 5 německých kandidátů s podotknutím, že mohou zkoušku z vyvolených předmětů po roce opakovati.

Počet škol se zřetelem k počtu obyvatelstva. Nejlépe školami opatřeno jest soustátí americké, kde jedna škole připadá na 210 obyvatel. V evropských zemích a státech připadá jedna škola: v Norsku na 270, ve Švýcarsku na 366, ve Švédsku na 443, ve Francii na 473, v Italii na 546, ve Španělsku na 560, v Lucembursku na 624, v Dánsku na 727, v Německu na 826, v Portugalsku na 848, v Nizozemí na 1015, v Belgii na 1070, v Anglii na 1203, v Řecku na 1245, v Rakousku na 1350. v Rumunsku na 1754, v Bulharsku na 1784, v Rusku na 2196 a v Srbsku na 3112 obyvatel. Jak z čísel těch jde na jevo, není u nás o školství, pokud již i počtu se týče, právě nejlépe postaráno. *Pol.*

Městské obchodní škole v Prostějově (trojtřídní) přiznáno bylo příslušnými ministerstvy, že odchovanci její mají na jednoroční dobrovolnickou službu vojenskou totéž právo jako odchovanci gymnasií a reálek.

Aischylův Agamemnon. Na Král. Vinohradech provedly obě střední školy společně Aischylova Agamemnona v hudební úpravě Rombergově. Tragedii přeložil k tomuto účelu prof. V. Kočvara. Byl sice po ruce překlad Mejsnarův, ale ukázala se naléhavá potřeba, přeložiti tragedii znova. Především to byly zpěvy sborové, které bylo nutno uvésti v soulad s rhythmem zpívané melodie a požadavky správné hudební deklamace. Přirozeně vyplynul z tohoto požadavku překlad přízvučný, dbající na význačných místech i kvantity (ovšem ne v tom smyslu, aby se přízvuk nahrazoval délkou, nýbrž v tom, aby dlouhým notám odpovídaly dlouhé slabiky a naopak). Jenom tak možno zpěváku slovo básníkovo správně přednášeti, a jenom tak možno zpívané slovo učiniti posluchači srozumitelným. V překladě částí dialogických překladatel měl stále na mysli, že má býti tragedie recitována žáky a před obecenstvem nejširším, že tedy musí býti překlad přede vším jiným jasný a srozumitelný. Konečně i kdyby těchto pohnutek nebylo, o Aischylovi platí totéž, co praví prof. Král o Sofokleovi (v předmluvě k Elektře): i on chtěl zajisté býti srozumitelným svému obecenstvu. Ve tvaru verše řídil se překladatel celkem pravidly obvyklými až na to, že místy připouští místo čistého trimetru alexandrin, jednak proto, že se mu ani Aischylos nevyhýbá, jednak proto, že přihlížel i zde především k jasnosti a plynnosti verše. Novum asi bude anapaest na počátku trimetru, jak jej navrhl prof. Král; ovšem se vyskytuje zřídka, řidčeji než v originále. — Jako Mendelssohn-Bartholdy napsal hudbu k Antigoně, tak složil G. Romberg hudbu k Agamemnonu. Skládá se z předehry, zpěvů solových a sborových (s průvodem harmonia, klavíru a harfy) a — melodramatu: výstup Kassandřin jest totiž zpracován melodramaticky. Na první pohled zdá se ovšem tato forma hudební v antické tragedii býti cizorodou. Ale vzpomeneme-li si, že některá místa tragedie řecké byla recitována za průvodu hudby (*παρακαταλογή*), nemůžeme býti jistě o oprávněnosti melodramatu v antické tragedii v pochybnostech. Ale konečně ne o to běží, zdali právem, nýbrž o to, jak užil skladatel této formy hudební A tu dlužno říci, že velmi šťastně. Na místě pro přednes nejchoulostivějším kráčí hudba ruku v ruce se slovem, illustrujíc je případně a zmocňujíc jeho účinek způsobem neodolatelným. — Provedení samo bylo velmi zdařilé. Žáci, kteří recitovali jednotlivé role, obstáli velmi čestně v úkole na jejich síly velmi obtížném. Prof. Setunský, který všecky role s nimi nacvičil, získal si o zdar díla nepopíratelně velké zásluhy. Nemenší chvály zasluhují pěvecké sbory; výkony jejich byly rhythmicky přesné, intonace čistá, vstupy — místy dosti nesnadné — jisté a pevné. Pp. K. Čech a K. Hampeis, kteří sbory nacvičili, zasluhují plného uznání Co bylo při

produkci nejpotěšitelnější, byla napjatá pozornost a živá účast, s kterou obecenstvo četně shromážděné vyslechlo od prvního slova až do posledního — představení trvalo téměř dvě hodiny — veliké dílo velikého básníka antického. Pořadatelům i překladateli se všech stran gratulováno. *a.*

Lidové vyšívání ve školách. Zemská školní rada moravská vydala k ředitelstvím ústavů ku vzdělání učitelek, vzdělávacích běhů a zkušebních komisí pro učitelky ženských ručních prací i ke všem c. k. okresním školním radám výnos týkající se cvičení lidového vyšívání při vyučování ženským ručním pracím. Ve výnosu se praví, že ministr vyučování dovolil dle vynesení ze dne 6. února 1897, č. 2304, aby se na mor. ústavech ku vzdělání učitelek, rovněž i ve vzdělávacích bězích pro industriální učitelky při vyučování ženským ručním pracím také přiměřeně ke cvičení lidového vyšívání, pokud se ho při hotovení lidových krojů toho kterého kmene v zemi užívá, přihlíželo, a aby se při zkouškách způsobilosti učitelek ženských ručních prací příslušná znalost a zručnost požadovala. Rovněž byla c. k. zemská školní rada zmocněna zavésti vyučování lidovému vyšívání jakožto zvláštní odvětví ženských ručních prací na zkoušku na oněch obecných a měšťanských školách, při nichž dle místních poměrů žádoucí k tomu podmínky trvají a žákyně tím nebudou přetíženy Příslušná prováděcí nařízení se zároveň úřadům školním, o něž jde, oznámila.

Úmrtí. Prof. *K. Koblížek*, jenž zde při c. k. reálném a vyšším gymnasiu v Křemencové ul., působiv po více než 30 let na různých gymnasiích, dne 15. května t. r. zemřel, narodil se dne 30. ledna 1838 ve Velké Bystřici u Olomouce jakožto syn tamějšího učitele. Povolání otcovo stalo se tedy také jemu údělem. Činnost svou učitelskou počal r. 1863 na německém gymnasiu v Olomouci, kdež pobyl jako učitel supplující dvě léta. Stráviv školní rok 1866 na nižším gymnasiu v Příboře, stal se r. 1869 suppl. učitelem a r. 1871 skut. učitelem c. k. českého gymnasia v Olomouci, kdež jako professor působil do konce školního roku 1878. Tehdy zvolen byl ředitelem městského gymnasia v Slaném a řídil ústav ten až do jeho sestátnění r. 1892. Roku toho byl jmenován professorem c. k. reál. a vyššího gymnasia v Praze, tehdy ve Spálené ul., a na tomto ústavě působil blahodárně až do své smrti — Professor Karel Koblížek byl povaha velmi svědomitá a pilně si všímal otázek paedagogických, přihlížeje s obzvláštní zálibou ke školství obecnému. Žel, že mu nebylo osudem přáno, aby zvláště na tomto poli k platnosti mohl přivésti vynikající vlastnosti a zásady své. Pokud dlel v Olomouci, nalézaje se v kroužku snaživých a nadšených paedagogů i literárně činných, byl jaksi v živle svém a tak stal se i redaktorem čas. »Komenského« v Olomouci v letech 1876 a 1877 a byl r. 1877 též místopředsedou Ústředního spolku moravských učitelů. Paedagogických článků uveřejnil v »Komenském« hojnost. Avšak jmenováním za ředitele v Slaném vytržen bohužel z pole, na němž nejlépe mohl prospívati, ač i dále zůstal stálým spolupracovníkem »Komenského«; mnohé cenné články v časopise tom ještě v pozdější době uveřejněné pocházejí z péra Koblížkova. Mimo to uveřejnil překlad rhetorických spisů Ciceronových, pak německou cvičebnici pro 1. třídu gymnasijní, přehled římských a řeckých starožitností jakožto pomůcku pro žáky gymnasijní, články programové a j. — Stižen byv od nahodilého nastuzení v letošní zimě plicním neduhem, následkem svědomitosti své ustati nechtěl od úmorné práce, až ho nezdolná choroba na smrtelné lože sklátila. Čest buď jeho památce! *V.*

Oprava. Na str. 147 »Věstníka českých professorů«, roč. IV., nalézá se zpráva o »všeobecných řemeslnických školách«, do níž se vloudila nemilá chyba, která ovšem také v ministerském Věstníku i ve stenogr. zápiskách říšské rady jest obsažena.

Řemeslnické školy dělí se totiž na *státní* a obecní čili *komunální* (nikoli »komerciální«).

Zprávy spolkové.

Schůze občasná dne 24. dubna r. 1897 u Choděry. Než přistoupeno k programu, jednatel podal zprávu o velkonočním sjezdě něm. professorů ve Vídni, k němuž poslán i od nás pozdravný telegram a jehož se i někteří členové spolku soukromě súčastnili, jakož i o stavu úpravy našich platů. Po 8. hod. večerní schůzi zahájil starosta spolku za přítomnosti četného členstva i policejního komisaře p. dra. Kohlmünzera — uváděje na program rozhovor o zavedení »vlastivědy«, jako předmětu povinného, do středních škol českých. Referent prof. Nedoma uvádí pro návrh, jenž k ministerstvu vyučování podán býti má, mezi jiným — hlavně tyto důvody: 1. Království české zvláště toho potřebuje a vyžaduje pro bohatost a zvláštnost svých dějin. 2. Jest již zavedena v Haliči a ve Štyrsku (po 1 hodině v týdnu), ale neobligátně; my toužíme po obligátnosti; 3. Jsou v organisačních plánech a osnovách též narážky na vlastivědu — ale v praksi se věc neprovádí. *Instrukce* jsou pro celek. 4. Rozvrh učebné látky pro vlastivědu upraviti jest nesnadno, a ještě tíže pak určiti, kde se mají vzíti potřebné pro ni hodiny.

Referent Dr. Vlach mluví pro návrh se stanoviska gymnasií. Starosta připomíná, že již na sjezdě brněnském na návrh prof. Bílého bylo usneseno takovou petici vys. ministerstvu podati, ale okolnosti velely počkati s peticí. Veškeren zájem byl obrácen k úpravě našich platů. Po té rozpředl se čilý rozhovor, jehož se vedle referentů zvláště účastnili odborníci, zejména pan řed. Sobek, Dr z Cintulů, Dr. Kovář, prof. Novotný a j. a uvažovali veškery okolnosti, jež by byly s to, aby na místech příslušných dovodily nutnost a potřebu důkladnější znalosti dějin domácích. Dr. Vlach myslí, že by se mohlo začíti hned v primě, kde ze tří hodin zeměpisných jedna by se mohla ubrati bez újmy učiva zeměpisného — pokračovati by se mohlo až snad ve IV. tř., na vyšším pak asi v VII. tř. — K tomu trefně poznamenává prof. Hrbek, že by tím byla kontinuita předmětu ze školy obecné příhodně udržena, kdežto kdyby se začalo teprve ve třídě III. — po případě IV., tato výhoda by zanikla, a posavadní vědění by se namnoze zapomenulo.

Prof. Nedoma míní, že snad bude radno jen principem se zabývati, zevrubné instrukce snad ministerstvo samo pořídí.

Dr. Kovář dovozuje, že lépe podati žádost zevrubně odůvodněnou, by se vědělo, co žádáme a jak by se věc mohla provésti.

Prof. Nedoma rozumí vlastivědou vedle dějin vlastních i zeměpis, hospodářské, sociální a geologické poměry — jako to jinde jest (na př. ve Švýcarech a Německu).

Jednatel uvádí, že i na sjezdě vídeňském o tom mluvili, by polit. a soc. zřízení rak. žákům uváděna byla na mysl. Domov málo dělá — děti dostávají četbu v rodině často zhoubnou, proto má škola účinněji čeliti všem zhoubným vlivům.

Dále myslí, že lépe bude, když se na osnově mnoho nezmění a tato jen v některých věcech rozšíří; srovnává se s návrhem Dra. Vlacha, by se učilo na nižším i na vyšším oddělení.

Dr. z Cintulů souhlasí s referentem i jednatelem; posléz navrhuje: budiž přijat návrh Nedomův a svolána zvláštní komise, aby věc důkladně projednala.

Řed. *Sobek* vítá vřele myšlenku pěstovati vlastivědu na školách středních a myslí, že nikoho nebude, kdo by proti tomu byl, ale napomíná jednati rychle, by záležitost se neodkládala, a dochází posléze k závěru: Nejlépe bude označiti princip a přímo vytknouti, jak má býti proveden. Má-li to býti v oblig. hodinách, tu třeba vytknouti, co v dějepise a zeměpise ubrati. Přeje si, by vlastivěda byla zavedena za obligátní předmět; ale studenti mají mnoho práce, musil by se změniti učebný plán. Navrhuje proto, by věc byla odkázána komisi, připomínaje, že práce to bude veliká — a zvláště záslužná.

Dr. Jos. *Novák* souhlasí, by petice byla podána hned, a dodatečně aby posláno bylo zevrubné vypracování osnovy.

Dr. *Vlach* upozorňuje: Chceme-li přepracovati učebný plán, jest vše marno, ježto před třemi roky byl změněn, a ministerstvo zajisté na změnu žádnou tak brzo nepřistoupí.

Starosta nevidí potřeby změny v osnově, ježto by nauka ta (nová) bez přidání hodin musila se vsouti do obligátního učení nynějšího — ubralo by se látky dějinám všeobecným, a dějiny české by se přiměřeně rozšířily.

Ref. *Nedoma* napomíná, by komisí věc nebyla dlouho zdržována, ježto vůbec známo, že komise pomalu pracují, by nenastalo periculum in mora.

Dr. *Vlach* navrhuje konec debatty. Přijato.

Návrh, aby petice byla podána - jest přijat jednomyslně; rovněž tak přijat návrh p. řed. Sobka, aby zvolena byla komise, jež by v čas vypracovala zevrubnou osnovu vyžádavši si dříve dobré zdání na příslušných místech. Přijato.

Svolá se tedy schůze odboru historického, který se dohodne o dalším. Starosta žádá pro praesidium za dovolení svolati schůzi, až by došly potřebné informace. Přijímá se. Tím prvý bod programu vyčerpán.

Dále byla na programu rozprava »O schvalování učebnic«. Zahajuje ji starosta spolku p. ředitel Starý.

Projevena byla žádost, aby se shromáždění vyslovilo o tomto: 1. Zda-li by nebylo prospěšno, by jmenovány byly zvláštní komise pro posuzování učebnic, ježto tytéž učebnice posuzovány bývají mnohdy od několika recensentů; nevyhoví-li spisovatel jednomu, není kniha schválena; jsou to mnohdy i libůstky recensentů, kterým se spisovatel někdy — ač nerad — musí podrobiti. 2. Tu a tam vydán jest spisovatel na milost a nemilost recensentovi, jde-li o věci osobní mezi nimi — osobní nechuť mnohdy hraje tu úlohu na úkor dobré věci. 3. Odstraniti *anonymitu* — dříve jí nebylo; nelze se dorozuměti nebo replikovati. 4. Lhůta k zadání jest krátká (konec března), měla by se prodloužiti aspoň do konce dubna. Jmenováním odborných komisí by se předešlo též časté střídání knih, jímž trpí opět jen žáci a rodičové jich. Učebnice by se ustálily, změny by byly řídké, anonymita by od-

padla, důvěra spisovatelova ke komisi by byla větší. posudky by byly jednotné a neodporovaly by si tak, jako mnohdy nyní. K tomu uvedeno: Autor nebývá slyšen, když se kniha jeho schvaluje neb neschvaluje. Nebyla-li schválena, nedostane se autorovi recense, by mohl podati repliku -- tím ovšem knize se neprospívá. Mnoho námitek bývá bez podstaty. Recensenti nehledají dobrých stránek knihy, nýbrž vždy jen horší, chtějíce ukázati jen píli, s jakou se podjali práce recensentské. Někdy pro nicotnosti (na př. že vinice psáno s jedním *n* a pod.) schválení knihy se zdrželo. Hlavní vadu vidí řečník v nekollegiálnosti recensentův, kteří nedbají dobrých stránek knih a neoceňují ji jako celek. K uvarování možných nedorozumění poznamenáno, že jest sice správno, že různá vydání téže knihy se přidělují různým recensentům, ale zemská školní rada vždy dávala je recensentům týmž. Nyní vyhradilo si vys. ministerstvo samo rozhodovati v té věci a dává knihu v referát podle svého uznání, komu chce — přímo. Učiněn dotaz, zda by neměl vyjíti ze spolku návrh k nápravě, by se zemské školní radě dostalo autonomie, jakou mají ve příčině té Poláci. Kterémusi spisovateli recense i s knihou byla poslána, by užil pokynů — po případě námitky své učinil, t. j. podal repliku. Dle posudku musí spisovatel opraviti — ale právo repliky není mu nic platno; nejlépe by bylo, kdyby teprve na základě repliky spisovatelovy velesl. c. k. zem. školní rada návrhy své k vys. ministerstvu činila. Jiný autor v jednom případě ozval se proti výnosu ministerstva a podal, změniv knihu, námitky, a kniha byla pak schválena, dostal recensi i podal objasnění k ministerstvu, dovolávaje se, že tu jde o čest učitelovu.

Prof. *Hrbek* myslí, že by ve sporných takových věcech mělo dáno býti na návrh zemské školní rady, ta aby sumární návrh podala a rozhodovala sama ve sporu mezi recensentem a autorem; též mělo by žádáno býti na našich poslancích, by vymohli plné právo approbační zemské školní radě, jako je mají v Haliči.

Řed. *Starý* radí, učiniti v té záležitosti jen kroky soukromé, a dodává, že bylo by zapotřebí, prodloužiti lhůtu approbační na dobu pozdější než konec března.

Prof. *Sommer* o jiné ještě věci se zmiňuje, že t. spisovatel sám nesmí žádati za řízení approbační, nýbrž že za to musí žádati některý sbor professorský; tím se prodlužuje procedura. Bylo by lépe, kdyby spisovatel sám nebo nakladatel měli právo žádati za approbaci knihy u c. k. zemské školní rady. —

Prof. *Šafránek* praví, že u knih pro školy obecné a měšťanské autor i nakladatel právo to mají.

Starosta dává hlasovati 1. O návrhu řed. Sobka s dodatkem dále učiněným *„by spisovateli byla dána možnost replikovati na recensi a pak aby velesl. c. k. zemská školní rada mohla sumárně učiniti příslušný návrh* vys. ministerstvu po vyslechnutí repliky. Po věcné poznámce dra. z Cintulů a starostově návrh přijat jednomyslně.

Dále hlasuje se: 2. O návrhu prof. Sommra, *by autor nebo nakladatel měli právo přímo žádati u c. k. zemské školní rady za approbaci knih.* Přijímá se.

3. O návrhu řed. Starého, *by zřízeny byly odborné komise.* Přijato jednomyslně.

Prof. *Sommer* přeje si, by dány byly s vyšších míst pokyny nějaké, jak se mají knihy psáti, by totiž naznačeno bylo minimum, pod něž se nesmí jíti, aby dáno bylo jakési měřítko objektivní.

Po některých poznámkách formálních článek »O schvalování učebnic« byl vyčerpán a schůze skončena. *Fr. J.*

Zpráva z výboru. Došlo pozvání na »Mittelschultag« ve Vídni. Jelikož nebylo žádnému členu výboru letos možno, účastniti se sjezdu, poslán aspoň pozdravný telegram, který srdečně byl přivítán a na nějž došla sympathická odpověď. — Správa spolku pro podporování vdov a sirotků po professorech potvrzuje příjem 20 zl. pokladníkem za spolek náš jí zaslaný. S upřímným povděkem vzaty na vědomí zprávy jednatelova i pokladníkova ve příčině podpor udělených na vydávání »Věstníka« vys. c. k. ministerstvem a slovutnou I. a III. třídou České Akademie. Jednatel předložil ke schválení poděkovací přípisy k České Akademii za tuto subvenci na »Věstník«. Dále upozorňuje na důležitost zřízení fondu pro vydávání »Věstníku« a navrhuje, by ten obnos vydajného jmění, který letos zbude po zaplacení všech účtů, věnován byl jakožto skrovný základ na tento fond. O návrhu tom rozpředla se delší debatta, které se súčastnili všichni členové výboru; po důkladné řeči p. starosty jednomyslně přijat. Pak přednesl pan pokladník svou zprávu, která schválena a jednáno o způsobu, jak a kde uložiti peníze.

Jednatel předkládá návrh, aby roku 1898 jakožto roku jubilejního uspořádán byl opět valný sjezd českého professorstva a tož někam na český jih, poněvadž tam vůbec ještě žádný sjezd professorský se nekonal; zvláště příhodné místo byly by České Budějovice. Uváží se. Přípravy vykonati ponecháno praesidiu. Starosta spolku béře si na starost vyjednati snížení vstupného do umělecké výstavy v Rudolfině; zvěděl, že jiným spolkům ta kové výhody se poskytují. Jednatel shrnuje při té příležitosti, že *členové spolku platí také na polovici snížené vstupné* (na legitimaci) *do umělecké výstavy Topičovy, pak do Pošumavské panorámy a do panorámy v bazaru*; tramway poskytuje rovněž výhody při koupi bloků jízdních.

Mají-li se uspořádati nějaké procházky a výlety pro členy spolku, ponechává se na starost výboru.

Přednáška p. prof. Zdeňka odpadla, ježto mu zemřela matka. — Od předsedy víd. »Mittelschule« prof. Hoppeho došlo pozvání k volbě delegátů do komise pro vypracování služební pragmatiky.

Ve schůzi konané dne 10. června rokováno především o návrzích služební pragmatiky, z Vídně nám poslaných. Schválena odpověď, praesidiem prof. Hoppemu poslaná, do komise podle přání Vídeňských zvoleno 5 členů (řed. Starý, posl. prof. dr. Kurz, prof. Zdeněk, dr. Vlach a Bílý) a tato svůj elaborát předloží, dříve než se pošle do Vídně, občasné schůzi ke schválení. — Pak jednáno opět o petici strany zavedení dom. dějin za obligátní předmět do našich středních škol. P. prof. Nedoma jednal o podrobnějším plánu s p. řed. Sobkem a uvoluje se přes prázniny jej vypracovati. Dorozumí se při tom též s p. řed. Sobkem a dr. Vlachem. Informace došlé vzaty s poděkováním na vědomí. Jednatel připomíná, že právě letos také na haličském sněmu o tom jednáno, aby byly domácí dějiny předmětem všeobecně závazným, a že vídeňský sjezd zvolil komitét, jenž se má raditi o doplnění nynější osnovy naukami sociálně-ethickými. — Vycházky nebudou pořádány letos už žádné. — V příčině approbace učebnic školních má

jednatel dopsati německé Mittelschule, aby se k naší petici připojila. — Jednatel navrhuje připraviti pro valnou hromadu revisi stanov jakož i jiné důležité záležitosti. Usneseno, aby ve Věstníku výslovně bylo řečeno, že *případné návrhy změn ode všech pp. kollegů jsou vítány*. — Dále jednáno o oslavě nastávajícího jub. roku. Jednatel žádá za dovolení, aby směl ujednati vydání pěkných dějin veškerého českého školství od časů Komenského. Schváleno, aby 5. číslo Věstníku bylo opět o 3 arších. Valná schůze bude v říjnu. *Fr. J.*

Hlídka literární.

Časopisy.

Časopis Matice moravské. Roč. 21., svazek 2. Redaktoři V. Brandl a Fr. Bartoš, hlavní spolupracovníci F. A. Slavík a F. Kameníček. Obsah: Fr. Bílý, O některých zajímavých památkách staročeského písemnictví. — Fr. Šujan, Švédové u Brna roku 1645. — L. Červinka, Mince a mincovství markrabství Moravského. — Jos. Klvaňa, Na jihovýchodní Moravě. — F. A. Slavík, Stav národnosti české a německé na Moravě r. 1771. — F. Šilhavý, Obojživelníci a plazi v podání prostonárodním na západní Moravě. — J. Klvaňa, Peštská výstava milleniová se zřetelem ku věcem československým. — J. Valentin Zlobický, Umělecké a vědecké zprávy. — Literatura. — Zprávy o činnosti Matice Moravské. Roč. předplatné 2 zl. 60 kr.

Časopis Musea království českého. Red. Ant Truhlář. Roč. 71., sv. 1.—2.: Konec samostatné university Karlovy. Dr. Z. Winter. — Úsudek J. A. Komenského o literatuře staroklassické. J. V. Novák. — Adamité na Hlinecku. Dr. K. V. Adámek. — Jakých léků a léčiv poskytuje našemu lidu říše živočišná F. V. Vykoukal. – O dvou spisech Husových. F. Menčík. — Dvě modlitby staročeské. V. Flajšhans. — Chronol. přehled lit. činnosti dra. V. Gablera. Dr. J. V. Šimák. — Drobné příspěvky: Jakub Chimarrhaeus, Jan Paldriánek, Jiří Chudecius od Ant. Truhláře, Oldř. Prefáta z Vlkanova Poslední vůle od Z. Wintra. — Hojné posudky, mezi nimi delší o XI. svazku Tomkova Dějepisu Prahy od Z. Wintra, a o Murkových Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhm. Romantik od Fr. Bílého. — Zprávy knihopisné: Slovanské časopisy od dra. Zíbrta. Roč. předpl. 5 zl. Časopis Musea za pečlivé redakce prof. Truhláře učinil letos dvě prospěšné změny u svém vydávání. Vychází nyní každé dva měsíce a bude rozesílán poštou tomu, kdo ohlásí administraci, že si toho přeje. Těmito změnami stává se vpravdě teprve časopisem, časovým a živým. Za tyto změny bude veškero čtenářstvo redakci opravdu vděčno.

Český časopis historický. Roč. III. Sv. 2.—3. Vydávají prof. dr. J. Goll a min. rada dr. Ant. Rezek. Vrchlický, Messer Brunetto Latini, Dantův předchůdce a učitel. — Koneczny, Historiografie polská v posledních letech. — Drtina, Francouzské školství za doby revoluce. — J. Vlček, Proti revoluci francouzské. — J. Teige, K listině Otakarově z 16. prosince 1222. — Čelakovský, Codex juris municipalis regni Bohemiae. — Zprávy. — J. Pekař, Spor o individualismus a kolektivismus v dějepisectví. — J. V. Šimák, Archiv Turnovský. — A. Rambaut, Dějiny Ruska. — Přehled článků časopisných. — Zprávy. — Polemika. Roč. předplatné 3 zl. 60 kr., nakladatel Bursík a Kohout.

Český lid. Red. dr. Č. Zíbrt, nakl. F. Šimáček. Roč. VI., svazek 3.—5. Text: V. Jos. Klvaňa, O československých věcech na výstavě v Budapešti r. 1896. — K. V. Adámek, Tance lidové v okresu hlineckém. — V. Tille, Ze srovnávací literatury lidové. — J. F. Hruška, »Tři« králové na Chodsku. — Eugen Muška, Kterak vznikl název »Hloupá Přelouč«. — F. Šilhavý, Starý kamenný kříž v Dlouhé Brtnici na Jihlavsku. — J. Strnad, Povinnost vrahova postaviti kříž zavražděnému. — J. J. Kořán, Selská svatba v okolí vorlickém. — H. Máchal, K písni slovenské o Paromovi a Ratce. — Čeněk Zíbrt, Přísaha mezní v hrobu nebo pod drnem. — V. J.

Nováček, Jana Butzbacha zpráva o národě českém, zvláště o lidu venkovském z roku 1506. — Jan Koula, Několik myšlenek, v čem a kde hledati starožitnost vyšívání československého. — Renata Tyršová, Národopisné studie našich umělců, V. Kvido Manes. — Ferd. Rost. Bernard, Hustota obyvatelstva ve Slezsku. — Ondřej Schrutz, Několik starých českých předpisů lékařských. — Jan Fr. Zítek, Jos. Vlast. Kamarýt v Kučeři roku 1827 při zpěvu písní národních. — Čeněk Zíbrt, O srovnávacím studiu lidového podání. – Adolf Černý, Národopisná výstava lužicko-srbská v Drážďanech. J. F. Hruška, Vejce v podání chodském. – H. Máchal, K písni slovenské o Paromovi a Ratce. — Jos. Karásek, Vánoční píseň — K. V. Adámek, Tance lidové v okresu hlineckém. — V. Tille, Ze srovnávací literatury lidové. Ignác Hošek, Jak se stínal beran. — Ter. Vausová, Vajce v podání slovenského lidu. — Jos. Čižmář, Nevolaj z hrobu mrtvého. — V. J. Nováček, Kterak se mstívali sedláci za pych polní. — V. Tille, Ze srovnávací literatury lidové. — Ferd. Rost. Bernard, Hustota obyvatelstva ve Slezsku. – K. V. Adámek, Tance lidové v okresu hlineckém. - J. F. Hruška, Chodský dřevorubec a jeho práce. — L. Šnajdr, Jak přibývalo obyvatelstva království Českého po válce třicetileté. — Jan Fr. Hruška, Zpěv ponůcky v Domažlicích. - Jan Koula. Několik myšlenek, v čem a kde dlužno hledati starožitnost vyšívání československého. — Jan Vyhlídal, Dojení. »Tlučení« másla ve Slezsku. - Fr. J. Rypáček, Z prostonárodních zkušeností hospodářských. — J. K. Hraše, Pověry o předpovídání smrti. — Jan Vyhlídal, Ze života slezských dětí. — Mar. Kozák, Lidová jídla na Plzeňsku. — Ferd. Pátek, Česká literatura folkloristická za rok 1894 a 1895. — Z ruchu národopisného. Referuje dr. Čeněk Zíbrt. Otázky a odpovědi redakce. Roč. předplatné 4 zl.

Dom a škola. Vychovatelský časopis pre rodičov a učitel'ov. Roč. XIII., čís. 1.–6. Red. Karol Salva a Karol Kálal. Ružomberk. Predpl. roč. 2 zl. 50 kr. Výborný tento časopis učitelský přináší v každém čísle řadu pěkných článků paedagog.-methodických i naučných, hojné dopisy, drobnosti, rozhledy liter. Některé články také českým jazykem jsou psány.

Deutsche Zeitschrift für ausländisches Unterrichtswesen. Vydává dr J. Wychgram. Nákl. R. Voigtländera v Lipsku. Ročně 4 sv. Cena pro Německo 10 mark. Obsah III. sv.: Der Schulkampf des 19. Jhs. auf norwegischem Boden. Von Dir. P. Voss in Christiania. — Die höhere Bildung der Frauen in Italien. V. Heler Zimmern in Florenz. — Der internationale Schülerbriefwechsel. V. K. A Martin Hartmann in Leipzig. — Die Anstalten für das vorschulpflichtige Alter in verschiedenen Ländern. V. Friedr. Bühler in Basel. — Von der Milleniumsausstellung in Budapest. V. Dr Kemenyi in Budapest. — Über Mädchenschulen und Coeducation in Norwegen V. M. Janensch in Halle. — Das Unterrichtswesen Kroatien-Slavoniens V. Gust. Fleischer in Bielovar. — Rundschau. — Bücherschau.

Hlídka. Red. Dr. Pav. Vychodil. Nákl. benedikt. knihtiskárny v Brně. Čís. 2.—6. Obsah: Dr. P. Vychodil, Vlastenectví. J. Svozil. Česká otázka a reformace. — M. Weinberger, O missiích. — Fr. Holeček, Ferd. Brunietière, kritik, moralista. — Plac. Buchta, Problem svobody u Kanta. - B. M. Kobza, Jos. Flavius a den narození Páně. — Týž, Světem k Bohu. – Fr. Valoušek, Nár., polit. a literární život Rusínů. — Dr. Kachník, O filosofii sv. Augustina. — Fr. Fryč, Původ svátků. — Fr. Janovský, Církev a socialismus. — Dr. Fr. Ehrmann, Církev a stát ve středověku. - R. M. Kobza, Světem — k Bohu. — Fr. Bílý, Dopisy z Prahy. — Písemnictví a umění. — Směs. — Rozhled.

Kniha. Liter. věstník spolku českých knihkupců a nakladatelů v Praze. Roč. III., č. 1.—3. Podává přehled veškerých novinek. Vychází měsíčně. Předpl. 50 kr. Admin. v Praze, na Karlově nám. 34.

Listy filologické. Nákladem Jednoty českých filologů v Praze. Redigují Jan Gebauer, Jos. Král, Fr Pastrnek. Roč. 24. Seš. 3. Obsah: J. Brant, Látka I. a II. zpěvu eposu Naeviova. — F. Groh, Kde ležela Enneakrunos? — J. Polívka, Střídnice za ъ, ь v polštině. – Klasobraní po rukopisích. Úvahy a zprávy: J. Brant o Hanušově Quintiu-Enniovi. — Fr. Groh o Hitzigově spise Des Pausanias Beschreibung von Griechenland. — Fr. Groh o Leově spise Plauti comoediae. — Fr. Groh o Holmově, Deeckeově a Soltauově Kulturgeschichte des klassischen Alterthums. — Fr Groh o Lindsayově An introduction to latin textual emendation based on the text of Plautus. — Jos. Němec o Niedrlově Mluvnici řeckého jazyka pro gymnasia česká. -- Frant. Čáda, O některých pracích básnic., jichž středem jest císař Jul. Apostata od J. Neuderta. — J. Jursa o Regalově a Sýkorově francouzské učebnici. — J. Jakubec o Murkově spise Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhm. Romantik. — Fr. Bílý o Hanušově Životě V. B. Nebeského.

Literární Listy. Red. prof. Fr. Dlouhý v Brně. Čís. 7.—13. Obsah: Umění (z Tardeovy Logiky sociální). — Dr. J. V. Bohuslav, Ochrana práv autorských. — Jiří Graf, Časopisectvo francouzské, přel. K. Křivý. — Dr. Al. Saturník, O podstatě humoru a humor. poesie. — K., Jiří Brandes a Emil Faquet o Ibsenovi. — Hojnost posudků a zpráv liter. Roč. předpl. 3 zl. 90 kr.

Muzeum, czasopismo towarzystva nauczycieli szkół wyzszych. Red. dr. B. Mańkowski. Roč. XIII., seš. 5.: Oslava stých narozenin přírodovědce Kluka a ocenění jeho prací. — Euzeb. Czerkawski. — O způsobě výkladu historie polské. — Horácova Óda IV. 12 — Silný i slabý v theorii Sokratově. — Mickiewicz jako učitel v Kovně. — Úvahy a recense. — Knihopis. — Směs. Ročně 6 zl.

Naše Doba. Red dr. T. G. Masaryk. Vyd. Jan Laichter na Král. Vinohradech. Roč. IV. Seš. 7.—8. Nové články: Rusko od smrti Alexandra II. A. A. Zaruckij. — Několik poznámek o umění. M. M. Antokolskij. — Význam a původ t. zv. základních práv v moderních ústavách — Ženy a studium lékařství. — Moderní historism: Náboženstvím je nevědomost. T. G. Masaryk. — Dělnické zahrádky v Dánsku. A. Kraus. — Zprávy ze školství obecného. — Zprávy polit., po veřejném hospodářství, zemědělské, živnostenské a obchodní, sociální, časopisecké. — Výtvarné umění. — Úvahy a kritiky. — Zprávy. Ročně 7 zl. 10 kr.

Osvěta. Roč. 27. Čís. 3.—6. Obsah: B. Rieger, Císař Jos. II. a český trůn. — V. Flajšhans, Za českou knihou. — J. Kuffner, Duše davu. — P. Janota, Bismarck a politika krásné pleti. — J. Mikš, Jak žijí lidé v nejzadnější Sibiři. — A. Heyduk, Večerní dumy. — V. Vlček, Samota. — A. Jirásek, Na Dobřanské faře. - K. Staněk, Nové písemnictví. — Fr. Zákrejs, Obzor divadelní. — J. J. Toužimský, Sněmové koruny české. — V. Svoboda, Rozhledy v dějinách současných. — E. B. Šimek, Zprávy hospodářské a sociální. — Fr. Zákrejs, Volné rozhledy. — J. A. Helfert, Katastrofa. — Z. Winter, Rektor universitatis. — J. Vrchlický, Tři palinodie. — Jos. Kalousek, Nové písemnictví. — B. Horák, Vojenská hlídka. — V povědomých proudech. - V. Kalina, Bedřich Vilém Nietzsche. — V. Doubek, Kréta a Kréťané. — B. Rieger, Návrh na povznesení jazyka českého, učiněný r. 1758. — J. J. Toužimský, Nová říšská rada a nové poměry. V povědomých proudech. — J. J. Toužimský, Turci a Řekové. — E. Krásnohorská, Přípitek stínů. — K Scheinpfluga Osud. - Renata Tyršová, Rozhledy v umění výtvarném. — B. Horák, Hlídka vojenská. — J. Toužimský, Volné rozhledy. Roč. předplatné 7 zl. 20 kr.

Oesterreichische Mittelschule. Orgán něm. professorských spolků v Rakousku. Red prof. Fed. Hoppe, Fr. Daurer, dr. Vojt. Hořčička, Jiří Schlegl, Gust Spengler a dr. Ant. Polaschek. Roč. XI., seš. 1.: Die Förderung der körperl. Ausbildung an den Mittelschulen Oesterreichs. Max Guttmann. — Die Privatlecture in den altclass. Sprachen. Petr Maresch. — Der Tempel der Vesta und das Haus der Vestalinnen im alten Rom. Dr. H. Sedlmayer. — Zprávy spolkové. — Drobnosti: Summer Meeting v Cambridgi 1896. — Srovnáv. poznámky k lektuře homérské. — Liter. hlídka. Vychází ve Vídni u Alfr. Höldera.

Paedagogické rozhledy. Red. J. Klika v Praze. Roč. X., seš. 8.—9.: Tolstoj — vychovatel svědomí, učitel života. — Jak pojednávati o slavných mužích a ženách, zejm. spisovatelích na školách měšť. — Filosofie Nietzscheova a její poměr k výchově. — O vyučování technologii na školách obecných. — Hojné rozhledy literární. — Obzor školský. — Směs. Roč. 4 zl.

Sborník České společnosti zeměvědné. Pořádají Dr. Jos. Frejlach a Dr. Jindřich Metelka. Seš. 3.: Jaromír Jahn, Laguny benátské. — Dr. Em. Fait, Rus a Britsko v Asii. — Prof. Dr. Jan Palacký, Horopis Německa. — Zprávy. — Literatura. — Zprávy o Společnosti. Roč. předplatné 4 zl. 50 kr., pro studující 3 zl., členové zdarma.

Sborník historického kroužku. Seš. 2.—5. Redaktor: Frant. Zdráhal, od seš. 3. dr. M. Kovář. Obsah: P. Ant. Podlaha, Život a působení Ant. Koniaše. — P. J. Kroiherr, Bylo-li porušení majestátu příčinou českého povstání? — Dr. M. Kovář, Epistola Wenceslai Meroschova. — Prof. Jos. Vávra, Počátky reformace katolické v Čechách. — Frà J. Hamršmíd, Několik slov o českém kněžstvu v stol. 14. a 15. — J. Kroiherr, Nevlastenectví českých stavů nekatolických v době předbělohorské. — Dr. M. Kovář, Considerationes, quas cuidam excellentissimo comite super subditorum gravaminibus proposuit non nemo ex nostris, prius quam officium confessarii apud eundem excellentissimum acceptaret. Hynek Kolmann, Bonaventura z Kolína, kapucín, reformator města Fulneku. Studie z archivu sv. kongregace de propaganda fide v Římě. — Petr Špička, Po stopách Drabíkových proroctví. — Prof. Jos. Vávra, O katolických paních v Čechách za doby reformace. — Dr. Ant. Po-

dlaha, Z dějin katolických misií v Čechách r. 1670—1700. — Trčkův řád bohoslužebný z r. 1616. — Klementinum v době obležení Prahy od Prusů r. 1757. — Sobotáři na Moravě a v Čechách v XVI. století. — List z pamětní knihy o Horním Stupně. — Rytíř František z Hustiřan. — Oslava sv. Jana Nepomuckého v Neapoli r. 1711. — Dr. Alexander Kisch, Die Prager Judenstadt wärend der Schlacht am Weissem Berge. — Dr. P. Albert, Matthias Döring, ein deutscher Minorit des 15. Jahrhunderts. – Dr. G. Biermann und W. Hieke, Mittheilung des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. — E. Leroux, De la ville le Roulx, Cartulaire général de l' ordre des Hospitaliers de s. Jean de Jérusalem. — Dr. Ant. Podlaha, Tři čeští laikové, jakožto obránci víry katolické ve stol. 16. a 17. — Frant. Vacek, Diecésní synoda pražská z r. 1605. Život c rkevní v Čechách s počátku sedmnáctého století. — Frà J. Hamršmíd, Jak byla kompaktáta v Čechách provedena. — Dr. A. Soldát, Z dějin knížecího arcibiskupského semináře v Praze. Dr. M. Kovář, Z katolických missií na Moravě a ve Slezsku v době reformace katolické. Z pozůstalosti † Julia Chodníčka, vikáře při kollegiátním chrámě sv. Maurice v Kroměříži. — Fr. Snopek, O některých nesrovnalostech v pannonských legendách. — Dr. M. Kovář, P. Josef Svoboda T. J. — Nepokoje na jesuitském panství Hradišťském r. 1678. — Václav František Kozmanecius o zimním králi českém. — Archiv český. — Několik slov k řeči Dra. Herolda v Poděbradech. — Výslech obviněného z rozšiřování jinověrství v Čechách r. 1668. — Vác. Fr. Kozmanecius o svém i krajanů svých obrácení. Právo asylní. — Dr. Fr. Krásl, Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu. — Dr. Ant. Lenz, Apologie sněmu kostnického v příčině odsouzení 45 vět Jana Viklifa. – J. Halouzka, Kněz mecenáš Bedřich hrabě de Sylva Tarouca. — Album Svatojanské.

Z říše vědy a práce. Roč. V. Čís. 13. - 17. Redaktor Dr. Vil. Kurz. Obsah: 13. seš. Skleněné koule na lampy. — Dvanáctihodinová orloj. — Cigaretový papír. Elektrické lokomotivy v Americe. — 14. seš. Vliv cyklistiky na povoznictví. — Bezpečné kahany. — Kafr. — 15. seš. Elektrické transmisse. — Největší křižák. — 16. seš. Dynamoelektrické stroje vícepólové. — Umělé hedvábí. — Konservování masa. — 17. seš. Jak si český mlynář svůj mlýn zařídil. — Nekonečná železnice. — Dvojstřelná puška. — Nové drožky. Nakl. F. Šimáček. Roč. 3 zl.

Živa. Časopis přírodnický. Red. dr. B. Raýman a dr. Fr. Mareš. Vyd. J. Otto. Roč. VII., čís. 6. O nejpamátnějších rostlinách Evropy. J. Velenovský. — Rozhledy: Mechanism a mysticism. — Cíle moderní geologie. — Domácí zvířata. — Psychologie dítěte. — Mravnost dle nauky evoluční. — Směs. — Rozhledy astronom. Roč. 5 zl.

Knihy.

Učebnice letos schválené:

Fr. Sobek, Všeobecný zeměpis. Díl I. pro I. tř. střed. škol. J. Otto, 1897. Schvál. 21. I. 1897, č. 23.004 ex 1896.

Dr. Jar. Vlach, Dějepis obecný pro nižší třídy škol středních. Díl III. Nový věk. J. Otto. 1896. Cena 60 + 70 kr. 4. II. 1897, č. 2590.

Fr. Rosický, Nerostopis pro nižší třídy střed. škol. 4. opr. vyd. F. Tempsky. 1897. Cena 35—60 kr. 9. II. 1897, č. 2526.

Fr. Bartoš, Česká čítanka pro II. tř. škol střed. 5. zcela přeprac. vyd. K. Winiker v Brně. 1896. Cena 1·20—1·40 zl. 26. II. 1897, č. 4431. Předešlá vyd. vyřaděna.

Al. Breindl, Kornelia Nepota vybrané životopisy výtečných vojevůdců. I. L. Kober. 1895. Cena 48—68 kr. 15. II. 1897, č. 3472.

Dr. Fr. Krejčí, Psychologie. Bursík a Kohout. 1897. Cena 70—90 kr. 11. II. 1897, č. 2990.

Ed. Ouředníček, Cvičebnice jaz. něm. pro I. a II. tř. škol středních. 2. zcela přepr. vyd. K. Winiker. 1896. K tomu Slovník. Cena 1—1·25 zl. 20. II. 1897, č. 3650. I. vyd. se vyřaďuje.

Dr. Jar. Kosina, Učebnice zeměpisu všeobecného. F. Tempsky. 1897. I. díl pro I. tř. 50—75 kr., II. díl pro II. III. třídu gymn. aneb pro II.—IV. tř. reál. 1·15—1·40 zl. 22. II. 1897, č. 4031.

K. Vondruška, Katol. liturgika pro střední školy. I. L. Kober. 1895. Cena 70 kr., váz. 90 kr. Schv. 25. ún. 1897, č. 4253.

J. G. Schulz, Mluvnice jaz. řeckého pro gymnasia česká. 2. opr. vyd F. Tempsky. 1896. Cena 1·70 zl., váz. 1·90 zl. 23 III. 1897, č. 6746.

V. Petrů, Čítanka pro nižší třídy střed. škol. Část IV. 2. opr. vyd. I. L. Kober. 1897. 27. III. 1897, č. 7001.

Fr. Šubrt, Učebnice a čítanka francouzská. Díl II. Pro IV. třídu českých škol středních. 2. opr. vyd. G. Neugebauer. 1897. Cena —·90—1·10 zl. 1. vyd. se vyřaďuje 26. III. 1897, č. 7008.

V. Jarolímek, Geometrie pro nižší třídy škol reálných. Nákl. Jednoty česk. math. v Praze. 1897. Cena 3 kor. 2. IV. 1897, č. 7518.

Dr. Fr. Kameníček a Rud. Dvořák, Všeobecný dějepis pro vyšší třídy střed. škol. II. díl: Střední věk. J. Otto. 1897. Cena 1·50—1·65 zl. 9. V. 1897, č. 9801.

Jiné knihy.

Německá knihovna pro českou studující mládež. Svazek 1. V Třebíči, J. Kubeš, 1897. Cena 36 kr., stran 88.

Vedle konversace nejdůležitější pomůckou při osvojování cizího jazyka jest zajisté pilná četba, zvláště četba hlasitá. Proto také každý učitel jazyka německého doporučuje žákům četbu soukromou a snaží se dle možnosti ji kontrolovati. Ale přes to upřímně jest doznati, že četba ještě nepěstuje se tak, jak by bylo žádoucno. Z příčin, proč se tak děje, na prvém místě lze uvésti tu, že nemáme vydání německých knih upravených přiměřeně potřebám, resp. znalosti jazykové českých žákův, aby jim odpadla nevyhnutelná potřeba hledati ve slovníku, která vyžaduje mnoho času a ubírá také žákům chuti ku čtení

Prvý pokus pomoci tomu nedostatku učiněn před 10 již lety prof. *Fr. Šubertem,* jenž vydal s poznámkami *Výbor čtrnácti pohádek bratří Grimmův.* Ale jako často dobrá věc u nás nepronikne, kdežto bezcenný nějaký podnik prospívá, stalo se také při této sbírce, která, tuším, přestala na čísle prvém.

Teď pokus obnoven péčí ředitele A. Kubše a prof. F. Jokla a V. Königa, redaktorů této nové knihovny. Prvým jejím číslem jsou dvě kratší povídky Kr. Schmida: *Anselmo* a *Titus und seine Familie,* jež poznámkami opatřil Dr. F. Jokl. Ať se namítá se stanoviska dnešní doby cokoli proti povídkám Kr. Schmida, pro knihovnu naši dobře se hodí pro svůj velmi jednoduchý sloh, jímž jsou právě přiměřeny žactvu asi 3., 4. až 5. třídy. Také rozsáhlostí svou činí obě tyto povídky dobrý přechod od článků čítanek našich k větším dílům, jež mají býti čtena ve třídách vyšších. Z té příčiny s výběrem jejich souhlasíme.

Co se týče poznámek, řídí se způsob a množství jejich vždy subjektivním názorem vykladatelovým; proto nelze vyslovovati zde dobře přání, že to by tam býti mělo, ono zase nikoli. Ať namátkou uvedeme příklad: leckdo místo unerwartet byl by raději přeložil frási vor Anker liegen (8), místo die Ruhe — der Scharfrichter (12) atd. Toť právě věc subjektivní. Celkem však jsou poznámky vhodny.

Bylo by si přáti, aby tento podnik potkal se se zaslouženou přízní na našich středních školách, a upozorňujeme naň jednak pp. správce knihoven žákovských, jednak učitele němčiny. Cena při slušné úpravě je mírna. *J.*

Dr. Jaroslav Goll, Čechy a Prusy ve středověku. V Praze 1897, Bursík a Kohout. Věnováno prof. slov. filologie v Krakově, Lucianu Malinovskému. Obsah. I. Svatý Vojtěch. — Biskup Jindř. Zdik. — Obě křížové výpravy Přemysla Otakara II. — II. Poslední dva Přemyslovci. — Jízdy krále Jana na Litvu. — Karel IV. — III. Obrat a přechod. — Účastenství Čechů ve válkách pruských r. 1410 a 1414. — IV. Od smrti krále Václava do smrti císaře Sigmunda. — Čechy, Polsko a Prusy za války husitské. — V. Účastenství Čechů ve válce 13leté (1453—1466); Bernart z Cimburka a Oldřich Červenka z Ledec. — Poslední válka Německého řádu s Polskem (1519—1521).

Kniha vzácná. Vědecká přesnost a střízlivost pojí se tu s formou nejuhlazenější, skoro románově lahodnou. Zájem zvyšuje novota látky a ježto vždy jde zároveň také o Polsko a Litvu, i časovost její.

Nové studie a podobizny. Od Jarosl. Vrchlického. V Praze 1897, F. Šimáček. Cena 1 zl. 50 kr. Obsah: I. Portrety domácí: Jan Kollár (Jana Kollára dílo básnické. Sonet Kollárův po jeho stránce formální). — Dvě starší sbírky básnické (P. J. Šafaříka Tatranská múza s lyrou slovanskou. Václ. Bol. Nebeského »Básně«.) — Sv. Čech. — O poesii Jana Nerudy. — II. Otázky časové: Dilettantismus v nové literatuře. Nová díla literárně-kritická. — Max Nordau »o Úpadku« moderní literatury. — III. Glossy k novější poesii francouzské — IV. Sara Peladana Rekonstrukce Prometheidy (šťastné doplnění trilogie Aischylovy o Prometheovi).

V našem písemnictví pociťuje se čím dál tísnivěji potřeba knih jasně, ladně a přístupně psaných, z nichž možno rozšířiti si rozhled, čerpati poučení o soudobém hnutí duševním u národů jiných. Jimi se čtenářstvo vybavuje ze závislosti na litera-

turách jiných. Našim pak básníkům pozapomínaným a leskem nové doby zastiňovaným vždycky jsme přáli rozboru a ocenění opět od druha jejich, básníka. Obé se v knize této děje způsobem milým. Spisovatel nejednou projevuje názory nové, samostatné. Vítáme tuto knihu jeho upřímně. (Hodí se jako předešlá i do knihoven žákovských.)

Filosofie podle zásad sv. Tomáše Aquinského. Část II. Kosmologie se zvláštním zřetelem k moderním přírodovědám. Napsal dr. Jos. Pospíšil, sídelní kanovník a docent filosofie na bohoslov. ústavě v Brně, člen Akademie sv. Tomáše v Římě a České Akademie i Král. České Spol. nauk v Praze. Vydáno příspěním České Akademie. V Brně, 1897. Nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských. Obsah: I. Atomismus. II. Materia a forma. III. Monismus. IV. Darwinismus V. Původ světa. VI. Výtvar světa vůbec a naší země zvlášť. VII. Zachování světa VIII. O spolupůsobení božském s fysickými činnostmi bytostí stvořených. IX. Božská prozřetelnost. X. Účelnost v přírodě. XI. O viditelných nadpřirozených zjevech v přírodě čili o zázracích. XII. Křesťanský a materialisticko-pantheistický názor o světě. Doslov. Rejstřík. Stran 1192. Cena 7 zl. 80 kr.

Knize této, imponující věděním autorovým, jasnotou nejnesnadnějších výkladů i obratným tlumočením filosofických terminů podnes česky nevyslovených, nelze několika slovy vzdáti chválu, které zasluhuje. Jest svého druhu první a jediná u nás a theologické i filosofické literatuře naší bude vždycky ke cti. Česká Akademie projevila jí své uznání udělením podpory na vydání nákladného díla. Kritika jest jí ještě dlužna vše. Ale doslýcháme, že splatí dluh svůj důstojně. Záleží teď jen na čtenářstvu. Avšak o to při nynější organisaci kněžských kruhů asi nebude nouze.

Vlastivěda Moravská. Redakce F. A Slavík, hlavní redaktor. Vydávání spoluřídí: Dr. Fr. Dvorský a Jos. Hladík. Odborní redaktoři: Fr. Bartoš, Vít. Houdek, Dr. Fr. Kameníček, B. Popelka, Fr. J. Rypáček, P. J. Vyvlečka. Díl I. Země a lid. Přírodní poměry Moravy. Seš. 1. - 3. Vydává Musejní spolek v Brně.

Konečně tedy dílo dávno pečlivě chystané díky neunavnosti řed. Slavíka a ostatních pánů po odklizení sterých překážek počíná vycházeti. Nyní, kdy Čechy mají své »Království české« vydáno u Otty (mimo to Mikovcovy Starožitnosti, Ottovy Čechy, Sedláčkovy Hrady a zámky atd.), kdy Slezsku napsal pěknou Vlastivědu řed. V. Prasek, a kdy Morava v díle Oesterr.-ung. Monarchie in Wort und Bild též po německu už je vylíčena, tím více jest na čase, aby se jí dostalo už také českého vypsání. Dílo tedy už je zahájeno, teď jen aby našlo porozumění a odbytu.

Salambo. Román G. Flauberta. Vydán v románové příloze Světozoru. Nákl. F. Šimáčka. Cena 1 zl. 30 kr

Slavný francouzský románopisec, zakladatel moderního románu, zvl. duši ženy dnešní analysujícího, po mnoholetých studiích vydal také román historický — ke všeobecnému překvapení svého čtenářstva. Ale překvapení se týkalo nejen druhu práce, nýbrž brzy také jejího provedení. Už látka, zvolená k ní, byla zcela nová Když t. po 1. válce punské karthaginský vůdce Hamilkar Barkas měl za úkol dopraviti vojsko zpět do Afriky, toto vojsko, žoldnéři najatí ze všech končin světa, shromáždilo se v Karthagině a žádalo po republice nešťastnou válkou vyčerpané, výplatu žoldu. Z tohoto sporu žoldnéřů a republiky vyvinula se válka, jedna z nejkrvavějších a nejhroznějších, které kdy vedeny. A tato válka spadající mezi léta 241—237 před Kr. jest obsahem knihy. — Román nevyhýbá se nižádné podrobnosti dějepisné ani místopisné, autor probadal jeviště, zužitkoval výsledky hist. zkoumání a prodchl vše zrovna africkým žárem fantasie. Milostné předivo obratně setkáno s historickým dějem a vychází z rukou a srdce vůdce žoldnéřů Mathoa, jenž si oblíbil dceru Hamilkarovu, čarovně krásnou Salambo. Ukradnuv z chrámu závoj bohyně Tanaty, odňal tím Karthagiňanům ochranný talisman; dokud nebude vrácen, Karthagiňanů se bude vzdalovati štěstí I obětuje se Salambo, váží dálnou cestu do tábora a stanu Mathoova a lstí, ale i ztrátou panenství jej opět získá. Velkolepě, ba přímo grandiosně jsou líčeny výjevy a hrůzy válečné, podniky Hamilkarovy, bohoslužby Molochovy, bohatství města, zvláště Hamilkarovo; celý život karthaginský, plný sobectví, závisti, bohatecké rozmařilosti, ale i nejvyšší obětovnosti a lásky vlastenecké schopný nezapomenutelně se vtiskne v mysl. Vše vábí k opětnému čtení.

Salambo poznačuje se za vrchol historického románu, v němž šťastně rozřešen zápas mezi krásou a historickou pravdou ve prospěch umění. Též překladatel F. V. Krejčí, kterému tu bylo překonávati obtíže neobyčejné, což na nejednom místě posud patrno, a který přidal k překladu vítané ocenění díla, praví, že Salambo zajímá vynikající a jedinečné postavení v rozvoji historického románu.

Bereničina zahrada. Napsal Maurice Barrès, přel. Arn Procházka. V Praze, Vzdělávací biblioteky (maj. a redaktor K. St. Sokol) sv. 33. Cena 80 kr.

Román tento jest čirý opak předešlého. Překladatel dobře charakterisuje knihu, pravě, že Barrès tu provedl až do krajnosti, oč usilovala celá literární evoluce posledních desítiletí před ním, rozbil t. úplně formu románu, zbavil ho až do nejmožnější možnosti všeho romaneskního a učinil z něho pouhou studii individua. Román se takto stává místy až nesrozumitelným. Je to čtení jen pro toho, koho zajímá sledovati tento nejmodernější zápas o nový útvar románu.

Pocket Dictionary of the Bohemian and English Languages. By Prof. Dr. V. E. Mourek. II. Part: English-Bohemian. Leipzig, Otto Holtzes Nachfolger. Mourkův Kapesní slovník jazyka českého a anglického tímto druhým, anglickočeským dílem jest ukončen. Díky německé nakladatelské firmě, která ovšem vydala takové kapesní slovníky pro všecky řeči evropské (také německočeský a českoněmecký), přibyla českému písemnictvu výborná kniha, ve věci spolehlivá, ve formě při všem bohatství slov praktická, tisku i celého vnějšku úhledného Cena každého dílu (2 marky 55 fen. váz.) je mírná.

Nastávající nám doba cestování vyžaduje také praktických příručních knih, zjednávajících na rychlo nejnutnější znalost různých jazyků. Posud sahalo se hlavně k výborným Sprachführerům Mayerovým nebo k Baedeckrovu Manuel de conversation. Teď máme již také dobré pomůcky české. Vydává je dr. Fr. Bačkovský svým nákladem. *Anglicky* snadno a rychle sepsal J. Váňa (36 kr.), *maďarsky, francouzsky, polsky, rusky, srbsky, vlasky* a ovšem též *německy* snadno a rychle sepsal Fr. Vymazal. O některých jsme se přesvědčili, že jsou dobré.

Ze skladu Fr. Bačkovského ohlašujeme ještě tyto knihy: Ze »Všeobecné zajímavě poučné knihovny« sv. IX. Zápasy s býky. Dojmy a obrazy ze Španělska od Mdra. Pavla Durdíka. Cena 1 zl. 50 kr. — Sv. X. Před 30 lety. Vzpomínky na rok 1866 od vyššího důstojníka. Cena 1 zl. 60 kr. — Sv. XI. Před 40 lety. Ze svých pamětí na vojenský pobyt v knížectví valašském r. 1856, napsal Eman svob. pán z Friedbergů S 42 obr. Cena 1 zl. 20 kr. — Sv. XII. Na půdě moři urvané. Črty z výletu do Hollandska. Napsal dr. Jos. Štolba. Cena 1 zl. 60 kr. — Sv. XIV. Letem přes řecký kraj. Napsal dr. Jiří Guth. Cena 1 zl. 25 kr. — Sv. XVI. Antonín Marek od dr. J. Jakubce. Cena 1 zl. 50 kr. a sv. XV. Hry olympické za starověku a za dob nejnovějších od dr. Jiřího Gutha. Cena 1 zl. 25 kr. — Ze »Sbírky spisů pro mládež«, O šelmách kočkovitých, Ze života opic a O hmyzožravcích od osvědčeného vypravovatele prof. Karla Starého, Pohádky, jež vypravuje dr. J. V. Novák, Gratulant od M. Václavka, Na škole měšťanské, zápisník Václava Čecha a Naše radost (povídky) od F. J. Andrlíka, posléz Tělocvičné hry pro školy od prof. Jos. Klenky. — Týž nakladatel vydal Dějiny řádu tovaryšstva Ježíšova a působení jeho vůbec a v zemích království českého zvláště od Tom. V. Bílka, byv ředitele akad. gymnasia pražského. Cena 4 zl. 60 kr. a Váňovy krátké články o velikých věcech, jež týž z různých spisovatelů angl. a franc. sestavil. Je tu řeč prof. J. A. Froudea o postavení studenta vůči moderní době, od E. Chadwicka Kapitoly z národního zdraví, od Emersona Poesie a obraznost, O komičnosti, O perském básnictví a O nesmrtelnosti, od Macaylaye Milton jako politický činitel, z Tailora výňatek z Dějin enthusiasmu, z Tainea O pohanské renaissanci v Italii, z Wallacea O sociál. poměrech v Anglii, od J. Parkera O Písmě sv atd. a od J. Váně samotného O Spenserovi, jako pěvci mužného ideálu.

Dobrou Sbírku *Báji a pohádek všech národů* vydal V. Petrů nákladem Jarosl. Buriana v Písku. Knihovny žákovské rády po ní sáhnou. Jsou tu hlavně pohádky a báje východní, mezi nimi bulharská a ruská; ze západu německá o Dornröschen (přeloženo Princezna trním zarostlá) a španělská. Cena knížky o 120 str. 35 kr.

Kosmákovy spisy: Eugenie, Z Kukátka Nové obrazy řada II.

Od té, co nakladatel *E. Šolc* v Telči svým nákladem počal vydávati Kosmákovy spisy, s potěšením znamenáme dvojí úspěch: rychlejší tempo u vydávání starších i novějších děl Kosmákových a pronikání jich do širších vrstev nejen na Moravě, na niž dříve bývaly omezeny, ale i do Čech a Slezska. Nestačí, aby kniha byla dobrá — jest třeba též podnikavé hlavy, která by knihu dovedla uvésti do světa a též do těch končin, kam knihy jen stěží se dostávají. A tu pan Šolc má. V době kdy tolik plevele se tiskne bezcenného na jedné straně, a na druhé straně vydávají se knihy přeumělkované, příliš kořeněné a lahodící chuti umělecky rafinované, jest povinností upozorňovati na knihy dobré a zdravé čtení obsahující. Kosmákovy spisy takovým čtením jsou. Přirovnati je lze k syté stravě domácí, jež se nepřejí. Látka z našeho života — krev z naší krve — zpracovaná jadrně; v osobách vidíme naše

lidi, jednající a mluvící zrovna tak, jak to činíme my a naše okolí. Mravní a vlastenecký duch vane ze všech, nebo v Kosmákovi, spisovateli, ozývá se stále český člověk, který zná přednosti i chyby svého národa. A umělecké jich zobrazování tu dojímá nás k slzám, tu nutí k smíchu, ale i k přemýšlení.

Slečna a paní Eugenie vydána letos v illustrovaném vydání. Román ten patří mezi největší a umělecky nejcennější práce Kosmákovy. Sbírka z *Kukátka*, objemný svazek o 325 stránkách, obsahuje 7 obrázků, z nichž Mučenky, Co tatínek činí, vždycky dobře činí, Krásný pohřeb, Boží mlýny, Lamentace paniček, Jen nóbl zvláště vynikají.

Kromě těchto děl Šolc od Kosmáka vydal Pošetilce (cena 30 kr.), Potkalo ji štěstí (1 zl. 50 kr.), Ženit se či neženit a j. (1 zl. 50 kr.), 2. vydání Chrta (2 zl.), Jak Martin Chlubil bloudil (1 zl. 50 kr.), Dobrou radu a Bída je — juchu (1 zl. 10 kr.) a 2 vydání Lidského zvěřince (45 kr.. Lidové knihovny mají v Kosmákovi zlatý důl. *Š.*

V Čitárně Švandy Dudáka počalo vycházeti V. dílo: Nedělní povídky *K. M. Čapka* Cena seš. 16 kr. Nakl. F. Topič.

Týž nakladatel pořídil 4. vyd. Nové sbírky veršovaných prací *Sv. Čecha* (cena 1 zl. 40 kr.), 3 vydání Hanumana a vytiskl nové jeho dílo básnické Modlitby k Neznámému, o němž podáme ještě zprávu.

Jan Váňa, Evropa cítící a myslící. Nakl. Jos. R. Vilímka Cena 1 zl. Obsah: Charles Dickens. George Eliotová. Genius nár. básníka Rob. Burnsa. Danteho poměr ke středověku a k době nové. Nový realism v anglické literatuře. Poslání W. Wordswortha lidem. Záhada filosofie přítomné doby. Goethův poměr k pohanskému klassicismu a ke křesťanství. J. J. Rousseau. Tolstoj.

Spisy vydané nově nakladatel. J. Otty v Praze: Z novější krásné literatury české: V Laciné knihovně: *Heller*, Marie Šťastná. Kus maloměstské romantiky. Cena 50 kr., váz. 70 kr. — *Herites*, Měšťanská šlechta. Cena 40 kr. a 60 kr. — *Mrštíkové*, Bavlnkovy ženy a jiné povídky. Cena 60 kr., váz. 80 kr. — *Svoboda*, Vzrušující hlavy ženské. Novely. Vycházejí právě. V Salonní bibliothéce: *Herites*, Návštěvy. Cena 80 kr. a 1 zl 80 kr. — *J. V. Sládek*, V zimním slunci. Básně Cena 1 zl. a 2 zl. — *Zeyer*, Amparo a jiné povídky. (Další řada Obnovených obrazů: Amparo. Píseň za vlahé noci. Zrada v domě Han. Asenat. Kunálovy oči. Ištar.) Cena 80 kr. a 1 zl. 80 kr. — Vrchlického Souborného vydání básn. spisů vyšel sv. XI. Skvrny na slunci, a vychází právě sv. XII. Pavučiny, nová sbírka básní. — Z belletrie světové: *Arany*. Budova smrt. Hunská pověst. Přeložili Fr. Brábek a Jar. Vrchlický. Sborníku světové poesie sv. 49. Cena 80 kr., váz. 1 zl. 30 kr. — *Augustin-Thierry*, Okkultické novelly. (Marta, Rusá kadeř, Eva.) Knihovny »Zlaté Prahy« sv. XII. Cena 1 zl. 20 kr., skv. váz. 2 zl. 10 kr. — *Dante Alighieri*, Básnická díla. Překlady Jar. Vrchlického. I. Božská komedie. Peklo. Třetí opravené vydání. Vycházejí v sešitech po 16 kr. Předplatné na 10 sešitů 1 zl. 60 kr. — *Dostojevskij*, Spisy. Svazek 6. Dvojník. Nétička Nezvánova. Malý hrdina. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Ruské knihovny svazek XXV. Cena 1 zl. 60 kr., váz. 1 zl. 90 kr., velínové vyd. skv. váz. 2 zl. 60 kr. — *Hamsun*, Nová země. Román. Z norského přeložil V. P. Vychází v sešitech po 12 kr. Předplatné na 10 sešitů 1 zl. 20 kr. — *Herczeg*, Ďurkovičovy dcery. Novella. Z maďarštiny přeložil O. N. Mayerhoffer. Ottovy Lacinné knih. národní sv. 148. Cena 30 kr., váz. 50 kr. — *Moore*, Lalla Rookh. Část druhá. Přeložil dr. Fr. Krsek. Sborníku světové poesie sv. 48. Cena 70 kr., vázané 1 zl. 20 kr. — *Petrovič Njegoš*, Horský věnec. Dějepisná událost z konce XVII. století. Báseň. Přeložil a objasnil Jan Hudec. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 50 kr. — *Vazov*, Od Balkánu. Povídky a obrázky. Z bulharštiny přeložil O. Koněrza. Ottovy Laciné knihovny svazek 149. Cena 30 kr., vázané 50 kr.

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

RUKOVĚŤ NORMÁLIÍ

PRO

UČITELE ŠKOL PRŮMYSLOVÝCH, ODBORNÝCH A ŘEMESLNICKÝCH.

SESTAVIL

PROFESSOR JAN HOŠEK.

NÁKLADEM VLASTNÍM. — TISKEM »UNIE« V PRAZE.
1906.

Zkratky: M. V. = Ministerský Věstník (Verordnungsblatt).
Ř. Z. = Říšský Zákonník.

Výnosy min. kultu a vyuč. uveřejněné v Minist. Věstníku (Verordnungsblatt) nejsou zvláště označeny. — Římská číslice tu značí ročník, arabská stránku Ústředního Věstníku (Zentralblatt).

Absolventi vyšších prům. škol a příbuzných ústavů mohou s úlevami složiti maturitní zkoušku na reálce. 24. června 1905 č. 10.966.

Absolventi ústavů strojn. směru mohou vstupovati dobrovolně do c. k. válečného námořnictví. 10. listopadu 1887 č. 21 556.

Absolventi vyšších stát. prům. škol mohou odbývati praesenční službu při železn. a telegr. pluku. X. 255.

Aktivní přídavek se řídí zák. ze dne 19. září 1898 č. 173 Ř. Z. Služební místa jsou rozdělena ve 4 třídy. V I. tř. je Vídeň, ve II. místa, jichž počet obyvatelstva přesahuje 50.000 (výjimečně ještě Baden, Frant. Lázně, Karl. Vary, Mar. Lázně a Teplice), ve III. tř. místa s více než 10.000 obyv. a ve IV. tř. všecka místa ostatní. Ve Vídni přísluší úředníkům V. tř. hodnostní akt. př. 2000 K, VI. tř. hodn. 1600 K, VII. tř. hodn. 1400 K, VIII. tř. hodn. 1200 K, IX. tř. hodn. 1000 K, X. tř. hodn. 800 K a XI. tř. hodn. 600 K. V místech II., III. a IV. tř. obnáší akt. příd. v témž postupu 60, 50 a 40% akt. přídavku, který připadá téže hodnostní třídě ve Vídni. — Z akt. příd. se neplatí daň z příjmu (8. října 1889, M. V. 90).

Assistenti prům. škol se ustanovují pravidelně na 4 semestry; jen výjimečně mohou býti podrženi další 2 sem. (1882 č. 10.153). Plat dle výn. ze dne 12. září 1889 č. 11.631 (VIII. 157). — Nemají býti pojišťováni u nemocenské pokladny. 2. listopadu 1903 č. 36.541.

Barvy. Učit. kreslení mají žákům doporučovati největší opatrnost při užívání barev. 3. dubna 1876 č. 4804.

Branná povinnost. Jednoroční dobrovolníci mohou si voliti vojenský sbor, ne však posádku. Absolventi vyšší prům. školy odboru strojnického mohou býti jednor. dobrovolníky u válečného námořnictva; slouží se na státní útraty a druhý rok dosluhují jen ti dobrovolníci, kteří se koncem 1. roku nestali poddůstojníky. — Při propouštění na trvalou dovolenou vojínů ze stavu pracovního má se v první řadě přihlížeti k absolventům prům. škol odb. 18. října 1899 č. 27.105.

Byty žákovské. 10. května 1899 č. 2159.

*

Celní řízení o předmětech potřebných pro veřejné ústavy vědecké. 28. září 1889 č. 19.223.

Centrální Věstník (Zentralblatt) pro prům. vyuč. má býti vždy dodán členům učit. sboru k prohlédnutí. 14. listopadu 1883 č. 21.414. — 8. června 1899 č. 16.284; 5. května 1900 č. 1084.

Cestovní výlohy na stát. drahách při služební cestě se čítají dle výn. ze dne 3. června 1885. M. V. str. 270. O upotřebení parní tramwaye a elektr. dráhy... 16. června 1887. — Cesty služ. a výlohy způsobené přesídlením učit. sil prům. úst. Výn. ze dne 17. března 1891 č. 5513. (X. 154.) Svolení ku podpoře na cestovní výlohy při jmenování a přesazení učitelů prům. ústavů, kteří nemají nároku na náhradu, dále k náhradě výloh vlád. kom. prům. škol pokračovacích, vyhrazeno je ministerstvu. — Za jízdu k nádraží a od nádraží přísluší jízdné za fiakra, a kde jich není, podle tarifu v místě obvyklého. (Min. st. 4. října 1863 č. 19.572.) Schema dietní. 18. června 1873.

Definitivně v úřadě potvrzovati na stát. prům. ústavech vyuč. přísluší min. kultu a vyučování. Žádati za to jest teprve po uplynutí zkušebního triennia, i když byla učiteli léta z praxe při nastoupení služby připočtena. 28. září 1876 č. 14.278. (M. V. 192.)

Dílenský řád. Výn. ze dne 21. května 1899 čís. 14.368.

Doba vyučovací (21. prosince 1875 č. 19.109, M. V. 76) je zpravidla táž jako na střed. školách. Hlavní prázdniny trvají od 16. července do 15. září (26. března 1875 č. 3792). Konec I. pololetí poslední sobotu před 16. únorem. — Vánoce od 24. prosince do 2. ledna. — Velikonoce od středy před až do úterka po neděli velikonoční. — Letnice od soboty před nedělí svatodušní až do úterka po ní. — Vedle toho je prázdno dne 4. října, 2. listopadu, 19. listopadu (18.), 5 dní po I. pololetí a 2 dny dané ředitelem.

Dobrovolný vstup absolventů prům. odb. škol strojn. směru do váleč. námořnictví. Viz »Absolventi ústavů str. směrů«.

Domobrana. Návrhy na zproštění dle výn. ze dne 8. ledna 1890 č. 2324 (IX., 6).

Dopisování škol. výborů prům. šk. pokr. je kolku prosto. 8. října 1895.

Dotace na učebné pomůcky a režijní výlohy. Výn. ze dne 19. června 1887 č. 5865; VI. 161. Vyzdvižení, upotřebení a zúčtování roč. dotací (10. února 1895 č. 29.852; XIII. 149).

Dovolená. Výn. ze dne 31. října 1892 č. 11.974. I. V době hlavních prázdnin uděluje ředitelům a správcům dovolenou až do 4 neděl místodržitelství, na delší dobu ministerstvo. V roce udílí místodrž. dovolenou jen do 14 dnů. K inspekci stačí oznámiti místodrž. nastoupení, cíl a dobu cesty. V nutných případech mohou ředitelé neb správci až na 3 dny opustiti místo, vyrozuměvše o tom místodržitelství a udavše příčinu nutnosti. V každém případě nutno udati zástupce.

II. Ostatní síly učitelské mohou se vzdáliti o hlavních prázdninách z místa, udavše řediteli své adresy. Před začátkem násled. roku nutno se dostaviti a k službě přihlásiti. Mezi rokem potřebují učitelé ke vzdálení se z místa, kdy nutno obstarati supplování, výslovného dovolení. Dovolenou udílí do týdne ředitel, do 4 neděl místodrž. a na delší dobu ministerstvo. K náhradě za supplování může býti dotyčný přidržen. K inspekci není třeba dovolené; stačí domluviti se s ředitelem.

III. Osoby v dílnách zaměstnané potřebují vždy dovolené. Do 2 týdnů dává dovolenou ředitelství, do 4 týdnů místodrž. a delší ministerstvo. O dovolenou u ředitelství žádá se jen ústně. — Služebný personál dostává dovolenou do 14 dnů od ředitelství, do 3 měsíců od místodržitelství. Žádosti ředitelů za dovolenou mezi rokem se mají kolkovati. Zák. ze dne 26. dubna 1859 č. 2796. Ř. z. č. 189. — Viz »*Mistři*«.

Duplikáty vysvědčení na prům. šk. (24. dubna 1884 č. 5405. — 16. pros. 1902 č. 31.962 ex 1901.) 1. Dupl. sem. nebo výročních vysvědčení má správa školy jen tehdy vystaviti, je-li žáky nebo jich příslušníky úřední účel, pro který se dupl. žádá, náležitě prokázán. — 2. Při ztrátě *vysvědčení na odchodnou* smí se vydati dupl. jen po svolení c. k. min. k. a v., na které se žadatel obrátiti má písemnou žádostí, v níž příčina ztráty a úřadní účel dupl. je označiti. — 3. Dupl. se mají v záhlaví jako takové označiti a podepisují se zpravidla jen správcem (řed.) příslušného ústavu, po případě i třídním Prostor pro ostatní podpisy učitelů se vyplní dodatkem: »dle hlavního katalogu školy z roku . . . .«. — V dupl. vysvědčení na odchodnou na vyš. prům. školách se opíší na konci jména členů zkušební komise a doplní obvyklým m. p. K vystavení dupl. vysv. na odchod. udělené zmocnění nutno zřetelně s udáním data a čísla příslušného min. výnosu vyznačiti. — 4. Za vyhotovení dupl. sem. nebo výročního vysvědč. platí se taxa 2 K, za dupl. vysv. na odchodnou 6 K, kteréžto příjmy plynou do fondu pro učebné pomůcky. Dupl. se kolkuje jako originál. — 5. O vystavených dupl. a zapravených za ně taxách se vedou zvláštní záznamy a koncem roku se prokáže, jak bylo tax upotřebeno. Ve zvláštním případě může sbor učitelský od zapravení taxy osvoboditi. Na prvé 3 odstavce mají se žáci upozorniti při rozdávání vysvědčení.

Dvorní smutek I. třídy trvá 16 týdnů. Prvých 8 neděl nosí uniformovaní úředníci dvorští, státní, zemští a městští flór kolem středu ramene, flórovou pokryvku na kličce u klobouku a na rukověti šavle, černé rukavice; v druhém období 4 neděl odpadá flór. pokryvka na klobouku i šavli, a poslední 4 týdny se nosí již bílé rukavice. Po celou dobu úřady pečetí černě.

Evidence stipendistů. 1902 č. 106.866 (místodrž. kr. čes.).

Exkurse žáků prům. škol. — 26. února 1896 č. 4739 (XV., 36). — 14. března 1901 č. 22.145. Výlohy učitelů mohou se zapraviti z přebytků provoz. fondu prům. úst. vyučovacích 3. března 1905 č. 42.316 ex 1904.

Formuláře pro prům. ústavy vyučovací. VII., 179. — Form. v českém jazyku XVI. 23.

Frekventantům s několikaletou praxí jest usnadniti přijetí do odborných škol, věnovati největší péči dalšímu jejich vzdělání. 13. prosince 1899 č. 34.586; XVIII., 10.

Funkční přídavky. Učitelům jako správcům odb. nebo řemesl. škol příslušejí f. př. 1000 K, ředitelům odbor. a řemesl. škol, jakož i odbor. přednostům stát. prům. škol 1200 K, ředitelům stát. prům. škol 1600 K. Do pense se f. př. nečítají.

Hospitanti odborných škol pro jednotlivá odvětví dostávají buď vysvědčení nebo pouhé potvrzení frekvence. — 28. května 1905 č. 14.655.

Chekové stvrzenky lze přikládati k účtům místo kolkované kvitance.

Chemická laboratoř. Maxim. povinnost na stát. prům. školách 25 hod. týd. ($1^1/_2$ hod. chem. labor. = 1 hod. předn.). — 20. dubna 1901 č. 6356.

Inspekce prům. škol pokračovacích. — 17. května 1884 č. 5972. — 29. ledna 1893 č. 2122. Vládní komisaři jmenováni jsou na 2 roky. Jsou povinni: 1. Přidělené prům. šk. pokr. zpravidla jednou do roka, nejméně jednou za 2 roky, důkladně prohlédnouti. — 2. Pokyny a rady ve věci postupu při vyučování a volby pomůcek učitelům hned na místě udělovati. — 3. Minist. o nabytých zkušenostech zpraviti a návrhy činiti na potvrzení sil učitelských, na doplnění sbírek učebných a pod. — 4. S představeným polit. okresu a s předsedou škol. výboru pokud možno se dorozumívati, stížnosti a přání vyslechnouti a na žádost podávati vysvětlení o školních záležitostech. — 5. Na úřadní vyzvání v záležitosti vyučov. na pokr. šk. prům. dobrá zdání ministerstvu dodávati. — 6. Na konci roku na základě výroční zprávy správce školy a vlastních pozorování sestaviti celkovou hlavní zprávu o přikázaných prům. šk. pokr. — Aby vl. komisaři byl poskytnut potřebný čas, sníží se jejich povinnost, a je-li nutno, přidá se jim pomocná síla (suppl. nebo assistent). — Výlohy se stanoví podle počtu přidělených škol každému jednotlivci zvlášť. — Správci prům. šk. pokr. jsou povinni dodati vl. komisařům na žádost potřebná data o učitel. osobách, počtu žáků a pod.

Inspekce prům. ústavů vyučovacích. — 18. května 1881.

Jednoroční právo dobrov. mají absolventi 4třídních vyšších prům. škol. — 14. února 1892. — Pro umělecko-prům. šk. v Praze výn. ze dne 20. prosince 1886 č. 24.230.

Katalog knihovny c. k. rak. musea pro umění a prům. si mají školy prům. objednati jako příručku k objednávání vhodných děl. — 18. prosince 1883 č. 23.759. III., 38.

Klassifikace na českých školách průmysl., odborných, obchodních a pokračovacích. 26. června 1892 č. 9707 — 26. dubna 1903 č. 5219.

Klausule na odchodnou zní: »Žák řádně oznámil, že z ústavu vystupuje, a není, proč by na jiném ústavě přijat býti nemohl.« Jest též poznamenati, je-li žák od školného osvobozen čili nic.

Knihovna. Organisace kn. — 5. května 1886 č. 21.339; V., 66. — Odborníkům se přidělují jednotlivé odborové skupiny. — Knihovní službu skupiny děl všeobecně vzdělávajících obstarávají filologové, histor., po případě přírodozp. nebo mathematikové. Hl. katalog a inventář vede ředitelství. — Zvláštní hodiny k četbě. — Dělení knih. na učit. a žákovskou se nedoporoučí. — Odpovědnost za obsah knih, které se žákům půjčují. — Při zařizování nebo stěhování může býti výjimečně knihovníkům poskytnuta remunerace; též mohou 3 hod. služby knihovní se čítati za 1 hod. přednáškovou.

Kočovné vyučování. 30. března 1904 č. 10.959 (XXII., 311). — Dodatky ve výn. ze dne 22. března 1905 čís. 3598 (XXIII., 311). — Zachovávati obchodní nebo provozovací tajemství. — Učit., assistenti a mistři, kterým nepřísluší žádná třída hodn., mají nárok na diety XI. třídy.

Kolkování účtů a kvitancí. Místodrž. výn. ze dne 19. března 1900 č. 14.503. — Výn. min. fin. (odchylný) ze dne 1. března 1881. č. 8141. — K dosvědčení menších výloh kupních z ruky stačí jednoduché potvrzení obstaravatele koupě (na př. školníka, mistra). Místodrž. výn. ze dne 4. ledna

1900 č. 210.600. — Za účetní doklad vyplácené denní mzdy stačí *listina výplatní* s podpisy dvou svědků na výplatě nezúčastněných. (Nejv. úč. dvůr 15. července 1890, č. 3392/1478.) — Kolkování různých podání od stran na ředitelství stát. průmysl. škol. Míst. v. ze dne 20. května 1904 č. 36.837.

Kolkovním poplatkům nejsou podrobeny mimo jiné:

1. Vysvědčení lékařská na omluvení nepřítomnosti ve škole.
2. Vysvědčení prům. i obchodních škol pokračovacích. 21. července 1899 č. 18.962 — 9. června 1901 č. 12.582.
3. Vysv. všeob. škol řemeslnických (20. dubna 1900 č. 10.505).
4. Žádosti za stipendium, osvobození od školného a pod., je-li přiloženo vysvědčení chudoby.
5. Žádosti k císaři, říšské radě, zem. sněmu, okres. neb obec. zastupitelstvu, jde-li v nich o zájmy celých tříd státních občanů nebo celých obcí.
6. Všeliké reklamace, na př. strany seznamů voličských, služby vojenské a j. (žádosti za odklad voj. služby se musí kolkovati 1 K)

Koncessované živnosti stavební. — 26. prosince 1893; XII., 139. — 27. prosince 1893; XII., 159.

Konference odborné ředitelů a učitelů prům. škol. 18. prosince 1894 č. 25910; XIII., 147.

Krátkozrakost škol. mládeže. Výn. ze dne 26. listopadu 1878 č. 15.213. Správné zařízení budovy. — Řádné držení těla při psaní a kreslení. — Při rozvrhu hodin přihlížeti k tomu, aby předměty, které vyžadují značnější námahy očí, byly položeny na nejjasnější dobu denní.

Kreslení, malování a modelování dle tvarů přír. XVIII., 358. — Norm. osnova a instrukce pro vyučov. kreslení a modelování na odbor. šk. pro zpracování dřeva — 8 dubna 1884 č. 1894; III. 153. Norm. osn. a instr. pro denní vyuč. v kreslení a odb. rýs. na odb. šk. pro tkalcovství s dvouletým kursem. Výn. 20. dubna 1894 č. 16.140; III., 148. — O. a instr. pro vyuč. kreslení a modelování na uměleckých odb. šk. pro zpr. hlíny, skla a kovu. Výn. 8. dubna 1884 č. 1894; III., 166.

Kresliři a učitelé měř. rýsování mají bedlivě šetřiti výn. ze dne 7. prosince 1900 č. 16.869 (M. V 1901 č. 2.).

Kursy odborné pro učitele umělecko-průmysl. škol. Výn. ze dne 13. dubna 1901 č. 4248; XIX., 7.

Kvinkvenálky. Pro přiznání kv. není třeba defin. potvrzení. Výn. ze dne 12. dubna 1899 č. 6853. — Kvinkvennium se neruší dovolenou.

Legitimace železniční s 5letou působností pro stát. dr. Výn. ze dne 21. prosince 1903 č. 2447 (M. V. 1904). — Postoupí-li učitel z IX. hodn. tř. do VIII. a má tedy jezditi ve třídě II., není třeba nové legit.; doplatí pouze na kolek za jízdu ve II. třídě, což se poznamená na 5. str. dosavadní legitimace. Výn. min. žel. ze dne 5. března 1904 č. 56.459. — Legit. žel. se vydávají jen těm supplentům, kteří jsou pod přísahou. 20. srpna 1902 č. 1865.

Maturity. Předpisy o zkouškách zralosti na vyšších prům. školách. Výn. ze dne 22. května 1887 č. 10226 — 29. února 1888 č. 4412. — 26. února 1901 č. 4070. — 22. května 1903 č. 16019. — O připuštění k třetí zkoušce nutno podati žádost k ministerstvu, čtvrtá zkouška se nepřipouští. Zkuš. taxa obnáší vždy 10 K; žáci osvobození od platu školního taxy neplatí.

Maximum a minimum učitelské povinnosti. Při vyučování výhradně theoretickém činí max. 20 hod. týd. — Přednášková hodina = $1^1/_4$ hod. kresl. a rýs. = $1^1/_2$ hod. chem. labor. = 3 hod. dílenským. Nař. ze dne 23. srpna 1882, č. 6093; I. 177. - 20. dubna 1901 č. 6356. — Dle nař. min. k. a v. ze dne 13. července 1905 č 4366. se čítá při 3 nebo méně hod. týd. v elektrotechn. laboratoři stát. prům. škol 1 hod. za přednášku, při 4 nebo více hod. týd. 2 hod. za přednášku a každá ostatní hodina se rovná $^4/_5$ hod. přednáškové. — Minimum obnáší 16 hod. přednáškových.

Mimořádní žáci nemohou býti osvobozeni od školného. 30. března 1887 č. 5532.

Mistři. Ustanovování, pensijní požitky, služební postavení a disciplin. řád mistrů na stát. průmyslových ústavech vyučovacích. Nař. ze dne 6. února 1897, č 32108; XVI., 4. — 12. prosince 1899 č. 31962; XVIII., 5. — 26. září 1905 č. 33895 (M. V. 1905). I. § 1. Ustanovování mistrů na stát. prům. ústavech vyučovacích se děje výhradně na smlouvu za roční remuneraci a vzájemnou tříměsíční výpověď. V den nastoupení služby každý mistr má složiti slib věrnosti a úřední mlčelivosti před ředitelem (správcem) rukou dáním a tento slib na opise dekretu potvrditi vlastnoručním podpisem. Rovněž ředitel má tento slib nově jmenovanému mistrovi osvědčiti. — § 2. Mistři, kteří dokonali 35. rok věku a 10. rok nepřetržité a uspokojivé služby, mají nárok na pensi, která se určuje podle všeobecných pensijních norem, pokud neodporují následujícím §§. — § 3. Výměře pense jest položiti za základ 80% poslední roční remunerace, nikdy však více než 2200 K. Dále se řídí výměra pense při působnosti § 1. al. 2. zák. ze dne 9. dubna 1870 Ř. Z. č. 47 stupni platnými pro státní úředníky a sluhy; činí tedy pense po 30leté službě plnou částku, která je rozhodující pro výměru výslužného. Při počítání služebního 10letí, potřebného k nároku na pensi, se čítá služební doba jednoduše. Normální zaopatřovací plat mistra nesmí býti menší nežli 600 K. — § 4. Nyní sloužícím mistrům, jakož i předákům, assistentům mistrů a pomocníkům mistrů, kteří se stanou mistry, veškerá nepřetržitá a uspokojivá doba služební se započte, a to ode dne nastoupení služby po ustanovení dekretem. — § 5. Vdovy po mistrech, kteří jsou oprávněni k pensi, obdrží jako vdovské výslužné 40% částky, která je rozhodující pro výměru pense manžela, nejméně však 600 K. V ostatním se jedná se vdovami a sirotky po oprávněných mistrech podle všeob. pensijních norem pro státní úředníky a sluhy; mají tedy platnost §§ 8.—14. a 17. zákona ze dne 14. května 1896. Ř. Z. č. 74 (Viz »Pense«), při čemž se má vzíti za poslední akt. služné zemřelého manžela, vztažmo otce, částka, která by byla rozhodující pro jeho plat odpočinkový. — § 6. Ve zvláštních případech může ministerstvo jak mistrům tak i jejich vdovám a sirotkům povoliti odbytné i před nastoupením nároku; nesmí však přesahovati obnos dvou. měsíčních platů poslední roční remunerace. — § 7. Nárok na pensi přestává ve všech případech, ve které končí též pro státní úředníky a sluhy, zvláště též v případech výpovědi a propuštění následkem řízení disciplinárního. — II. Služební předpisy. § 1. S výnosem min. k. a vyuč. ze dne 26. října 1899 č. 16.701 současně vydané »Weisungen für die Amtsführung an staatlichen Fachschulen für einzelne gewerbliche Zweige« se vztahují i na mistry všech stát. prům. ústavů vyučovacích. — § 2. Maximální učitelská

povinnost mistrů činí 44 hod. týdně. — § 3. Mistři jsou oprávněni a povinni se účastniti porad učitelských s právem hlasovacím, při stát. prům. školách a příbuzných ústavech však jen těch porad, v nichž se jedná o záležitostech dílenského vyučování a provozování. — K nařízení ředitelstva mistři se mají též účastniti exkursí žákovských. — § 4. O dovolené platí pro mistry tytéž předpisy jako pro ostatní síly učitelské na prům. ústavech vyučovacích, ale s tím omezením, že o hlavních prázdninách smějí opustiti místo služební jen na tak dlouho, pokud okolnosti (přípravy atd.) dovolují, nikdy na více nežli 6 týdnů. — III. Disciplinárním řádem se předpisuje tento postup při nekonání služebních povinností: 1. Ústní důtka. 2. Písemní výstraha. 3. Písemní výstraha s pohrůžkou výpovědi. 4. Výpověď smlouvy. 5. Propuštění ze služby. — Mistři a assistenti nemají býti pojišťováni u nemocenské pokladny, ježto mají stálý plat. Min. výn. ze dne 2. listopadu 1903 č. 35641.

Modely k approb. předlohám pro prům. odb. kreslení. Výn. ze dne 24. dubna 1903 č. 13526: Školy s dílnami mají hotoviti modely dle schvál. předloh. Ředit. mohou zdarma nebo za náhradu materiálu na žádost prům. škol pokrač., podporovanou vlád. komisařem, přímo žádané modely dodati. Ve výroční zprávě zavésti za tou příčinou zvláštní rubriku.

Museum obchodní. Styk jeho s prům. odb. školami ve věcech pořizování umělecko-prům. předmětů. Výn. 28. června 1895 č. 28511; XIV. 125.

Náhrada škody na nábytku při přeložení učitele stát. škol středních určuje se podle všech požitků, jež se počítají do pense. M. V. 73, 237.

Nakažlivé nemoci. Výn. ze dne 7. srpna 1886 č. 13.114. — 15. prosince 1887 č. 17.580. — 24. března 1888 č. 5636. Nak. nem. ve škole jest ihned oznámiti přísl. polit. úřadu.

Návštěva odborných škol žáky, kteří ještě nejsou prosti povinnosti školní. Nař. ze dne 8. června 1883 č. 10.618.

Návštěva státních a státem podporovaných prům. ústavů vyučovacích členy centr. komise pro záležitosti prům. vyučování. Výnos ze dne 9. března 1900 č. 5395; XVIII., 151.

Objednávky strojů, nástrojů, učebných pomůcek atd. z cizozemska jsou správám všech státních a státem podporovaných ústavů vyučovacích příště dovoleny jen na základě schválení ministerstva kultu a vyučování. 4. srpna 1905 č. 40.875 ex 1904.

Obstarávání sádrových odlitků z cizozemska. Výn. ze dne 22. prosince 1883 č. 23.581. — Dle výn. ze dne 6. března 1905 č. 6361 mají se sádrové odl. objednávati od firmy: Slevárna na sádru rak. musea pro umění a průmysl, majitel Moric Schroth, ve Vídni XII.

Odborné kursy pro učitele umělecko-prům. ústavů vyučovacích. Výn. ze dne 13. února 1901, č. 4248; XIX. 7.

Odborné porady řed. a prof. prům. škol. Výnos ze dne 18. pros. 1894 č. 25.910.

Onemocnění učit. sil. odb. škol. Výn. ze dne 19. dubna 1884 č. 7520. Nemůže-li se učitel více než 8 dní pro nemoc dostaviti do školy, jest ihned přímo ministerstvu podati o tom zprávu. Nedojdou-li další pokyny, jest ministerstvo po uplynutí měsíce znova zpraviti. Při opětném nastoupení služby podá se ministerstvu ihned zpráva, k níž se připojí

lékařské vysvědčení o nemoci. — Za onemocnělého supplenta vyučují ostatní členové učit. sboru 4 neděle. Trvá-li nemoc déle, jest učiniti podání ministerstvu. M. V. 86, 146 ad 5.

Opravné zkoušky na školách mistrovských. 27. prosince 1905 č. 22.995. Opravné zkoušky se konají na všech mistrovských školách jen přímo před začátkem zimního semestru (nebo kursu) a mohou se skládati jen z jednoho předmětu. — Žáci, kteří mají jednu nebo dvě nedostatečné známky ve vysvědčení zimního semestru (kursu), mohou bez překážky postoupiti do letního semestru (kursu), při čemž je lhostejno, zdali onen předmět se ukončuje či vede dále. Nastane-li prvý případ, žák může postoupiti do nejbližšího *zimního semestru* (kursu) teprve po vykonané zkoušce opravné, která se vždy smí vztahovati jen na jeden předmět. Neobstojí-li žák při této zkoušce, musí opakovati celý ročník (dvojí kurs) nebo vystoupiti.

Žáci, kteří v letních semestrech (kursech) dostali jednu známku nedostatečnou, mohou rovněž před začátkem škol. roku býti připuštěni k opravě, avšak jen tehdy, nemají-li na vysvědčení z předcházejícího zimního semestru (kursu) žádné známky nedostatečné v předmětě ukončeném. V posledním případě žák musí celý ročník (dvojí kurs) opakovati neb opustiti ústav. — Žáci, kteří z »praktických prací« v dílně nabyli v zimním semestru (kursu) známky nedostatečné, mohou postoupiti do následujícího letního semestru (kursu), ale další nedostatečná známka z tohoto předmětu v letním semestru má za následek propuštění žáka z ústavu. — Při mistrovských školách s organisací podle zimních semestrů se připouštějí opravné zkoušky rovněž jen z jednoho předmětu před začátkem následujícího semestru.

Nařízení vydaná pro vysvědčení na odchodnou jsou tímto výnosem jen potud dotčena, že budoucně bude možno zapsati do vysvědčení na odchodnou známku získanou při zkoušce opravné.

Opravnou zkoušku z některého předmětu povolují se souhlasem ředitelovým učitelé té třídy, z níž žák má postoupiti; tím však nejsou dotčena práva, přináležející dle § 112, 2. Org. osn. celé poradě.

Organisace odb. škol pro živnost. kreslení. Veřejné kreslírny. XXIII., 318.

Organisace řemeslnických a umělecko-řemeslnických *škol stavebních.* — 27. října 1905 č. 30.451. (XXIV., 10).

Osnova učebná pro c. k. odb. školy tkalcovské. — 29. dubna 1901 č. 11.366. — 13. června 1901 č. 16.100. Pro odborné kursy — 14. dubna 1902 č. 1817.

Osnova uč. pro všeob. prům. školy pokračovací. — 17. března 1903 č. 41.575 ex 1902.

Osobní dani z příjmu je podroben: 1. příjem z pozemků, 2. příjem z budov, 3. příjem ze samostat. podnikův a zaměstnání, 4. služné, akt. přídavek, mzda, výslužné a pod. (= stálé platy), 5. pracovní výdělek manželčin a příbuzných v domácnosti poplatníkově, 6. požitky naturální čítajíc k nim také byt zdarma, 7. příjem z kapitálů, 8. všeliký příjem jiný (dary, remunerace, zkuš. taxy, tantiémy a pod.). Ze příjmů až do 1200 K osobní daň se neplatí.

Od přiznaného příjmu lze odečísti: 1. daně přímé i veškeré přirážky zemské, školní, okresní a obecní vyjímajíc osobní daň z příjmu (tedy za minulý rok zaplacenou daň důchodovou nebo daň z vyššího služného se všemi přirážkami, kolky na kvitance, 3% příspěvek do pens. fondu, taxy, činžovní groš v městech, kde se zvláště platí, jakož i plat za vodu, není-li již zahrnut v činži); 2. úroky z veškerých dluhů; 3. trvalá břemena založená na zvláštních právních titulech (smlouvách, úpisech a pod.), třeba ústních; 4. příspěvky do pokladen nemocenských, úrazových, starobních, vdovských a pod.; 5. pojistné za pojištění poplatníka, jeho manželky i dítek, a to při pojištění na úmrtí nebo dožití. Největší částka však, již tu lze odečísti, jest 200 K, je-li poplatník pojištěn sám, 400 K, je-li kromě něho pojištěna manželka nebo dítko. Udá se pojišťovna, číslo pojistky a kolik za uplynulý rok bylo zaplaceno.

Odečísti lze též částku za nutné knihy; za opotřebené stejnokroje odčítané částky úřady škrtají.

Při příjmu až do 10.000 K lze při vyměřování osobní daně z příjmu snížiti sazbu až o 3 stupně v těchto případech: 1. má-li poplatník veliké vydání s výživou a vychováním dětí; 2. má-li povinnost živiti nemajetné příbuzné; 3. jsou-li v rodině trvalé nemoci; 4. je-li kdo bez vlastní viny zadlužen; 5. stihnou-li poplatníka zvláštní nehody; 6. je-li kdo povolán na vojenské cvičení a pod. — Má-li poplatník s roč. příjmem až do 4000 K ve své domácnosti více než dva členy, kteří nemají samostatného příjmu (3 děti, babičku a 2 děti, tetu), odečte se mu za každého z těch členů kromě dvou $^1/_{20}$ stálého ročního příjmu.

Činí-li roční příjem úředníka po odečtení všech přípustných srážek 6400 K anebo více, musí platiti kromě osobní daně z příjmu ještě *daň z vyššího služného.*

Osobní výkazy v. personální tabulky.

Označení prům. škol, které jsou zmocněny vydávati vysvědčení opravňující nastoupiti prům. živnosti. — 20. října 1887.

Pense civ. stát. úředníků (učitelstva stát. ústavů), sluhů, jich vdov a sirotků je stanovena zák. ze dne 14. května 1896, Ř. z. č. 74, a nařízeními fin. min. ze dne 22. května 1896 a ze dne 17. března 1899 č. 60.167 ex 1898. — § 1. Kdo bez přerušení služby odsloužil 10 let (u učitelstva stát. $7^1/_2$ r.), tomu přísluší 40% vpočítatelného služného; každým dalším rokem se zvyšuje pense o 2%. Učitelům stát. se čítají 3 úplně odsloužená léta za 4 roky úřednické. Doba přes 6 měs. platí za celý rok. — § 2. Stane-li se kdo pro nemoc neb nezaviněný úraz tělesný neschopným služby, jedná se s ním, i když nedosloužil 10 let, ale ovšem přesloužil 5 let, jakoby byl sloužil 10 let. § 3. Opustí-li kdo stát. službu před vpočítatelnou dobou 10 let, dostane se mu odbytného — ač-li se dobrovolně nezřekl služby ani nebyl propuštěn nálezem disciplinárním; do 5 let se rovná odbytné ročnímu, přes 5 let dvouletému služnému. — § 4. Úředníci státní, učitelé státní, kteří teprve po dokonané 40leté službě mají nárok na plné vpočítatelné služné jakožto výslužné, a sluhové, kteří dokonali 60. rok věku a 35. rok služby, mohou na svou žádost býti dáni na trvalý odpočinek, aniž třeba jest důkazu jinak žádaného, že jsou ke službě neschopni. — § 5. viz: Výslužné vdov. — § 7. Vdovy sluhů dostanou za výslužné třetinu služného manžela, které do výslužného bylo

*

vpočítatelné, nejméně 400 K. — § 8. Pro děti manželské nebo potomním sňatkem legitimované přísluší vdově, má-li sama nárok na stálou pensi, ať jest dětí kolik chce, příspěvek na vychování jednou pětinou vdovské pense pro každé dítě, které jest nezaopatřeno a které vdova živí, až do doby, kdy dítě dokoná 24. rok věku, nebo do zaopatření dřívějšího. § 9. Sirotci nezaopatření mají do 24. roku svého právo na pensi sirotčí, jejíž úhrn se rovná polovici té vdovské pense, kterou brala jejich matka nebo macecha, vztažmo která by jí byla příslušela. Jestliže by však úhrn příspěvků na vychování, který by podle § 8. býval náležel matce, převyšoval obnos pense sirotčí, budiž tento přebývající obnos poukázán jako přídavek ku pensi sirotčí podle hlav, a to tím způsobem, že kdykoli některé dítě pozbude práva k pensi, srazí se obnos příspěvku na vychování, který na toto dítě připadá; to se děje potud, až onen vyšší obnos úplné zmizí a toliko pense sirotčí v plné výměře zbude. — Pense sirotčí i s přídavky nesmí přesahovati výši pense vdoviny. — § 10. Zaopatřovací požitky vdovy a dítek po státním zřízenci, který na odpočinku zemřel, nesmějí dohromady přesahovati výslužné zemřelého; ale také nesmějí býti menší nežli 800 K pro vdovy po úřednících a učitelích státních, vztažmo 400 K pro vdovy po sluzích (§ 7.). — § 11. Zemře-li státní sluha, nemající ještě nároku na výslužné, přísluší vdově nebo sirotkům, není-li jim 24 let, odbytné čtvrtinou ročního služného nebožtíkova. — § 12. Pozůstalým po státním zřízenci, který v aktivitě nebo na pensi zemřel, přísluší pohřební čtvrtletné ve výši trojnásobného měsíčního služného nebo výslužného zesnulého. — § 13. Pohřební čtvrtletné přísluší vdově, nebo jestliže zemřelý vdovy nezanechal, manželským potomkům zemřelého. Není-li ani těch, dokážou-li však jiné osoby, že zemřelého před smrtí ošetřovaly nebo pohřebné ze svých peněz zapravily, může také jim se schválením ministerstva financí býti vyplaceno pohřební čtvrtletné. — § 15. Akt. úředníci a učitelé státní jsou povinni pro výslužné platiti 3% příspěvek ze služného vpočítatelného pro výměru pense. Po dobu, která je stanovena k zapravování služebné taxy, 3% příspěvek se neplatí. — § 17. Nároky vdov a sirotků zůstávají v platnosti i tehdy, skončí-li st. zřízenec sebevraždou. — Rozvedená manželka pozbývá jen tenkráte nároků ze zákona toho vznikajících, je-li dokázáno, že rozvod se stal vinou její. — Průvodní nařízení ministerstva financí ukládá, by rodině zesnulého čtvrtletní pohřebné na příslušné doklady bylo ihned vyplaceno a aby se vypočítávalo dle celého obnosu, jejž bral zesnulý a je do pense vpočítatelný. Pohřební čtvrtletné není podrobeno dani z příjmu. Příspěvek 3% se vybírá ze služného, vpočítatelného pro výměru pense. Okolnost, že se tento příspěvek platí, nepůsobí nijak na výměru daně z příjmu; tato se platí z plného platu aktivního, který je podroben dani z příjmu, bez ohledu ke srážce, vzniklé příspěvky. — Pro čítání služebních let učitelských osob na stát. prům. ústavech vyučovacích rozhoduje výnos m. k. a v. ze dne 17. srpna 1904 č. 1693. — § 1. Pro postup při pensionování podle zák. ze dne 19. září 1898 ř. z. č. 175. mají pro učitele stát. prům. ústavů vyučovacích dle § 9. tohoto zákona platnost normy platící pro stát. úředníky; avšak při počítání služební doby na těchto ústavech odsloužené postupovati je dle § 1. al. 2. zák. ze dne 9. dubna 1870 ř. z. č. 47. Totéž platí pro pensionování těch mistrů stát. prům. ústavů vyučovacích, kteří se na zákl. výn. min. obch. ze dne 25. listopadu 1881 č. 36.743 stali státními úředníky.

§ 2. Na základě těchto norem se počítají každé 3 roky odsloužené na stát. prům. ústavě po zařadění do některé třídy hodnostní za 4 roky stát. úředníků. Totéž platí: a) pro podobnou dobu služební, vykonanou přímo na jiných stát. ústavech vyučovacích (vyjímají se školy cvičné a národní); b) pro započtenou dobu z průmyslové, techn. nebo umělecké praxe; c) pro zkušební tříletí a pětiletí; d) pro služ. dobu započtenou mistrům, předcházela-li přímo před zařaděním jich do třídy hodnostní.

§ 3. Jednoduše se při výměře pense počítá:

a) započtená doba, kterou učitel odsloužil na škole národní (cvičné); b) doba, kterou učitel přímo před zařaděním do třídy hodnostní odsloužil v nedefinitivní vlastnosti jako vnitřní učitel nebo mistr stát. prům. ústavu, pokud § 2. c) nebo d) nemá platnosti. V prvém případě je čítati pouze případný rozdíl mezi již započtenou dobou a celým počtem let odsloužených v nedefinitivní vlastnosti.

§ 4. V § 2. zmíněné čítání tří let za čtyři úřednická má platnost i při počítání 10letí (resp. 5letí), potřebného k nároku na pensi.

Pensista. Ožení-li se pensista a není-li znova aktivován, vdova po jeho smrti nemá nároku na pensi vdovskou, ani z tohoto manželství pocházející děti na pensi sirotčí. Rodina má nárok jen na pohřební čtvrtletné.

Pensisté a jízdní legitimace. Od r. 1901 jsou zavedeny pro pensisty trvalé úřední legitimace na levnější jízdu po tratích c. k. rak. stát. drah. — Pens. stát. professorům podrobnější zprávy podávají ředitelstva ústavů (místodrž. výn. ze dne 6. srpna 1901 č. 12.125). Za vydání neb obnovení legitimací lze se hlásiti ústně. Podá-li kdo žádost písemnou, musí ji okolkovati (1 K). Místodrž. v. ze dne 21. září 1901 č. 14.653.

Personální tabulky se od počátku šk. r. 1905—6 předkládají vždy až za 5 let. Změny se ihned ohlásí. Výnos ze dne 10. ledna 1903 č. 36.875 ex 02. — Totéž platí i pro všeob. šk. řemeslnické. Výn. ze dne 26. prosince 1901 č. 32.864, M. V. 02.

Platební listy pro kvitování příjmů stát. služebníků jsou zavedeny výn. ze 14. prosince 1904, M. V. 05. — Částečná změna nařízena výn. fin. min. ze dne 17. září 1905.

Podání škol. výborů pokr. škol na ministerstvo má polit. úřad nejdříve dodati příslušnému vlád. komisaři. — 16. dub. 1887 č. 2789.

Pojištění prov. a výpom. stát. sluhů u okr. nemoc. pokladen. Ř. z. 1900. IX. Při onemocnění se mzda vyplácí až do 3 dnů. — Požitek denní mzdy vedle nemoc. platu je nepřípustný. Míst. mor. 30. června 1900 č. 24.443.

Pokyny pro inspekci prům. škol pokr. — 29. ledna 1893 č. 2122.

Pomůcky učebné přenechati ústavům cizozemským není dovoleno. 9. ledna 1893 č. 535.

Poplatky z ustanovení učitelů supplujících. Při prvém ustanovení suppl. učitel musí platiti poplatky z celého zajištěného příjmu, a to z trojnásobné sumy dle kolk. stup. III. — Zůstane-li suppl. učit. buď na témže ústavě nebo aspoň u *téhož* zaměstnavatele, zaplatí jen 1 K na dekret, má-li toho roku remuneraci menší nebo tak velkou jako roku předešlého. Má-li remuneraci větší než roku předešlého, poplatek stanoví se jako při prvém ustanovení, ale zmenší se o zaplacenou částku.

Porady obdobní jest konati za pololetí *tři*, a to: v prvním pololetí počátkem listopadu, nedlouho před vánocemi a na konci pololetí (porada závěrečná). V pololetí druhém: na počátku dubna, kolem 20. května a na konci šk. roku (por. závěr.).

Porota. Podle § 3. č. 1. zák. ze dne 23. května 1873 č. 121. ř. z. také professoři a učitelé veřejných střed škol mají býti zapisováni do seznamů osob způsobilých ke službě porotní, avšak podle § 4. čís. 4. mohou žádati za zproštění od této povinnosti. Chtějí-li se veřejní professoři a učitelé v základním seznamu zapsaní domáhati zproštění na celý rok a zákonné důvody pro to již mají (— potřebuje-li jich ředitel po celý rok —), buďto podají v dobu určenou k námitkám písemnou žádost, doloženou ředitelovým vyjádřením o nezbytné jejich potřebě po celý rok, v úřadovně obecního *starosty*, nebo si dají důvody pro své zproštění v téže obecní úřadovně protokolárně zapsati, připojíce k protokolu vyjádření ředitelovo. O jejich žádosti a důvodech rozhoduje obecní komise. Kdo není zproštěn, může si do tří dnů stěžovati, počínajíc dnem, kdy mu rozhodnutí bylo dodáno. O stížnosti této rozhoduje komise *soudní,* kterou svolává praesident sbor. soudu I. instance nejdéle v listopadu, aby sdělala ze seznamu základního užší seznam na budoucí rok. — Uzná-li soudní komise stížnost správnou, učiní opatření, aby stěžovatel byl ze základního seznamu na rok vymazán. — Nastanou-li však zákonné důvody osvobozovací až po uplynutí lhůty reklamační, musí dotyčný podati žádost za zproštění, doloženou ředitelovým vyjádřením o jich nezbytné potřebě po celý rok, praesidentu sborového soudu I. instance; ten pak o žádosti rozhodne. — Jde-li o zproštění jen na jedno nebo několik období porotních, rozhoduje o tom rovněž praesident sbor. soudu I. instance. Tomu se také podává žádost, doložená ředitelovým vyjádřením o nezbytné potřebě žadatelově.

Praeliminář. O předkládání prael. Výn. ze dne 2. ledna 1899 č. 144.; XVII, 22. — Každoročně je sestaviti přehled všech předvídaných výdajů, po případě příjmů, jako pomůcku pro všeob. stát. rozpočet. Při tom je rozlišovati: a) stálé platy, b) remunerace, c) paušál, d) mimoř. dotace, jichž praeliminování bylo nařízeno, e) různé výdaje. — Zvláště nezapomínati na výdaje, které třeba teprve v 2., 3. nebo 4. kvartále příštího roku nastanou (kvinkvenálky, povýšení do vyšší tř. hodn., substituce dovol. učitelů a p.).

Praesenční služba vojenská. Nevyplnění této povinnosti není překážkou defin. ustanovení. § 2. zák. ze dne 22. června 1878 ř. z. č. 59. — Na čas, po který se koná povinnost služ. praes., dle zákona rok nebo déle trvající, přestávají veškeré příjmy civilní. 22. června 1878 ř. z. č. 59. — Kvinkvennium suppl. služby vzhledem k služ. přídavku se praes. službou ruší. 5. června 1890. Ř. z. č. 116.

Poukaz a zastavení příjmů stát. sluhů. 1873. M. V. 260.

Poukaz režijních výloh, exkurs., praelimin. příspěvků. 4. prosince 1885 č. 19.611.

Práva učitelů převzatých od obce neb země do správy státní. — Není přípustno práva, jichž učitel nabyl v čase, kdy ústav byl obecním, bráti v pochybnost, když se ústav sestátní a když při postátnění úřad nijakých podmínek nevyslovil. Správní soud 4. dubna 1895 č. 1737.

Právo domovské. Definitivní úředníci dvorští, státní, zemští atd. nabývají nastoupením svého úřadu d. pr. v obci, ve které jim vykázáno sídlo úřední. Ř. z. 5. prosince 1896 čís. 222.

Prázdniny. Viz Dobu vyučovací.

Privatisté se k studiu na prům. školách nepřijímají. 4. ledna 1896 č. 25336 ex 95.

Prodej potravin je dovolen školníkům, hoví-li se předpisům řádu živnost. a zákonům v příčině placení daně. 23. října 1886 č. 17.527.

Pronajímání natur. bytů v stát. ústavech vyučovacích. Výnos ze dne 4. května 1889 č 24.677. — Jen výjimečně se dovoluje míti strávníky v natur. bytech, vykázaných služebnímu personálu.

Provozovací fond (Betriebsf.): Předpisy o súčtování na prům. a odb. školách. 16. června 1900 č. 12 115.

Předkládání rozvrhů předmětů. — 16. června 1898 č. 16.289.

Předkládání praeliminaře a účet. záv. prům. škol pokr. — Formuláře. — 1. června 1887 č. 9645.

Předkládání programu pro exkurse žáků stát. prům. škol. 14. března 1901 č. 22.145 ex 00.

Předlohová díla. Vypůjčování z knihovny min. kultu a vyučování XVII, 357.

Předržovati hodiny učebné není dovoleno.

Přepisování kolků. — 28. února 1877 č. 21.091 ex 1876. — 24. ledna 1878.

Přestupování žáků na jiný ústav jest omezovati. Přestupující žák musí donésti vysvědčení s klausulí na odchodnou. — O výjimečném přijetí žáka po I. sem. na ústav, kde jsou zavedeny kursy celoroční, rozhoduje porada učitelská. — Přestoupiti lze při přesídlení rodičů nebo jich zástupců; jinak nutno si opatřiti svolení ministerstva. — Ředitelstvům se doporučuje největší opatrnost a vzájemné dorozumívání.

Přetěžování žactva. — 17. února 1876 č. 2501.

Přijímání žáků. Na základě přijímací zkoušky z I. roč. mohou býti přijati jen ti žáci do II. tř. vyšších prům. škol, kteří s prospěchem absolvovali IV. tř. střední školy s právem veřejnosti. — 25. června 1890 č. 11.302. — Provis. předpis o přijímání žáků do vyšších průmyslových a mistrovských škol. Výn. ze dne 28. května 1901 č. 13.384. Pro třídu se dovoluje přijati nejvýše 40 žáků. Mezi rokem lze přijati žáka jen výjimečně. Při dostatku místa mohou býti pro jednotlivé předměty přijati též *mimořádní* žáci, avšak mají nárok pouze na vysvědčení frekventační. — Privátní studium se nepřipouští. — K přijímání žáků se ustaví každoročně komise, která se skládá z ředitele, přednosty a nejméně čtyř členů, volených ze sboru učitelského. Přijímání se děje na začátku škol. roku a je pro nové žáky pouze provisorní; v době I. sem. žáci neschopní mohou býti vyloučeni.

Přijímání žáků do I. třídy škol řemeslnických. 12. září 1896 č. 22.702; XVI, 3

Přísaha suppl. učitelů. Přísaha vykonaná při nastoupení suppl. učitele platí pro celou dobu nepřerušeného supplování, a to ať na témž ať na jiném stát. ústavě. — 16. října 1890 č. 19.258. — 27. června 1890 č. 13.211. — Suppl. učitel má složiti přísahu, je-li ustanoven na dobu nejméně jednoho semestru. Přísežný doklad má ředitelství v osmi dnech

*

dodati místodržitelství. 19. srpna 1890 č. 17.258. — Přísežným učitelům supplujícím přísluší výhody defin. stát. úředníků. 20. srpna 1902 č. 1865. Též platí pro ně zák. ze dne 5. června 1890, č. 1890, týkající se příjmů supplentů, kteří jsou vázáni službou vojenskou.

Psaní učiva. Není-li pro určitý předmět vhodné knihy nebo schváleného textu, má se v příslušné hodině vyučovací náležitě omezená látka učebná v celku volně přednésti a pak hlavní body přednášky stručně nadiktovati. Ředitelové a správci se mají starati, aby učebná látka byla dotyčnými učiteli krátce sepsána a vhodným způsobem rozmnožena. Ředitelství prodávají tyto přednášky za výrobní cenu. 11. května 1894 č. 10.866. — 30. října 1901 č. 31 455. Výlohy se mají krýti zálohou z dotace na učeb. pomůcky. 14. února 1903 č. 435.

Reciprocita. 26. listopadu 1902 č. 21.952. — Podle § 8. zákona ze dne 19. září 1898 má se skutečným učitelům provisorní služba — bylo-li jinak zákonitým požadavkům dosti učiněno — započítati jak pro zkušební triennium, tak i pro přiřčení kvinkvenálek, a podle § 15. cit. zák. má se s učitelskou osobou přestupující z obecní neb zemské střední školy, jež má právo reciprocity, na ústav státní tak naložiti, jakoby byla stále na něm sloužila. Služební doba před dosažením úplné approbace ztrávená nemůže se od státu ani pro stabilisaci ani pro kvinkvenálky započítati.

Rekommandace. Výn. m. ze dne 8. září 1889 č. 15.921 se staví státní ústavy vyučovací na roveň ostatním c. k. úřadům, jimž přísluší naprosté zproštění od poštovného, tedy také od poplatku rekommandačního R. se má užívati jen výjimečně.

Remunerace. Za nadpočetnou týdenní hodinu vyučovací přísluší ročně 100 K. — Suppl učitel dostává pouze 60%, výjimečně 80%. — 29. března 1884 č. 6054. — R. se udílí, trvalo-li nadpovinné vyučování 2 měs., výjimečně aspoň 6 neděl. — O vyplácení r. při střídání vedlejších učitelů mezi rokem. 15. srpna 1898 č 24.150.

Repetenti. Za repetenty se nepokládají žáci, kteří přerušivše studia se přihlásí k dalšímu studování na základě zkoušky, ale jsou přijati jen do třídy, v níž už byli. M. V. 1901, 146.

Respiria na stát. prům. školách. 8. června 1904 č. 3653.

Rozvrh hodin. Na začátku šk. roku předkládají ředitelství: 1. rozvrh hodin, 2. rozvrh předmětů, sestavený dle ročníků, z něhož lze vyčísti počet hodin připadajících na jednotlivé předměty a jména příslušných učitelů. Oba rozvrhy se zasílají dvojmo ve 14 dnech po začátku šk. roku přímo ministerstvu (jako výkaz o návštěvě školy). Předkládání rozvrhu předmětů na počátku školního roku částečně pozměněno podle nařízení min. kultu a vyučování ze dne 22. července 1905 čís. 28112.

V oddělené zprávě služební cestou se předkládá též dvojmo formulář pro rozdělení předmětů i s výpočtem remunerací. 16. února 1892 č. 27.233; XI., 3. — Doklad rozvrhu předm. za příčinou výpočtu a poukazu remunerací za nadpovinné vyučování jest jen jednou, a to 6 týdnů před koncem školního roku, místodržitelství předložiti. 13. června 1893, čís. 9119; XII., 159.

Rýsovací náčiní. Dávati je přednost domácím výrobkům. 7. prosince 1900 čís. 16.869 (M. V. 1901).

Řád kázeňský. Pro šk. prům. a umělecko-průmysl. 18. pros. 1899 č. 30.191; XVIII., 12. — Pro šk. odborné a dílny. 8. června 1899 č. 16.283; XVII., 220. — Pro všeob. šk. řemeslnické. 23. ledna 1897; XVI., 27.

Sádrové modely. Viz »Obstarávání sádr. odlitků«.

Saldované účty z cizozemska, přiložené za doklady k dotačním účtům státních ústavů, nemusí se kolkovati. M. V. 87, 230.

Účty předložené obchodníky a protok. firmami — ať jsou saldované či nesaldované — jsou až do 20 K včetně kolku prosty. Saldované účty neživnostníků (učitelů, školníků, dělníků a j.) se mají již od 4 K kolkovati podle škály II. — Jestliže strana (firma) při placení účtu tento nesalduje, je povinna vystaviti kvitanci a již od 4 K ji dle téže škály okolkovati. Tomuto místodrž. výn. ze dne 19. března 1900 č. 14.503 odporuje částečně výn. minis. fin. ze dne 1. března 1881 č. 8141. Dle tohoto výnosu jsou účty živnostníků až do 20 K včetně kolku prosty v každém případě; kolek 2 h nebo 10 h, upotřebený na účtu, je doplniti na vyšší kolek, předepsaný dle šk. II.

Sbírky peněžité. Výn. ze dne 17. června 1873 č. 7702.

Seznam řemeslnických živností, na který se upozorňují průmyslové ústavy vyučovací a vládní komisaři průmyslových škol pokračovacích. (XXIV. 13.)

Seznam učebných pomůcek pro průmysl. šk. pokr. 22. května 1903 č. 2430. — Seznam uč. pom. pro vyučování na prům. ústavech má míti každý učitel kreslení nebo modelování. 16. listopadu 1885. — Seznam pom. pro kreslení. 5. dubna 1892.

Sleva jízdného studujícím. Žádost za slevení *poloviny* jízdného ve 3. třídě vlaků *osobních* jest podati ředitelstvu c. k. stát. drah v Praze aspoň 14 dní před cestou. Připojiti jest frankovanou obálku s podrobnou adressou žadatelovou. — Sleva ta se povoluje studujícím na cestu z domova do místa, kde studují, a naopak na začátku i na konci roku školního aneb i na jiné cesty nezbytné jen tehdy, jsou-li osvobozeni od školného buď úplně nebo zpolovice. Osvobození to musí býti potvrzeno ředitelstvem na žádosti žákově; rovněž musí tam býti udán důvod cesty. — Žádosti jsou kolku prosty. — Žáci osvobození jen zpolovice musí přiložiti 1 K poplatku za poukázku na slevu jízdného. — Kde žáci školné neplatí, musí býti na žádostech politic. úřadem potvrzeno, že žadatelé jsou chudí neb nemajetní; tito musí přiložiti k žádosti 1 K. — 10. června 1903, 30.010/5 řed. c. k. stát. drah.

Žákům a žákyním všech veřejných ústavů vyuč. se povoluje při společných výletech pořádaných za dozoru učitelstva ve II. a III. tř. obyčejných vlaků osobních a smíšených (vyjímajíc rychlíky) bez ohledu na vzdálenost a na počet účastníků 50% sleva předepsaného jízdného. Téže výhody požívá také učitelstvo, žactvo doprovázející. — Správa ústavu má nejdéle do 24 hod. napřed písemně ohlásiti jízdu u přednosty stanice, z níž se má vyjeti, při čemž jest udati účel a den jízdy, stanici, do které se má jeti, vlak, jehož se má použiti, třídu vozů, jakož i počet účastníků. Přihlášky jsou kolku prosty.

Sluhové. Zákon o úpravě služného akt. stát. sluhů. 26. prosince r. 1899. Nařízení ku provedení. 6. června 1902 č. 1354. — Viz též »Pense«.

Služné učitelstva na státních průmyslových ústavech vyučovacích (stát. prům. školách, odborných školách pro jednotlivá odvětví průmyslová, všeob. státních škol. řemeslnických) upraveno je zákonem ze dne 19. září 1898. — Ředitelé stát. prům. škol jsou v VII. (základní plat 4600 K) a mohou po-

stoupiti do VI. třídy hodnostní (zákl. pl. 5600 K). — Odborní přednostové na stát. prům. školách a ředitelé odb. škol jsou v VIII. tř. hodn. (zákl. pl. 3600 K). — Učitelé IX. tř. hodn. (zákl. pl. 2800 K) mohou po dosažení třetí kvinkvenálky, výjimkou i dříve, býti povýšeni do VIII tř. h. (zákl. pl. 3600 K). — Učitelské osoby VIII. hodn. tř. mohou býti povýšeni do VII. tř., ale zákl. plat se jim nezvýší. — Dále viz »Funkční přídavky«. — Akt. přídavek je týž jako stát. úředníků příslušné třídy hodnostní a nečítá se do pense. — Ředitelé stát. prům. škol mají právo na naturální byt v budově ústavu aneb na příbytečné, jež se vyměří dle místních poměrů; naproti tomu se jim vyplácí jen polovice aktivity jinak jim přináležející. —

Služné učitelů IX. a vyšší hodn. třídy zvyšuje se postupně o 2 první kvinkvenálky po 400 K a o 3 další kvinkvenálky po 600 K; provisorní služba se čítá. Služné učitelů X. tř. hodn. se zvyšuje o první dva tříletní přídavky po 200 K a další tři přídavky tříletní po 300 K. — Učitelé povýšení z IX., VIII. neb VII. tř. hodn. do vyšších tříd hodn. neztrácejí nabytých kvinkvenálek a služební doba ztrávená v předchozích hodn. třídách se připočítává pro následující kvinkvenálku. — Po písemné výstraze nebo po udělené důtce může mín. vyuč. zastaviti přiznání kvinkvenálky až na dobu nejvýše tří let. — Učitelům IX. a vyšší tř. hodn. lze započítati z praxe nejvýše 5, ředitelům stát. prům. škol až 10 let pro výměru pense, po případě pro nabytí kvinkvenálek. — Taxa se platí jen ze služného. — Pro výměru pense učitelům stát. prům. škol jsou rozhodujícími předpisy platící pro stát. úředníky; dále viz »Pense«. — Zákon neplatí pro učitelské osoby ustanovené na smlouvu. — Osobní přídavky, pokud při jich propůjčení nebyla učiněna zvláštní ustanovení, jest dle trvajících norem přiměřeně k dosaženým vyšším platům započítati. — Osobám učitelským, ustanoveným ve vlastnosti státních úředníků, jest dobu služební ztrávenou v prvější vlastnosti vpočítati do kvinkvenálek.

Stabilisace. První ustanovení učitelem skutečným jest po tři léta zatímné. Po třech letech má učitel podati žádost za definit. potvrzení. Nevyhovuje-li učitel po tato tři léta svou činností učitelskou nebo chováním, může býti propuštěn bez odbytného i výslužného. Při působnosti uspokojivé se dostane učiteli ustanovení stabilního a léta služby zatímní se mu připočtou do služby definitivní.

Statut c. k. rak. musea pro umění a průmysl. 28. listopadu 1898.

Stipendia státní pro prům. školy. 16. prosince 1903 č. 24.425 (M. V. 1904.) — Postup při udělování stip., která jsou určena pro příslušníky obcí jedné korunní země k návštěvě prům. úst. vyuč. v jiné korunní zemi; XIX. 191. — Udílení stipendií žákům odb. škol. 2. června 1883 č. 7221; II. 125. — Udílení stip. žákům pokrač. škol. 26. ledna 1884 č. 1753; III. 39. — 14. ledna 1885 č. 16.842; IV. 125.

Strávníci-žáci. Pro ředitele a učitele prům. ústavů vyuč. platí tytéž předpisy jako pro učitelstvo škol středních. 31. října 1892 č. 24.449; XI. 112. Řed. a správcům vůbec není dovoleno přijímati žáky na stravu a byt; pro učitele se omezuje zákaz pouze na žáky vlastního ústavu.

Substituční platy. Postup při poukazu subst. platu. — Nař. ze dne 22. června. 1892 č. 7036; XI. 106.

Súčtování ročních dotací. Fin. zák. ze dne 29. května 1894. — 10. února 1895 č. 29.852; XIII. 149.

Supplující učitelé mají práva a povinnosti skut. učitelů po stránce didaktické i disciplinární. Min. 16. února 1853. — Viz »Přísaha suppl. učitelů«. — Přídavek 5letý 400 K zůstává v platnosti i po nové úpravě platů. 28. listopadu 1898 č. 25.885. — Též pro suppl. učitele stát. prům. škol platí zák. ze dne 5. června 1890 č. 1890 týkající se platů oněch supplentů, kteří jsou vázáni službou vojenskou. — Za onemocnělého suppl. učitele vyučují ostatní členové učit. sboru 4 neděle. Trvá-li nemoc déle, jest učiniti podání ministerstvu. M. V. 86, 146. — Suppl. služba po zkoušce se čítá do pense; i léta beze zkoušky mohou býti započtena. (20. června 1881.) — Remunerace suppl. na prům. ústavech vyučovacích. 12. září 1889 č. 11.631; VIII. 157. — Suppl. stř. škol nepřísluší přednostní právo volební do obec. zastup. Spr. soud 10. dubna 1890 č. 801.

Školní a disciplinární řád pro všecky prům. a odb. prům. školy pokračovací. 14. listopadu 1904 č. 24.977.

Školní plat. Podmínky osvobození. Min. v. ze dne 12. června 1886 č. 9681.

Taxa služební, kterou platí úředník při defin. ustanovení, činí $^1/_3$ jeho požitku nad 600 K, do pense vpočítatelného. Kdykoli pak se jeho příjem dále zvětší, platí taxy $^1/_3$ sumy, o niž mu příjmu přibude. — Taxy se srážejí hned po potvrzení v úřadě ve 12 měsíčních lhůtách; každý však úředník může žádati přímo u zem. fin. ředitelství za 24 měsíčních lhůt. (Vybírání $3^0/_0$ přísp. pens. se zastavuje vždy jen po 12 měs.)

Termín pro návrhy ředit. na zvýšení remunerací, defin. ustanovení a povýšení. 16. června 1898 č. 16.289.

Tiskopisy pro insp. prům. škol pokrač. 29. ledna 1893 č. 2122; XII. 117.

Trestní řízení proti žákům jest oznámiti ředitelům. 1872. M. V. 435.

Tresty při zanedbávání návštěvy prům. škol pokrač. Výn. min. vnitra ze dne 28. března 1902 č. 7121.

Tříletí zkušební platí také pro učit. osoby stát. řem. škol. 19. června 1888 č. 9768. — Učitelé umělecko-prům. škol, s nimiž se jedná jako s učiteli škol průmyslových, ale bez zvláštních omezení, mohou hned při jmenování obdržeti titul professora. 12. března 1899 č. 3266.

Účastenství na cizozem. výstavách, učitelských schůzkách atd. jest veřejným i soukr. školám a učitelům na nich působícím jen tehdy dovoleno, svolí-li k tomu místodržitelství. Udělení potřebné snad dovolené je vyhrazeno příslušnému školnímu úřadu. 20. prosince 1881 č. 1043. Účastenství na výstavách. 12. července 1897 č. 25.159; XVI. 116.

Učebnou dobu pro učně, kteří absolvovali trojtřídní všeob. školu řemesl., lze snížiti až na $1^1/_2$ roku. 5. července 1892; XI. 109.

Učitelé-poslanci jsou zproštěni všeho vyučování. Vedení správy ředitelské trvá. 26. listopadu 1887 č. 23.896.

Učitelé provisorní jsou povinni platiti příspěvek $3^0/_0$ pro pensi 17. února 1900 č. 25.275 ex 1899.

Učitelé prům. škol jsou oprávněni si vypůjčovati knihy z univ. a stud. knih. 19. ledna 1879 č. 509.

Učitelky stát. prům. ústavů vyučovacích. I. Ustanovení a zaopatření učitelek. II. Discipl. řízení. 11. dubna 1900 č. 3873. Postavení jejich jen málo se liší od postavení mistrů.

*

Účty a jich kolkování. Účty do 20 K jsou bez kolku; od 21 až do 100 K kolkují se kolkem 2 h; na účty přes 100 K náleží kolek 10 h na každý arch. — Viz též »Saldované účty«.

Udílení stát. stipendií na průmyslových školách. 16. prosince 1903 č. 24.425.

Umírněnost. Ve styku učitele se žáky jest dbáti vždy mluvy přiměřené vznešenému povolání vychovatelskému. 15. února 1902 č. 4695.

Uniforma. Předpisy o nošení uniformy. 20. října 1889 a 3. prosince 1890 č. 2226. — Zdravení J. V. v uniformě. 9. října 1890 č. 1482.

Úprava osob. a služ. poměrů civil. stát. úředníků náležejících ozbrojené moci. 22. června 1878, Ř. z. č. 59. — 26. prosince 1887. — V případě mobilisace zůstanou civilní zřízenci státní k činné službě vojenské povolaní, pokud přislušejí k mužstvu, v plném požíván příjmů s jejich civilní službou státní spojených, auskultanti, prakt. atd. zůstanou v požívání adjut. — Ti, kdož mají svou domácnost se ženou neb dětmi, požívají dále veškerých příjmů neobtížených, avšak nemají práva žádati zaopatření rodiny, ustanoveného v předpisech o příjmech vojenských.

Civilní zřízenci státní, náležející ke gažistům vojenským, dostanou na čas své služby vojenské v případě mobilisace: a) v každém případě třetinu svých příjmů civilních vpočítatelných do pense, pokud se týče třetinu svého adjuta; b) pakli by gáže vojenská (bez vedlejších příjmů), nepočítajíc k ní třetinu příjmů civilních dle a), nečinila tolik, kolik činí příjmy civilní, dostanou z těchto příjmů částku, které je potřebí k vyrovnání rozdílu. Činí-li gáže vojenská tolik nebo více než příjmy civilní, přestanou se tyto příjmy po dobu vojenské služby platiti, vyjímajíc třetinu osvobozenou dle a); c) civilní zříz. stát., kteří mají svou domácnost se ženou neb dětmi, požívají mimo to dále přídavku aktivního, platu na byt a příjmů natur., avšak nemají práva žádati pro rodinu zaopatření ustanoveného v předpisech o příjmech vojenských.

Úřední opravy nepravdivých zpráv veřejných listů podle § 19. tisk. zák. jsou nařízeny výn. místodrž. ze dne 6. března 1887 č. 1838.

Ústavy, jichž vysvědčení opravňují k nastoupení živnosti řemeslnické. 17. srpna 1883 — 24. dubna 1885 — 13. srpna 1897 — 26. července 1899 — 5. srpna 1902 — 12. dubna 1905. — Ústavy, jichž vysv. na odchodnou opravňují k nast. živnosti koncessované. 5. prosince 1897. M. V. 98.

Vedení úřadu. Pokyny k v. úř. při odbor. školách. 26. října 1899 čís. 16.701; XVII. 297.

Vedlejší zaměstnání středošk. učit. — 26. listopadu 1873 (M. V. 74.). Zásadní rozhodnutí o otázce vedl. zaměst. učit. sil škol odborných. XIX. 190.

Volební právo. Ředitelství stř. škol pražských mají každým rokem do konce srpna sděliti praesidiu městské rady seznam professorů, kteří mají právo volební.

Výkazy statistické prům. ústavů vyuč. — 13. června 1883 č. 11.182 — 1897 č. 28.440 — 29. dubna 1902 č. 12.420. — Výk. stat. prům. šk. pokračovacích. Míst. v. ze dne 12. května 1904 č. 77.886.

Výkresy žákovské. Jednotné označování. 21. července 1898 č. 996. — Popisování a uschovávání na umělecko-průmysl. školách. 6. dubna 1905

č. 13.108; XXIII. 308. — Popisování výkresů žáky samými. 12. září 1902 č. 29.756.

Výpomocní sluhové na ústavech stát. a jich mzda o prázdninách. 16. srpna 1904 č. 4572. — Mají se přijímati jen státní příslušníci. 31. března 1903 č. 3004.

Výpomocní učitelé (kteří nemají plného počtu hodin) se musí účastniti učit. porad a mohou pronášeti v nich svá mínění; hlasovati však smějí jen tenkráte, jde-li o jejich žáky a předměty, jimž učí. — Hübl p. 37.

Výroční zprávy prům. škol. Uveřejňovati je sdělení »Ústředního Věstníku«. 9. srpna 1884 č. 15.478; III. 243. — Zasílati se má výr. zpr. na redakci »Ústř. Věst. pro prům. školství v Rak.« 4. července 1885 č. 12.174; IV. 293.

Výslužné. Viz »Pense civil. stát. úředníků«.

Výslužné vdovám po osobách ustanovených na státních školách nebo vědeckých ústavech se vyměřuje podle hodnostní třídy zemřelého manžela a podle posledního jeho služného, vpočítatelného do pense; platnost má vždy případ příznivější. Na př. vdova po učiteli IX. tř. hodn., který měl služné vpočítatelné do pense aspoň 3600 K, má nárok na pensi VIII. tř. h. (1400 K); činilo-li služné aspoň 4800 K, přísluší vdově pense VII. tř. hodn. (1800 K). Pro XI. tř. činí vdovská pense 800 K, pro X. tř. 1000 K, pro IX. tř. 1200 K, pro VI. tř. 2400 K a pro V. tř. 3000 K. — Zůstanou-li manželské děti, vdova dostává příspěvek na jich vychovávání. Viz »Pense civ. stát. úředníků«. Doba manželství nerozhoduje o výslužném vdov.

Vysvědčení chudoby a nemajetnosti, vydaná za příčinou osvobození od školného, jsou prosta kolku. 26. prosince 1879 č. 19.297.

Vysvědčení mistrovských a odborných škol. 16. května 1884 č. 9406. — Na odb. školách prům. a mistrovských buďtež vydávána žákům vysvědčení: 1. *Semestrální* nebo *výroční* vysvědčení podle toho, rozděluje-li se vyučování dle učebného rozvrhu v kursy semestrální nebo roční. Tato vysvědčení obsahují úsudky sboru učitelského o chování, pilnosti, docházce do školy a prospěchu žáků v jednotlivých předmětech za příslušný kurs semestrální nebo roční. 2. *Vysvědčení na odchodnou*, že byla s prospěchem vychozena šk. odb. neb mistr., kterážto vysvědčení opravňují nastoupiti a samostatně provozovati živnost řemeslnou (§ 14. al. 4 řádu živnost.). Vydávati tato vysvědčení jsou oprávněny jen ty prům. školy, které k tomu byly zmocněny ministrem obchodu ve srozumění s min. vyuč. — V toto vysvědčení na odchodnou budiž mimo úplné nationale žákovo a označení učiliště pojat společný úsudek sboru o mrav. chování, pilnosti, docházce do školy a prospěchu žákově ve všech předmětech učebných. Při těchto budiž zapsána do vysvědčení známka posledního kursu pololetního nebo ročního, v němž předmět byl ukončen. Závěr tvoří doložka: »Toto vysvědčení opravňuje na zákl. § 14. zákona ze dne 15. března 1883, Ř. z. č. 39 a minist. nařízení ze dne 17. září 1883, Ř. z. č. 150 nastoupiti a samostatně provozovati živnost . . .« — O otázce, došel-li žák učebného cíle školy a nabyl-li práva na vysvědčení na odchodnou, rozhoduje většinou hlasů porada učitelská. Této se účastní všichni učitelé; ale mimo ředitele jsou oprávněni hlasovati jen ti učitelé a mistři, kteří dotyčného žáka v posledním ročním běhu, po případě v obou posledních semestrech

vyučovali. Správci (řediteli) školy příslušejí pak dva hlasy, náleží-li k učitelům oprávněným hlasovati. — O této poradě budiž veden protokol, v němž budiž při každém žáku označen výsledek jmenovitého hlasování. Při rovnosti hlasů, aneb dá-li některý člen sboru do protokolu odůvodněné námitky proti výsledku hlasování, jest protokol předložiti minist. vyuč. k rozhodnutí, k čemuž budiž připojen seznam známek dotyčného žáka, jež mají býti do vysvědčení na odchodnou pojaty, a dobré zdání správcovo (ředitelovo). Žáci, kteří nečiní neb nemohou činiti nároku na vysvědčení na odchodnou, obdrží pouze vysvědčení pololetní nebo roční. — Vysvědčení na odchodnou budiž podepsáno učiteli oprávněnými hlasovati (u dotyčných předmětů) a správcem školy a opatřeno úřední pečetí. Příslušné hlavní katalogy a protoly buďtež pečlivě uschovány v ústavě, aby se mohly vydávati případné duplikáty a pod. — Poplatky v tomto nařízení uvedené změněny výn. ze dne 14. srpna 1887 č. 15.009; VI. 152. — Vysvědčení semestrální a výroční se kolkují 30 h, vysvědčení na odchodnou kolkem 2 K.

Vysvědčení na odchodnou na odb. škol. lze vydati i těm žákům, kteří se nevěnují živnosti řemeslnické. Ale konec zní: »Na základě uvedených výsledků v theoret. předmětech a praktického osvědčení se potvrzuje, že výše jmenovaný žák odbornou školu s prospěchem absolvoval. 7. března 1886 č. 4346.

Vysvědčení prům. a obch. škol pokr. se nekolkují. 21. července 1899 č. 18.962 — 6. května 1888 č. 2777 — 9. června 1901 č 12.582. — Totéž platí pro vysvědčení všeob. škol řemeslnických. 20. dubna 1900 č. 10.505.

Vyučování živnost. účetnictví. Pokyny. XVII. 274.

Využitkování prodejných výrobků na prům. ústav. vyučovacích. XVII. 69, 261 a XVIII. 465.

Vzájemný styk prům. ústavů vyuč. XVIII. 54.

Zadávání stipendií k návštěvě odborných škol žáky škol pokračovacích. Min. výn. ze dne 26. května 1903 čís. 27.385 ex 1902.

Zakupování strojů z cizozemska. Min. v. ze dne 12. července 1902 č. 20.064.

Zálohy a jich splácení. Zákonitého nároku k zálohám bez úroků není. — Žadateli jest podati hodnověrný důkaz o přestálých nemocech anebo jiných zvláštních příhodách, jimiž upadl do hmotné tísně. K žádosti se přikládá soupis všech poplatků žadatelových, pořízený berním úřadem. — Zálohy mohou dostati též ti úředníci, kteří byli přeloženi na daleké místo, nebylo-li při tom zvýšeno jejich služné o více než 400 K. — Záloha zpravidla nemá býti větší, než tříměsíční služné bez akt. přídavku. — Zálohy se srážejí ze služného ve 12, nejdéle ve 20 měsíčních lhůtách po sobě; tyto lhůty jsou vždy ve vyřízení žádosti ustanoveny. Umře-li kdo před zaplacením zálohy, lhůty nezaplacené se stávají soukromoprávní pohledávkou státní; mohou se třeba soudně vymáhati z pozůstalosti nebožtíkovy, ne však z pense vdoviny. Suppl. učitelům se zálohy nepovolují.

Zastoupení obch. a živn. komor a korporací ve škol. výborech prům. škol pokračovacích. 27. list. 1893 č. 15.498.

Zástupci ředitele nepřísluší vyřizovati osobní věci jakéhokoli rázu; nemá proto psáti ani kvalifikační výkaz, nýbrž jest povinen řediteli jednací spisy k úřednímu řízení zaslati. Z. šk. r 5. ledna 1877 č. 489.

Zatížení služného. 3% příspěvek se sráží i těm učitelům, jichž služné je zatíženo. 30. prosince 1896; M. V. 97.

Zavedení „pravidel českého pravopisu“. 28. května 1903 č. 10.563.

Zdravotnictví školské. Naříz. ze dne 12. března 1895 č. 27.638 ex 1894 a dřívější z r. 1883; M. V. 98. Žádá se, aby učební síně, schody, chodby a nářadí školní byly denně pečlivě čištěny a podlahy nejméně čtyřikrát v roce důkladně umývány. — Každý učitel se má seznámiti se zásadami školní hygieny. — Řádné osvětlení. — Temperatura v školních síních v době topení se má udržovati mezi 13 a 16° R. — Větrání učebných síní v přestávkách. — Účelně zařízené lavice a správné držení těla při kreslení a psaní. — Posuvná školní tabule. — Důsledné přidržování žáků k čištění obuvi. — Dostatek rohožek a plivátek. — Časté čištění oken. — Při rozsazování žactva přihlížeti k nedostatku sluchu a zraku. — Při rozvrhu hodin hleděti k tomu, aby po sobě nesledovaly předměty vyžadující trvalé námahy očí. — Nakažlivé nemoci. — Šetření zraku. — Nakažlivé oční nemoci jest oznámiti polit. úřadu I. stolice.

Zdravotní pravidla v jazyku českém. 26. dubna 1902 č. 10.643. Knihoskladem vydán »Stručný návod k vyučování o živnost. zdravotnictví a úrazové bezpečnosti«.

Zkušební rok kandidátů učitelství na středních školách. 27. listop. 1876 č 18.740. — 17. června 1883 č. 10.634. — Služební doba, odsloužená jimi na stát. prům. škole, se jim nečítá za službu na střední škole. — Prominutí roku zkušeb. 1. listop. 1893 č. 24.871.

Zkušební taxy. Po ukončení škol. roku mají ředitelství dle výn. min. ze dne 17. května 1900 č. 916 dodati příslušnému odhadnímu úřadu pro daň z příjmu úhrnný výkaz o podíle ze zkuš. tax.

Známky klassifikační. M. V. 1890.

Žáci průmyslových škol pokračovacích mají míti předepsané schvál. knihy. 15. prosince 1890 č. 25.828.

Žádosti neaktivních důstojníkův a kadetů zemské obrany za osvobození od cvičení ve zbrani jest podávati příslušnému territoriálnímu velitelství zemské obrany.

Žádosti za kvinkvenálku. Učitel se *ústně* přihlásí před lhůtou, od níž mu kvinkvenálka přísluší, u ředitelstva ústavu; právo své prokáže potřebnými doklady. 11. dubna 1904 č. 12.625.

Žádosti za místa učitelská jest podávati jen předepsanou cestou úřední. — Žadatelé mají býti v kompetentní tabulce abecedně seřaděni. 20. srpna 1889 č. 16.723. — Při žadatelích odvedených k vojsku, není-li jim ještě 25 let, jest výslovně poznamenati, zdali vykonali již službu praesenční čili nic.

Žádosti za odpočinek. Dožije-li se učitel na státní škole 60 let, může bez lékařského vysvědčení žádati za přeložení na odpočinek. Není-li mu 60 let, musí doložiti žádost vysvědčením zeměpanského lékaře, že je k další službě nezpůsobilý — i když si 30 let odsloužil. — Za přílohy k žádosti se přikládají křestní list a veškeré služební dokumenty.

Žádosti za podporu po nemoci se dokládají náležitě kolkovanými průkazy o veškerých výlohách.

Žádosti za studentské nadace, jich úprava, evidence stipendistův a p. Místodrž. výn. ze dne 31. května 1902 č. 106.860.

Žádosti za vdovskou pensi, pohřební čtvrtletné a příspěvky na vychování dítek po stát. učitelích a školních sluzích mají míti tyto doklady: 1. úmrtní list manželův; 2. služební listiny manželovy; byl-li učitelem, také jeho vysvědčení o způsobilosti učitelské, a byl-li již ve výslužbě, jeho pensijní dekret; 3. list oddávací; 4. vysvědčení o tom: a) že vdova žila s manželem až do jeho smrti v nerozlučném a nerozvedeném manželství, b) že dítky jsou nezaopatřené a že je vdova živí. Vysvědčení toto vydá buď duchovní správa a podepíše příslušný úřad obecní nebo naopak; 5. křestní listy dětí. — Pro rychlé vyřízení žádosti se doporučuje žádati za všecky požitky jedním podáním.

Žákovské výlety. Viz »Sleva jízdného studujícím«.

Index normálií pro průmyslové a příbuzné školy.

Sestavil **Jan Hošek.** (Ostatek.)

DODATKY.

Duplikáty vysvědčení na odchodnou. Výnosem ministerstva ze dne 10. března 1906 č. 9581 (XXIV, 299) jsou ředitelové a správci průmyslových ústavů vyučovacích zmocněni k vydávání dupl. vysvědčení na odchodnou bez předchozího svolení ministerstva.

Povinnosti inspektorů průmyslových škol pokračovacích. 15. ledna 1907 č. 42824 ex 1906; XXV., 10.

Právo propůjčovati **státní stipendia** k návštěvě průmyslových ústavů vyučovacích ministerstvo přenáší na místodržitelství. 22. ledna 1907 č. 2753; XXV., 45.

Pensijní tabulka.

Včitatelná služební doba činí	Pense obnáší ze včitatelných platů %	Včitatelná služební doba činí	Pense obnáší ze včitatelných platů %
4 roky	40*	19½ roků	72
8½ roků	42	20½ »	74
9 »	44	21 »	76
9½ »	46	21½ »	78
10½ »	48	22½ »	80
11½ »	50	23½ »	82
12 »	52	24 »	84
12½ »	54	24½ »	86
13½ »	56	25½ »	88
14½ »	58	26½ »	90
15 »	60	27 »	92
15½ »	62	27½ »	94
16½ «	64	28½ »	96
17½ »	66	29½ »	98
18 »	68	30 »	100
18½ »	70	Do 4 roků	odbytné

* Když se učitel stane k službě neschopným pro nemoc nebo nezaviněný úraz.

Prodloužení učební doby pro zanedbávání školy učni. XXIV, 461

Remunerace za správu oněch průmyslových **škol pokračovacích**, které jsou organicky spojeny se státními stavebními a umělecko-řemeslnickými školami, se státními řemeslnickými školami nebo se stát. odbornými školami pro jednotlivá odvětví. Výnos ze dne 2. prosince 1906 č. 46.583; XXV., 23.

Rozšíření některých **výnosů**, platných pro školy odborné a částečně i státní školy průmyslové, na *stavební řemeslnické* a na *stavební a umělecko-řemeslnické školy*. Výn. ze dne 14. března 1906 č. 47.989 ex 1905; XXIV, 299.

Seznam prům. ústavů vyučovacích, jichž vysvědčení na odchodnou opravňují k nastoupení a) živností řemeslnických, b) určité živnosti koncessované. 21. ledna 1907 č. 41.412 (XXV, 24; XXIV, 503).

Statistické výkazy průmyslových a obchodních ústavů školních, včetně škol pro dívčí vzdělání. Výn. ze dne 7. dubna 1906 č. 6944.

Tiskopisy pro průmyslové a obchodní školy pokračovací. Výnos ze dne 20. května 1906 č. 12.408; XXIV, 434.

Učebná osnova, předepsaná pro oddělení, která jsou zřízena při *stavebních řemeslnických* a při *stavebních a umělecko-řemeslnických* školách pro žáky školou povinné. Výnos ze dne 9. května 1906 č. 16.404; XXIV, 305.

Učitelky stát. prům. ústavů vyučovacích. Ustanovení, zaopatření a discipl. řízení. 9. listop. 1906 č. 36352; XXIV, 500.

Úprava vyučování v kursech pro kreslení a modelování, zřízených pro žáky škol obecných a měšťanských při státních průmyslových ústavech vyučovacích. Výnos ze dne 30. dubna 1906 č. 17.439.

Zákon ze dne 19. února 1907 **o úpravě platů státních úředníků**, pokud se týká též státních osob učitelských.

Schema aktivních přídavků.

Třída hodnostní	Vídeň	Třída aktivních přídavků I.	II.	III.	IV.
		Všecka místa, která vykazují			
		více než 80.000	méně než 80.000 a více než 40.000	méně než 40.000 a více než 10.000	méně než 10.000
		obyvatelů			
		80	70	60	50
		procent přídavků stanovených pro Vídeň v korunách			
V.	2200	1760	1540	1320	1100
VI.	1840	1472	1288	1104	920
VII.	1610	1288	1127	966	805
VIII.	1380	1104	966	828	690
IX.	1200	960	840	720	600
X.	960	768	672	576	480
XI.	720	576	504	432	360

Do základu pro výměru trvalé pense bude se započítávati dřívější akt. přídavek nejnižší místní třídy. Viz Aktivní přídavek.

Čl. IV. § 1. Civilním státním úředníkům, zařaděným do tříd hodnostních, a stát. osobám učitelským, pro něž neplatí § 1., odst. 2. zákona ze dne 9. dubna 1870 Ř. Z. č. 47, aneb kteří nemají již nyní na základě zvláštního ustanovení po odbyté 35leté službě nároku na plný vpočitatelný aktivní plat jako požitek odpočinkový, přísluší pense, která po nepřetržité 10leté službě obnáší 40 % a za každý další rok služby 2·4 % vpočitatelného aktivního služného. Po včitatelné službě 35leté rovná se tudíž pense včitatelnému platu aktivnímu, posledně užívanému. § 2. V § 1. uvedení aktivní státní úředníci (státní osoby učitelské) mají zapravovati pro pensijní účely mimo obnos stanovený § 15. zákona ze dne 14. května 1896 Ř. Z. č. 74, potažmo § 3. zákona ze dne 24. května 1906 Ř. Z. č. 105 další pensijní příspěvek 0·5 %. Tyto příspěvky se počítají z aktivních platů, rozhodujících pro výměru pense, a srážejí se i v době, která je zákonem stanovena k zapravení služební taxy. § 6. Státní úředníci, státní osoby učitelské a sluhové mohou býti dáni po dovršení 60. roku stáří na vlastní žádost do pense, aniž by musili předložiti doklad o neschopnosti ke službě.

(Prováděcí nařízení ze dne 12. března 1907 č. 541 přináší M. V. 1907, str. 89.)

Zákon ze dne 24. února 1907 **o úpravě platů professorstva**, pokud jedná o učitelích státních průmyslových ústavů vyučovacích. § 19. Učitelům průmysl. ústavů vyučovacích, povýšeným z X. do IX. hodnostní třídy, jest pro výměru kvinkvenálek započítati služební dobu, strávenou v X. hodn. třídě, a to pátým služebním rokem počínaje až do nejvyšší míry deseti let. — § 20. Učitelským osobám všech hodnostních tříd lze při jmenování nebo po přiměřené naprosto uspokojivé službě započítati pro výměru pense a pro udělení tříletních a pětiletních přídavků až do výše osmi, ředitelům až do výše dvanácti let, jakožto učitelskou služební dobu čas strávený v technické, umělecké nebo průmyslové praxi anebo v působení učitelském, není-li vpočitatelný již podle § 6. zákona ze dne 19. září 1898 č. 175 Ř. Z. Při započítávání nezáleží na tom, byla-li služební doba nebo služba, kterou podle tohoto paragrafu a § 19. je míti na zřeteli, odsloužena před počátkem působnosti tohoto zákona nebo po něm. — § 21. Ustanovení tohoto zákona platí též pro učitelské osoby, které byly jmenovány před počátkem působnosti tohoto zákona.

Osobní přídavky, jež byly jednotlivým osobám učitelským povoleny, je stahovati v poměru k dosaženému zvýšení služného. — § 22. Zákon nabývá platnosti dnem 1. dubna 1907.

Zapravování poplatků žáky škol průmyslových a ústavů pro průmysl textilní má se díti cestou poštovní spořitelny. 16. června 1906 č. 15.575 ex 1905; XXIV, 431.

Zavedení approbovaných učebnic na denních odděleních průmyslových škol. Uveřejňování zavedených učebnic ve výroční zprávě. Výn. ze dne 28. ledna 1907 č. 3682; XXV, 46.

Zvýšení výslužného civ. stát. úředníků (stát. učitelských osob) a sluhů. Zákon ze dne 24. května 1906 (M. V. 1906, str. 205). § 1. Do

*

platů, které rozhodují pro výměru pense úředníků V. až XI. hodn. třídy jakož i sluhů s nárokem na pensi, je podle platných norem čítati mimo dosud včitatelné platy též obnos, který odpovídá *aktivnímu přídavku IV. místní třídy* pro dotyčnou třídu hodnostní, vztažmo služební. Úředníkům IV. hodn. třídy se čítá z aktivního přídavku pro výměru pense 1200 K. — § 2. Do platů pro výměru odbytného stát. úředníků a pro výměru zaopatřovacích požitků pozůstalých se přídavek aktivní nečítá. Rovněž tak má jako »normální odpočinkový požitek zemřelého« ve smyslu § 10. Ř. Z. ze dne 14. května 1896 č. 74 platiti pouze ona výměra, která příslušela zemřelému bez ohledu na obnos připočtený podle § 1. tohoto zákona. — § 3. Zapravovaný pensijní příspěvek činí 3·8% pro úředníky, 1·6% pro sluhy. Tyto příspěvky se platí ze všech platů pro výměru pense rozhodujících, tedy i z akt. přídavku IV. místní třídy. V době, která je zákonem stanovena k zapravení služební taxy, platí úředníci z aktivního přídavku IV. místní třídy 3·8% a z ostatních včitatelných platů 0·8%. Sluhové platí stále 1·6%.

———

